8

Roman

Refik Halid Karay

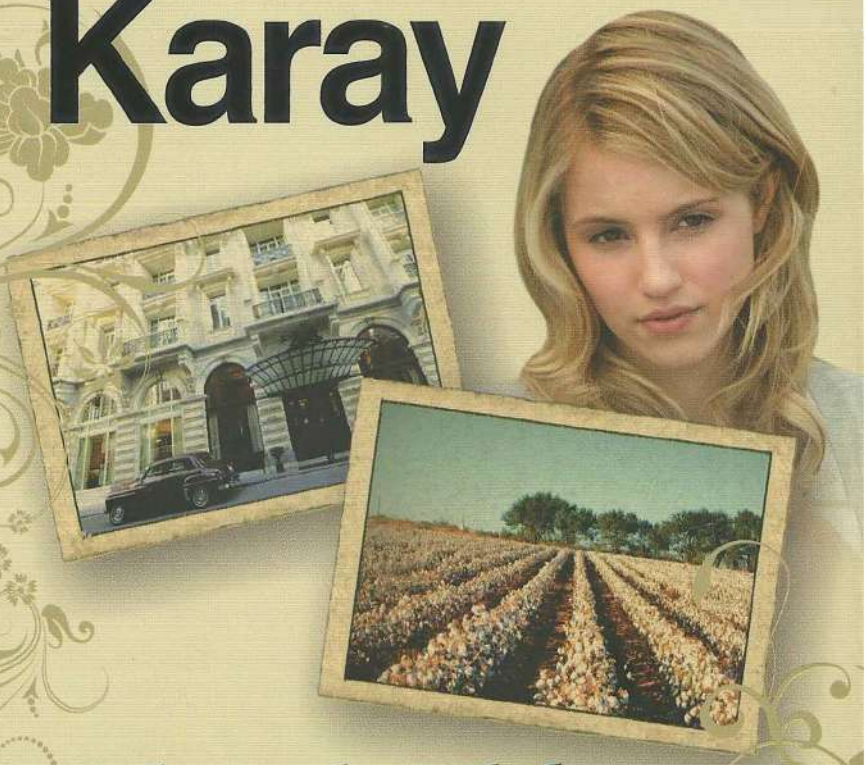

Ekmek Elden Su Gölden

İNKILÂP

Refik Halid Karay

●

Ekmek Elden Su Gölden

Ekmek Elden Su Gölden / Refik Halid Karay

© 2018, İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ

Yayıncı ve Matbaa Sertifika No: 10614

Bu kitabın her türlü yayın hakları Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince İnkılâp Kitabevi'ne aittir. Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Dizgi Meline Pamukçuoğlu
Sayfa tasarım Şeref Kocaman
Kapak tasarım Okan Koç
Redaksiyon Levent Çeviker
Yayına hazırlayan Aslıhan Karay Özdaş

ISBN: 978-975-10-3164-8

18 19 20 21 7 6 5 4 3 2
İstanbul, 2018

Baskı ve Cilt
İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ
Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8
34196 Yenibosna – İstanbul
Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)

İNKILÂP **Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ**
Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8
34196 Yenibosna – İstanbul
Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)
Faks : (0212) 496 11 12
posta@inkilap.com
www.inkilap.com

Refik Halid Karay

Ekmek Elden Su Gölden

roman

İNKILÂP

Refik Halid Karay

1888 yılında Beylerbeyi'nde Serveznedar Mehmed Halid'in oğlu olarak doğan Refik Halid'in anne tarafı Kırım Giraylarına dayanmaktadır; baba tarafı ise 18. yüzyıl sonlarında bir kolu Mudurnu'dan İstanbul'a göçen Karakayış ailesindendir. "Galatasaray Sultanisi" ve "Mekteb-i Hukuk"ta okuyan yazar, Meşrutiyet sıralarında gazeteciliğe başlamıştır. Kısa sürede hiciv yazılarıyla üne kavuşmuş, "Fecri Âti" edebiyat topluluğunun kurucularından olmuştur. "Kirpi" adıyla yazdığı taşlamaları ve siyasal yazıları sonucu İttihat Terakki hükümetince Anadolu'nun çeşitli illerinde beş yıl sürgüne gönderilmiş, ancak I. Dünya Savaşı'nın son yılı İstanbul'a dönebilmiştir. Dönüşünde Robert Kolej'de öğretmenlik, Sabah gazetesi başyazarlığı, iki kez Posta-Telgraf Genel Müdürlüğü yapan Refik Halid, bu süreçte "Aydede" mizah dergisini çıkarmıştır.
Siyasal yazıları ve görüşleri nedeniyle memleketten ayrılmak zorunda kalan yazar, Halep'e yerleşerek yayımladığı "Vahdet" gazetesindeki yazıları ve çalışmalarıyla Hatay'ın Türkiye'ye bağlanmasına katkıda bulunmuştur. 1938'de yurda dönen Refik Halid, dergi ve gazetelerde günlük yazılar yazmış ve 20 kadar roman kaleme almıştır.

Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e uzanan zaman dilimini, güçlü gözlem yeteneği ve dilinin zenginliğiyle farklı türlerdeki eserlerine taşıyan Refik Halid, Memleket Hikâyeleri'nde Anadolu gerçeğini; Gurbet Hikâyeleri ve Sürgün gibi eserlerinde, derin memleket hasretini edebiyatla buluşturmuştur. Yazarın, Ago Paşa'nın Hatıratı, Kirpinin Dedikleri gibi mizah eserlerinde; Bir Avuç Saçma, Makyajlı Kadın gibi kroniklerinde; Minelbab İlelmihrab ve Bir Ömür Boyunca adlı hatıratlarında, çok yönlü ve renkli anlatımı, sosyal-siyasal ortamın resimlendirilmesini sağlar. Anahtar, Nilgün, İki Cisimli Kadın, 2000 Yılın Sevgilisi, Bugünün Saraylısı gibi romanlarında ise sürükleyici kurgular içinde tasvir yeteneğiyle yaratıcılığını birleştirerek, genel olarak bireysel ilişkileri ve özel olarak da kadın-erkek ilişkilerini mekân-zaman boyutlarında derinlemesine ele alır, romanların geçtiği dönem ve mekânlara ait ince detaylara yer vererek anlatımını zenginleştirir.

18.7.1965 tarihinde İstanbul'da ölen yazar Refik Halid, muhalif kaleminin keskinliği, temiz İstanbul Türkçesi, renkli anlatımı, tasvir gücü ve yaratıcılığıyla, Türk edebiyatının en güçlü isimlerinden biridir.

Kitap yayına hazırlanırken yapıtın edebi niteliği göz önünde tutularak yazarın özgün anlatımı korunmuş, gençlerin de yararlanması amacıyla bazı sözcükler dipnotlarla açıklanmıştır.

BİRİNCİ KISIM

Duranbeylilerin Kadınlar Kolu

I

O sabah sonbaharın ilk sağanağı İstanbul'un aylardan beri sürüp giden tozlu kuraklığını gök gürültüleri içinde alıp götürmüş, ortaya yaş toprak kokusu, güneşi serin, tertemizmiş duygusu uyandıran bir şehir bırakmıştı.

Eski Bayındırlık Başmühendisi inatçı bekâr Asaf Hulusi Bey, alışkanlık edindiği gibi Büyük Otel'e akşam çayını içmek için, gene yayan geldi. Ama rahat adımlarla; burnunu mendille kapamak veya terini silmek gereğini duymadan, neşeli halde... Her gün oturduğu masanın başında dostu mimar Mösyö Armenak'ı görünce de keyfi büsbütün arttı.

Hayli para kazandıktan sonra mesleğini bırakıp Boğaz'daki baba mirası ahşap yalısına çekilen Armenak ile aynı yaştaydılar, altmışlarında... Mimar şehre seyrek iner, inince de saatinde otele uğrar, mühendisi bulurdu. Eski dostluk ve ahbaplığın asıl tadına varılan, keyfine doyulmayan yaş; bu çağda, altmışından sonradır. Yüreklere ölüm korkusu sızmaya başladığından, dostlar her buluşmada bir daha görüşememek olasılığını düşünerek birbirlerine eskisinden fazla bir sevgi ve içlilikle yeniden bağlanırlar.

Salonlar ve lobi tenha... Sanırım herkes yağmurdan yüzleri gülen kırların keyfini sürmek için arabasına atlamış, İstanbul'un dört bir yönüne dağılmış. İki dost aynı şeyi düşündüler:

"Güzel kadınları bugün boş yere bekleyeceğiz. Göremeyeceğiz..."

Çünkü onlar buraya biraz da yerli ve yabancı güzel kadınları uzaktan seyir için, seyrederken bir şeyler söylemek, aralarında söyleşmek için geliyorlardır. Çoğu erkekte cinsel istek o yaşta artık karşılıklı sohbetlerden pek ötesine gidemez.

Bir ara, Armenak kapı yönünü işaret ederek ara sıra, soru edatından yoksun, fakat oldukça düzgün ve aksanı kulak tırmalamayan Türkçesiyle sordu:

"Sayıları artmış bizim hanım kızların... Üçüncüsü yeni gelindir?"

Asaf Bey o tarafa baktı:

"Evet," dedi. "Oğlanların küçüğü de, altı ay oluyor evlendi. Söyle bakalım, küçük gelini nasıl buluyorsun?"

"Körpedir, sıcak sarışındır... Ama rejime girmezse enine genişler diye korkulur, kalçalar öyle söylüyor... Bizim Doktor Balaban'ın adresini bildir ki, kızı şimdiden etüve soksun, mıncıklasın. Kadın vücudunu çocuk say, şımarmadan terbiyesini vermezsen bir daha adam olmaz. Kız İstanbulludur?"

Mühendis başıyla onayladı, öbürü, yeni gelinin ve eskilerinin danışma önünde konuşmalarını fırsat bilip incelemesini sürdürerek diyor ki:

"İstanbulludur, ama kenar mahallesindendir; dar gelirli aile kızıdır. Anlıyorum ki evlenince bolluğa erdi, baklava, börek, pasta, çörek, önüne ne koydularsa atıştırdı. Gittiği

evde bulgur pilavı, bulgurlu köfte, sac ekmeği mönüden eksik olmaz, kalaylı bakraç içinde buzlu ayran da... Kırmızıbiberi leblebi unu gibi sömürürler, iştah açar. Gelin elbette ki düğününde asma filizi gibi incecik, körpeydi; yazık ki tavlanmış."

"İyi anladın; iki aydır çiftlikteydiler, evlendiği zaman ince bir kızdı..."

Üç gelin, iki ahbabın önünden geçerek terasa doğru yürüdüler. Geçerken öndeki hanım Asaf Bey'i gülümseyerek başıyla selamladı. Yaşları yirmi ile otuz arası... Üçü de baştan ayağa iyi giyinmiş... Koyu renk, pahalı terzi elinden çıkmış kibar tayyörler içinde göz alıyorlardı. En büyüğü kumral, uzun boylu, ortancası tatlı esmer, sonuncusu, Armenak Efendi'nin dediği gibi sıcak sarışın, azıcık dolgunca...

Bunlar bir tek babanın gelinleri değil; üç kardeş çocuğunun eşleridir. Geniş toprak sahibi büyük bir aileye katılan, aileye çocuk yetiştirecek olan taze dişiler, servetin avladığı zor geçimli İstanbul kızları...

Mimar gene sordu:

"Bu yıl pamuklar iyidir?..."

"Kimi yerde iyiymiş, kimisini sıcak vurmuş."

"Ne olsa deste deste binlikler bankaların yolunu tutar. O zanaatın vergisi de yok. Amerika'da da kaldırdılar mı dersin?"

"Sanmam!"

Mimar bir yandan konuşuyor, bir yandan da otelin atmosferini değiştiren taze gelinleri gözden kaçırmıyor. Birini aradıkları hallerinden belli. Lalezar salonuna da baktılar; bulamamış olacaklar ki döndüler; orta salonda bir köşeye yerleştiler, hareketlerini adım adım izleyen Armenak diyor ki:

"Yeni gelin buralara daha alışamamış, alışamadığını az buçuk belli ediyor. İnsanla dolu geniş salona böyle güzel bir kız olup da girmek, defile yapmak kolaydır?"

"Alışır, yakında öbürlerine döner. Onları şehre geldikleri zaman görmeliydin..."

"Bravooo! Doğru söylemişsin. Rock and roll oynadığını da görürüz."

"Hiç kuşkun olmasın, Ferda hemen ustası kesildi."

"Ferda dediğin esmeridir?"

"Hayır, kumralı, en büyüğü. Esmerin adı sadece Fatma. Yahut Fato."

"Yenisininkini de biliyorsun?"

"Söyledilerdi ama unuttum."

"Acep onunki de 'F' ile başlıyor... Yoksam 'F' de uğur denemişlerdir?"

"Sanırım... Fakat azizim, bunlarla neden uğraşıyorsun?"

"Hovardalık sandın? Sosyal meseledir. Mimarlığı bıraktıysam kültürsüz kaldım? Delikanlılığımda kaç yıl Avrupa kaldırımı çiğnemişim. Zola'yı aslından okumuşum. Bilmezdin? Merhume karım Ağavni sosyoloji öğretmeniydi. Kır atın yanında yatan ya huyundan, ya suyundan dememişler?"

"Bırak bunları... Senin yalı yerinde kalıyor mu, yoksa yola mı gidiyor?"

"Pederim uzağı görür, zekâvetli bir insanmış; komşular gibi evini daracık, sokağın hizasına yapacağına bugünün geleceğini hesaplayarak geriye oturtmuş. Salt bahçeyi alıyorlar."

Asaf Hulusi Bey gelir sahibi, Fransız kültürü ile yetişmiş çelebi bir kişidir. Demin gelinlerinden söz ettiği Duranbeyli ailesini İl Bayındırlık Başmühendisliği zamanından tanır.

Dedeleri bir kan meselesi üzerine Doğu Anadolu'dan kulları ile güneye göçmüş, daha doğrusu akın etmiş bir derebeyiydi: Duran Bey... Sonradan adının başına halk, gelenek olduğu gibi, gücünü belirten bir "kara" eklemiş. Karaduran, ovalardan birine çadırlarını kurmuş, göz alabildiğine geniş, sahipsiz topraklara el koymuş. Bu sırada gene iç ve dış bunalımlarla uğraşan hükümet ona diş geçirememiş, o da hükümeti hep kollamış, gönüllülerle savaşa katılmış, otlak ve yaylaklarında dirlik ve düzenliği sağlamış, topraklarını ektirmiş, biçtirmiş, az çok bakımlı duruma sokmuş.

Bir zaman gelmiş, konağının çevresinde *huğ* denilen kerpiç duvarlı, damları kamış veya saz örülü evleriyle bir köy kurulmuş, çevre illeri birbirine bağlayan yeni şose ve imparatorluğun can damarı güney telgraf hattı buradan geçince köy gelişmiş, sonunda bir bucak merkezi olmuş: Duranbeyli bucağı...

Derebeyi seksen yaşında, rahat döşeğinde öldüğü vakit geriye beş kız, bir tek erkek evlat ve sandık dolusu altın bırakmıştı. Yerine geçen oğlu Nezir Bey, babasının geleneğe uygun olarak sert idaresi altında yetiştirdiği yarı beyzade, yarı kâhya, ne olduğu belirsiz, büzmeli şalvar üstüne ceket, daracık palto ve fes giyen bir köy delikanlısıydı; okuması yazması yoktu.

Beyzadeliğinden o zamana kadar bütün yararlanması, bir hafta süren düğün dernekle; ilki zengin ve yaşlı bir dul kadın, öbürü yoksul ve taze bir kızla evlenmesi ve pasaklı köy kızlarıyla ambarlarda, samanlıklarda, harman yığınları arasında oyalanmakla kalmıştı. Paraya el süremediği gibi il merkezindeki eğlence yerlerine de gidemezdi; babasından ödü kopardı...

Karaduran Bey gerçekten korkulmayacak insan değildi ki... Eğer birkaç yüz yıl önce sahneye çıksaydı köy yerine kale kurar, devletin başına benzerleri gibi bir sürü dert açabilirdi. Anadolu beylikleri çağında, geçici bir beylik kurması beklenirdi.

O zamanların tarihe karıştığını sezerek köylülerine karşı acımasız, fakat devlet kişilerine ve memurlarına karşı nazik bir politika tuttu. Uzak bölgelere giden vali ve kumandan paşalar takım taklavat muhafızlı kervanlarla geçerken; karşılar, koyunlar koçlar keser, yüz kişiyi tıka basa yedirir, içirir, konağında yatırırdı, misafir ağırlamayı bilirdi. Bu ziyafetlerde oğlu ayakta kalır, sofraya hizmet ederdi; gelenek korunurdu...

Bu oğul, Nezir Bey, baba saltanatını; idaresizliğinden, gereken biçimde yürütemedi. Kaz gelen yerden tavuk esirgeyen nekes[1] yaradılıştaydı. Memurları doyuramaması yüzünden ağırlığını, gücünü kaybetmişti.

Nezir Bey'in iki karısından üç kız ve üç erkek çocuğu olmuş, samanlık ürünleri ile çocuklarının sayısı on, on beşe yükselmiştir...

Armenak, kendisine bu tarihçeyi anlatan eski dostu Asaf Bey'e soruyor:

"Samanlıktakileri de nikâh etmişti?..."

"Hepsini değil. O zaman gelenekti: Kadın, erkek doğurursa Bey hoşlanır, nikâh kıyıverirdi, ama çocuk ve anası konağa sokulmaz, mirastan pay almazdı; kendilerine açıktan birkaç tarla verilir, onunla geçinirlerdi. Kimisini yaşlı birine, birkaç altın karşılığı nikâh ediverirlerdi, çocuk unutulup gider, zamanla köylülere karışırdı. Eskiden saraylarda olduğu gibi vücutları ortadan kaldırılanlar da olurdu, derler..."

1 nekes: cimri

Avrupalı soyluların, prenslerin de öyle bir sürü çocukları yok muydu? Mesela III. Napoleon'un nazırı Comte de Morny, imparatorun öz kardeşi değil miydi? Son devrin tanınmış bir Fransız generali de Belçika Kralı Leopold'ün oğluydu.

"Siz Nezir Bey'i şahsen tanıdınız mı?"

"Hayır, ben başmühendisken Nezir çoktan ölmüştü. Sana anlattıklarımı demin hayran hayran seyrettiğin gelin hanımların kayınbabalarından, yani Nezir'in oğullarından ve köylülerden dinledim. Köylerinde günlerce süren av partileri yapardık."

"Demek ki bu hanımlar Nezir'in torunları ile evli..."

Mimar bunu söylerken gelin hanımların tarafına göz attı; Asaf Bey de bakmaktan kendini alamadı. Büyükleri ayak ayak üstüne atmış oturuyorlar. Yenisi o kadarına cesaret etmemiş, belki de şımarmış görünmek istemiyor. Olağandışı yönü: Varlığını sanki bir seksapel ışını aydınlatıyor, çevresine avlayıcı bir ışık yayıyor gibi... Mühendis:

Kuşkusuz korkunç bir seksapeli var, daha düğünde dikkatimi çekmişti. Evlilik hayatının, daha doğrusu erkeğin zevkine vardıktan sonra, daha hoşlaşmış, kıza anlamlı bir durgunluk gelmiş. Sanki sürekli erkeği düşünüyor, cinsel heyecanın özlemi içinde yaşıyor, diye içinden söylendi.

Arkadaşının belleğinden geçirdiklerini sezmişçesine, mimar diyor ki:

"Bu küçükhanım gerçekten alımlıdır, duyguludur; zekâvetli de görünüyor. Yan masadaki Amerikalıların haline baksana. Kocası bana tanıttığın üç delikanlıdan hangisidir ki? İnce uzun, yoksam kısa boylusu?"

"Hayır, toparlak yüzlüsü, kara gözlü, kara saçlısı, ismi Saim olan..."

"Ha, bildim... Bön bir delikanlıya benzer, az buçuk pepemedir."

"İşte, o!"

Armenak sinsi sinsi gülümsedi. Önünde duran bağa sigara kutusunun üzerine parmaklarını vurmaya başladı. Dudaklarının ucundan kesik kesik, pes perdeden, ıslık arası sesler çıkarıyordu.

Asaf Bey:

"Ne oldun?" dedi. "Aklından neler geçiriyorsun?"

"Senin de geçirdiklerini! Kızcağızı yarın kendileri gibi sosyetelik yaparlarsa flörtçü beylerin değme keyfine!"

"Ama benim duyduğuma göre kocası onu çiftlikte yaşatacakmış."

"Çiftlikte yakışıklı delikanlı mı yok? Geçen yıl Anadolu'ya geçmiştim. Köylerde kasketinin altından kıvırcık perçemlerini salıvermiş sırım gibi az delikanlı mı gördüm."

"Hep kötü düşünürsün."

"Öyledir. Şimdi bir işin sonunu öncesinden kestiren uyanık, sezgili kişileri kötü düşünceli olarak tanıyorlar. İkinci Dünya Savaşı'nda 'Hükümet savaşa uzak kalacak, zarar görmeyeceğiz,' diyen bizim tayfaya şunları söyledimdi: 'Karışmaz karışmaz... Ama gene bir ucu bize dokunacaktır.' Arkasından varlık vergisi çıktıydı."

"Öbür gelinler hakkında kimse bir şey söylemedi."

"Onların ikisi de platonik kadınlardır, süslenip püslensinler, kendilerini beğendirsinler, iki yılda bir çocuk çıkarıp familya içinde durumlarını sağlama bağlasınlar, yeter!

Yapma bebeklerdir, yatırınca gözlerini kaparlar, kaldırınca açarlar. Karınlarına basınca da boyalı dudaklarından 'Terzi, kumaş, mücevherat, kuaför, kokteyl, dans...' diye beş on kelime çıkar, üst tarafına akılları ermez."

"Yenisi başka türlü mü olacak?"

"O da süslü bir bebek olacak da, canlısı, ruhlusu, duyanı, duyuranı!..."

"Ömürsün vallahi! Falcı kesilmişsin, yüze bakıp gelecekten haber veriyorsun."

"Hem fizyonomistim, hem de psikolog yani modern falcı..."

"Fizyonomist denmez. Doğrusu *fizyolog* yahut *fizyolist*tir."

"Ne karın ağrısı ise! Türkçesi, bir insanın yüzüne bakıp karakteri okuma uzmanıyım. Her kişinin becereceği marifettir?"

"Eskiden bunun adı 'İlmi Sima' idi. Hatta bir mısra hatırıma geldi:

*Herkesin halin, ülul ebsara sîma söylüyor.**

Beğendin mi?"

"Anlasam belki beğenirdim. Şu dakikada benim anlayıp beğendiğim şiir o, 'Yanakları al al olmuş kadifeli gelin'dir. Şimdicik konyak, viski yerine çay içiyor. Bir gün viski de içecek, çaydan değil, kendinden geçecek, kimi severse onun kolları arasında!"

"Kocası düşünsün!"

Bu sırada üç geline doğru gösterişli giyinmiş, küpeleri, agrafları, bilezikleriyle yüzükleri şıkır şıkır parlayan, açık renk roplu, karnı ileride, omuzları geride yaşlıca bir kadının

* Dikkat ehline, herkesin halini, yüz açıklar (RHK).

asık suratla kabara kabara yürüdüğünü gördüler. Genç hanımlar telaşla ayağa kalkmışlardı. Armenak Efendi dedi ki:

"Şu hortlak bizim taze gelinin kaynanasıdır? Şirret bir kadın olduğu yüzünde ayan beyan okunuyor..."

"Evet, kaynana hanım odur. İspritizma meraklısı... Ruh çağırmaktan geliyor, yahut da çağırmaya gidecektir."

"Ruh çağırırken yanlışlıkla Azrail aleyhisselam gelse, işini görse hayır işler. Kayınvalide dediğinin güzeli bile çekilmez; böylesine hiç dayanılır? Sosyetede ne zaman ki karşına çıktı, yakalayıp onun elini de öpersin?"

Asaf Bey cevap vermedi, kaynana hanım kendisi ile göz göze gelip başıyla selamladığından, o da ayağa kalkarak hanıma saygı ile karşılıkta bulunmuştu. Yerine oturunca ahbabına dedi ki:

"Şahende Hanım ölen kocası tarafından da çok zengindir. Üç köy sahibidir. Topraklarında ovanın en iyi pirinci, pamuğu yetişir. Şimdiki kocası onu paralı diye almıştır, amca oğlunun kızıdır, teyze oğlundan dul kalmıştı. Aslında ilk kocası da gene yakın hısımıydı..."

"Hesaba göre familya içinden bu üçüncü kocadır."

"Evet! Bütün köylerde ve kasabalarda böyledir. Akrabadan paralı bir kadın dul kalırsa, onu başka aileye kaptırmazlar. Hatta kocasının sağlığında bile vakitsiz ölmesi olasılığı göz önünde tutularak adaylar gizlice kararlaşır; kadın da bunları bilir, üç dört adaydan birine mim koyar. Çok hoşlanırsa kocanın ölümünü dört gözle bekler. Şahende Hanım namuslu kadındır, şimdiki kocasını ötekinin sağlığında sevmiş, fakat kendisini tutmayı bilmiştir. Nikâhsız ilişkilere girişmez."

"Şimdi de başka bir herifi mimlemiştir dersin?"

"Sanmam. Artık kızların ve gelinlerin sürüsünü peşine takıp İstanbul içinde gezdirmekle, ispritizma seanslarına götürmekle uğraşıyor."

"Oruçludur bugün?"

"Anlamadım."

"Garson geldi, başından savdı."

"Ha... Şahende Hanım zengindir, savurgandır ama aynı zamanda cimridir de... Bir şey içecek olsa yanındakilerin de hesabını görmek gerekeceğini düşünüp garsona 'Ben gideceğim, durmayacağım,' demekten utanmaz, az sonra başka akrabadan birinin masasına geçer."

"Soy sop hep burada mı toplanırlar?"

"Otele görgüsüzlüklerinden, fazla değer veriyorlar, ötekine, berikine oraya gitmekle övünüp dururlar; genci de öyle, yaşlısı da... Baksana yeni kuşaktan olan iki gelinin hal ve davranışına... Kat kat elbiseler, saç tuvaletleri, şapkalar, mantolar, hep burası için yapılmıştır. Kendilerini gösterip beğendirme isteklerini burada karşılıyorlar."

"Otel idaresi onlardan konsomasyon parası almazsa akıllılık eder. Şu salonların asıl süsü onlardır, özenti eşya değil! Manzara olarak da gelinler terastaki Boğaz panoraması kadar güzel."

"Onlar için gelen de var hani ya... Gelen, içirip yediren, alıp gezdiren, ahbaplar, kocalarının her yaşta tanışları... Bu aile zenginliğine rağmen bedavacıdır, hesabın başkası tarafından ödenmesinden keyiflenirler."

"Bu akşam Kerime Hanımlar yoktur?"

"Onlar da gelirler. Gelmedikleri günü bilmiyorum; evlerinde oturmazlar ki. Akrabalar neredeyse sökün eder. Gelinler sanırım görümceleri bekliyorlar."

"Kaynana gider, masa çevresinde gelinlerle görümcelerin altısı da birleşirse, ikram edeceğin aperitifi geri çevirmem Asaf Beyciğim."

"Gelirler dedim ya... Babalarla kocaların mevsim gereği köylerine gitmiş olmaları, hanımları büsbütün gezginci etmiştir. Sana şimdiden bir viski soda ısmarlayayım."

Salonlar ve hol akşamüstlerine özgü kalabalıkla iyice canlanmış, ışıklar yanmış, müzik başlamıştı. Bir ara iki ahbap Duranbeyli ailesini unutup günün konularına daldılar.

Hanım kızlar da, kardeş değil; kardeş çocuklarıdır. En küçükleri Nezire; zeki, sevimli, neşeli, iyi yürekli, henüz on sekizinin içinde bulunan bu kız, ailenin İngiliz okulunda, orta öğrenimini bitirmiş tek kızıdır.

Asaf Bey'e "amca" der, araları pek iyidir. Eğer şimdi kapıdan girse, amcayı görse hemen koşar, yanına gelir, elini öper, masasına oturur, ısmarlanan meyveli ve kremfreşli koca bardak dondurmayı da iştahla, tuhaflıklar yaparak yer. Asaf Bey Duranbeyli kütüğünün en sağlam dalında açılmış o güzel çiçeğinin hoş bir meyve haline gelişini zevkle izlemiştir; bir zamanlar çiçek, şimdi meyve kokusunu duymaktan keyiflenmektedir. Bekâr kalmasaydı, böyle bir kıza baba olmaktan mutluluk duyacaktı.

Nezire'nin annesi eski sivil paşalardan bir mutasarrıf kızıdır. Asılları Kerkük'lü. Nezir Bey'in en yakışıklı, iyi huylu kardeşlerine hiç benzemeyen, az çok aydın sayılabilecek küçük oğlu Rıza, onu bir köy düğününde, mutasarrıf kızı olarak geldiği gün görmüş, âşık olmuştu. Uzun maceralardan sonra evlenmişlerdi...

Aile içinde, yalnız dıştan değil, iç yüzünden de uygarlaş-

maya yüz tutmuşları bu Rıza ile karısı ve kızıdır. Rıza'nın ağabeyleri ile arası, o yüzden ikide bir açılır. Büyükler, küçük kardeşlerinin, çiftliğindeki köylüleri şımartarak kendi çiftliklerindekilere kötü örnek verdiğine, geleneği bozduğuna, kısacası rençpere ve ırgata karşı yumuşak davranmasına kızarlar. Aralarında küçük kardeşin lakabı, hiç de uymadığı halde hımbıldır. Durmadan çekiştirirler, azarlar, surat asarlar, darılıp aylarca konuşmadıkları olur. Fakat bir çıkar meselesi oldu mu, üçünün bir iş için birleşmesi gerekti mi, başlarlar yüzüne gülmeye... Koluna girip evlerine götürürler, ziyafetler çekerler, karısına ve kızına hediyeler verirler. İş bitince yeniden darılırlar, aleyhinde atıp tutmaya koyulurlar. Adı yeniden "bizim hımbıl" olur.

Armenak konuşmasını birdenbire kesti. Amsterdam'da delikanlılık çağına ait bir çapkınlık olayını anlatıyordu; başıyla holü işaret etti, dedi ki:

"Kerime hanımlardan ikisi teşrif buyurdular. Sanırım bir tanesi eksik."

"Evet, Reşid'in kızı Nedime eksik. Gelenler Nesibe ile Nebile. Rasih'in kızları..."

"Benim ayaz yemiş kabak kafama bu kadar isim hiç sığar? Kocaya varmış mıdır bunlar?"

"Nesibe bekâr, Nebile yani vardakostası dul."

"Dul kalacak kadındır?... Bakanın gözü kamaşır, insanın aklını başından alır."

"Alan herifin başına konak kapıları dar gelir. Hah, işte benimki de göründü; şeker kızım Nezire!"

Öndekiler baş selamıyla uzaklaştılar, fakat Nezire koştu, Asaf Bey'in eski usulde elini öpüp başına koydu; mimara da küçük bir selam verdi.

"Oturmaz mısın kızım? Otur da dondurmanı getirsinler."

"Çok durmayacağız, amca. Evlere uğrayıp giyindikten sonra hepimiz Boğaz'a gideceğiz, yemeğe..."

"Nerede bu yemek? Kimin daveti?"

"Şemsa yengemin dayısı yok mu İlhami Bey? O çağırdı."

"Ha, şu müteahhit..."

"Ben gitmek istemedim ama oldu işte! Annem de öbürlerinin zoruyla izin verdi. Allahaısmarladık amca. Bu gece eğleneceğimi hiç sanmıyorum."

Nezire uzaklaşınca Armenak övmeye koyuldu:

"Melek buna derler, kapıdan mı girmiştir, yoksam gökten dosdoğru masamıza inmiştir? Ruj sürmemiş, makyaj yapmamış, tırnaklar ojesiz, kendinden boyalı. Peri padişahının kızıdır veya pamuk prensesin ta kendisidir... Bayıldım. Gelir, her gün masanda dondurma mı yer?"

"Benim öz kızımmış gibi sevdiğim biridir o... Buraya onun için gelirim desem yalan söylemiş olmam, züppeliğimden mi geliyorum sanki? Geçen yıl öteki otelin pastanesine giderdim, o sıra bunlar da oraya gelirlerdi. Nezire de beraber... Değiştirdiler, ben de Nezire'nin hatırı için buraya nakli mekân ettim, bir kere bekâr kaldım diye çoğu bekâr gibi yaşlılığımda çocuğa garaz olanlardan değilim."

"Bu meleği çocukları başından aşan babalar bile sever, kendi çocuğu olmasını ister, *amca* bey!"

Karaduran aile grubunun birleştikleri otelden sürü halinde çıkışı, salon ve holde bulunanlar için dikkati çeken bir sahne idi. Şahende Hanım vücudunda şişirecek ne kadar organ varsa, karnı, göğsü, dudakları üfürülmüş halde, aza-

metten kabarmış bir karnaval balonu çirkinliğiyle önde tek başına yuvarlanıyordu. Arkada birer ikişer gelin hanımlarla baldızlar...

Bunlar üzerlerine, hele vücutlarının istek çekici bölgelerine dikilmiş gözlere aldırmaz görünerek defile ve revü yürüyüşüyle –başlarının üstünde birer cilt kitap taşıyormuşçasına dik, fakat kalçalar hafifçe dalgalı– geçmeyi öğrenmişlerdi. Henüz tam öğrenememiş olanı yeni gelin Ferhan, tek önemsemeyeni de Nezire...

Ferhan ilk günler büsbütün bocalardı, bocalamasını gizlemek için de öbürlerinin arasına sokulurdu. Tıpkı eskiden alışverişin kıtlaştığı saatte Feriköy pazaryeri satıcılarının iğrenç, iştahlı bakışlarından nasıl kaçar, analığına sokulursa öyle! Evlenip de yeni çevreye girince bu hal geçti, geçti ama şunu öğrendi: Katıldığı defilede erkek gözleri kendisinin üzerinde yanındakilerden fazla dikilip kaldığına göre, vücudunda, özellikle o çevrenin hoşlandığı bir çekicilik olsa gerekti. Şayet gazinolara girişler bir seksapel müsabakası sayılsaydı birinciliği kazanmak şansı ötekilerden çok yüksekti.

Kimsenin çarçabuk gözden kaybetmek istemediği defile sahneyi boş bırakınca, masalarda yer yer fısıltılı konuşmalar başladı.

İstanbul gazetelerinin "Yüksek Sosyete" adını taktığı topluluk Duranbeylileri benimsememiştir. Çünkü o sosyete çoğunluğunu eski daktilo güzelleri, küçük aile kızları oluşturmakla beraber bunların babaları veya kocaları dış yönlerinden olsun incelmiş; sosyal yaşantıya uyabilmiş, yabancı dil bilen işadamlarıdır. Araya eski İstanbul ailelerinden görgülü elemanlar da karıştığından, bunlar çağın olanak verdiği kadar

rafine bir durum da almışlardır; tümüyle bilgisiz ve kültürsüz sayılmazlar.

Halbuki Duranbeyliler, sosyeteciler kadar zengin ve onlar kadar giyinip kuşanmayı bilir, görünüşte kusursuzdurlar ama –yeni kuşak da içinde– hepsi de kültürsüz yaratıklardır; hele erkekleri, kabalıklarından hiç kaybetmemişlerdir; evlerinde, hâlâ çiftlik ağası ve derebey kalıntısı yaşantısı sürerler...

Kadınlar, Büyük Otel'e gitmekle avunurlar, oraya devam etmekle can attıkları sosyeteye girdiklerini sanırlar. Meşhur terzilerden giyiniyorlar, pahalı kunduracılara ayakkabı yaptırıyorlar, yüksek marka otomobilleri var, kuaförlerce tanınıyorlar, mücevher takıyorlar ya? Taşradan gelip çarçabuk İstanbullu oluverdiler işte!...

Aile, Karaduran Bey'den beri, para bolluğu içinde mi yaşamıştır? Hayır! Nezir Bey; idaresizliği ile babadan kalan toprakları verimsiz duruma düşürmüş, borca girmiş; faizcilerle bankalara borçlu ölmüştü. Oğulları da uzun süre, on yıl öncesine kadar aşağı yukarı yokluk çekmişlerdi. Sonra birdenbire pamuk, traktör ve motorlu tulumba imdada yetişti. Borçlar silindi, bankalarda cari hesaplar açıldı, ceplere çek defterleri girdi ve İstanbul'a göç başladı; kadınlar saltanatı da!

II

Duranbey ailesine son katılan gelin Ferhan, otel dönüşü kaynanası Şahende, görümceleri Nesibe ve Nebile ile birlikte oturdukları koca apartmana gelince soyundu, odasındaki

gardırobu açtı, sıra sıra asılmış, renk renk, çoğu yepyeni elbiseleri gözden geçirdi, karar veremedi! Çünkü ne giyse bir türlü beğenmeyen görümcesi:

"Aile davetidir, böyle iman tahtana kadar açık tuvalet yakışık almaz."

Yahut:

"A, nedir bu? Akşam yemeğine küçük ropla gidilir mi?" gibi bir itirazda bulunur. Görgüsüz gelinin yapacağı şey, arasının pek iyi olduğu, seviştikleri, büyük görümcesi Nebile'den fikir danışmaktır. Onu banyo odasından çıkmış, omzunda silecek koşarken koridorda yakaladı:

"Ablacığım, azıcık gelir misin?" diye elinden tuttu, dolabın önüne götürdü, ne giymesi gerektiğini sordu. Nebile onu çekti, bunu itti; altın rengi lame bir bluz ile mat siyah ipekliden kloş bir etek ve dantelleri etek boyunu geçen kabarık naylon bir jüpon seçti, yatağın üzerine attı:

"Bunları giy," dedi. "Kolye takma, koluna elmaslı saat yeter. Bir yüzük, bir de küpe... O kadar. Annem gibi fincancı katırlarına dönme!"

Aynada gözleri birbirine ilişti. Ferhan'ın, kombinezonlu sırtına orta boy bir havlu atmış, elbiseleri seçerken önü aşağıya kadar açılmış olan görümcesi sanki çırılçıplaktı. Bakışmaktan hoşlandılar. Nebile, gelini yanaklarından öptü. "Şeker kız," dedi, gelin de başını güzel görümcesinin sabun kokulu ve henüz nemli göğsüne dayadı; bir süre kımıldamadı.

Sahneyi Armenak Efendi görebilseydi, hemen hükmünü verirdi:

"Görümce hanım bu toy geline kusursuz profesörlük

edecek. Nasıl giyineceğini öğretmekle mi kalacak? Yok, erkek yanında soyunmanın da yönünü yöntemini öğretecek. Soyunmak hünerdir; kokot karılar Avrupa'da bunun daniskasını bilirler. O işi ağır ağır yaparlar ki âşık efendinin hem iştahı kabarsın, hem sabrı tükensin! Duranbeyliler familyası içinde en büyük rol oynayacaklar; şu dul karı ile tombul kızıdır deyip altına mührümü basarım."

Kocaman apartman dairesinde bir karışıklıktır gidiyor. Kendilerini bildikten beri çiftliklerinde bedava adam kullanmaya alışmış olan bu aile, İstanbul'daki hizmetçi ücretlerine bir türlü akıl erdiremeyip parayı esirgedikleri için ev işlerini kapıcısının karısına, köylerden getirdikleri acemi kızlara ve gene ilk defa şehre ayak basmış köylü çocuklara gördürürler. Aşçı da bunlardandır. Bunun içindir ki, hanımefendi kendisi mutfağa girmedikçe ağız tadıyla yemek yemekten yoksun kalırlar.

Aslında yemek zamanları birbirlerinin evine gitmek, ne bulurlarsa atıştırmak alışkanlıklarıdır. Çoğunlukla pasta, sandviç, pastacı böreği. Hem dükkânlarda yerler, hem de kutu kutu eve getirirler.

Apartman yüklü döşenmiştir; çifte radyo, kocaman büfe ve dresuar, züppe avizeler ve aplikler, duvar ve masa saatleri, buzdolabıyla çamaşır makinesinin en büyüğü, elektrikli süpürge, bulaşık makinesi, hepsi vardır. Ancak buzdolabında çok zaman mantar yerine kaba kâğıt bükerek kapatılmış, içlerinde birer parmak kalmış votka ve rakı şişeleriyle süt kabından başka bir şey bulunmaz; kapağını açınca bu şişelerin, sürprizli bir kutuyu açmışsınız gibi şıngırdadığını duyarsınız. Sanki dolabın karnı zil çalıyordur.

Şahende Hanım, pörsük yüzünü, her yıl zenginlik taslayarak turistik geziye çıkan ve getirdiği kaçak malları satmak suretiyle geçinen kadınlardan, avuç dolusu para vererek aldığı tuvalet şişeleri önünde boyamakla uğraşmaktadır. Birden bağırdı:

"Kızlar! Benim 'Factor'ü kim aşırdı buradan? Kendinize alamıyor musunuz bir tane? Getirin şunu!"

Nesibe de yüzünü yapıyordu, odasından cevap verdi:

"Ne oluyorsun anne? Şişeyi yemedim ya! Hem o bana senden daha çok gerekli."

"Aa! Neden sana benden daha gerekli oluyormuş bakayım? Hem gerekliyse paraya kıyıp da Asuman Hanım'dan sen de alaydın. Ne yaptın babandan kopardığın binliği? Götürüp gene bankaya koydun, değil mi?"

Küçük kız, eşi bulunmaz hasislerdendir; anasının ve kız kardeşinin tuvalet gereçlerinden, hatta bluzlarından, iskarpinlerinden, jüponlarıyla iç çamaşırlarından faydalanır. Savurgan, dağınık, mal değeri ve hesabı bilmeyen Nebile bunun farkında olmaz, olsa da aldırmaz. Şahende Hanım sezer sezmez kıyameti koparır. Nesibe susmuştu, ama anasının içeride nasıl homurdandığını biliyordu.

Meme kabarcıklarına rastlayan kısmı her tarafından daha kirli yaş entarisiyle odaya giren, paytak, darmadağınık yağlı saçlı besleme kız, sodalı çamaşır suyundan aklaşmış ve garip bir kumaşa benzemiş küt parmaklı elinde sımsıkı tuttuğu şişeyi hanımefendiye uzattı:

"Küçük hanım gönderdi..." dedi. Şahende kendisine 85 liraya mal olan Max Factor markalı "Fon de teint" şişesine baktı, söylendi:

"Hay Allah müstahakkını versin senin! Yarısına kadar indirmiş üç günde... Sürünüyor, sürünüyor da sanki koca mı buluyor? Nemrut suratını gören kaçıyor. Karı kibir kumkuması... Yüzü gülmüyor ki!"

Nesibe çirkin sayılmaz, hele vücut bakımından kusursuzdur; fakat kaşları sürekli çatık, gülmek şöyle dursun, gülümsemeye bile yanaşmaz. Kemsurat bir yaratıktır. Ayrıca kimseyi beğenmez, okuması yazması pek kıttır, buna karşın gelecekteki kocasının bir elçi, bir profesör, en aşağı müsteşar veya doçent olmasını ister, hem de bunların zenginini! Parası için alınmış bir kız olmayı şanına yakıştırmaz. Yakıştırmaması biraz da parasının kocası tarafından yenilmesi korkusundan, cimriliğindendir.

Nebile'nin tam tersi...

O, kocası olacak erkekte ne unvan, ne para arar, üstelik buna para yedirmekten zevk alır. Kocalarından birincisine, –ovanın zengin bir çiftçi çocuğuydu– on beş yaşında kaçarak varmıştı. Aile böyle bir evlenmeye, soyluluklarına uymaz diye karşı koydular, hatta eski zamanın derebeyi geleneğine uyarak ikisinin de *vücutlarının ortadan kaldırılması* yönünü bile düşündüler. Eşkıya taslağı bir herife para karşılığı vurdurtacaklar, sonra da katili sınır dışı kaçırtacaklardı.

İş düzenlenmişken, küçük kardeş Rıza işe karıştı; o vahşet çağının geçtiğini, eğer böyle bir şey olursa haber veren biri çıkacağını anlatarak, ağabeylerini korkuttu. Üstüne yürüdüler.

"İhbarı sen yaparsın, yaptırırsın!" dediler; cesaretle itirafta bulundu:

"Olabilir. Dilimi tutacağıma söz veremem. Elimizi kana bulaştıramayız."

Ağabeyler bir ağızdan yüzüne karşı bilinen tanımını kullandılar:

"Salak!"

Az sonra, yeni damat, domuz avında kaza sonucu öldü. Nebile nereye dönecek? Reşit istemedi, Rıza bu sırada seyahatteydi. Rasih evine yeniden aldı.

Koridorlarda koşuşarak, hizmetçileri koşturarak, birbirlerinden öteberi isteyip bir tuvalete, bir mutfağa girip çıkarak sonunda giyindiler. Bunlar olurken on sekiz yaşındaki köylü uşak koridor duvarına dayanır, onları seyrederdi; çocuktur diye, bir de kendi köyleri halkından olduğu için aldırmazlardı. Köyde de görenek buydu, hizmetlerinde olan köylüler, yatak odalarına kadar girerdi.

Hafize Nine bir ara Şahende'ye yaklaşıp, utana utana:

"Hanımcığım, biz bu akşam ne yiyeceğiz?" diye sordu. Hanımefendi haykırdı:

"Ne mi? Gündüzden pilav kalmadı mıydı? Kabak kalyesini bitirdiniz mi?"

"Öğleyin Şemsa Hanım'la, Nedime Hanım ve gelin gelmemişler miydi? Arkaya bir şey kalmadı. Zaten kalye dün pişmişti."

"Zeytin, peynir filan da mı yok?"

"Biraz vardı, ikindiyin şoför yedi."

Şahende sokak kapısı önünde kızları bekliyordu; çantasını açtı, içini karıştırdı, sonra Nebile'ye seslendi:

"Bende bozuk para hiç kalmamış. Hafize Nine'ye bir lira ver, bakkaldan yumurta alsınlar da yesinler."

Nine çantaya usulca göz atmış, gözüne üç dört tane iki buçukluk ilişmişti. Hanımefendi iki buçuğa kıyamadığı ve

bir lirayı da savurgan kızına yüklemek istediği için "Bozukluk yok," deyip işin içinden sıyrılmıştı. Nebile Hanım, dadıya, "Ayol dört kişiye bir liralık yumurta yeter mi, tuhaftır şu annem!" diye çıkarıp bir beş liralık uzattı. Daima böyle yaparak hizmetçileri memnun ederdi. Onu severler, evde aileden kimse olmadığı zaman telefonu açıp bazı erkeklerle konuşmasını, randevular alıp vermesini işittikleri halde sırrını açığa vurmazlardı.

Kapıdan tam çıkıyorlardı, elinde kocaman paketiyle işçi kız kılıklı biri göründü; Şahende'ye çetrefil Türkçesiyle:

"Bonsuvar hanımefendi," dedi. "Elbisenizi getirdim. Bizim madam selam yolladı, eli biraz darmış, fatura gönderdi, çok rica ediyor, hesabı veresiniz diye..."

Şahende fatura ve hesap sözlerinden irkilir, bunu şahsına ve servetine karşı saygısızlık, güvensizlik sayardı...

"Fatura da ne oluyor?" dedi. "Alacağı ne kadar ki? Selam söyle, bir davete gidiyorum, geciktik. Başka bir gün uğrayıver, emi?"

"Kaç kere geldim, hiçbir keresinde sizi evde bulamadım."

"Fatura gelecekmiş diye evde kalıp kapıyı gözleyecek değilim ya? Söylediği söze bakın hele!..."

Nebile annesinin kulağına fısıldadı:

"Kıza bir bahşiş ver de paketi bırakıp gitsin."

"Ha, doğru... Vermeli, vereyim."

Demin bozuk parası olmadığını söylediğini unutup çantasını özel bir davranışla yüzünü buruşturarak açtı, karıştırdı, bir lira çıkardı. Bunu gören ve böyle yapacağını bilen cömert kızı tekrar fısıldıyor:

"Olmaz, ayıp... İki buçukluk ver."

İtiraz etmedi; hiç değilse hesabı görmekten kurtuluyordu; denileni yaptı ve asansörü yukarı çağıran düğmeye bastı. Kendisine kaç kere iniş için asansöre binilmemesi gerektiği söylenmişti. Cevabı şu oluyordu:

"Ayda bin beş yüz lira sayıyorum, dört kat merdiveni neden ayakla inecekmişim? Ev sahibinin sırtına binmiyorum ya! Makine taşıyor."

Şahende ile Nesibe asansöre girdiler, öbürleri merdiven tarafına döndüler. İnerken yengesinin güzelliğine, giyim zarafetine hayran hayran bakarak Ferhan sordu:

"Gideceğimiz Dayı Beyi ben daha görmedim, düğünde yoktu."

"Müteahhittir, seyahatteydi. Dayımız değil, uzaktan akrabamızdır, parasız bir akraba çocuğu... Sonra birdenbire çok zengin oldu, olunca da annemin gözünde saygınlığı arttı, şimdi varsa yoksa O... 'Dayı Bey' yaptı, çıktı. Ama doğrusu hoş adamdır."

"Yaşlı mı?"

"Yoo!... Kırkında, en çok kırk beşinde, hem de yakışıklı... Epeyce de çapkın! Değme gence taş çıkarır vallahi. Bana sorarsan kadın kıymetini böyle kırk beşlikler anlar, toy erkekten hiç hazzetmem ben, sen de İlhami Bey'i kuşkusuz beğenirsin. Çok hoş konuşur, espriler yapar, canlı, hareketlidir. Bizim erkeklerimiz gibi bir koltuğa çöküp oturanlardan, put kesilip duranlardan değil... Mavi gözleri de pek güzeldir, gözleri ile neler anlatır insana... Hele kadınlara!"

Ferhan, yengesinin açığa vurduğu hislerinden hem hayrete düşmüştü, hem de heyecana... Soruyor:

"Kılığım fena değil, sanırım..."

"Pek kibar... Ama perhiz etmelisin, masaj gerek hatların bozuluyor... Sana formuna nasıl gireceğini söylerim. Dediklerimi yaparsan kalçaların eski şeklini bulur, benim elektrikli rulomu kullan, öğretirim."

Yeni gelin teşekkür etti ve denileni yapacağına söz verdi. Yengesinin sevgisini ve güvenini kazanmaktan memnundu; kulakları çınlasın Armenak Efendi'nin tahmini gibi koketri öğretmenini bulmuştu.

Şahende Hanım arabaya girmiş, ana kız somurtuyorlar:

"Nerede kaldınız? Bir şey unuttunuz da geri mi döndünüz, ne oldu?" diye söylendi; cevap vermediler. Hanımların süründükleri dört çeşit parfümün kokusu dünyayı tutmuştu. Hele Şahende'nin bandığı İspanyol malı *Tabu* hepsini bastırmış, çevresine görünmeyen baharatlı bir günlük veya adaçayı tütsüsü gibi yayılmıştı.

Ailede Rıza Bey'in gelini Ferda'dan başka hiçbir kadın araba kullanmaz. Erkekler ise o işi az çok bilirler, ufak tefek kazalar yapmak şartıyla. Köyde cipleri vardır, traktör de işletirler. Şahende Hanım şoföre diyor ki:

"Aman Abdi Efendi oğlum, sakın yukarı yoldan gitme, karanlık bastı, korkarım ben... Yanımızda başka erkek yok. İstanbul bu! Bizim köyler daha güvenlidir, billahi!"

"O yol bize uzak düşer hanımefendi. İlhami Bey'in köşküne, Ortaköy'e gitmiyor muyuz?"

Şahende Hanım İstanbul semtlerini hâlâ öğrenememiştir, birbirine karıştırır; hele Boğaz'ın içinden hiç çıkamaz, Emirgan'ı, İstinye'den sonra, Tarabya'dan önce Büyükdere gelir sanmaktadır. Bununla beraber kızlarıyla iddiaya giriş-

mekten, haksız çıkınca da, "Aman, bana ne? Belediye Başkanı değilim ya? Allah sahibine bağışlasın..." der, susar, yahut ova ağzı söver.

Ferhan bütün bunlara karşın, ancak altı aydır girdiği, yeni yaşantısının lüksü yönünden memnundur. Hatta Gülhane Parkı'nın bahar ve çiçek bayramlarında bindiği raylı makine, aşağıya doğru kayarken nasıl içi ezilirse, şimdi de ara sıra sevinçten yüreğinde aynı tatlı gıcıklanmayı duymaktadır.

Nasıl ki, şu sırada ömründe göremeyeceğini sandığı mükemmel bir otomobile kurulmuş, yalnız jüponu üç yüz elli lira eden elbise ve çamaşırlar içinde, özenli bir ziyafete giderken aynı hoş ezintiyi gene duymaktadır.

İlk günlerde yaptığı gafları hatırladığı zaman da gülümsüyor. Mesela apartman hamamındaki bideyi eğilip ayakları yıkamaya yarar bir tür yerleşik leğen sanmıştı. Ayak yıkamakta kullanmış, pek pratik bulmamıştı. Ona bunu öğreten gene Nebile yengesidir.

Evlerinde yabancı yokken çiftliklerindeki gibi sofra görgüsüne uymaya gerek görmeden, döke saça, pilavı kaşıkla, balık ve pirzolayı elle, çorbayı hopurdatarak yiyip içen aile halkı, bereket yabancı önünde sanki kusursuzdur. Özellikle kadınlar... Ferhan da onları çarçabuk taklit etmiş; balığa, takım yoksa bıçak sürmemekten tutunuz da bir davete gittikleri zaman tabağının yanına dizilmiş üç çataldan hangisini önce kullanacağına kadar öğrenmekte gecikmemiştir.

Ferhan; varlıklı ve görüp geçirmiş, son yıllarda durumunu kaybetmiş İstanbullu bir aile çocuğudur. Babası, yüz çeşit küçük işlere girdikten ve hiçbirinde dikiş tutturamadıktan sonra şimdi belediyede ücretli çalışmaktadır. Halasından

miras kalan yeni yapı, iki kat bir apartmancığın üst dairesinde oturuyor, Feriköy taraflarında... Kötü adam sayılmaz; eline geçeni evine taşır, çocuklarını ihmal etmez. Bu çocukların üvey anası olan tazece kadın da iyi kalpli ve şaşılacak derecede kibar davranışlıdır. Temiz giyinir, Ferhan'ı da giyim konusunda korur. Peki, nasıl olmuştur da zengin Duranbeyliler'in bir oğlu dar geçimli bir ailenin kızını almıştır? Bu, kızın şansı... Saim, ortaokulu ancak bitirebilmiş, sıkılgan, kabuğuna çekilmiş bir delikanlıdır; şehirden çok çiftliği sever, İstanbullu bir kızla evlenmeye karar vermiştir, orta halli bir aile kızıyla...

Şahende Hanım'ın ise gözü büyükte olduğundan, servetçe hiç değilse kendi ayarlarında bir gelin peşinde koşmuş, öylesi Saim'i beğenmemiş, iş uzamıştı. Sonunda araya eski usul kız tellalı kadınlar girmiş ve bunlardan biri Ferhan'ı salık vermişti.

Ferhan, o olayı aklından çıkaramaz, hele yeni yaşantısında süslenip püslenip bir davete, bir eğlenceye giderken, ne idim ne oldum, diye muhakkak düşünür... İşte şimdi de Boğaz yolunda gene o günleri hatırından geçiriyor.

* * *

Pangaltı'daki sinemalardan birine üvey annesiyle gitmek üzere hazırlanmış, tam kapıdan çıkıyordu; karşısına bir komşu hanımla, tanımadığı bir kadın dikildi. Ferhan'ın üzerinde gene komşulardan terzi Meryem'in biçip beraberce diktikleri şık bir manto vardı. O manto ne kadar yakışırdı, giyince ne cici, hanım hanımcık bir kız olurdu.

Tanımadığı kadın Ferhan'ı baştan aşağı süzerek, "Maşallah! Ne güzel hanım kız bu! Bir içim su!" deyince şaşaladı. Komşu hanım da üvey ana Servet'e anlamlı bir göz kaş işareti verdi, dedi ki:

"Sokağa çıkıyorsunuz, ama müsaade ediniz de beş on dakika içeri girelim, konuşulacak hayırlı bir iş var."

İkisi de anladılar. Görücü! Fakat kadını ikisinin de gözü tutmadı. Eğer oğlu için geldiyse olacak iş değildi bu. Ferhan'ın gözü mevki sahibi kocada... Öylesi çıkmazsa seveceği bir delikanlıya, mesela az sonra sinemada kendisini, Servet Hanım'a belli etmeden bekleyen Cengiz'e varır. Yakında yüksek mimar olacak, parasız ama geleceği var, birbirlerinden hoşlanıyorlar da...

Servet Hanım, iki buçuk matinesini kaçırsalar bile beş buçukta gene gidebileceklerini hesap ederek, ne olur ne olmaz bir kere işi anlamak için, gelenlerle beraber eve girdiler. Önce komşu hanım maksadı anlattı, yanındakini göstererek:

"Tanıdıktır," dedi. "Bana geldi, 'Mahallede salık vereceğin namuslu, sarışın, güzel bir kız var mı?' diye sordu. Ben de yavrumu hatırladım. Çok zengin, milyoner bir aile oğullarını evlendirmek istiyormuş da..."

Söze kadın karıştı, göz süzerek, gerdan kırarak, parmaklarını çatlatarak ballandırmaya koyuldu:

"Hem de ne zengin! Çiftlikleri otomobille iki saatte güç dolaşılır. Gözlerimle gördüm. Dört otomobil kapılarında bekliyor. Apartmanlarını görseniz, müze gibi vallahi! Salkımsöğütler gibi yerlere sarkan avizeler mi istersin, tavan boyu aynalar, sandıklar dolusu gümüş takımları mı? Yemek-

leri tereyağıyla pişiyor, Allah'ın günü ziyafet! Kürk deposu dolapları, birini çıkarıp birini giyiyorlar; yaz gelirken buzhaneye bir denk kürk yolluyorlar."

"Evlenecek olan kaç yaşında? İlk defa mı evleniyor?"

"O da ne çeşit söz hanımcığım? Damat yirmi beşinde, aslan gibi bir delikanlı. Kibar mı kibar! Böylesi dost başına."

Sohbet arasında, baba uygun görürse, kızın gösterilmesine Servet Hanım razı oldu. Aracı kadın yarın gelip sonucu öğrenecek, kararlaşan gün de hanımefendi ile oğlunu eve getirecekti. Ferhan başka bir fikir ileri sürüyor:

"Bir pastanede buluşulsa..."

Evden çok pastane dekorunun kendisine yakışacağını düşünmektedir. Öyle bir apartmanda yaşayanlara, küçücük ev ve küçücük bir evin kızı iyi etki bırakmayabilir. Üvey ana:

"Baban nasıl uygun görürse öyle yaparız, yavrum..." diye konuyu kapattı. Beş buçuk seansına gittiler; filmde zengin, görkemli bir çiftlik hayatı, atlar, kısraklar, davar sürüleri ve evin kızıyla genç kâhyanın sevişip göller kenarında, korularda buluşmaları, küheylanlar sırtında doludizgin ufuklara doğru koşmaları, çayırların üzerine düşüp öpüşmeleri gösteriliyordu.

Ferhan kendini o kızın yerine koydu, günün birinde böyle bir maceraya atılma olasılığıyla heyecanlar getirdi. Kocası nasıldı acaba? Filmdeki gibi ava düşkün, av köpekleriyle ve tüfekleriyle ömür süren, güzel karısına yalnız soylarına çocuk yetiştirsin diye katlanan, hamhalat bir adam mı?

Onu da tanıdı, hem istediği üzere bir pastanede...

* * *

Otomobil Ortaköy'ün iri taş kaldırımlı bir yokuşuna sapıp yukarıda bahçeli bir köşkün gösterişli kapısı önünde durmuştu. Ferhan'ın belleğindeki şerit koptu. Raşit ve Rıza Bey takımının kendilerinden önce geldiği kenarda duran iki arabadan belliydi.

Bahçenin terasından karşı kıyının ve yamaçların seyrek pırıltılı gece görünümü, yıldızları yere kayıp bir kısmı denize dökülmüş, ayağınıza doğru ilerleyen bir gök sanki. Ferhan köşkün camekândan oluşan ön bölümüne mermer merdivenlerden çıkarken boylu boyuna görünen, renk renk çeşitli abajurlu masa lambaları ve apliklerle ışıklandırılmış gazinomsu geniş salonuna da bayıldı. İçerisi kalabalık... Bunlar Duranbeyli ailesinin kadınlar kolu. Dayı evi olduğu için gençleri kapıya doğru koşuştular.

İlhami de koşuyor. Budur o... Saçına kır düşmüş, yanık esmer, papyon kravatlı, güzel giyinmiş, fakat yüzü fazla buruşuk, cin bakışlı bir erkek... Sekiz kadın ve kız arasında tek erkek.

Ferhan'ı kaynanası tanıtıyor, hem de beğendireceğine inanmış, ağzı kulaklarına vararak:

"Gelinim!"

Ev sahibi eğiliyor, gelinin bir türlü uzanamayan elini tutup kendine çekerek öpüyor, Ferhan hâlâ buna, elinin sıkılmayıp öpülmesine alışamamıştır. Dayı Bey işin kuşkusuz farkına varmış, toyluğunu anlamış olmalı. Gözleri üzerine bir an dikildi. Ne düşündü acaba? Ferhan'ın yüzünü kan bastı.

"Eh, tamamız artık... Birer aperitif alalım."

Karısını İsviçre'de tedavi gören kızının yanına yollamış olan İlhami, şimdilik bekâr sayılır. Yeni gelinin aklına şu gel-

di: Dul yengesi ile bu adamın arasında bir şey mi var? Ferhan, yengenin macerasever olduğunu çoktan öğrenmiştir.

Siyah giyimli bir uşak; salonda, duvarları kaldırılmış ayrı bir oda gibi döşenmiş, Amerikan biçimi sandalyeleriyle ve duvara gömülmüş sediri ile gözleri çeken köşenin yuvarlak, bodur masasına birtakım meze tabakları diziyor. O yöne geçtiler; Şahende Hanım başa, çalımla kuruldu, çevresine dizilen kendi kızlarına, gelinine ve kayınbiraderlerininkine şöyle bir göz gezdirdi. Hepsi de taze, iyi giyinmiş, güzeldi... Eltisi Şemsa güzel sayılmazdı ama tatlı kadındı. İstanbullu ve meclis kadını; kızı da şen, hareketli, özgür davranışlı...

Zavallı Ferhan kadar acemisi yok.

Şu var ki özellikle Dayı Bey'e acemi görünmeyi nedense hiç istemiyor cesarete muhtaç. Düşünüyor, bildiği ve neşe bulamadığı bira yerine şu başka içkilerden, şu karıştırılınca beyazlanmayan şeylerden, limon katılanlardan içse mi, bunlardan istese mi? Nebile yüksek sesle:

"Ben," dedi, "bir votka içerim, limonla..."

İlhami bu sefer Ferhan'a soruyor.

"Ben de!" cevabını alıyor.

Çoğu bira içen masa başındakiler şaşkınlıkla küçük gelini süzüyorlar. Fakat Şahende Hanım işi idare ediyor:

"Ben de vermuttan vazgeçtim," diyor. "Votka isterim. Votkamızı yabancılar çok beğeniyor; geçenlerde bir kokteyl parti vermiştim. Amerikalı ahbaplar şerefine. Şişe şişe votka içtiler... Değil mi kızlar?"

Kısa bir sessizlik oldu; böyle bir kokteyl partisini kimse hatırlamıyordu. Şahende yabancılar yanında huy etmiştir, böbürlenme için yalanlar uydurur. İlhami yabancı değildir

ama evinin görkemi kadıncağızda kendi evini de ayni derecede göstermek hevesi uyandırmış, içinden kopup gelen isteğe bir türlü karşı koyamamıştır.

İnandırmak için ekledi:

"Bu Amerikalılarla kışın çiftlikte tanışmıştık, domuz avına gelmişlerdi, giderken kutu kutu ananaslar bırakmışlardı; marmelatlar, kutu kutu biralar... Neler neler!"

Böyle bir şey, tanıdığı bir ailenin başından geçmişti; olayı kendilerine mal ediyordu.

Hinoğlu İlhami'nin bıyık altından gülümsediğini, gözlerinde alaycı bir ışık kıvılcımlandığını Ferhan gördü; onun gördüğünü de Dayı sezdi, birbirleriyle anlayış ve sempati ile bakıştılar. Gelin içinden, *beni beğendi*, diye söylendi. *Kadehini de yüzüme bakarak içti.*

Genç hanım ve kızlardan hiçbirini komplimansız bırakmamakla beraber, dayının asıl iki gözdesi var: Nebile ile bu gece ilk kez karşısına çıkan Ferhan...

Ferhan birinci votkasını bitirmiş, ayıklanmış karideslerle ıstakoz salatasından epeyce yemişti; bunları bir yiyen de gene Nebile'dir. Duranbeyli ailesinin öbür kişileri deniz böceklerine el sürmez. Çoğu köylüler ve köy eşrafı gibi, böyle şeylerle araları iyi değildir, tiksinirler.

İlhami hikâyecikler anlatıp bir sürü tuhaflıklar yapıyor, kem surat Nesibe'yi bile gülümsetiyordu. Şahende'nin zarafetini, hoşsohbetliğini, hanımefendiliğini, alay ettiğini kendisine sezdirmeden, fakat öbürlerine çıtlatarak öyle bir övüyordu ki, sofradakiler kahkahalarını güç tutuyorlardı.

Kuşkusuz Duranbeyliler topluluğunda Ferhan'ın ilk eğlendiği, ara sıra katıla katıla güldüğü gece budur. Bir ara

gördü ki boş kadehi gene dolu... Ne zaman ve kimin doldurduğunu fark edememişti. Nebile mi yaptı bu işi, yoksa Dayı mı? Yeniden bir göz göze geliş ve göz kırpması ile anlaşma. Gelin bu sefer ileri gidildiğine hükmederek bir huzursuzluk duydu; gene içinden söylendi:

Edepsiz çapkının biri... Aklınca çeşni değiştiriyor; karşısında yeni bir kız görmekten memnun... Neşesi de bundan. Anlamaz mıyım ben?

Şahende Hanım İlhami'ye diyor ki:

"Yemekten sonra bir seans yaparız, değil mi? Belki Ferhan iyi bir medyum çıkar."

Küçükhanımlar yemekten kalkınca, Boğaz'a gidip Sarıyer'deki lüks lokantada numaraları görmek, dans etmek fikrindeydiler. Şahende'nin önerisine yalnız Ferda itiraz cesaretini gösterdi; araba kullanmak en büyük zevkiydi. Karar şimdilik bu...

"Hele yemekten kalkalım bir kere..."

Ferhan sofraya doğru yürürken hafifçe yalpa vurduğunu anladı; ikinci kadehi de bitirmişti. Sarhoş muydu? Neşeli olduğu kesindi. Dili de çözülmüştü; kalabalık sofrada hiç konuşmazken, şimdi çenesi durmuyor, görümceleriyle, eltileriyle şakalaşıyor, büyüklerin sözüne karışıyor. Aslında Nezire dışında hepsinden daha bilgilidir. Liseyi bitirmiş, İstanbul'da doğup büyümüş bir kız!

Ara sıra Dayı Bey'in hovarda bakışları altında kaldığı zaman azıcık şaşalıyor, fakat onları iltifatla dolu görünce gevezeliğine devam ediyor. İlhami Bey sordu:

"Ferhan işitmediğim bir isim. Anlamı ne?"

"Babama göre 'nur padişahı' demekmiş; 'fer' ışık, nur; 'han' da bilinen şey... Daha çok erkek ismi ama..."

"Zarar yok... Size yakışmış ya!"

Nebile gülümsedi, Nesibe'nin ise kaşları çatıldı. Tam bu sırada *Nur Padişahı*'nı bir hıçkırık tuttu. Alışmadığı şeyleri yiyip içtiği için mi, güldüğünden mi, bir hazımsızlık işareti mi? Herkes bir çare öğütlüyor: "Nefes almadan su iç! Ekmek içi ye! Tavana bak!" İlhami yerinden fırladı, bir bardağa yarısına kadar su doldurdu, içine bir bıçak daldırdı, "Sap tarafını alnınıza dayayınız, suyu içiniz!" dedi. Yanına gelmişti, İlhami'nin kolu kızın omzuna sürünüyor, yaslanıyor. Denileni yaptı, hıçkırık durdu. Durdu ama Ferhan'ın yüzünü pençe pençe al basmıştı; alnına da ter taneleri diziliyor. Kendisini o halde görse beğenirdi; insanın canına sokacağı çocuksu bir güzelliktedir, sanki daha da körpe, sevimden oluşmuş bir yaratık...

Şahende Hanım yatıştı; demin hıçkırıklar devam ederken piliçlerinden birini bir tehlikeye karşı korumaya hazırlanan anaç tavuk gibi telaşa düşmüş, sanki boyun tüyleri büklüm büklüm kabarmış, kanatları açılmış, gözleri büyümüştü.

"Aa, korktum vallahi," dedi. "Papayı böyle bir hıçkırık tutmuş, haftalarca kimsecikler durduramamıştı; az daha ölüyordu adamcağız!"

Heyecan yatıştıktan sonra, acısını çıkarmak isteğiyle Ferda'ya hak verdiler. Sarıyer'e gitmek üzere arabalara bindiler. Ferhan, Dayı Bey'in kendi bindiği arabada bulunmayışına üzülür gibi olmuştu; hele Nebile ile Nezire'nin arasına girip Ferda'nın otomobiliyle gidişine.

* * *

Gelirken, kopan film belleğinde çevriliyor:

Kararlaşan gün Park Pastanesi'ne ötekilerden önce Ferhan ile analığı gelmiştiler; neden sonra kapının önünde büyük bir otomobil durdu, içinden otele girişini mühendis ve mimarın irkilerek seyrettikleri heybetli ve korkunç şekliyle Şahende Hanım, arkasından Nebile çıktı. Durdular, bekliyorlar. Damat adayı nerede?

Meğerse otomobili o kullanıyormuş, götürüp bir yere koymuş olacak ki kapı önündekilerin yanında tıkız, ablak suratlı, çirkin değilse de şanssız bir genç belirdi. Masalara göz gezdiriyorlar.

Tıkız genç, Ferhan'ın bulunduğu yönü işaret etti:

Tanıyor muydu kendisini?

Evet, aracı kadın o gün hemen koşmuş, Saim'i evden almış, sinema kapısında bekleterek Ferhan her şeyden habersiz, filmin etkisi altında hülyalı bir halde yürürken onu göstermişti.

Bunları sonradan öğrenecekti. Aracıya, "Birbirimizi nasıl tanıyacağız?" diye sordukları zaman, "Siz orasına karışmayın," cevabını almışlar, azıcık şaşmışlardı. Gene sonradan öğrendiği şu idi: Saim bir bakışta Ferhan'a tutulmuş, "Tam idealim," demiş, anasına "Başkasını istemem, almam, ille o!" diye ayak diremişti; bu zamanda aracı kadın yardımıyla evleneceği genç kızın aklına gelir miydi?

"Ne pısırık, ne beceriksiz, nasıl zekâsız bir genç olmalı ki o para, o olanaklara sahip iken görüşüp tanıştıkları aileler içinden yahut gittikleri balolardan, çaylardan kendine göre bir kız bulup seçememiş, kendini beğendirememiş. Olacak işe benzemiyor..." diye sızlandığı analığı:

"Acele hüküm verme," demişti. "Hiçbirinden hoşlanma-

mış olabilir. Çocuğun aradığı bir tip yok mu bakalım? İster misin seni görünce beklediğini buluversin! Belki de yaşadıkları çevrenin züppe, şımarık, kendini beğenmiş zengin kızlarını istemiyor."

Şakir Bey'in, bir ara emlak işleri ile ilgilenmiş olduklarından Duranbeyli ailesi hakkında oturdukları semtin tellallarından çarçabuk yaptığı soruşturma aracı kadına hak verdirdi. Çok para harcıyorlar. Binlikler ceplerinden taşıyordu; fazlaca gezip tozuyorlar, dışarıda vakit geçiriyorlar, az buçuk savrukturlar ama kendilerine söz getirmemişlerdi. İstanbullu gelinlerin ikisi de hayatlarından memnundu; geçimsizlik çıkmamıştı.

İşte bu soruşturma sonucu, iki tarafın birbirini görmesine razı oldu.

Ferhan ilk buluşmada Saim'i beğenmemekle birlikte, korktuğu kadar da ondan tiksinmedi. Kıza hayran hayran bakıp, bön bön sırıtıyor, söze karışmıyor, anasının sözlerini başıyla onaylıyordu.

Fakat ah o ana!...

Ağzını yayıp dudaklarını şişirerek, gözlerini süzüp başına oturttuğu tuhaf şapkasının püskülünü oynatarak neler anlatmış; sözlerine yerli yersiz takı, otomobil, çiftlikten gelen teneke teneke tereyağı, verdiği ziyafetler, gittiği davetler, terzi, kumaş konularını sokarak nasıl övünmüştü! Şu var ki evlenme lafını etmemişti. Bu, sadece bir görücülüktü.

Ertesi günü aracı kadın yel yepelek, yelken kürek evlerine koşmuş, muştulamıştı: Oğlan tarafı kızı beğenmiş, hemen nişan takılacak!

Ferhan beğenilmiş olmaktan memnunluk duymadı de-

ğil. Ama Saim'in bakışlarından sonucu sezdiği için o geceyi bu yönden kuşkusuz geçirmişti. Çekindiği başkaydı: Şayet iş olursa şu kendi halinde hayatına ve görgüsüne uymayan sosyete çevresinde acemiliklerinden dolayı gülünç görünmek.

O yaşına kadar Taksim Gazinosu'nda verilen çaylı, pastalı birkaç fındık veya kestane gecesiyle, Çifte Saraylar bahçesinde düzenlenmiş, sünnet düğünlerinden başka bir eğlence meclisi görmemişti. Gelecekteki kaynanasının uzun uzadıya anlatıp ballandırdığı çaylar, kokteyller, balolar, o görkemli oteldeki danslar, Boğaziçi, Suadiye, Florya gazinoları, hiçbirinin ne olduğu hakkında en küçük bir fikri bile yoktu. Sabaha karşı, "Alışırım, abdal değilim ya... Sonunda İstanbul kızıyım," dedi; eline baktı ve parmağında pırlantalı nişan yüzüğünü görür gibi oldu. Daha neler görmedi ki... Lezar ayakkabılar, krokodil çantalar, naylon çamaşırlar ve perlon jüponlar, kumaşlar, kürkler, kolyeler, kol saatleri... Çorap derdinden de kurtulacaktı; düzinelerce alacak, kaçınca hizmetçilere verecek...

Hayır, diyor, *Saliha'ya veririm, kaçmış çoraplarımı ve beğenmediğim öteberiyi, az kullanılmış ayakkabılarımı da...*

Saliha bağdaştığı bir kızdı, komşusu ve okul arkadaşı. Ferhan'ın ayakları çok güzeldir, bacakları daha güzel. Onun için düzinelerce çorap alacağı gibi düzinelerle ayakkabı da yaptıracak, ısmarlama ayakkabı... Hem de Feriköy köşesindeki Artin Efendi'ye değil tabii... Beyoğlu'nun henüz isimlerini bilmediği en meşhur kunduracılarına... Artık kocaman vitrinlerde görüp de gözlerini ayıramadıklarına bile yüz vermeyecek.

Arabaları, mevsim gereği tenhalaşmış, bol ışıklı, ağaçları

renkli ampullerle süslü, bir süredir Ferhan'a bayağı görünmeye başlayan, Emirgan çayhaneleri önünden geçiyor. Ayaklarını ve çoraplarını düşündü: Ayakkabısını daha bu akşam yeni giymişti, uçları parlak deriden, siyah süet. Çok sade, ama değerini öyle belli ediyor ki... Çorapları da en incesinden, arkasında çizgisi olmasa göze görünmeyen, görünmediği halde gerilip baldırları tutan, şekle sokan cinsinden...

Kendisine iki yeri pek yakıştırıyor: Otomobil ve tuvalet masası önü. Filmlerde gördüğü süslenme sahnelerinde tuvaletin üzerindekileri birer birer alıp iştahla kıtır kıtır yiyecek, gene de doymayacakmışçasına seyreder, sahnenin çabuk değişmesinden korkardı. Biçim biçim şişeler, kutular, fışfışlı saç briyantinleri, boya kalemleri, rimeller, renk renk kavanozlarda kremler, neler neler ve bunların kimi baygın, kimi sıcak, kimi serin, kimi ferahlatıcı hoş kokuları.

Yolu henüz genişletilmemiş olan İstinye geride kaldı. Az sonra Yeniköy'ün çınarlı koridoruna girince kendi kendine söylendi:

Bunların hepsi oldu, dedi. *Beş on çift ayakkabım, bir sürü çorabım, otomobil ve içimin çektiği gibi bir tuvalet masam var. Evimde ortaokula geçtiğim sırada mahalle marangozuna taksitle yaptırdığımız çivili tahta masadan, kilo ile alınmış fujer losyonundan, el kremi olarak kendi yaptığım gliserinli yapışkan limon suyundan kurtuldum. Darlıktan, her şeye baktıkça imrenip yutkunmaktan. Fakat...*

Mide dolgunluğundan ve bir kadeh votkadan gelen ağırlıkla deminden beri uyuklayan kaynanası:

"Neresi burası?" diye sordu.

"Yeniköy, anneciğim."

"Demek Sarıyer'e yaklaştık."

"Yoo... Daha epeyce yolumuz var; Tarabya, Kireçburnu, Büyükdere."

"Buranın ne köyü biter, ne deresi? Bir yerde dursak da madensuyu içsem... Hararetten dilim damağıma yapıştı, mayonez bozuk muymuş ne?"

Şahende Hanım evinde kendi pişirdiği yemekten başka nerede, ne yerse arkasından bir şikâyettir tutturur; yağını beğenmez, balıksa bayat, etse sert, pilavsa diri, aşçı pişirdiyse yakmış, suyunu fazla kaçırmış, kurutmuş gibi kesinlikle bir kusur bulur.

İskele yanındaki pastacıdan şoför madensuyu getirdi, içtiler, gene yola koyuldular. Önde oturan kızı Nesibe içmedi, yüzünü görmediler ama herhalde kaşları gene çatılmıştı. Arabanın durdurulup dükkândan yiyecek içecek getirtilmesini ayıp ve sosyetece tiksinilecek bir şey sanırdı... Arabada konuşmayı, gülüşmeyi de!...

Yeniköy ile Tarabya arasının ferahlığına kavuşmuşlardı, sağlarında deniz, gene sağda, uzakta Büyükdere'nin ışıkları. Zavallı Ferhan daha on dört yaşındayken bir gece orada bir gazinoda yemek yemiş olduğunu hatırlıyor. Üç komşu ve hanımları uzun hesaplar, kitaplardan sonra böyle bir hovardalığı göze almışlardı. Fakat ekonomik ısmarlamalar yüzünden garsonlardan iyi muamele görmedikleri aklında kalmıştır. Ya dönüş? Otobüs beklemeler, ayakta kalıp sarhoşların ortasında sarsılmalar, Pangaltı'dan yürüyüş... Hayal kırıklığına uğramış, haftalarca bekleyip abartmalı umutlar bağladığı gezinti tam bir fiyasko ile sonuçlanmıştı.

Şimdi bunlar yok. O zaman kızdığı, garez olduğu özel

otomobillere ancak markalarını öğrenmek, ötekilerini kendi bindiği araba ile karşılaştırma için göz atıyor, eşit ve akran olanların bakışıyla...

Halbuki büyük bir tehlike atlatmıştı; babasının çalıştığı daire müdürünün karısı ölünce adamcağız Ferhan'ı gözüne kestirmiş, araya vasıtalar koymuştu, pek yaşlı değildi, ama maaşından başka geçineceği yoktu; Şakir Bey de bu evlenmeye razı olacağa benziyordu, bereket tam o sırada bu nimet belirmiş, talih kuşu başına birdenbire konuvermişti.

"Ayol, ineceğimiz gazino şurası değil miydi?"

Nesibe önden homurdandı.

"Değildi, anne! Biz daha Büyükdere'deyiz."

"Ya!... Kuzum kızım, belki sen bilirsin, büyük dedikleri o dere nerede? Ben gündüzleri geçerken de buralarda dereye benzer hiçbir şey görmüyorum."

"Köprüden geçiliyor a... Altı deredir."

"Ne köprünün farkına vardım, ne deresinin. Bir su sızıntısı belki vardır, ama ona büyük dere mi denilir? Bir de bizim çiftliklerin sınırından geçen Çortur'u düşünün; gürül gürül akar, içinde balık avlanır. Ona bile büyük dere demiyoruz."

"Ama Çortur'un çevresinde gazinolar yok; in yok, cin yok!"

Şahende Hanım kızının bu sözüne kızdı:

"Yok ama biz o Çortur yüzü suyuna buralarda fink atıyoruz."

Araba durdu.

Önden gidenler kapıda bekliyorlar. İkisi anaç, üçü genç, üçü de terütaze tazecik sekiz kadın ve kızla orta yaşlı bir erkeğin gazinoya girişi olay yarattı; bütün gözler onlara çevrildi.

Duranbeyliler kadınlar kolunun keyiflerince eğlenip baskıya girmedikleri özgür gecelerinden biri. Erkek kolunun iki despot kişisi Rasih ve Reşit Beyler, pamuk satışlarında bulunmak üzere çiftliklerindedirler. Oğulları Salih, Ferdi ve Ferhan'ın kocası Saim de kendi paylarını toplamak için oralarda bulunuyorlar.

Bunlar hâlâ bazı göreneklere bağlı kalmışlar. Mesela böyle bir gazino eğlencesinde, evli veya evlenmemiş kadın ve kızların içki içmelerine, kocalarıyla kardeşlerinden başkasıyla dans etmelerine müsaade olunmaz. Gelinlerin de aynı kurala uymaları gerektir. Ara sıra gönülden koparsa yalnız gelinlere bir özel iltifat olarak bira ısmarlanır... Ama her zaman değil. Oğullar da babalarının bulunduğu masada biradan başka içkiye el süremezler.

III

Allah korusun hele rakıya!

Babalar, oğullarının rakı içtiklerini bilmezler mi? Bilirler, hatta bazı kere uzak masalarda içtiklerini görürler, görmezlikten gelirler. Asıl önemli olan bu suçun aynı masada işlenmemesidir.

Fakat babalar meclisi ve sofrası yalnız o sebepten dolayı değil, neşe kırıcı olmasından ötürü gençlere de sıkıntı verir. Gençler hep diken üstü durmak zorundadır; fazla gülmek, konuşmak, söze karışmak, itiraz etmek aile geleneğine uymaz.

Aslında evlerinde iki zorbanın yüzü hiç gülmez; kapanık,

kötü haber almış gibi düşünceli, memnun değilmiş gibi bir hal takınırlar. Ürün durumu iddialarınca hiçbir zaman iyi değildir. En bereketli yıllarda bile ikide bir tekrarlarlar:

"Sel bastı... Dolu yağdı... Sıcak yaktı... Kuraklık oldu... Elimiz dar bu yıl... Suna buğdayları bitirdi... Pembe kurt pamukları kemirdi... Arpalar başakta yandı... Yulaflar iç vermedi..."

Özellikle kâhyalardan, kâtiplerden, ortak, yardımcı, yarıcı ve uşaklardan sızlanmalar...

"Tembel herifler! Başlarında bulunmadık mı yan gelip uyurlar. Kâhya Allah'ın belası... Aşağıdaki pamuklara zamanında su salıvermemiş! Hepsi kavrulmuş! Buğdayları vaktinde biçtirmemiş, taneleri tarlalara dökülüp kalmış, ziyan zebil olmuş. Ya kâtip olacak o öküz..."

Ferhan bu yanıp yakılmaları ilk önce ciddiye almış, aileye uğur getirmemiş olmak kuruntusuyla telaşa düşmüştü. Endişesini öğrenen çapkın yengesi Nebile kahkahalarla güldü:

"Aldırma sen," dedi, "hepsi laf, huyları öyledir. Bil ki ne kadar çok sızlanırlarsa ürün o kadar bereketlidir. Bizim çiftlik beylerinin gözleri doymaz; göz kalmasın diye böyle söylerler, uğur denemişlerdir. Bir de çoluk çocuğun fazla şeyler istemesini akıllarınca bu sızlanmalarla önlerler. Bari önleyebilseler! Boşuna kendilerini yorarlar; biz kıs kıs güleriz, gene istediğimizi yapar, yaptırırız, boş ver meleğim!

* * *

Ferhan otomobilde o sahneleri de yeniden hatırlamıştı. Girdikleri gazinonun tıknaz, ablak yüzlü, smokinli metrdo-

teli, İlhami Bey'i tanıdığı için olacak, koştu, onun ve topluluğun önünde eğildi, öne düştü. Garsonlara bir masayı işaret ediyor, oraya koşmalarını anlatıyor. Yeni gelin dikkatle metrdotele bakıyor; birine benzetiyor. Kime? Birdenbire buldu:

Ayol, kocamın on beş yaş kadar büyüğü. Yaşlanmaya yüz tutarsa bu adama benzeyecek. Fakat benimkinde nerede o çeviklik? Koltuğa oturdu mu kalkmak bilmiyor, lök gibi çöküp kalıyor.

Böyle dedi, sonra içinden acınma geldi, söylendi:

Tonton! Fena çocuk değil doğrusu... Benim için bin parça oluyor, istediklerimi yapıyor, yapıyor ama kanım kanına kaynamadı gitti.

İlhami'nin "Ne içersiniz?" sorusuna karşı Şahende Hanım:

"Ben dondurma mı yesem acaba? Yoksa bir madensuyu mu içsem gene?"

Her zamanki gibi kararsızlığa düşünce Müteahhit kızdı:

"Yoo teyze," dedi, "biz buraya eğlenmek için geldik. Miden bozuksa bir viski soda al, en iyi ilaçtır, uykunu da açar," diye çıkıştı garsona. Peşmelba isteyen Nezire dışında, herkes için sormadan viski ısmarladı. Pahalı içki olduğunu düşünen gösteriş düşkünü topluluk itiraza yanaşmıyor; Dayı Bey ne içileceğini bilen sosyete adamıdır.

Batonsaleler, kâse dolusu fıstıklar ve kavrulmuş bademler geldi. Bunların cömertlik ve hovardalık derecesi denenmemiş müşterilere küçük tabaklar içinde birer avuç getirildiğini Ferhan biliyor. Ayrıca bir şey daha oldu: Henüz açılmamış olan viski şişesini metrdotel hususi bir tavır takınarak İlhami Bey'e gösterdi, markasını okuttu. O da beğendiğini bir baş sallamasıyla anlattıktan sonra kadehlere başgarsonun kendisi tarafından her yerdekinin bir misli doldurudu.

Ferhan bol paranın bilen ellerde nasıl yenildiğini çağrıldığı yerlerde öğreniyordu; davetlerin nasıl yapıldığını da... Çünkü kayınbabası hesapsız para harcamakla birlikte gazino ve lokantalarda cimri kesilirdi:

"Soyuyor bu adamlar bizi... Hepsi soyguncu... Belediye, hükümet yok ki..." diye söylenir, getirilen hesap pusulasını kalem kalem okur, sorar, surat eder ve pusulaya yüzde on bahşişin konulduğunu ileri sürerek garsonlara bir şey bırakmadan, aşağılayıcı bakışlar altında söylene söylene çıkar giderdi. Yanındakiler yerin dibine geçerdi.

Boy boy, her zevke uygun, kimi kumral, kimi esmer veya sarışın, kibar ve pahalı giyinmiş altı tazeye ek olarak metrdotelin o gösterişleri de, gazinoyu yalnız meraka değil, küçük bir heyecana da düşürmüştü. Birbirlerinden soranlar, yan masadaki tanıdıklara eğilerek fıs fıs konuşanlar çok...

Rastlantıya bakınız ki, otelde iki konyak soda içen mimar Armenak Efendi, dostu Başmühendis'ten ayrılmak istememiş, onu da külüstür arabasına alarak sohbet ve içkiye devam için yalısının bulunduğu Sarıyer'e, yemekten sonra da patronlarının ahbabı olduğu bu lüks gazinoya getirmişti.

Geride, kuytu bir köşede oturuyorlardı. Kafile büyük kadrosuyla içeri girdiği sırada iki ahbap kendilerine yakın bir masada çakırkeyif olmuş Amerikalı bir grupla, daha doğrusu gruptaki iri elli, iri ayaklı, taşkın göğüslü, çok alımlı bir genç kadınla meşguldüler.

Herkesin belli etmemeye çalışarak seyrine daldıkları kadının kapı tarafına bakması dikkatlerini çekti. Onlar da döndüler. Mimar gözlerine inanamadı; arkadaşına dedi ki:

"Seninkiler dertop olup buraya geldiler. Kayınvalide kızı-

nı kısrağını peşine takmış, gece sefasına çıkmıştır? Kurumdan büsbütün kabarmış lap lap yürüyor.

Bir ara ben Avrupa'da iken çift tekerlekli arabalara koşulmuş, yarış eden deve kuşları görmüştüm. Onlardan biridir nedir?"

"Canım sen onu bırak! Bakacak güzel mi yok burada?"

"Vardır ama güzele değer biçmek için azıcık da çirkinine nazar kılmak gerekir. Bir filozof var idi, Alaman yoksam Hollandalı idi... Adı hafızama gelmiyor..."

Asaf Hulusi Bey arkadaşının sözünü kesti:

"Her konuya bir ukalalık katmak şart değildir Armenak Efendi," dedi. "Yorma kendini!"

"Sen sözlerinin arasına beyitler katmazsın?"

"Katarım ama kattığım beyitleri kim yazmıştır, şairi nerelidir, bilirim, başkasına kafa patlattırmam."

Mimar sulh olmayı severdi:

"E bunda haklısın," dedi. "Alkol fazla alınca 'nom propre' yani... Ne derlerdi ona?"

"Has isimler, şimdiki terimini bilmiyorum."

"Hiç ayıplanır? Elbette bilmezsin. Bu yaştan sonra anadilini revizyon edip yeni baştan öğrenir mi adam? Her ne ise o isimleri, has isim dedin? İşte bunları unutuyor kafam. Bunaklık mı başladı dersin?"

"İlerlemiş bile!"

Gülüştüler. Az sonra mimar gene soruyor:

"Yanlarında denizatı dedikleri, kabuklu balığa benzer, uzun kafalı, eğri büğrü bir şahıs vardır; akraba mıdır? Davet o Hacivat çelebi tarafından mı vaki olmuştur?"

"Eh, uzaktan akraba sayılır. Çulsuzun biriydi; birtakım iş-

lere girdi, müteahhit sıfatı takındı, çok para yaptı. Bilirsin ya, belli başlı işi olmayan ve mühendis, mimar gibi ünü bulunmayan yarı okumuş bazı türediler *müteahhit* ismini alırlar."

"Bu herif *yüksek müteahhit* olacak ki ziftleneceği viski şişesini tahlilden geçirmeden nazik midesine indirmiyor; gördün?"

"Evet, beyefendiye markasını sordular, şişe açtılar. Böyle şeyler daha çok gösteriştir; anlaşılan körpe hanımlar şerefine bu gece yüklü bir hesap gözden çıkarmış, o gösterişe görgüsüz hanımlar bayılmışlardır. Bak, dolu kadehlerin önünde kım kım kırıtıyorlar. Yeni bir şey öğrendiler; sosyeteye yakışır bir jest! Evlerine dönünce saatlerce, günlerce o davranışı söyleşip duracaklardır."

Asaf Bey doğru tahmin ediyordu; üç gelin böyle bir şey yapacak ve yaptıracak yaradılışta olmadıklarını düşünerek, kendi kocalarına içlerinden kızmışlar ve *olmalarına da olanak yok, görgüsüz adamlar, babaları ne ise onlar da o! Bir türlü böyle incelikleri kavrayamıyorlar. Bundan değil mi ki, hiçbir yerde saygınlığımız yok; bizi görünce hizmete can atan bir tek garsona rastlamıyoruz,* diye söylenmişlerdi. Ferhan'ın hayal kuvveti daha işlekti. Saim yerine on yaş küçük olmak şartıyla, belki bu şart olmadan da, kendisini İlhami ile evlenmiş saydı. Şansı bir derece daha parlak olsaydı böyle bir evlenme olabilirdi. O zaman başka türlü, daha modern şekilde, tam bir sosyete kadını olarak yaşayabilirdi; Ortaköy'deki hayran kaldığı köşkte, livreli uşak ve hotozlu hizmetçiler kullanarak, kokteyller ve ziyafetler vererek...

Ayrı eve de çıksam Saim'e bunları yaptıramam. Şehirli olacak yaradılışta değil ki... Ne kadar çalışsam yola getiremem.

İlhami Dayı ikinci viskiden sonra epeyce azıttı. Masanın

etrafına dizilmiş, hoş kokulu ipek kumaşlara, naylon çamaşırlara bürünmüş, birbirinden güzel, birbirinden sevimli altı tane genç kızla kadını, –kabul etmeyen Nezire dışında– birer birer dansa kaldırdı. Dayanıklılıklarına göre her birinin kulağına çapkın sözler fısıldadı.

Nebile ile yanak yanağa gelmekten çekinmemişti, danstan her dönüşünde Şahende Hanım'ı, kızmasın, gitmeye kalkmasın diye, dünyanın iltifatına boğuyordu: Saltanatlı kadındı, ailenin göğsünü kabartan en zeki kişisiydi; o olmasa Duranbeyliler şimdi burada dans etmek nerede, çiftlik odalarında çoktan uyumuş bulunacaklar, İstanbul'un semtine uğrayamayacaklardı.

"Allah için modern hanımefendisiniz, zamana uymayı biliyorsunuz. Şunları, şu çocukları da yaşamak hakkından yoksun etmiyorsunuz! Sayın teyzemin şerefine! Onun değerini, kıymetini bilin yavrular!"

Kadehi kaldırıyor, öbürlerini de kaldırmaya ve içmeye zorluyordu. Masanın durumunu gözünden kaçırmayan Armenak Efendi mırıldanıyor:

"Denizatı şuracıkta harem kurmuş. Raca kesilmiştir, yoksam Nebab olmuş, Ağa Han'ın halefliğine geçmiştir? Körpe yeğenlerini bir bir dansa sokup kalçalarını ellemekten hiç arlanmaz. Yanakbeyanak sürtünür, o karnaval balonu karı da oturup seyreder, 'Nedir bu kepazelik!' diye kızına sualde bulunmaz..."

"Hepsi görgüsüzlük, bilgisizlik, para şımarıklığı, bir yaşantıdan öbürüne çarçabuk, kural ve yöntemini öğrenmeden geçişin sonucu, Allah birdenbire bağışta bulunmuş işte! Taş atıp da kolları mı yoruluyor? Ekmek elden, su gölden!

Çalışan köylü, veren toprak, koruyan hükümet, kazanan da büyük toprak sahipleri! Cahilcesine, kültürsüzcesine, ne yaptıklarının farkında olmadan yiyorlar."

"Oğullarını, kızlarını okutmazlar?"

"Daha şimdilik ne olduk delisidirler. Süs olsun diye evlatlarını lüks okullara koymuşlardır ama haylazlığa vuran daha çok! Birkaç kuşak geçmeden iş normal duruma girmez. Servetler uzun süre çarçur olup gidecek. Şehirli olmak kolay değildir; *transition* ister; yapı değişimi ile kendini yenileme ister, kısacası zamana gereksinim vardır. Kalk azizim, artık gidelim."

"Pandomimanın sonunu görmeyeceksin?..."

"Ben çok gördüm, sen de daha çok görürsün. Hele erkekleri köylerinden dönsün, onları da seyredersin. Çay zamanında otele daha sık uğra, haftalarca kaybolma."

"Yaz vakti Boğaz bırakılır da Beyoğlu'na rağbet edilir? Bundan böyle gün aşırı, karşındayım. Ve lakin bizim arabanın iç lastikleri..."

"Peki, anladım, dağıtıyorlarsa tanıdıklar yardımıyla bir şey uydururuz."

"Çok mersi... Ahbap canlı bir zat olduğunu Armenak Efendi bilmez sanırsın?"

"Eksik olma. Şu hesabı gör hele!"

"Görülecek hesap yoktur, bizimkini patron hatıra defterine geçirir. Defterde kalır. Onun kırk yıllık dostum olduğunu bilmezsin? Hesabın esamesi okunur? Cingözyan'ın gazinosuna şeref veririz, para değil.. Yetmez midir? Bak kasiyer kâtibine... Senin yüksek müteahhide kazık hesap hazırlamakla uğraşıyor."

İlhami ile davetlileri de, topluluğa ısınmamış görünen Nezire yüzünden fazla gecikmediler. Ferhan bu kez aklına koyduğunu yaptı, içkinin verdiği cesaretle öne geçti, geriye kaldı, manevra çevirdi, Nebile ile Dayı Bey'in arabasına düştü. Onu ortalarına almışlardı; önde uykudan gözleri kapanan Nedime vardı. Ferhan, yengesini mi kıskanıyor, yoksa bir erkeğe sokulmak ihtiyacında mı?

* * *

Gelişteki filmin –sinemalardaki bozuk deyimle– *ikinci yarısı* başlamış oluyordu. Arabada İlhami'ye sokulmaya çalışarak oturmakla beraber gene de memnundur; gözlerini yarı kapadı. Çarçabuk söz kesilmiş, nişanın aile üyeleri ve ahbaplar arası evde yapılmasına Rasih'in ayak diremesi üzerine, Ayazpaşa'daki lüks bir gazino kararlaşmıştı.

Anlaşma sırası, gelini donatmayı erkek tarafı üstüne aldığı için Ferhan gelecekteki kaynanasıyla dükkân terzi gezmeye başladı; her gün eve saltanatlı otomobile doldurulmuş paketler, kutular taşınıyor, hazırlık hızla süregidiyordu.

O günlerin sevincini, paketler karşısındaki helecanlı dönüp dolaşmalarını tümüyle hatırlamaktadır. Bunları hatırlarken aynı zevki ve tatlı yürek çarpıntılarını şimdi de duyuyor.

Yeniköy'ün çınarları arasına gömüldükleri sırada farkına vardı: İlhami'nin sağ kolu arkadan uzanmış, galiba Nebile'nin beline dolanmıştır, yengesinin telaşlı konuşması bu durumu örtmek, dikkati daha çok sözleri üzerine çekmek için olacak...

Ferhan'a arada değme olmamakla beraber öyle geldi ki

Nebile'nin vücudu bir yay gibi gerilmiştir. Neden böyle hayalliyor. Anladı; gerilen kendi vücududur.

Az sonra, Dayın Bey'in sol elini Gelin Hanım kendi dizi üzerine, yavaşçacık, sanki dalgınlıkla konmuş buldu. Ne yapacağını önce bilemedi; sert bir el hareketiyle geriye mi itsin, yoksa bacağını çekerek kanepenin üzerine mi düşürsün?

Tuhafı şu ki o elin incecik ipek kumaş ve gene ince naylon çamaşır üzerinden tenine işleyen ılık sıcaklığından hoşlanır gibi de olmuştu...

Viskinin etkisi mi, diye kendi kendine sordu; bir türlü karar alamıyor. İlhami'nin alıştığı hayata uymayan bir kabalık, bir gaf yapmak da istemiyor. Sonunda düşünebildi: Hangi toplulukta olursa olsun, böyle ilk tanışıldığı gün bir erkeğe karşı hoşgörülü davranmak kadınlık şerefine uymaz. En istekliler bile kendilerini ağır satmak için dikkatli davranır.

Sarhoş herif beni bar kızı mı sandı, diye içinden söylendi. *Herhalde fazla yüz vermedim. Nebile'ye istediğini yapsın, karışmam. Kart çapkına bak! İki elini de boş bırakmak istemiyor; ne aç gözlü şeymiş! Kabahat bende... Onun bulunduğu arabaya can attım.*

Hırçın bir bacak hareketiyle eli yerinden oynattı, pencereye sokularak aradaki boşluğu genişletti. Dayı Bey vurdumduymazlıktan gelmiş, istifini bozmamıştı.

Öfkesi yatışınca, nişan gecesini yaşamaya koyuldu.

* * *

"Gözümde ilk canlanan şey, pınar yosunu renginde, serinlik duygusu veren, en meşhur erkek terzide diktirilmiş, sadeliği içinde kibar, kendi rengiyle süslü o güzel rop ve robun son derece yakıştığı o güzel kızdır."

Arkadaşı Saliha'yı da nişan davetine çağırmıştı. Ferhan'ın beklenmedik bolluğa kavuşmasından beri aralarındaki eşitlik kendiliğinden kalkmış, kızcağız gene kendiliğinden, nişanlı hanımın bir nevi oda hizmetçisi durumuna düşmüştü. Dolaplarını yerleştiren, elbiselerini kaldırıp asan, süslenmesine yardım eden Saliha idi.

"A, ibrişim bitmiş... Kuzum Salihacığım, Pangaltı'ya gidip şu küçük dükkândan bir çile alamaz mısın, zahmet olacak ama..."

Kız hemen fırlıyor, caddeyi bir koşu iniyor, denileni yapıyor ve gene nefes nefese geri dönüyordu. Artık Ferhan'ın üstünlüğünü kabul etmiştir. O karakterde bir kızdır ki: *Eh ne çare, talih bana değil ona yar olacakmış... Ben de kıyısından, köşesinden yararlanırım. Küssem ne olacak? Beraber gezip eğlenmekten de yoksun kalmaz mıyım,* diye düşünebilmektedir. Ruhunun başkaldırma yönü doğuştan kördür, aynı yokluk ve aynı hayat şartları içinde büyümüş iki genç kızdan birine nişan günü kaynanası, kaynatası ve iki amca ile karıları tarafından verilen pırlantalı bilek saati, bilezik, küpe gibi mücevheratı beğenen, kendi eliyle arkadaşının koluna, kulağına takan, karşısına geçip bakan, "Pek yakıştı," diyen de Saliha'dır. Ona, nişan günü için orta sınıf bir modistraya orta değerde bir elbise diktiren Ferhan'ın analığına minnet bile duymuştur.

Asıl tuhafı, nişanlı hanım Saliha'nın bu durumunu pek olağan bulmuş, kendi zaferini hemen benimseyerek arkadaşının yardımcılığa inmesinde üzülecek bir yön görmemiştir:

"Dünya düzeni böyle kurulmuş, ne yapabilirim ben? Başka memleketlerde de daktilo kız, mağaza tezgâhtarı, günün birinde milyonerler, milyarderler tarafından beğenilip bir

anda servete konmuyorlar mı? Eskiden de serasker, sadrazam oğulları, güzelliğine bayıldıkları ufak ailelerden kız almazlar mıydı?"

Kısa süren nişanlılığı çağında, geceleri kesinlikle kendi evine dönmek şartıyla, Ferhan günlerini yeni evinde geçiriyor, Saim'le araba gezintilerine çıkıyor, pastanelere gidiyor, yengeleri de beraber olunca lokanta ve gazinolarda yenilip içiliyor, paralı yaşamanın antrenmanlarını yapıyor, başarı da göstermiyor değildi...

Derken düğün... Ferhan, köpük beyazı elbisesi içinde, yüzünde duvak, elinde bembeyaz gül demeti, smokinli kocasının kolunda salona girerken müzik, düğün marşını çalıyor...

* * *

İlhami ile Nebile birden irkildiler; Ortaköy'e geldiklerinin farkına varmamışlardı. Erkek, şen dulun belinden kolunu sıyırdı, şoföre:

"Sapıver oğlum," dedi, "bizim köşke!"

Kapıda durdukları vakit otomobilden yanındakilere abanıp sürünmeden uslu akıllı indi, önce Nebile'nin, arkasından Ferhan'ın ellerini öptü, Nedime'ninkini arkadaşça sıktı. İki taraf "bay bay" diye seslenmemekle beraber ellerini Amerikanvari salladılar, ayrıldılar.

Otomobilin içinde tek kişi eksilmişti ama derin bir boşluk ve yalnızlık belirmişti. Meğerse hazzedilen erkeğin boşluğu ne kadar derinmiş. Neden sonra Nebile sordu:

"Nasıl buldun? Tatlı erkek, değil mi?"

"Hoş tarafları var, sanırım..."

"Seni pek beğendi, adeta bayıldı, dans ederken bana dedi ki: 'İstanbul'da bu derece güzel bir kız var mıymış? Onu nasıl buldunuz, ele geçirdiniz? Göründüğü yerde erkekleri kırıp geçiriyordur kuşkusuz'..."

"Sarhoştu... Sarhoş abartması."

"Köşkte daha içmeden önce de anneme, 'Yamansın yengeciğim, oğluna bir gelin bulmuşsun, vallahi dünya güzeli' dediğini kulağımla işittim, şekerim!"

Ferhan cevap vermedi; memnunluğundan sanki yüreğine birdenbire kan yerine kandan daha ılık, okşayıcı bir şurup dökülmüştü; içi bayılır gibi oldu, hafifçe kızardığını duydu; heyecanı geçince önündeki Nesibe'ye işittirmeden:

"Seni de pek beğeniyor," diye fısıldadı, "aranız pek iyi."

Nebile cevap yerine, gelinin koluna bir çimdik attı: Çimdiğin bir itiraf olduğunu Ferhan derhal anlamıştı. Demek oluyordu ki evvelki gün kaynanası ile Nesibe kuaföre gidince evde ikisi kaldıkları zaman telefonda randevu verdiği adam Dayı Bey idi, bu geceki davet de randevu sırasında beraberce kararlaştırılmıştı. Yeni gelinin kafasında bir soru belirdi:

"İlhami Dayı acaba karısından ayrılıp Nebile'yi mi alacak?"

Dönüşte Maçka'da durup aileler kendi arabalarına ayrıldılar. Fakat bizimkiler apartmanlarına girip de katlarına çıkınca kapıda kaldılar. Her zaman olduğu gibi anahtar almayı hepsi de unutmuştu. Zile bastılar, servis kapısını –sabahın üçü olmuştu– güm güm vurdular, kimseyi uyandıramadılar. Yorgunluktan bitik haldeydiler. Neden sonra pasaklı küçük ahretlik, yırtıklarından ellerine ve yüzüne uymayan bembeyaz, taşkın etleri görünen geceliğiyle kapıyı açabildi.

Herhalde kendilerine verilen beş lira ile sucuk alıp kızartmışlar, turşular yemişlerdi ki, havalandırmadan yattıkları dairenin havası abur cubur yemiş insanların uyku kokusuyla ağırlaşmış, ekşimişti. Şahende Hanım hizmetçilere bağırıp çağırmaya başladı, koşup iki taraflı bütün pencereleri fora ettiler. Hanımlar tuvalet masalarından birer vaporizatör kapıp odaları çeşitli kokulu losyonların ıslak tütsüsünden geçirdiler.

Çiftçi milyonerlerin geceleyin eve dönüşleri çok defa böyle olurdu. Nesibe homurdanıyor:

"Babam kumara verdiğinin yüzde biriyle bu eve valeler, metrdoteller, famdöşambrlar[1] tutar ama faydalı işe para harcamaz ki! Şu döküntü hizmetçilerin beşer onar liralık aylıklarını güç koparıyoruz."

Nesibe öyle garip yaradılıştadır ki, babası için yaptığı bu eleştiri aileden biri, hatta anası, hele kız kardeşi tarafından gelse hemen horozlanır:

"Adamcağızın kumardan başka ne zevki kaldı? Bizim için köylerde didişip dururken biz burada keyfimize bakıyoruz. Ne olsa ona yüklenmek adet! Evde hizmetçi durmuyorsa, o kendi idaresizliğimizden, düzensizliğimizden!"

Sözlerinin son bölümü doğru idi; paraya kıyıp tuttukları yüksek maaşlı, oldukça çekidüzen bilen hizmetçiler, yemeği saatinde pişmeyen, vakit nosyonu bilinmeyen bu evin derbederliğinden yaka silkerek üç günde kaçıp gidiyorlardı.

Odalar havalandırılınca, herkes kapısını örtüp yatağına girdi. Yatmadan makyajını temizleyen, silinen yalnız

1 femme de chambre: oda hizmetçisi (Fr.)

Ferhan'dır. Banyoya girince irkildi; benyuvara[1] kirli çamaşırları ıslatmışlardı; köpüğü kesilen sabun tozu içinde yatan bez yığını yer yer kabarmış, aralarına hava tabakaları girmiş, leş gibi şişmişti, iğrençti. Ne kadar musluk varsa –köseleleri değiştirilmediğinden– şıpır şıpır damlıyor, duşun süzgecinden damlayanlar çamaşırlara düştükçe kof bir tambura sesi çıkarıyordu. Sanki musluk denilen şey böyle olurdu, farkına bile varmıyorlardı.

Aynanın önündeki cam rafta neler yoktu ve bunlar ne halde idi?

Diş macunlarının tüpleri ortalarından yakalanıp sıkıldıkları için yamru yumruydular; bazısının kapakları açıktı, ilk gününden bir tarafa atılmıştı. Diş fırçaları da bardağa dizilmemiş gelişigüzel camın üstüne atılmıştı. Sabunlar su içinde peltelenmiş, bir temizleme tozu kutusu devrilmiş, içindeki yan tarafa dökülmüştü. Kutunun deliğini tarifine uygun şekilde açmazlar, koparıp yırtarlardı.

Ferhan bu dağınıklığa önceleri kızmış, savsaklık manzarasından rahatsız olmamalarına şaşmış, nihayet omuz silkmiş, "Aman, öğrenemiyorlarsa, şehirli olamıyorlarsa bana ne?" demiş, aldırmaz olmuştu. Vitrinlerde gördüğü her yeni buluşu almak adetleriydi; fakat bu alınanlar üç gün sonra kullanılmaz, bir tarafa atılırdı. Mesela çamaşır makinesi, elektrikli süpürge, meyve sıkacağı, mayonez karıştırıcısı, fırınların türlü modelleri, ekmek kızartıcı, sebze değirmenleri, cila makinesi, payreks takımlar, hepsi dolabın bir köşesinde, rafta, karyola altında atılmış durur, hem de en gerekli vida, cıvata, yay ve zemberekleri kaybolmuş, kopmuş, kırılmış halde!

1 baignoire: küvet (Fr.)

Gelin Hanım bunları aklından geçirerek soyundu. Onun odası derli toplu, tertemiz, ancak biraz fazla süslüdür. Tül perdeler, pembe kurdele fiyonklarla tutturulmuş, katmer katmer cibinlik, işlemeli örtüler, camekânlarda görüp uzaktan hışıltısını duyduğumuz en iç bayıltıcı renkte yorgan ve cicili bicili yastıkların çeşitlisi!

Uyarıcı olduğu söylenen kırmızı ışık düzeni de unutulmamıştır. Bu ışık içinde soyunup dantellerini iyice açarak kendi eliyle ütülediği pahalı geceliklerden bir yenisini giyindi; ağzında diş patının nane ve meyan kökü kokusu, serinlemiş halde yatağa girdi.

Alkolün etkisi geçmiş, uykusu kaçmıştı.

Kocasını arıyor, yanında bulunmasını istiyor mu? Konuşmak ihtiyacındadır, ama Saim burada olsa da isteğini karşılayamaz ki... Hoş sohbet bir çocuk değildi, zaten hemen uyurdu, gece dönüşlerinde canlı kalan erkek hiç kuşkusuz İlhami gibileridir, modern hayata uymuş olanları ve kadın ruhunu anlayabilenleri!

Gene düğününü düşündü.

* * *

İyi ki o düğün daha büyük bir salonda yapılmamıştı, çünkü davetliler azdı, tanınmış olanlar ise devede kulak kalırdı... Ailenin köylere, nahiye ve kasabaya yerleşmiş uzak, yakın akrabaları İstanbul'a gelmek fırsatını bulduklarından, yaşlılar ve çocuklar eksiksiz, akın akın düğüne koşmuşlardı. Kılıkları ve görgüsüzlükleri ile dikkati çekmekteydiler.

Şu var ki kadınların kolları kangal kangal altın bilezik-

lerle örtülüydü; taşları kıymetli, işçilikleri kaba mücevherler takanlar da çoktu. Bunlardan epicesini Ferhan'a düğün hediyesi olarak vermişlerdi. Gelin Hanım'ın şimdi bir çekmece dolusu altın bileziği ve elmaslı iğneleri vardı.

Düğün elbette ki portakal ve kestane geceleri toplantılarından çok daha iyi olmuştu, büfe zengindi, içki de bol... Dans edilmiş, numaralar gösterilmiş, eğlenilmişti, ama nişanlı iken takım taklavat davet edildikleri yarı sosyete bir ailenin düğünü bundan parlak ve kibar olmuştu, doğrusu...

Balayına çıkmışlar mıydı?

Evet! Fakat Ferhan bu seyahatten memnun kalmamıştı. Bir hafta için gittikleri Bursa'da önceden iyi odalardan birini ayırttıkları Çelik Palas'ta zengin hissini vermişlerdi, ama görgülü olamamışlardı. Yemek salonuna girerken sarsak, ürkek bir halleri vardı, masalarına yürürken, garsonu çağırırken, bir şey ısmarlarken ve yemek alırken de...

Saim beceriksiz, çekingendi; çoğu çekingen gibi de bazen birdenbire atak, küstah oluyor, genç karısına kendini göstermek isteyerek garson, şoför, dükkâncı ile hiç gereksiz kavga çıkarıyordu. Masalarında daima iki kişi kaldılar, koca otelde gölge gibi dolaştılar; grup halinde gülüşüp eğlenenlere imrenerek baktılar.

Yeni gelin, gene kocasının görgüsüzlüğü ve her hususta ki beceriksizliği, basitliği, hayal kırıklığı yüzünden evlilikten de gereği kadar tat alamamıştı.

Şimdi kendi kendine diyor ki:

Bu yaşantıya çocukluğundan alışmış görgülü bir koca ile, elde bol para varken şu gezi ne hoş geçebilirdi... Hatta daha az para ile, sevdiğim bir erkekle! Sevdikten sonra kusurları da insana batmaz.

Böyle söylenirken aklına gene İlhami geldi. Neden? Artık kanaate varmıştı: Yengesi bu adamla düşüp kalkıyordu. Onların nerede, nasıl buluştuklarını, işin ne şekilde neticeleneceğini düşünüyor...

Sonunda uyuyuvermiş!

Uyandığında saate baktı; öğleye geliyor. Hediye edilen veya satın alınan nesi var nesi yoksa, hepsini yeni girdiği aile yaşayışına uyup kullanma yolunu tuttuğundan pahalı sabahlığına sarıldı, koridora çıktı. Öbürlerinin kapıları örtülü. Yemek masasında kahvaltı edildiğini, edileceğini gösteren işaret yok; mutfakta yemek hazırlığı da...

Bir mindere yaslanıp uyuklayan yaşlı nine, "Daha kalkmadılar," dedi. "Uşak da başını alıp gitti, köyden bir akrabası gelmiş de onu arayacakmış. Cemile'yi kasabaya yolladım, pirzola bulursa alsın diye. Öğleyin ne yiyeceksiniz? Akşamdan tembih etmediler ki... Hanım şimdi uyanınca kıyametleri koparır. Kabahat kimde?"

"Bir çay içsem bari."

"Kız dönüşte getirecek; kavanoza baktık bitmiş."

Hemen hemen her günün davasıydı bu. Ferhan, dolabı karıştırdı, bir gün önce Beyoğlu'nun en tanınmış pastacısından aldığı iri pastil çikolatadan üç dört tane kalmıştı; kutuyu dizlerinin üzerine koyup bunları atıştırmaya başladı.

Eskiden çikolatanın özlemini çekerdi; bazen küçük bir paket alır, canı pek isterse karelerden birkaçını koparır, bitirmekten korkarak ağzında eze eze yer, kalanı yaldızlı kâğıdına iyice sarar, gizli bir yere saklardı. Artık en nefislerini avuç avuç midesine indiriyor; şişmanlaması da bundan ya!...

Evde sabah kalkışı hiç de neşeli değildir. Makyaj artıkları

ve sızıntılarıyla çarpılmış hissini veren yüzler somurtkandır. İyi terbiye alamamışlar; sabahleyin kendilerine özel bir büyüklük takınırlar, hele geç yatmışlarsa aksi, lanet de olurlar. İnsanlar servet derecelerine bakmadan uygarlık düzeylerinin yüksekliği ve uygar bir aile olmaları oranınca sabah kahvaltısına değer verirler ve sofra başında iç açıcı bir "iç yaşama" tablosu meydana getirirler.

Duranbeyliler henüz o yapılıştan çok uzaktır. Gençleri de kötü şeylerde hep büyükleri taklit ettiklerinden, sabah somurtkanlığı alışkısı dedeleri zamanındaki şiddetiyle sürüp gitmektedir.

Çikolatalarını bitiren Ferhan aynaya bir göz attı, güzeldi ama rengi soluktu; tekrar yatağa girdi. Bol kahvaltı çıkan çiftlikteki konağı hatırlıyor ve köye ilk gidişini.

Tam o sırada koridorda bir gürültü koptu; Şahende Hanım uyanmış, evin halini görmüş, bar bar bağırıyor, hizmetçilerin eler tutar yerini bırakmıyordu. Derken bir tokat sesi, arkasından Cemile'nin feryadı, ağlamalar, ulumalar!

Ferhan, kızı kaynanasının elinden kurtarmak için, çok kere yaptığı gibi, koştu, araya girdi. Nesibe de kalkmış, salonda bir kanepeye bağdaş kurmuş, dayak sahnesini kayıtsızlıkla seyrediyor. Sonunda o da kendine gelip uyandı. Cemile tarafını tutarak annesiyle atışmaya başladı.

Kim derdi ki dün gece görkemli otomobillerden inerek lüks gazinoya birer manken çekiciliği ile giren, gözleri beğeni ve istekle kendi üzerlerine çeken varlıklı hanımlar bunlardır!

Kapının zili çalıyor, sustular.

IV

Gelenler, iki köylüdür, içeriye bir heybe, torbalar, iki teneke ve birtakım ambalaj sandıkları sokuyorlar. Bunlar Rasih Bey'in çiftlikten gönderdiği erzak ve nevaledir. Yumurta, yağ, bulgur, mercimek, bal, erişte, kırmızıbiber, somak, zater, peynir gibi şeyler. Bir de pusula: Erzakın isimleri sayıldıktan sonra, Rasih Bey işlerin arkası alınmadığını, dönüşünün gecikeceğini bildiriyor. Gönderilenlerin idareli kullanılıp savurganlığa meydan verilmemesi, çünkü bu yıl her şeyin kıt olduğu, ürünün zarar gördüğünü de not olarak pusulaya eklemiş...

Eşyayı koridora dizdiler; şoför de uğramıştı. Şahende Hanım:

"Kuzum, oğlum, keser filan bir şey bul da şu peynir tenekesini aç. Bal kutusu bu olacak, onu da! Canım zeytinyağında zater yemek istedi ama galiba evde taze ekmek yok, arabayla git de Nişantaşı fırınından getiriver."

Çiğ zeytinyağına karıştırılmış o hoş kokulu, hoş lezzetli zateri taze, sıcak ekmekle yemeğe Ferhan da alışmıştır:

"Sahi, ne iyi olur anne," dedi. "Pek iyi düşündün."

"Düşünürüm elbette. Yağ tenekesini açtır da güzel bir yumurta pişirelim, pirzola da getirmişler. Ne olur, sanki? Kahvaltı ile öğle yemeğini birleştiririz, saat üçte de Dilruba Hanımlara gideceğim, söz verdim. Yeni bir medyum bulmuşlar, seans yapacağız," dedi, dayak ve kavga faslı unutuldu; Cemile de, bolluğa kavuşmanın memnunluğuyla, erzakı mutfağa taşımaya başladı. O sırada Saliha, arkasından Nedime çıkageldiler.

Dün geceki eğlentiyi gözden geçirip tartışmasına daldılar; sonra da sofranın başına geçip düzensiz şekilde, acele acele karınlarını doyurmaya koyuldular. Bu, hemen hemen her günkü yaşantılarıydı.

Yemekten kalkan giyinmeye koştu. Apartman kapısından birer, ikişer, şık, kurumlu, hoş kokulu hanımlar çıkıyor, şehrin çeşitli semtlerine dağılıyordu. Kim derdi ki bunlar demin evlerini, ev yaşayışlarını gördüğümüz o insanlardır! Ve şimdi nerelere gidiyorlar, ne yapmaya!

Gidilecek terzi, kuaför, manikür, dişçi, pastane, sinema ve nihayet otel vardır. Birbirlerine uğradıkları, henüz sokağa fırlayamamışları yanlarına kâtip götürdükleri de olur. Rastlantı olarak bir akraba evinde, randevulaşmış gibi, on, on beşi bir bir arkasına çat kapı buluşuverirler, büyük meclis kurulur.

Çançana bir dalarlar ki otele gitmeyi bile unuturlar, yemek saati olur, geçer, neden sonra farkına varırlar ve harran gürrâ bir halde Allah ne verdiyse oturup yerler... Gece yarılarına kadar tekrar çan çan!

O gün Ferhan, bir gün öncesinden sözleşmişlerdi, Saliha'sını yanına alıp analığı Servet Hanım'ı görmeye gidecekti. Gelin Hanım üç adım atmadan hemen bir taksi çevirdi, o yolları yürüyemezdi. Arabayı az ötedeki pastacı önünde durdurdu, şuna baktı, ona baktı, satıcı kızla konuştu, nihayet bir kilo kestane şekeri aldı. Şoför trafik gereği epeyce uzaktaki sokak içine girmişti; güçlükle buldular.

Yolda Saliha'ya sordu:

"Cengiz'e rastladığın var mı?"

"Dün gördüm, konuştuk, seni sordu. Staj yapmak için

Belçika'ya gidiyormuş, sınavı kazanmış da hükümet yolluyormuş."

"Ya, öyle mi? Memnun oldum."

Sustular. Saliha, arkadaşının bu sorusuna ne anlam vereceğini bilemedi. Üzgünlük, pişmanlık işareti mi? Yoksa, mahalleden geçerken sadece bir hatırlayış mı? Eskiden olsa sorar, anlardı; şimdi düzey farkı buna engel oluyor, hoşuna gitmemesinden korkuyor.

İşte ufacık, iki kat, oyuncak apartmanın önündeler. Sokakta bir sürü hırpani kıyafetli çocuk her zamanki gibi bağrışa çağrışa en kötü küfürleri gayet tatlı sözlermişçesine pek doğal bir davranış ve kayıtsızlıkla savura haykıra, top oynuyor.

Evin içi temiz, derli toplu ama o sesler, dar sokak, karşıdaki Arap bacının kulübesi, köşede keçi otlayan yıkıntı yeri Ferhan'ı rahatsız ediyor.

Rahatsız ettiği içindir ki çok duramadı, babasının dönüşünü de bekleyemezdi, saat altıda öbürleriyle otelde buluşacaktı. Giyimi ve görgüsü otele uymadığından Saliha'dan da ayrılması gerekti. Arkadaşını ancak pastanelere, bir de gündüzün Boğaz gezintilerine götürebiliyor, çarşı pazar dolaşırken *dam dö kompanyi*[1] olarak kurumla yanında taşıyordu.

Gene o akşam Asaf Hulusi Bey tam saatinde otele girdi, alıştığı masaya oturdu. Geç yattığı için keyfi pek yerinde değil. Fransızca bir dergi getirdiğinden okumaya başladı, dalmıştı. Omuz başında bir ses:

"Bonsuvar amcacığım, nasılsınız? Oturabilir miyim? Rahatsız etmem ya!"

Gelen Nezire'dir. Başmühendis hemen yer gösterdi:

1 dame de compagnie: refakatçi kadın (Fr.)

"Buyur yavrum, başım üzerinde yerin var. Kiminle geldin?"

"Annemle! Tek başına gelemedi, beni de sürükledi. Sizi görebileceğimi düşündüm, koştum."

"Dün gece neler oldu, anlat bakalım, eğlendiniz mi?"

"Önce o İlhami Bey'in evinde yemek yedik, sonra Boğaz'a gidildi, gazinoya. Ben eğlenmedim, ötekiler neşeliydiler."

"Evet, öyleydin, gördüm. Ben de mimar Armenak Efendi ile oradaydım."

"Ya!... Pek komikti halimiz, değil mi? Dünya bizi seyrediyordu."

"Yoo... Siz iyiydiniz; güzel güzel hanımlar, hanım kızlar... Gazinodakiler beğenerek seyrettiler."

"Belki... Fakat İlhami Bey'in soğukluklarından çok sıkıldım."

Konuşurlarken Başmühendis garsona işaret etmiş olduğundan dondurma masaya kondu. Nezire yarı şımarık, tatlı bir hal alarak iştahla yiyor, annesi; önceden gelmiş olan Şahende Hanım'la Nedime'nin yanında oturmuştur.

Bu sefer kapıdan giren Ferhan... Hem tek başına. Aslında bu girişi takside epeyce düşündüğünden kendine doğal bir tavır vermeye hazırlamıştı. Tam bir başarı sağlayamadığını anladı, uzaktaki masaya gitmeyi çok uzun bulduğundan –Nezire'nin işaretini canına nimet bilerek– dudaklarında tebessüm, göğsü kabara ine hemen geldi. Genç kız ona bir sandalye çekmişti, selam verip oturdu.

"Size de bir dondurma takdim etsinler mi?" diyen Asaf Bey'e cevap veremediğini gören Nezire, "Pek nefis," diye teşvik etti. "Bitirmekten korkuyorum. Ye pişman olmazsın,

abla! Beyefendiyi bilirsin, ailenin en eski dostudur, dostluğuyla onur duyarız."

Birbirinden güzel iki hanımın ortasında, yaşlı Başmühendis utangaç bir gurura kapıldığını seziyor, çok memnun görünmemeye çalışıyor, içinden de, *neredesin azizim, Armenak Efendi? Bugün gelmemekle veya geç kalmakla içten, saf zevklerden birini, en hoşunu kaçırdın. Yetişseydin gül yaprağıyla dokunmaya kıyılmaz iki hanıma sen de birer sanat eseriymişlercesine hayran kalırdın. Bunda hayvanca duygu yok, tanrısal güzellik seyri,* diye söylendi. Sonra Ferhan'ı kastederek gene içinden, *Nezire'den korkum yok,* dedi. *Fakat şu kızcağız, o aşüfte Nebile'nin kılavuzluğu, kocasının da hımbıllığı yüzünden yolunu şaşırabilir... Yazık!*

Ferhan'ın yakası bir sıra siyah kürklü açık gri tayyör içinde bu akşam pek tatlı, saf bir hali vardı; yaşlı adama onu yarının tehlikesinden kurtarmak isteği, gayreti veriyordu.

Her kadının, hatta en düşkününün bile kimi gün ve saatlerde erkek yüreğini iç titremesi ve acımayla doldurup onu fedakârlıklar yapmaya sürükleyen bir hali olabilir. Başmühendis bir hükme vardı:

Yok canım, bu kıza uzaktan bakıp Armenak usulü birtakım 'fam fatal' yahut şehvet düşkünü teşhisleri koymak tamamıyla hata. Zavallı yaratık etrafını taklide yelteniyor, yaradılışı hiç uygun olmadığı halde ateşli görünmeye çalışıyor. Hepsi, her hareketi gösteriş ve dış yönden filmlerdeki kibar fahişeye benzeme gayretkeşliği!

Ferhan'a sordu:

"Çiftlik hayatını nasıl buldunuz?"

Gelin Hanım sadece "Güzeldir efendim," cevabını verip susması üzerine, Nezire söze atıldı:

"Hiç de güzel değildir," dedi. "Güzel olması için neler

eksik, neler! Ata binmek isterseniz temiz bir eyer bulamazsınız, ahırlar murdar, hayvanlar bakımsız. İneklerin sütü kirli bakraçlara sağılır, tezek ateşinde kaynar. Kir pas içinde, çalı çırpı dumanından kapkara kulübelerde pasaklı kocakarıların dövdüğü yayıklardan çıkan tereyağı kıl doludur, iğrenir insan! Elini nereye sürsen yağlanır, ayağını hangi tarafa bassan tavuk, ördek, kaz kakasına bulaşır. Uygar vasıtalardan, olanaklardan faydalanmıyorlar ki... Dedemizin zamanında ne ise gene o halde."

"O zaman başka türlüsü bilinmezdi, şimdi..."

"Filmlerde uygar çiftlikleri görüyoruz, imreniyoruz. Azıcık olsun benzetmeye çalışmamalı mı amcacığım?"

"Doğru, hamdolsun para, sermaye artık bol, genç kuşak da yetişti."

"Parayı yerine harcamıyorlar ki... Babalarımız kumarda, içki âleminde yiyorlar, hem de pek zevksizcesine. Erkek kardeşlerime gelince bir türlü İstanbul'dan ayrılmak istemezler, hazır yiyici onlar!... Kadınları da biliyorsunuz... İşte meydanda! Ömürleri alışverişle, süslenip püslenmekle, gösterişle geçmiyor mu? Ne mal kıymeti biliyorlar, ne can!"

"Ama sen, annen..."

"Bir çiçekle yaz olmaz, amca! Bizim de kusurumuz çok."

Ferhan bu şikâyetlere hak verdiğini gözleri ve ara sıra baş sallamaları ile belli etmekte ise de, kendisinin de ötekilere uymuş olmasından tuhaf bir duruma düştüğünü anlamaktadır. Genç kız işi sezdi ve "Aramıza düşenler de ne yapsınlar? Topluluğa uymazlarsa geçinemezler, ister istemez bu yaşantıyı benimsemek zorunda kalıyorlar. Memnunlar mı sanki?" diye yeni gelini bağışlanır göstermek istedi. Ferhan içinden söyleniyor:

Beni zenginlikleriyle avladılar, oğullarına severek değil, vaat edilen lüks hayata tamah ederek vardım. Aşkın, sempatinin yer almadığı bu evlilikten istifadem giyinip kuşanmaktan, gezip tozmaktan başka nedir? Gece uyanıp da yanımda yatan erkeğe baktıkça ağlayacağım geliyor. Hoş tarafını bulmaya çalışıyorum, kendi kendime telkinler yapıyorum; olmuyor, ukala kızın dediği doğru da hani... Memnun muyum sanki? Avunmaya gereksinim var, bunu da ancak giyim kuşamla, aynaya baktığım zaman karşımda beliren şık görünümümle, üzerime çevrilen beğenen bakışlarla sağlamaya çalışıyorum.

Nezire yerinden kalktı, Mühendis'e:

"Mersi amca," dedi, "biz kaçalım artık... Annem işaret etti, çağırıyor, bir gün gene gelirim."

"Bu gece davet filan yok mu?"

"Sinemaya karaborsadan bilet aldırmışlar, topluca film seyrine gidiyoruz."

Asaf Bey Ferhan'ı henüz uzaklaşmadan baştan aşağı şöyle bir süzdü. Armenak Efendi'nin kalça dolgunluğuna dair ileri sürdüğü eleştiriyi yerinde bulmadı. Uzun ve ince endama azıcık belirginlik ayrı bir hava veriyor, vücut güzelliğini belirtmeye yarıyordu.

"Hay Saim bey," diye mırıldandı. "Turnayı gözünden vurmuşsun. Duranbeyli soyunun pamuk balyaları ilk defa yerinde harcanmış, bir işe yarıyor. Meteliksiz Karacaoğlan'ın bol keseden attığı gibi:

Bin altın vermişler, bin daha değer.

Elinden kaçırmamaya bak, kalbinde yer almaya çalış. Sadece süs, başkalarına gösteriş diye kolunda taşımakla kalırsan hakkını vermiş olmazsın. Sizin hepiniz cakacı insanlarsı-

nız, fikir ve gönül tarafınız yok. Kız lükse doyunca ruhunun soğukluğunu duyacaktır. Bu açlığı giderecek özü ben sende göremiyorum."

Ferhan, çok kibar giyinmiş, kibar tavırlı, ayrıca bulunduğu yerlerde kendini saydırmış, sevimli yaşlıya karşı, beğenildiğini de anladığından, bir yakınlık duymuştu. Öbür masaya giderlerken, doğal davranmak için konuşur görünmek istemişti. Dedi ki:

"Hakkın var güzelim, pek sevimli bu amca bey, bari karısı da hoş bir hanım mı? Zengin midirler?"

"Hiç evlenmemiştir; tek başına yaşar, gezer, eğlenir; zengindir diyorlar."

"Gözünün içine bakıyor, belki seni mirasçısı yapar."

"Böyle bir şey düşünmemiştim. Nereden aklına geldi, kuzum?"

"Bilmem, geliverdi işte!"

Nezire içinden söylendi:

Aklı fikri parada bu kızın!

Kendi masalarında, Şahende Hanım uzak akrabalığı dolayısıyla geçen yıl çağrıldığı görkemli, gösterişli bir düğünü; belki ellinci kez pireyi deve yaparak anlatırken, Ferhan, yaşlı ahbabının sorusunu hatırladı: "Çiftlik hayatını nasıl buldunuz?" Nasıl mı bulmuştu? Nazire'nin dediği gibi felaket!

* * *

Önce oraya gidişleri gözünün önüne geldi. Toros Ekspresi'nde yataklı vagon bileti aldıkları halde sanki kervan yolculuğuna çıkacaklarmış gibi yanlarında neler götür-

müyorlardı? Köfteler, tavuk söğüşleri, irmik helvaları, yemişler... Bir sürü sepet ve paket. Hiçbiri de derli toplu sarılıp bağlanmamış. Niçin o yemekler?

Çünkü meyhanelerde, kumar kulüplerinde ve genelevlerde en kötü şeyler ve her haltı yiyen kayınpeder yataklı tren mutfağından çıkan yemekleri beğenmez.

Yağı kekremsi, salçası sası sası, salatanın sirkesi az, pilav diri, et geçmiş, votkayı yüksükle koyuyorlar, servis ağır, saatlerce bekletiyorlar, gibi eleştiriler yapar, vagonda kendi getirdiklerini ağız tadıyla yemeleri gereğini ileri sürer. Bunun asıl sebebi başkadır; evinde bir kap yemeğin savurganlık yüzünden neye mal olduğunu hesaba katmayarak lokanta vagonu ücretini pahalı bulur, gözünde büyütür. Asıl zıddına dokunan şey o cetvelli ve her karesinde birkaç çizgi çekilmiş karışık faturadır!

Başka lokantalarda yaptığı gibi, hesaba itiraz edemediğinden keyfi büsbütün kaçar. Bir de şu vardır: Etraftakilerin gözü önünde rahat yemek yiyemez, özenli hareket etmesi gerektir. Halbuki Rasih Bey'in de nefret ettiği iş budur; alıştığı biçimde, döke saça, şapırdata hopurdata, bardaklar dolusu ayran ve su içmeden, çorba kaşığıyla yoğurt kabına dalıp çıkmadan yemeğin keyfine varamaz.

Varamadıktan sonra hem kendisi, hem ailesi için avuç dolusu para neden versin?

İşte yanlarına azık dedikleri yol nevalesi almaları bundandır. Öte taraftan, küçükhanımlar her yolculukta vagon restoranda yemek yiyemediklerinden neşelerini kaybeder; hele Nesibe'nin kaşları bütün yol süresince çatık, suratı asık kalır. Dünyanın hiç bir ressamı, karikatüristi veya maskecisi, asılmış suratı onunkinden daha mükemmel belirtemez.

Ferhan da yataklı ve lokantalı trenle gideceğine, bu çevreyi göreceğine pek sevinmişti. Ekspresler banliyö duraklarından, oldukça az süratle geçerken birkaç kez, hem de geceleyin içlerini dışardan görmüş, abajurlu küçücük masalar etrafına dizilmiş kadınlı erkekli yolculara istekle bakmış, yataklı bölümde kadifeli sedirlere kurulup sigaralarını rahat rahat tüttüren insanların talihine imrenmişti.

Şimdi o isteği de yerine gelecekti; sevinçten içi içine sığmıyordu. Derken kaynatasının yakışık almaz davranışını öğrendi, fakat gene de yeni bir şeyler göreceğini düşünerek fazla üzülmedi.

Nebile diyordu ki:

"Ben üç kere yalnız başıma Vagon-li'de seyahat ettim, restoranda yemek yedim. Ne hoş oluyor bilsen! Bir keresinde karşıma genç, yakışıklı bir mühendis oturdu, ahbap olduk. Başka seferinde masama Amerikalı bir delikanlı koydular, gazeteciymiş, konuştuk."

"Türkçe biliyor muydu?"

"Yoo! Anna gene de anlaştık. Çat pat İngilizce bilirim, beni ne sandın sen? Meğerse kompartımanı da benimkinin bitişiğinde değil miymiş? Ama vapur yolculuğu daha hoş, doğrusu. Geçen yıl..."

"Nereye gitmiştin?"

"Mersin'e... Bu sefer yalnız sayılmazdım, kocan da beraberdi; İlhami Dayı da işleri için oraya gidiyordu. Saim'i deniz tuttu, kamarasından çıkamadı. Ben denize menize aldırmam, çok eğlendim. İnsan İlhami Bey'le olr da hiç sıkılır mı? Yedik, içtik, dans ettik, bana bezik de öğretti. Çabuk öğrendim, adamcağızın birçok parasını bile aldım.

"Bravo!"

Ferhan oynakça yengesinin o şartlar içinde vapurda ve yataklı vagonda nasıl eğlendiğine dair bir fikir sahibidir. İçinden:

Keyfini sürmüştür, diye söylendi, *bu fırsatları kaçıracak kadın mı o?*

Kendi evinde iken yatağına girip şafak sökünceye kadar okuduğu romanlarla, nefesi tutularak seyrettiği film sahneleri Nebile'nin şimdilik vermekten çekindiği ayrıntıların eksikliğini gidermekte, sahneleri tamamlamaktadır; gene de söylenmişti:

"Hınzır kız! Yaman şey vallahi! Herif bezikte mahsus yenilmiştir; o da farkına varmış, gene de paraları pekâlâ çantasına indirmiştir, elbette bir gün ben de bir vapur gezisi yaparım, Avrupa'ya amma... Mersin'de ne yapacağım?"

Evet, eski derebeyliklerine trenle gitmişlerdi, nevaleleriyle, sonra bir istasyonda trenden inmişler, ciplere binmişler, baharda oldukları halde sıcağının bunalttığı dümdüz, hepsi de ekili, sararmaya yüz tutmuş yeşil ovalardan geçerek çiftliğe varmışlardı.

Ferhan bu çiftliği, biraz da kaynanasının ballandıra ballandıra anlatmasına aldanarak, hayalinde süslemişti. Bir de baktı ki kerpiç duvarlı, damları kalın tabaka sazlarla örtülmüş, on, on beş kadar köy evi arasında azıcık yükseğe oturtulmuş iki kat, yarı yıkık, dış merdivenli ve sundurmalı kocaman bir ahşap konak!

Konağın alt kısmı herhalde ambarlardan oluşuyor... Tırabzanları birçok yerinden kopmuş, basamakları aralanmış merdivenden, önce sundurmaya çıktılar. Sıra sıra kapılar.

Birini açtılar: İçi fena değil, temizce ve duvarlarıyla tavanı yağlı boya, iç içe iki oda... Belli ki yeni onarılmış. İnsan o köhne binada böyle odalar bulacağına hiç ihtimal veremez. Ferhan:

"Demek ki eskiden bakımlı iken konak adeta şahaneymiş!" diye düşündü ve kendisine, "Burası sizin odalarınız," dedikleri zaman yüzü güldü. Dış görünümden öylesine ürkmüştü ki!

Arkalarında dört peşli basma entari, başları siyah bezle sımsıkı sarılı her yaşta birkaç köylü kadın, hizmetçiler olsa gerek, Ferhan'ı dikkatle süzüyorlar, seyrediyorlar. Bunların yeni gelinden fazla ilgilerini çekecek ne vardır? Şahende Hanım en yaşlısına sordu:

"Ümmügül Nine, gelinimi beğendin mi?"

"Allah kem nazardan korusun! Güzel olmasına güzel. İnşallah huyu da güzeldir. İstanbullu dediler de, hani ya...

"Melek gibidir, benim kızım! Kişizadedir, paşa torunudur!"

Şahende Hanım, gelininin prestijini artırmak, oğluna bir paşa kızı almakla kendi itibarını da yükseltmek için oracıkta bu yalanı uyduruvermiştir. Fakat köylü zekâsı hileyi pek yutmamış olacak ki Ümmügül de bir tepki eseri görülmedi. Hatır için sadece, "Allah yüzüne baksın da talihi açık olsun," dedi. Yerde duran bir testiyi alıp yürüdü. Bu sırada avludan çiftlik sahibi Rasih Bey'in avaz avaz bağıran, çıkışan, gürleyen sesi geliyordu. Bir şeye mi kızmıştı?

Ferhan bilmiyor ki bir süre çiftliğe uğramayan, şehirden veya kasabadan dönen mal sahibi gelenek üzere kesinlikle öfkeli görünmeli, köylüyü azarlamalı, kâhyayı haşlamalı, sebep

yoksa bile icat ederek gene bu hiddet sahnesini, değme aktörün başaramayacağı tam realist bir hünerle tekrarlamalıdır.

Aslında kâhya, kâtip, köylü alıştığı bu sahnede çiftlik beyi kadar hüner gösterir, yani azarları ve küfürleri hak etmişçesine kederli bir yüzle ses çıkarmadan dinler ama içinden güler. Sahne bitince ve baş aktör öfke rolünü yapıp kulise çekilince koro heyeti de dağılır... Aralarında kendi işlerini konuşup deminki olaydan hiç bahsetmeyerek, tıpkı hakiki aktörler gibi!

Yeni geline ilk gecesi ziyafet çekildi. Sakat ayaklı, dingil dingil oynayan tahta bir masa, daha oynak ve dingildek iskemleler, birbirini tutmayan tabaklar, kaba bardaklar ve boyası yer yer dökülmüş bir muşamba. Ortaya şekli bozulmamış bir kuzu, lengerle iç pilav ve bakraçlarla yoğurt koydular, iri iri kırmızıbiberler, yumrukla ezilmiş kuru soğanlar ve ayıklanmış sarmısaklar dizdiler.

Çatallar eğri büğrü, kaşıklarla bıçaklar aşçı dükkânlarında kullanılan cinsten. Bir yemek daha getirmişlerdi. Mevsiminde toplanıp güneşte kurutulmuş, güney iklim ürünü, her biri biber büyüklüğünde, bol yağ içinde yüzen kapkara bamya!

Rasih Bey asıl ona bayıldı. Kaşığına doldurup sürekli suyunu çorba gibi içiyor, taneleri çiğnemeden yutuyor, her keresinde "Oh!" dercesine bir ses çıkarıyor.

Gelinin tuhafına giden bir şey daha var: Çiftliğe girer girmez kadın erkek bütün aile kişilerinin konuşması değişmiştir; köylü ağzını andıran bir konuşmadır bu. Yemek yemeleri de öyle; kuzuyu ele parçalıyorlar, pilavı çatal yerine kaşıkla yiyorlar, aynı kaşığı yoğurda daldırıyorlar ve önlerindeki tabağı bırakıp yemekleri ortadaki büyük kaplardan alıp ağızlarına sokuyorlar.

Bir dakika içinde elli yıl geriye, yeniliği bilmedikleri tam köylülük çağına dönmüşlerdir ve şimdi daha rahattırlar, daha doğal ve daha kendileri! Gazinoda nazlı nazlı viski, otelde usulünce çay içen, lokantada nazik nazik levrek yiyen o hanımlar bunlar mı? Hani geçerlerken herkesin zarif kıyafetlerine hayran kaldığı hanımlar?

İnanamayacağım geliyor, diye Ferhan içinden söyleniyor. *Apartmanda da teklifsiz, düzensizdiler ama bu derece değil!*

Gelin Hanım sofra görünümünden tıkandı, kendi tabağına aldığı azıcık pilavla bir kâse sütlaçtan başka bir şey yiyemedi. Kaynatası, "Aferin bizim kâhyaya, kıymış masrafa hepsini iyi yapmış," diyordu... Ferhan sonradan öğrendi; meğerse ziyafet çeken kâhyaymış, yarın da köy ağası yemek yollarmış, sırasıyla yöre köylerden de ileri gelenler, kuzu, koç, tavuk, yağ, bal vesaire gibi hediyeler göndereceklermiş... Yeni gelin şerefine!

Nebile diyor ki:

"Aslında senin düğününü burada yapmamız gerekirdi. Düğün hediyesi olarak komşu köy ağaları kısraklar, taylar, inekler, develer bile hediye ederlerdi; kocan istemedi. Düğün davullar, zurnalarla bir hafta sürerdi. Benim ilk gelinliğimde öyle oldu, yer yerinden oynadı."

"Ayol bu fakir köylünün ineği, devesi alınır mı hiç?"

"Ne yamandır onlar! Eskiden küp dolusu paraları vardı, şimdi daha çok... Hepsi bankalarda."

"Alın teriyle kazanıyor zavallılar; neler çekiyorlar! Kadını, erkeği tarlada... Gelirken gördüm. Kazanıyorlarsa hak ediyorlar. Bizim hediyeye ihtiyacımız mı var?"

"Senin aklın ermez; bu iş böyle gelmiş, böyle gider."

"Vaktimizi nasıl geçireceğiz?"

"Ciple köyleri gezeriz, traktörlerin işlemesini seyrederiz, tuhaf tuhaf hikâyeler anlatan kocakarıları dinleriz, taze kızlarla şakalaşırız. Yakışıklı delikanlılar da görürsün. Bizde Beyoğluların kadınları eskiden de köylüden kaçmazlardı; hiçbiri namahrem sayılmazdı. Yemekte dikkat etmedin mi? Hizmet edenler kâhyanın oğulları değil miydi?"

"Neden ata yadigârı şu konağı baştan başa onartmıyorlar? Yıkılmak üzere..."

"Yıkılsın da kurtulalım; yerine beton bir ev kurarız. Hoş, bizim buralara geldiğimiz mi var? Babam da pek durmaz. Her işi kâhya çevirir; konağı ne yapacakmışız ki? Burada konak yaptıracağımıza İstanbul'da apartman satın alırız, daha iyi olur."

"Ama bir türlü almamışsınız, paranız su gibi akıp gidiyor."

"Babamın aldırmazlığı... Kumardan başını kaldıramıyor. Bugün yarın diye yıllar geçiyor. Annem de oralı değil. Zaten nemiz düzgün gidiyor ki, nonoşum!"

Saim yastık değiştirdiği için boyuna horladığından, Ferhan çiftlikteki ilk geceyi rahatsız geçirdi. Yataklı vagonda da sarsıntı uyumasına engel olmuştu...

Kocamla sevişerek evlenseydik yahut onu sevebilseydim bu yolculuk ve bu köy hayatı daha kötü şartlar içinde olsa bile bana ne kadar hoş gelirdi, diye söylendi. Pişmanlığı derinliğine ilk o gece duymuştu.

Gene o geceden sonradır ki aslında kendisine bir türlü cinsel zevk vermeyen kocasının her davranışı Ferhan'a batmaya başladı. İstanbul'da alışveriş, gezip tozma, görmedikle-

rini görüp yapamadıklarını yapmak, bu har gür ve bu refahlı değişiklik içinde gönlünü dinlemeye vakit bulamamıştı ki...

Şimdi köyde o hayat ve hareketten eser yoktu. Buranın hiç bir şeyinden, insanlarından, hayvanlarından, hele manzarasından zerre kadar hazzetmemişti. Haz şöyle dursun nefret başlamıştı.

Bön bön yüzüne bakıp sırıtmakta devam eden genç kocası kadar, belki de ondan fazla kaynatasının şehirdekini munla aratan zorbalığı, kabalığı, nemrutluğu, önüne gelene yerli yersiz çatarak sürekli olay çıkarması Ferhan'ın sinirlerine dokunuyordu.

Tarlaları gezip, yapılan işleri gördükten sonra konağa dönünce ağzını açıp gözünü yumuyor:

"Keratalar, tulumba motorunun dirseğini kırmışlar! Büyük döverbiçerin kayışını çaldırmış, itler! Hayvan heriflerin yaptığını işittin mi hanım? Bakmamışlar; benim o güzel köpek ölmüş! Hani yukarıdaki tarla yok mu? Olduğu gibi duruyor, nadas yapmamışlar, bir makine geçirmeye üşenmiş musibetler!" gibi her seferinde bir köpürme sebebi buluyor, hışımla odasına giriyor, en az uygun olan bir saatte uykuya dalıyor. Uyandırmaya cesaret edemediklerinden ve aile başkanı sofraya gelmedikçe yemeğe oturulamayacağından herkes sabır ve boyun eğişle, hazin hazin düşünerek derebeyi artığının uyanmasını bekliyor.

Nebile'ye göre bütün o haller yapmacıktır, geline diyor ki:

"Bunları da özellikle yapar, bize 'Görünüz, köyde ırgatlar elinden neler çekiyorum, size avuç avuç dağıttığım paraları ne güçle kazanıyorum,' demesine! Halbuki burnunu sokmadığı zaman işler daha iyi görülür. Her uğrayışında

yanlış emirler verir, iyi yapılanı da berbat eder, gelirimizi azaltmaya sebep olur. Bereket sıkılıp hemen nahiyeye[1] dönüyor. Oradaki konağımız buradakinden çok genişti, büyük dedemiz Karaduran Bey'in asıl konağı oydu, yandı."

"Yeniden yaptırmadınız, demek?"

"Yerine bir otel yaptık; aileden kim giderse içinde bedava yatıyor, tutan adama o şartla kiraya verdik, ama gel de yat! Canım binayı ahır haline getirdi herif. Otelin adı da, *palas*... Duranbey Palas!

"Bari o ahırın üstünden dedenizin adını kaldırtın, ayıp!"

"Sahi... Doğru söyledin, hiç aklımıza gelmediydi. Rıza amcama söyleyelim. Böyle inceliklerinden bir o anlar."

Çiftlikte bir hafta geçmemişti ki Ferhan'a bir sıkıntıdır çöktü. Kocası buna üzülüyor, fakat babadan dönüş onayı almaya ve payına karşılık biraz para istemeye yanaşamıyordu. Bir kere bütün cesaretini toplayıp çıtlatınca Rasih Bey parladı:

"Ne düşüncesiz, ne insafsız adamsın be! Ölü mevsimde, daha ürün alınmadan iki ev masrafına dayanılır mı? Elimizin en dar olduğu aylardır bunlar. Zaten nişan, düğün, elbise, hediye, şu, bu, varımızı yoğumuzu harcadık. Biz buraya keyfimizden mi geldik? Kıt zamanımızda hiç değilse yağımızla kavrulalım diye koştuk. Benden para bekleme!"

Anasına başvuran Saim şu cevabı aldı:

"Asmaya götürseler meteliğim yok. Bıldırki[2] gelirimi yedikten başka üstelik borçlara girdim! Ziraat Bankası'na da hâlâ borcumu ödeyemediğimi bilmiyor musun? Erteleme işlemini sen yaptırmıştın."

1 nahiye: bucak
2 bıldırki: evvelki, geçen

"Bankadan para çekemez misin?"

"Oradaki param vadeli, dokunamam. Bir ay dişinizi sıkıveriniz. Çiftlikte neniz eksik? Karın Hilton'lara, Milton'ara pek çabuk alışıverdi. Kervansaraysız, kordonblösüz duramıyor artık! Lağımları sokağa atan Feriköy'deki kâşanesinde daha mı rahattı? Buradaki gibi tereyağı, bal ile mi beslenirdi? Söyletme beni!"

Ana-oğul, bir temiz kavga ettiler, darıldılar. Bir kavga da Saim ile Ferhan arasında oldu; üçünün birbirlerine somurtması ötekilere bulaştı; sofra çevresindeki kalabalık azaldı, eve bir matem havası çöktü.

Sonunda Rasih Bey, karısının dayatması ile söve saya oğlunun açılan avucuna, hem yol, hem de İstanbul'da iki aylık geçim masrafı olarak, birkaç binlik sıkıştırdı. Nebile'yi de alıp döndüler.

* * *

Büyük otelin orta salonunda Ferhan Başmühendis'in deminki sorusuna asıl cevabı şimdi, o hatıraları tazeleyerek vermiş oluyor, içinden mırıldanıyordu:

Az daha aklımı oynatacaktım. Şehirde hepsi az çok çekilir hale geliyor. Giyim kuşamla, gezip eğlenmelerle avunuyorum, evde oturduğumuz yok. Hepimiz havamızda... Başka türlü bu hayata, bu yaratıklara dayanılır mı?

Bir şeyler daha düşündü ama kendi kendine itiraftan bile çekinerek:

Saim'e babadan da, anadan da büyük servet kalacaktı, ama pek büyük! Bütün umut bu noktadaydı, mirası ele geçi-

rince egemenliğe kavuşmak. Uysal bir yaratık olan kocasını o zaman istediği gibi idare ederdi. Ayrı eve çıkar, hatta keyfince bir ev yaptırır, gene keyfince döşer, dayar, kendinin bir otomobili olur, bakıp imrendiği genç kadınlar gibi arabayı kendi kullanır, aileden sıyrılarak bir türlü katılamayacaklarını anladığı yüksek sosyeteye kısa zamanda girmiş olurdu.

Bir ihtimal daha var, diye başka bir düşünceye kapılmaktan kendini alamıyordu. *Şu devam ettiğim yerlerde hem paralı, hem uygar, hem de yakışıklı bir erkek tarafından sevilmek ve Saim'den ayrılıp onunla evlenmek! Girdiğim bu çevrede en normal sayılan, en çok başa gelen de boşanıp boşanıp evlenmek değil mi? Boşanıp evlenenler ne benden güzel, ne de kocalarının ailesi benimkinden zengin!*

Evet, çiftlik dönüşü anlamıştı ki Saim yanında olmadıkça daha rahat ediyor. İlk günleri, gelin girdiği aile ve onların yaşantıları ile kaynaşmadan önce, kocasını gözleri arardı. Sonradan aramaz olmuş, aksine Saim eve geldikçe ve evde bulundukça sinirliliğinin arttığını anlamıştı.

Bir buçuk aydan beri kendisini daha normal hissediyor; çünkü kocası çiftliktedir. Bunun böyle oluşu evliliğinin kısa süreceğini göstermiyor mu? Daha kötü bir şey oluyordu: Saim'in yanında nefes darlığı ve çarpıntı diyebileceği bir fenalık duyuyor, hatta onun geleceği saatte kapı zili çalınca yüreği hopluyor, gelen başkası ise ferahlayıveriyordu.

Şuna da dikkat etmişti, en kötüsü de buydu: Kocası tatlı sözler arkasından öpme ve okşama gibi sevme davranışına girişirken Ferhan'a bir bulantı geliyor, kimi kez dayanamıyor, kusmaktan korkarak delikanlının kollarından sıyrılıyor, uzağa kaçıyor, mendiline kolonya dökerek kokluyor, ağlıyor, kriz geçince de özürler diliyordu.

Bereket bulantı her zaman o şiddeti bulmuyordu. Bir kitapta okumuştu: Her insanın kendine özel bir kokusu varmış, iki taraf bu kokudan hoşlanmadıkça evlenmeleri iyi sonuç vermezmiş.

Işte benimki bunlardan, diyordu, *iyi sonuç beklenmemesi gerekenlerden! Onun için fırsat eldeyken geleceğimi düşünmeliyim. Arasına katıldığım çevreden ikinci evliliği sağlamaya bakmalıyım, çocuklu bir kadın olmadan...*

Aklından geçirdikleri tavır ve hareketlerinden belli olmasın diye uysal ve memnun görünmekte kusur etmemektedir. Zaten kocası Ferhan'ın kendinden kaçışlarını kulaktan dolma bilgilerle, *çoğu genç kızda bunlar olurmuş, zamanla geçermiş; geçer elbette,* diye iyiye yoruyor ve karısına da söylüyordu. Şimdilik bu yönden korku yoktur, daha epeyce zaman Saim'i idare mümkündür. Aileye kendinden önce gelin olarak girmiş İstanbullu iki kız. Ferda ve Fato şu prensibi güdüyorlar:

Biz o çocuklarla, koyunlarına girme karşılığı lüks yaşamak için evlendik: Refah yüzü gördük ama kendimizi, kendi düzeyimizde sevdiğimiz bir hemşerimizle aile kurmaktan yoksun bıraktık. Yaptığımız fedakârlıktır, kocalarımız bunu takdir ederek bütün kapris-lerimizi yerine getirmelidirler. Biz onları değil, onlar bizi seviyor.

Ferhan da ayni fikirdedir, ilave ediyor:

Ne vardı İstanbullu kız alacak? Hani almaları da ondan bir şeyler öğrenip az çok şehirliye benzemek olsa canım yanmaz! Kendi damgalarını bize vurmak istiyorlar, bizi kendi yaşayış biçimlerine uyduruyorlar. Baksanıza, ben de eşya, elbise kıymeti bilmez, savurgan, aklı havalarda, gezginci, gösterişçi, kötü düşünceli bir kız olup çıktım. Kendimden utanıyorum.

* * *

Ferhan otelin orta salonunda kaynanasını dinler görünerek kafasından bunları geçiriyordu. Geçirmekle beraber yan masada bir erkeğin kendisini gözden kaçırmadığını biliyor, biraz da bakılıp beğenilmiş olmanın verdiği cesaretledir ki yeni bir gelecek projeleri yapmakta engel görmüyordu. İçinden gene tekrar etti:

Burada üç gelinden en çok hoşa gideni kuşkusuz benim!

O sırada kaynana soruyor:

"Saim'in mektubunda ne zaman geleceği yazılı mı?"

"Ha, evet..."

Kocası çiftlikten dönmek üzeredir, haftaya İstanbul'da olacak. Ferhan, daha sözü edilirken bir bulantı duydu; güçlükle cevap verdi. Bereket o sırada Ferda ile Fato göründüler, çocukları da yanlarındaydı, zarif giydirilmiş birbirinden güzel, bir kız, öbürü erkek iki güzel çocuk.

Duranbeyli kütüğünün en yeni dalları! Ferhan düşündü:

Acaba bunlar nasıl yetişecek? Babaları ve dedeleri gibi geri kafalı mı? Yoksa uygar yaşamanın sırrına ermiş, toprağın da, insanın ve hayvanın da değerlerini bilir kültürlü vatandaş olarak mı?

İKİNCİ KISIM

Duranbeylilerin Erkekler Kolu

I

Derviş Ağa o gün gene misafir çağırmıştı, hem de kalburüstü misafirler; inceleme gezisine çıkmış olan kaymakam, jandarma komutanı, muhasebeci, ziraat memuru gibi devlet yöneticileri. Derviş Ağa merhum Nezir Bey'in damadıdır. Yani Rasih ve Rıza Beylerin eniştesi, varlıklı bir köy ağası.

Aile içinde toprağa bağlı kalan bu karı-koca İstanbul'a ancak tedavi maksadıyla gelirler, akraba evinde beş on gün oturup gene çiftliklerine dönerler. Derviş zekidir, alaycıdır, hazırcevaptır. Hükümet dairelerinde işini yürütmesini bilir; zira memurlarla arası daima iyidir. Onları pohpohlar, ikide bir davet eder, ağırlar ve ikrama boğar, hatırlarını hoş etmesini bilir.

Böyle olduğu için de çiftliğinde yerleşmiş ne kadar köylüsü varsa hepsi nahiye veya kaymakamlık dairelerine başvurdular mı işlerini gördürürler. Mektubu götüren ve Derviş Ağa'nın selamı var, diyen boş dönmez... Rasih ve Rıza Beyler ise kendi soyluluk ve üstünlüklerine inanmış kavrayışsız insanlar oldukları için memurlara büyüklük satarlar. Bazı tanıdıklarına güvenerek, hele yapmasın, zorluk çıkarsın,

Ankara'ya gider, ona haddini bildiririz, gibi sözler sarf ederler; bunlar o memurların kulağına çalınır, anlaşmazlık aşırı duruma girer, işte o zaman imdada yetişen Derviş Ağa'dır. Ne yapar, ne eder, aralarını bulur ve bir ziyafetle iki tarafı barıştırır.

Kayınbiraderlerine yaptığı iyiliklerin sınırı ve hesabı yoktur. Hatta bir keresinde Rıza'yı ırza sataşmak ihbarı ile hapishaneye attıkları halde şikâyeti geri aldırmış, amme davasını da örtbas etmeye muvaffak olmuştu. Kayınbiraderler ise Derviş Ağa'yı hor görmekten vazgeçmezler; çünkü orta halli bir çiftçi ailesindendir; Bey oğlu değildir.

"Bizden kız aldı da itibarı yükseldi, kendisine mevki yaptı," derler, demeseler de öyle bir tavır takınırlar.

Derviş Ağa'nın okuması, yazması hiç yoktur ama az çok okuyup yazan ve günlük gazetelerden öğrendikleriyle aydın olduklarını sanan kayınlarına yeri gelince söz söyletmez. Asıl diline doladığı mesele onların topraklarını yüzüstü bırakıp İstanbul'a yerleşmeleridir.

Erkeklerini yarı poturlu, kadınlarını başı çatmalı gördüğü ailenin pamuk ve traktör yardımıyla cebine para girince işe dört elle sarılacağı yerde bir züppelik havasına kapılarak soluğu İstanbul'da alışı ve şehirliliğe özenişi Derviş Ağa'ya mükemmel bir alay konusu olmuştur.

Beş o gün için gittiği İstanbul'dan dönüşünde selamlığa toplanmış köylü ileri gelenlerine beyzadelerle çoluk çocuğunun yeni yaşantıları hakkında bilgi verir, fakat ustaca... Çekiştirir gibi değil de şaşmış, beğenmiş görünerek...

"Bana dediler ki: 'Bu akşam Aperitifi Hilton'da alalım...' Sordum: 'Aperitif dediğiniz nedir ki?' Rakının alafranga

adıymış. 'İçelim' denilirse ayıp olurmuş, geri kafalılık sayılırmış. 'Alalım' diyeceksiniz. Kadın-erkek hepimiz giyinip kuşandık. Tam evden çıkıyorduk, hanımlar yakama sarıldılar... 'Olmaz, enişte,' dediler, 'bir karış sakalla Hilton'a gidilmez!' Soyunduk, tıraş olduk, Hilton'u biliyorsunuz ya... Hani resimlerini gördünüzdü, şu bin pencereli siloya benzeyen Amerikan oteli..."

Derviş Ağa, servis yapan kızları, bunların köylü gibi giyinmelerini, İngilizce konuşan garsonları, hepsini anlattıktan sonra derdi ki:

"Rakılar bardakta geldi, bir parmak koymuşlar. Bekledim meze gelsin diye... Gele gele bir avuç fıstık getirdiler. 'Hani sizler,' dedim, 'çiftlikte rakı sofranıza on çeşit öteberi dizerdiniz, burada neden sesiniz çıkmaz?'"

Dinleyen köylüler bıyık altından gülerler. Kendilerini bırakıp giden beylerin orada şehirlilik ve alafrangalık uğrunda katlandıkları bu sıkıntılara memnun çiftliğine bağlı kalan ağalarına sevgi, bağlılık duyarlardı.

Aslında yalnız Derviş Ağa değil, İstanbul'a öteberi götürüp dönen köylüler de neler anlatırlardı... Bunlar daha çok kadınlarla kızların giyim kuşam tarafını ve yaşayışlarını dillerine dolamayı adet etmişlerdir. Şapkalarını, mantolarını, yabancı erkeklerle otomobillere binip gezmelerini, dans etmelerini, sarhoş olmalarını, evde çalıştırılan köylü hizmetçilerden aldıkları bilgiyle, bütün yaptıklarını yöreye yayarlardı.

Bu anlatılanlar sonucu çalışanlarla çalıştıranlar arasında sürgit var olan anlaşmazlık daha da artmış oluyordu.

O gün Derviş Ağa'nın ziyafetinde köylerinde bulunan

Rasih ve Rıza Beylerle ailenin öbür eniştesi, yani en yaşlısı olan Lütfiye Hanım'ın kocası Salih Bey de konuktular.

Salih ova beylerinden, eline geçeni gençliğinde oyuncu kızlarla, şimdi de il merkezindeki bar kızlarıyla yer; onlardan birçoğunu uzun veya kısa süre metres tutmuş, el bebek gül bebek yaşatmış, bırakmış, bir yenisine gönül vermiştir. Hatta kimisini karısından gizli olarak, çiftliğine bile getirip kâhyasının evine yerleştirmiş, kimisine ev bile yaptırmıştır. İstanbul merakı Salih'te yoktur. O, kendi çöplüğünde öten bir horozdur.

Lütfiye Hanım, kocasının bu maceralarını bilir, ama kendine göre bir düşüncesi vardır: Erkek döner dolaşır, gene karısına gelir. Onu kendi haline bırakmalıdır. Kadıncağız çiftliğinde yağ toplamak, bulgur, erişte, tarhana, peynir yapmak, biber dizmek, turşu kurmak, reçel kaynatmak, ambarlara pirinç, nohut, fasulye, bezelye doldurmak, yaş sebze kurutmak gibi işlerle uğraşır. Biraz da altın ve altın bilezik istif etmekle!

Salih kendi topraklarının gelirini yer, karısınınkine dokunmaz. Karısı da eline geçeni biriktirir, parasını kimseye koklatmaz. Çocuklarını olmadığı için bir gün bu servet ve toprağın büyük kısmı erkek kardeşlerine veya onların çocuklarına kalacaktır. Ailenin yedek akçesini Lütfiye koruyor.

Ferhan; çiftliğe geldiği zaman, Duranbeylilerin bütün bu akrabalarıyla yakından tanışmış, Derviş Ağa dışında, hiçbirinden hoşlanmamıştı. Hele şu Salih Bey'den! Kara, kavruk, uzun uzun sarı dişli, dazlak kafalı bir adamdı, hiç konuşmuyor sadece etrafı kötü bakışlarla süzüyordu. Yeni gelin onun maceralarını önceden öğrendiği için kendi kendine demişti ki:

Bu surat, bu giyim kuşam, bu davranışla neden ailenin en çapkın erkeği Salih? Ötekiler kaba saba adamlar ama hiç değilse gösterişli ve yakışıklı. Tuhaf doğrusu... Bütün ayıplarından başka üstelik pis çapkın! Kadın senin nene a köstebek!

Köstebek, bir ara İstanbul'a da gitmiş, hovardalık etmiş, fakat tanınmadığı ve kendisini tanıtamadığı geniş çevreyi benimseyemediğinden delikanlılığından beri ün saldığı il merkezine çarçabuk dönüvermişti. Döndüğü gece barda garsonların etrafında koşuşup yaranmaya çalışmaları, kızların masasına üşüşmeleri, patronun "Sefa geldin!" diye sofraya bir tabak dolusu yemiş göndermesi pek hoşuna gitmiş:

"Oh," demişti, "yuvama kavuştum. İstanbul'da kim kime, dum duma! Ne versen kimseyi memnun edemiyorsun, herkesin burnu Kafdağı'nda! Sanki şu kızlar oralardakilerden aşağı mı?"

Geceyi beraber geçirdikleriyle ertesi gün yatak odasında bir lenger soğanlı sarmısaklı, bol somaklı, üzerine kırmızıbiberle tereyağı gezdirilmiş pideli kebap getirip rahat rahat yiyorlar, bardak bardak ayran içip keyiflerine bakıyorlardı. Bunları İstanbul'da yapamıyordu: Ayrıca basılma korkusu... Kısaca, o koca şehirden perisi bir türlü hazzedememişti.

Ferhan'ın çiftlikte tanıdığı bir de Zahide Hala vardır, dul olan hala. O, otoriter bir kadındır, kocasından kalanı ve kendi topraklarını erkeklerden daha iyi idare eder. Kızını zengin bir çiftçiye vermiştir; oğlu Amerika'ya ziraat öğrenimi için gitmiş, İsveçli bir kızla evlenmiş, çocuğu olmuş, yerleşip kalmıştır. Bir gün dönecek ve toprakları dediğine göre yeni metotlarla işletecek. Şimdilik anasının yolladığı parayı yiyor.

Derviş Ağa'nın o günkü ziyafetine davetli olan Rasih, yatağından geç kalktı. Çünkü Rasih hiçbir çağrıya veya randevuya vaktinde gitmez, hem de kasten gitmez, gecikmek için ne olanak varsa yapar, kardeşi Reşit onu alıp götürmek için geldiği zaman duvara iliştirdiği adi bir ayna önünde tıraşla uğraşır buldu. Suratı ekşiydi:

"Midemi bozmuşum," dedi. "Üşütmüşüm de sanırım."

Çağrıldığı her yemeğe gideceği gün huyuydu, kesinlikle mide bozukluğundan, soğuk algınlığından şikâyet eder, beraberce gideceği insanların keyfini kaçırırdı. Gittiği yerde de bunları söyler, sızlanır, can sıktıktan sonra oturur, herkesten fazla yer, içer, kalkınca gene mırıldanmaya başlar, karbonat ister, nane limon kaynattırır, yemeklere kusur bulur, sonra bir mindere uzanır, rahat bir uyku çekerdi.

Reşit'e gelince, onun da densiz bir alışkısı vardı: Belli bir iki yemekten başka hiçbir şey yemezdi; davetlere birkaç çeşit ilaçla gider, yemeğin başında, ortasında ve sonunda ya bir hap veya bir kaşık şurup, yahut da beş on damla su, kısası iki üç türlü şey yutar, sürekli hastalığından söz ederdi.

Gerçekte hasta mıydı? Hayır, olmayan hastalığıyla ve en tanınmış doktorlara gittiğini söylemekle övünürdü. Ömrünü muayenehanelerde nöbet beklemekle geçirir, nerede ve kim ile bulunsa cebinden kan, idrar raporları çıkarır, okutur, fikir sorar, doktor adresi alır ve oraya da giderdi. Eh, ara sıra raporlarında biraz şeker yahut oksalat izine rastlandığı da olurdu...

Oldu mu, Reşit Bey sanki muradına ererdi; dış tarafından kederli görünse de içinden bir tür acayip sevinç duyduğu belli olurdu.

Rasih sonunda hazırlanmıştı. İki kardeş cipe bindiler ve eniştelerinin ırmak ötesindeki köyüne giden, düzeltilmiş toprak yolu tuttular. Geçtikleri topraklar hep Duranbeyli ailesinden birinin malıdır. Malikânelerine henüz hiçbir yabancı sokmamışlardır.

Aralarında sürekli yenişirler, dargınlıklar çıkar, kavga bile olur, fakat başka taraftan, yabancıdan bir kötülük gelmesi olanağı belirdi mi, mala saldırı tehlikesi mi var, hepsi hemen birleşir, türlü özveriyi göze alırlar; hele topraklarından bir parçanın kopması söz konusu oldu mu, Duranbeyliler tek kafa ve tek yürek halinde birleşir, işin hakkından gelirler.

Nitekim bir defasında Reşit Bey, pamuğun az ekildiği, buğdaya kuvvet verildiği sıradaydı, mevsim kötü gelmişti, kumar yüzünden darda kalmış, alacaklılar elinde zorluk çekiyordu; birkaç parça sulak tarla satmaya kalkışmıştı, kardeşler ve enişteler derhal birlik olup onu borcundan ve tarlaları satılmaktan kurtarmışlardı.

Şu var ki, dört yıl o toprağı ortaklaşa işletmişler, verdikleri parayı almışlar, ancak borç ödendikten sonra malı sahibine iade etmişlerdi. Toprak işi şakaya gelmezdi, tek sağlam tarafları toprağın kutluluğuna inanmaları değil miydi? Ama gelirini en kötü, en berbat şekilde harcıyorlardı. O başka mesele! Ana sermaye yerli yerinde durduktan sonra korku yoktu.

Derviş Ağa'nın konağı betondur, fakat planını kendi çizdiği ve binayı kasaba ustalarına yaptırdığı için yarı kışla, yarı hükümet dairesi, acayip üsluptadır. Daracık pencereler, kocaman kapılar, gereksiz sofalar, üstelik hiç kullanılmayan, su tertibatı düşünülmeden yapılmamış banyo odası! Elinizi

yıkamak için helaya girdiniz mi musluğu başınızın hizasında ve küveti diz kapaklarınızdan aşağıda bulursunuz. Onu bile hesaplayamamışlardır.

En iyisi gene eski usul leğen, ibrik. Köylü uşak su döker, konuk çömelir, köpürmeyen adi cins bir sabunla yıkanmaya çalışır, peşkiri uşağın terli omzundan alır, kurulanır.

Rasih ile Reşit konağa vardıkları zaman misafirleri beklemekten usanarak yemeğe oturmuş buldular. Yerleri ayrılmıştı. Rasih midesinin bozuk olduğunu söylemekten geri kalmadı, Reşit de cebinden bir şişe çıkardı, bardağına "Bir, iki, üç..." diye yüksek sesle on damla ilaç akıttı, yüzünü buruşturarak içti ve son kez gittiği bir profesörü övmeye başladı:

"Elli altmış müşteri bekliyordu, her birinden kırk kâğıt aldığına göre, günde birkaç balya pamuk satıyor demektir. Zira bunun içinde; evinde bekleyen hastalar da var, ameliyat ücretleri de, konsoltalar da ayrı! Ama Allah için iyi doktor... Şu damla sayesinde gözüm açıldı, şimdi eskisinden iyiyim."

Kaymakam sordu:

"Neydi hastalığınız?"

"Vallahi adını söyledi ama aklımda kalmadı, mühim bir şey değilmiş; bu ilaçla geçermiş, geçti sayılır zaten. Bir de gazın tedavisini bulsak! Zira midem bir süredir gaz yapmaya başladı. İstanbul'a gidince genç bir doçent varmış; ismini defterime yazdım, ona muayene olacağım. Amerika'da okumuş. Kime sorsam onu salık veriyor."

Derviş Ağa'nın sofrası her zaman zengindir, hele bugünkü gibi hükümet büyükleri davetli ise... Yemeğin biri kalkıyor, biri geliyor: Üç türlü börek, iki türlü hamur tatlısı, pilav enfestir. Rasih hepsinden tabak tabak yedi. Sonunda san-

cılanıyormuş gibi bir tavır alarak, "Bereket hesaplı yedim," dedi. "Yoksa halim haraptı. Derviş Ağa, söyle de bana nane limon kaynatıversinler."

Enişte gülümsedi, dedi ki:

"Hazır! Daha sen yerken ben kaynatmalarını tembih etmiştim. Sahi, iyi ki hesaplı yedin, fazlasına gitseydin rahatsız olurdun."

Nanesini hopurdatarak içti, yan odaya geçti, sedire baktı, uşaktan bir battaniye istedi, örtünüp yattı; az sonra horluyordu. Bir saat geçmemişti ki uyandırdılar: Pokere çağırıyorlardı.

Oyun dört saat sürdü. Gayet iyi oynadığını sanan Rasih, son derece kötü bir oyuncudur. Gereksiz cimrilikler veya çıkışlar yaptığı için çok defa kayıplı kalkar. Nitekim bugün de kaymakama cakalar yapmış, masadan dört yüz küsur lira zararla kalkmıştır. Bir huyu da şudur; kabahati her zaman birinin acemiliğine yükler. Şimdi de dışarıdan seyredenlere dert yanıyor:

"Muhasebeci oyun bilmiyor ki... Böyleleriyle masaya oturulmaz. O blöfün yeri mi? Bende üç onlu vardı, görecektim, fakat düşündüm ki acaba elindeki kâğıt neydi?"

"Üç as... Blöf değildi, Rasih Bey!"

"Üç birli ile rest çekilir mi?"

"Üç onlu ile de rest görülür mü?"

Her oyundan sonra bu tartışmalar uzar, sonunda Rasih dargın bir surat takınır, çekilip giderdi. Ertesi gün kaybettiği parayı çıkarmak için müthiş bir hasislik krizine tutulur, evde para isteyenleri yanından kovar, mutfağa girip yağ tenekesini muayene eder, aşçıyı azarlar, şayet elektrik veya ha-

vagazı faturası gelirse, karısına, kızlarına ağzını açıp gözünü yumar, hatta her zaman içtiği Yeni Harman'dan o günlük vazgeçer, Birinci'ye yatardı.

Fakat akşamüzeri bir de bakarlardı ki Rasih Bey, hiç gerek yokken iki bin lira verip salona cam kırıklarından yapılmış bir avize almış! Gayet memnun ve neşelidir, avizeyi takacak adamı da beraber getirmiştir. Taktırır ve telefonla birkaç ahbap çağırır; altında oturup keyifle rakı içerler.

Neler konuşurlar? Rasih'in çağırdığı ahbaplar daha çok susup onu dinleyecek basit insanlardır. Hatta hoşuna gitmek için kendisinden dünya gidişine, genel siyasete ait sualler de sorarlar, fikir danışırlar. Rasih o sabah yatağına uzanıp okuduğu gazetelerden kapma bilgi ile hepsini büyük bir yetki ile cevaplandırır. Verdiği karşılıklardan kendi de kendisini bir diplomat sanır; öbürlerinin, "Çok doğru, iyi söylediniz, aydınlandık vallahi!" gibi tasdikleri ve metihleri ile ağzı kulaklarına varır. Hele, "Canım beyefendi, neden milletvekili olmayı arzu buyurmuyorsunuz?" deyiverirlerse sanki öneren olmuş da kabule yanaşmamış bir adam durumunda, milletvekilliği görevinin memlekette henüz anlaşılmamış olduğundan tutturup, basmakalıp düşünceler ileri sürer.

Sabahki hasisliğini izleyen avize savurganlığı yetmiyormuş gibi konuklarını arkasına takar, bir içkili saz salonuna götürür. Dönüşte tanıdık muhabbet tellallarından biri kulağına eğilir, hizmet öne sürer ve mükemmel bir *parça*yı göstermek isterse bunu da geri çevirmez.

Bütün bunları kumardaki zararını çıkarmak ve genel masrafı azaltmak için sabahleyin aldığı *Birinci* paketinden çektiği sigaraları içerek, öksüre öksüre yapar!

Gene çiftlikte bulunduğu sırada Ferhan'ı küçük kardeş Rıza'nın köyüne de götürmüşlerdi. Nezir Bey; yaşlanmaya yüz tuttuğu çağında genç bir kadından dünyaya gelen bu oğlunu, kadının dayatmasıyla okutturabilmişti. Hatta bir ara Tarsus'taki Amerikan Koleji'ne bile göndermeye razı olmuştu.

Babasının ölümü Rıza'yı kolejden köye dönmeye mecbur etti. Fakat ne olsa bir şeyler öğrenmiş, doğuştan uygar davranışlı olduğundan, kendisine az çok çekidüzen vermeyi bilmişti.

Öğrendiği ve bildiği en iyi şey düzen, düzenli çalışma. Kadından yana da talihi uygun çıktığı için babadan payına düşen toprağı verimli hale soktu; ilk traktörü o getirdi ve pamuğu ilk kez o denedi. Aileden Avrupa'ya seyahat eden de odur, çocuklarını okutan da...

Erkeği Duran koleji zar zor bitirdi, kızı Nezire İngiliz kız okulundan çıktı; karısı da kız öğretmen okulunu bitirmişti. Kısaca, Duranbeylilerin bu dalı okumuş yazmıştır. O yüzdendir ki Ferhan onların köyünü ve evini beğendi. Evlerini kavaklar ve söğütler arasına, ırmak kenarında kurmuşlardı, küçüktü ama temiz ve epeyce konforluydu.

Gelin şerefine verilen ziyafete az adam çağırmış, üç türlü yemek çıkarmıştı, ama temiz takımlarla, temiz bir masada yemişlerdi. Öteki kardeşler ve kadınları mırıldanmışlardı:

"Hasislik etmiş... Cimrilikten ölecek... Oysa parası hepimizden çok!"

Rıza'ya atıp tutmaları ailenin dağınık yaşayan öbür üyeleri ile fazla ilişkiye girmemesinden, düzensiz hayatlarına karışmayıp uzak durmasındandır.

Hele Şahende Hanım, bu duruma çok kızar.

"On gün oldu Meliha'nın yüzünü görmedik. O Nezire olacak kızın da uğradığı yok. Bizlerden başka her yere gidiyorlar, bizi beğenmiyorlar. Ayol, duydunuz mu? Geçen gece Roof'ta yemek yemişler... Bize haber bile vermediler! Nezire'yi pazar günü bir delikanlı ile Taksim gezisinde dolaşırken gören var, babası ile anası aldırmıyorlar ki... Başlarına bir iş gelirse hiç şaşmam!"

Her kafadan bir ses çıkar, kimi şikâyete iştirak eder, kimi savunmaya kalkar, konuşma yenişme halini alır. Sonunda daima olduğu gibi sokağa fırlarlar, her biri bir tarafa gider ve akşamüzeri otele birer ikişer gelip salonda birleşirler.

Duranbeyli ailesinin kişileri önemli bir işle hiçbir zaman uğraşmadıkları için, biraz da alışkanlıktan birbirlerine gitmek fırsatını kaçırmazlar. Mesela birinin başının ağrıdığını duysalar katar katar koşarlar; köyden biri gelse veya gidecek olsa gene yoklama sebebidir. Yolcu karşılamak ve uğurlamak da baş eğlenceleridir.

İşte Rıza ile karısı ve çocukları bu merasime katılmadıkları için hep eleştiriye uğrarlar.

"Yol hediyesi getirmemek için gelmediler! Hastalık sevmezler, ondan uğramadılar. Ne ölüye ağlarlar, ne diriye gülerler, duygu mu var onlarda..."

Ferhan yaşayış biçimlerini beğenmekle beraber onlardan da fazla hazzetmemişti; aralarında bir kaynaşma olamamıştı. Öbürleri deli dolu, fikirsiz ve zevksiz, geri kalmış insanlardı ama cana yakın sıcak bir yönleri de yok değildi. Hele Nebile'nin hoşluğu birçok kusuru örtmeye, dayanılır hale getirmeye yarıyordu.

Acayip şey, diye içinden söyleniyordu. *Şu Rıza ile karısı ve*

çocukları azıcık yabancı terbiyesi görmüş oldukları için büsbütün ayrı huylu, yabancı ruhlu, bize tamamıyla el birer yaratık kesilmişler. Evlerinde insan kendisini başka milletten bir aileyi yoklamaya gelmiş sanıyor; evin havasına bile yabancılık sinmiş. Yarın Duran mesela bir Alman kızı ve Nezire Amerika'da öğrenim görmüş bir gençle evlenirse ne olacak? Eve büsbütün gâvur kokusu sinecek!

Ferhan, ailenin kendi kocası dahil, dördüncü kuşak gençlerini de beğenmemiştir. Rıza'nın oğlu Duran iyi bir öğrenim görmüş bir delikanlıdır, ama tam bir züppedir, arkadaşlarını yabancılardan seçer; onlarla düşer kalkar; ailesine karşı alaycı ve küçümseyen tavırlar alır, ortalıkta görünmez.

Reşit'in ortanca oğlu Sabit evlidir, karısı Ferda gibi o da dans düşkünüdür; bu çift her gece danslı yerlere giderler, olağanüstü dans ederler. Başka bir düşünceleri yoktur.

Kardeşi Ferdi ise sinemalardan, stüdyolardan çıkmaz; yerli film artistlerinin peşinde koşar, onları yedirir, içirir, babasının otomobiline koyar, dere tepe gezdirir. Bazısını kandırır da... Az sonra hevesi geçer. O yüzden evde kavga eksik olmaz.

Zaten bu kavgaları önlemek içindir ki, babalar oğullarına birer toprak parçası vermişlerdir; ekip biçecekler ve gelirleriyle geçineceklerdir. İşte şimdi pamuk ürününün kaldırılıp satıldığı mevsimde hepsinin köylerde bulunuşu bundandır.

Birkaç hafta sonra cepleri dolu olarak İstanbul'a hücum edeceklerdir. Şu var ki, Ferhan'ın kocasından başkası, kendi toprağıyla uğraşmaz; vekilleri çalışır. Üç züppe de köyden, köy hayatından ve toprak işlerinden bucak bucak kaçarlar. Çiftlikte yakalık ve kravatla dolaşırlar; diken üstünde otururlar.

Babalar ölünce ne olacak? Ferhan diyor ki:

"Kocamdan başka herkes satacaktır. Yazık!"

İlhami Dayı'nın ziyafetinden iki gün sonra, Duranbeyli'den bir telgraf aldılar: Çiftliktekiler Toros Ekspresi'yle hep birden İstanbul'a dönüyorlardı. Hanımların yüzü güldü. Babalarını, kocalarını, kardeşlerini özlediklerinden dolayı mı? Hayır, öyle bir özleyiş yoktur; memnunluk paralı gelecek olmalarındandır.

Ferhan'ın da ötekiler gibi tasarladığı şeyler vardır. Harbiye ile Taksim arasındaki yorgancıda açık leylak renginde, orijinal desenleriyle dikkatini çeken bir yorgan görmüş, Saliha ile girip sormuş ve eşini yaptırmak için pazarlıkta uyuşmuştu. Çok pahalıya mal olacaktı, ama evlenmeden önce de o renkte bir yorgana ümitsizce göz koymuştu, fırsat doğmuşken bu isteğini yerine getirecekti.

Sonra yakası kaplan derisi bir manto istiyordu, kendi vücudundaki bir yabancı kadınında görmüş, gözü kalmıştı. Üç çift yeni ayakkabıya da ihtiyacı vardı. Bunları ısmarlamıştı bile...

Saliha, zengin arkadaşını teşvikten geri kalmıyor; tutum tavsiye edecek değil a! Ederse memnun olmayacağını biliyor, isteklerini körüklüyordu.

Bir gün gene birlikte baba evine gitmişlerdi. Dönüşte taksi durağına yürüyorlardı, karşıdan Cengiz göründü. O daha evvel Ferhan'ı görmüş, bozuk paket taşları üzerinde adım atmasını unutmuş bir halde seke çekine yürüyüşünü bir müddet seyretmiş, ne kadar değiştiğini, eski gözdesine hiç benzemeyen bir tavır, hatta bir poz takındığını fark ettiğinden karşı kaldırıma geçmek, kaçmak bile istemişti. Ka-

çışında, *şimdi kim bilir ne şık giyinmiş erkeklere alışmıştır; benim kılığım kötü bir etki yaratır,* düşüncesi hâkimdi. Fakat Saliha elini sallayınca durmaya mecbur olmuştu; Ferhan elini uzatmış, hatırını sormuştu. Sonra da:

"Bir yere gidecekmişsin, demişti, neresiydi? Saliha söylediydi ama aklımda kalmadı."

"Belçika'ya... Haftaya hareket ediyorum."

"Ne kadar kalacaksın?"

"İki yıl."

"Güle güle... Çok memnun oldum, doğrusu. Annen üzülüyordur."

"Üzülüyor tabii... Fakat ne yapsın, katlanıyor. Geleceğim söz konusu. Sen kendininkini sağladın."

"Öyle mi diyorsun? Belki öyledir. Haydi, Allahaısmarladık! Bizi unutma."

"Olabilir mi?"

Ayrıldılar... Ferhan taksi durağına geçti, geçtiklerini hatırlatan arkadaşına, "Canım yürümek istiyor," dedi. "Aşağıda bineriz. Dikkat ettin mi Saliha? Çocukcağızın yüzü kıpkırmızıydı, doğal davranmaya çalışıyor ama yapamıyordu."

"Sen de pek normal halde değildin, şekerim. Konuşurken dudakların titriyordu, sararmıştın."

"Sahi mi? Sanmam."

"Gözümden kaçmadı, emin ol."

"Dediğin belki de doğru. Ne olsa uzun zaman birbirimizi düşünmüştük. Tam sevişme değildi ama..."

"Yok, sevişmeydi ya! Her gün evin önünden geçerdi, sen de yolunu beklerdin. Sinemaya gideceğini anlatmak için yan pencerenin perdesini yarı açarak işaret verirdin. O da gele-

ceğini saçlarını parmaklarıyla tarar gibi yaparak bildirmez miydi? İki kere dondurmacıda buluşmuştunuz. Bir kere de Cennet Bahçesi'ne gitmemiş miydiniz? Bunda ben de vardım."

"Şundan bundan konuşmaktı bizimki..."

"Orası öyle..."

"Son aylarda imtihanlarına çalışıyordu, haftalarca görüşememiştik. Bu iş de o zaman oldu. Sözleşmiş değildik ki... Bak şimdi Avrupa'ya gidiyor. Ben ne yapacaktım? Orada bir kızla evlenebilirdi de... Evlenenler yok mu?"

"Yoo, seni de götürürdü; kıt kanaat yaşayabilirdiniz. Ne diyeyim? Birbirinizi unutursunuz, inşallah. En iyisi unutmaktır. Gelmişken yorgancıya uğrayalım mı?"

Ferhan itiraz etti:

"Aman o yorgandan vazgeçtim... Yorganı da ne yapacağım? Altında Saim'le yatacak olduktan sonra!"

Ferhan'ın sesi boğuk çıkmıştı; aslında gözü yaşlı bir kız olduğunu Saliha biliyordu, en küçük nedenle ağlardı. Şimdi ağlamıyordu, ama duygularına dokunacak bir şey söylense buğulanmış altın sarısı gözlerinden hemen yaşlar boşanacağı kesindi. Gene Saliha biliyor: Ağladığı zaman onun kadar güzel, tatlı olan kız yoktur; belki de bunu bildiği için ağlamaya heveslidir.

Pangaltı'ya geldiler. Yanındakine bir şey demeden Ferhan karşı sokağa geçti; konuşmadan yürüyorlar. Bu sokak eğrile büğrüle çocuk bahçesinin kapısına çıkar. İçeriye girdiler. Bir köşede boş duran tahta sıraya gene konuşmadan oturdular. Susma sürüyor. Saliha cesaretini toplayıp sordu:

"Nen var Ferhan? Birdenbire ne oldu sana?"

"Hiç."

"Hiç olur mu? Bir şey düşünüyorsun, bir şeye üzüldün!"

"Bir şey mi? Bin şey düşünüyorum, bin şeye üzülüyorum. Her şeyden, kendimden nefret ediyorum. Bu adamla evlenmeyecektim, Saliha! Hepiniz beni teşvik ettiniz, babam, analığım, sen... Asıl kabahatli sensin. Cengiz'den hazzettiğimi bildiğin halde para en önce senin gözlerini kamaştırdı; hırsımı yatıştıracağına aksine beni kışkırttın."

"Peki ama bugüne kadar memnun görünüyordun?"

"Rol yapıyordum. Önceleri isteklerimi yerine getirmek hoşuma gitmedi değil... Fakat sonra, ilk sarhoşluk geçince işin farkına vardım. Pişmanım şimdi... Başımı alıp kaçmak istiyorum, her şeyi, elmasları, elbiseleri, çamaşırları başlarına atarak kaçmak, kaçmak!"

Ağlamaya başlamıştı; iç çekmeden adeta rahat, sessiz bir ağlama. Yaşları krokodil çantasından çıkardığı el işi dantel mendille ovuşturmadan siliyor; yanaklarına dökülüp makyajını lekelemesine meydan vermiyor. Evlenmesinin yedinci ayıdır.

Saliha diyor ki:

"Öyle şey mi olur? Galiba seni böyle taşıran biraz da Cengiz'e rastlayışımız!"

"O da var, Saim'in yarın burada oluşu da... Telgrafını alınca ne hale geldiğimi ben bilirim. Bütün gece öğürdüm vallahi! Senden şimdiye kadar saklamıştım, bu çocuk öğürtü veriyor bana. Çektiğim çileyi bilsen işi böyle hafifinden almazdın."

"Peki ama ailenin öbür gelinleri, Ferda ile Fato nasıl katlanıyorlar? Onlarda senin gibi İstanbullu, şehir çocuğu... Hem Fato ayrıca bir paşa torunu!"

"Ferda otomobil kullanmaya vermiş kendini... Ömrü sokakta, kırda, dağ başlarında geçiyor. Fato çocukları ile avunuyor, üç tane..."

"Senin de yarın çocukların olabilir, olacak; geciktin bile."

"Allah o günü göstermesin. Ben ancak sevdiğim erkeğin bana vereceği çocuğu isterim."

"İnsan böyle der de çocuk kucağına verilince fikrini değiştirir; analık sevecenliği üste çıkar."

Ferhan, sinirli bir durumda ayağa kalktı, arkadaşına:

"Beylik lafları bırak," dedi, "haydi bir arabaya atlayalım da Beyoğlu'na gidelim; terlik ısmarlamıştım, onu alalım. Bir şey yapmazsam boğulacağım."

Gelin Hanım'ın krizi hafiflemişe benziyordu. Boş geçen bir taksiyi çevirdiler. Saliha içinden söyleniyor:

Saim'e varmasaydı böyle, otomobile kurulup Beyoğlu'na güç giderdi; dolmuşa bile binemezdi. Terlikler dediği pahalı ayakkabı fiyatına; üç gün giyip bir kenara atıverecek. Yok, bırakıp kaçarmış! Çocuk istemezmiş! Saim öğürtü veriyormuş! Şımarıklığın üst perdesi! Oğlan nazından bıkar da bir gün silkip atarsa, anlar hanyayı Konya'yı! Ne dediğini, ne halt edeceğini kendi de bilmiyor. Ne oldum delisi olup çıktı.

Birden aklına geldi, diyor ki:

Yoksa Cengiz'i unutamıyor mu? Unutamayacak mı?

II

Cepler dolu olarak köylerinden dönüş ve bahara kadar İstanbul'da kalış şerefine, Reşit bir gece bütün aileyi yemeğe çağırdı.

Sofra başında kadın, erkek yirmi kişiydiler. Ev sahibi mobilya meraklısı olduğundan daha fazlasını da ağırlayabilir. Ona muzibin biri İstanbul'a yerleşen zenginin her şeyden önce mobilyaya önem vermesi gerektiğini söylemiş, önüne düşerek Asmalı Mescit sokağındaki stil mobilya satan dükkânları gezdirmişti. Birkaç parça eşya da almışlardı.

O gün bugündür mobilya simsarlarından yakasını kurtaramaz. Gelirler, saraylardan düşme az bulunur ve kelepir yazıhane, konsol, ayaklı saat, ampir takım, vazolar, tablolar önerirler. Son yıllarda Reşit gibi, şehirleşmeye karar vermiş görgüsüz toprak sahipleri yüzünden eşya simsarlığı çok kârlı bir iş olmuştur.

Genellikle önerilen eşyanın çoğu taklittir; anlayan için hiçbir değeri yoktur. Anlamayanın gözlerini kamaştırır. Reşit ne bulduysa almış ve aldıklarını gelişigüzel odalara doldurmuştur. Taklit de olsa eski bir vazo veya masa saati, Amerikan eşya pazarlarından satın alınmış kübik bir masanın üzerine oturtulmuş, gene öyle bir takımın bulunduğu odaya direktuvar bir kanepe yahut çift ayaklı, som yaldız bir boy aynası yerleştirilmiştir.

Daha tuhaf şeylere de rastlanır: Mesela avuç dolusu para vererek aldığı dresuvarın içi boştur; Reşit çoğunlukla ilaç şişeleriyle hap kutularını oraya koyuverir. Çocukların oyuncaklarını da ortadan kaldırmak gerekirse, oraya tıkarlar; duvarda oldukça kıymetli bir saatin altına koca çivi ile yerli bir takvim mıhlanmıştır; eğri duran bu takvimin üst yaprağı bir yıl öncesini gösterir, kimse farkında değildir.

Duranbeyliler birbirlerini kıskanırlar; birinin yaptığını kesinlikle öbürü de yapar; yapmadan rahat edemez. Sözge-

limi Şahende astragan bir kürk mü aldı, Şemsa da bir eşini giymelidir. Nesibe bir kolye mi taktı, üç gün sonra benzeri Nedime'nin boyundadır. Gelinlerden Fato dantel bir tuvalet mi diktirdi, yeni bir toplantıda Ferda'nın arkasında başka çeşidini görürsünüz.

Erkeklerde de aynı merak. Reşit bir Packard satın alınca Rasih ne yapar, ne eder, gizlice daha yeni modelini bulur ve bir gün kardeşinin karşısına bu araba ile çıkar. Yalnız eşya rekabeti mi? Hovardalıkta ve çapkınlıkta da rakiptirler. Rasih'in bir gece bilmem hangi gazinoya gidip eğlendiğini işiten Reşit de oraya koşar ve daha gösterişli bir masa donatıp ağabeysini küçük düşürmeye çalışır.

Kadın işinde de öyledir: Reşit, namlı bir piyasa kadınıyla tanıştı ise, Rasih için bu kadını elde etmemek sanki şerefine dokunan bir olaydır, parayı düşünmez ve bir gün ağzı keyfinden kulaklarına varmış halde başarısını, kardeşine anlatacak olan bir tanışlığa ayrıntılarıyla bildirir. Bütün bunları gizli yaparlar, fakat ahbaplar yardımıyla birbirlerine duyururlar.

Satışlardan sonra, İstanbul'a dönüş, kış başlangıcı; bir tür yarışmanın erkekler ve kadınlar arasında şiddetlendiği dönemdir. Kadınlar alışverişe koşar; erkekler hovardalığa kapılır; paralar su gibi akar.

* * *

Ferhan da şimdi bolluk ve savurganlık bayramına kendini kaptırmış, Cengiz'e rastladığı gün çocuk bahçesinde açığa vurduğu derdini düşünemez hale gelmiştir. Öğürtü

vermekte devam eden kocasının cüzdanındaki beş yüzlükleri birer ikişer eksiltmektedir.

Durmadan alıyorlar ve geziyorlar. Evde kaldıkları yok. Öğle üzeri sokağa fırlıyor, kimi özel arabasına, kimi taksiye atlayıp Beyoğlu'na can atıyor. İstanbul tarafına geçtikleri, Kapalıçarşı ile Mahmutpaşa yokuşundan bir şeyler aldıkları, yemeği lokantalardan birinde yedikleri de oluyor. Eve dönüp paketleri bırakıyorlar, bu sefer de kuaför, manikür faslı... Daha sonra otel ve gece eğlenceleri...

Günler böyle geçiyor.

O gece Reşit'in daveti genç kuşak için bir angaryadır. Çünkü ailenin iki büyüğü karşısında bunlar içemezler, konuşamazlar; ancak gelinler bir derece söz sahibidirler, fikir bildirmeye yetkilidirler; ayrıca gene gelinlere iltifat makamında birkaç söz söylenebilir. Fakat ailenin gençlerine karşı şımarmalarına meydan vermemek için, suratlı durmak, hatta onları adam yerine koymamak çiğnenmez bir gelenektir.

Nesibe, davet sabahı Ferhan'a demişti ki:

"Bu gecemiz mahvoldu, babamla amcamın bulundukları bir yerde, hele sofrada eğlenmek ne mümkün! Put gibi oturacağız. Bari İlhami Dayı'yı çağırsalardı hiç değilse; tuhaf tuhaf söyler, sosyete dedikodularını anlatır, gülerdik; belki de yemekten sonra bizi bir yere götürürdü.

"Usulcacık haber ver de bilmiyormuş gibi yapsın, kalkıp gelsin."

Nesibe, gelinin kalçasına âdeti üzerine bir çimdik attı; gülüyor, neşe içinde... Diyor ki:

"Hay kâfir kız, hay! Nasıl da anladın? Ben çoktan haber uçurdum bile! Kötü mü yaptım?"

"Gelecek mi?"

"Elbette! Ama biraz geç... Sanki yemeğe otele giderken pencerelerde ışık görmüş de Reşit Bey dönmüşse onu da beraber götüreyim diye uğramış olacak..."

"Bütün bunları bildiğine göre sen ona haber uçurmamışsın, uzun uzun konuşmuşsunuz."

"Şeytan! Bunu da anladın. Evet, konuştum. Hani dün kuaföre gitmiştim ya, yolda rastlamıştım, berberin tam kapısı önünde..."

"Rastladığınıza ben inanayım, sözleşip buluştuğunuza sen inan!"

"Ayol bu cin yavrusundan da bir şey saklanmıyor ki! Tabii... İstanbul kızı."

"Abla, maşallah sen bir düzine İstanbul kızını cebinden çıkarırsın."

İlhami'nin geleceği haberini alan Ferhan o geceki giyimine ve makyajına önem verdi. Önceki kararı aile yemeğine pek sade ve şatafatsız gitmekti. Havalar da birdenbire soğuyuvermiş, daha dün tayyörle sokağa çıkıldığı halde bugün kürk giymek gerekmişti.

Baharda evlendiği için kendisine alınan güzel kürkü fazla giymemiş, kürkten hevesini alamamıştı. Bu gece hepsi kürklü olacaklardı. O sebepten içinde bir sevinç vardı. Baba evinde bunun ne kadar özlemini çekmişti; mutondoreye razıydı... Ama koyu renklisini istiyordu. Oturmakla arka tarafı hemen yassılanıp akçıllaşan mutondoresini öyle özenle kullanacaktı ki yıllar sonrası yeni gibi kalacaktı...

Şimdi Kanada kastoru kürkünü sevmekle beraber, gözü bir de astragandaydi. Hem de astraganın ufak kıvırcıklı, ipek

parlaklığında, avuçta küçülen en değerlisinde... Zenginlik mi sayılırdı Duranbeylilerinki? Hiçbiri daha vizon kürk sahibi olamamıştı.

Olursa yalandır, diye söylendi, *birer vizon almadan hiçbirinin gözüne uyku girmez. Geçen yıl Nedime vizon bir etol yaptırınca hepsi matem tutmuş... Paraların suyunu çektiği zamana rastlamıştı. Bu yıl acısını çıkarırlar; elbette ben de onlardan eksik kalmam.*

Ferhan'a, bir tane de rönarblö kap yaptırmışlardı, modası geçti diye ancak iki kere omzuna koymuştu. Böyle yapabileceğini yedi ay önce baba evinde kendisine söyleselerdi inanamazdı; o kap ne kadar hoşuna giderdi ve öyle bir kürkü omuzları üzerinde durup aynalarda görmenin hülyalarıyla ne kadar avunurdu!

"İnsan süse ve lükse doymak bilmiyor, birini elde edince daha iyisine sahip olmak istiyor. Mutondoreye razıydım. Ramuskle bir kürkle rönarblö kabım oldu. Şimdi vizon bir etol ve astragan bir mantoya göz diktim. Yarın kastor, belki de şinşilla özlemi mi çekeceğim?"

Ferhan kürkler hakkında bilgi sahibi oluvermiştir. Eskiden başkalarının sırtında görüp de isimlerini ve değerlerini bilmediği kürkleri artık tanıyor; hatta görmediklerini de; zibelin, ermin gibilerini...

* * *

O geceki çağrıda Rasih alışıldığı gibi herkesi tam bir saat bekletti; apartmana dokuzu çeyrek geçe, gene suratı asık bir halde geldi:

"Yahu, nerelerdesin? Pek önemli bir iş mi çıktı?" diye so-

ran bir yaş küçük kardeşi Reşit'e, "Senin benden sual sormaya, bana sitem etmeye hakkın yoktur," anlamına; cevap bile vermedi; hışımla boş koltuğa oturdu. Salonda ürkmüş bir suskunluk hüküm sürüyor... Sonra gene Reşit, ev sahibi olmanın yüklediği nezaketle, bir kadeh rakı doldurdu, kendi eliyle getirip ağabeysine uzattı:

"Hele iç şunu," dedi, "yorgunluğunu giderir."

Öbürü düşünür gibi duruyordu, neden sonra kadehi aldı:

"Bilmem ki," diye mırıldandı, "içim hiç çekmiyor; midemi bozmuşum. Biraz da üşütmüş müyüm ne... Havalar sakat. Bütün gün traktörlere yedek parça aradım. Hep karaborsaya düşmüş, analarının nikâhını istiyor keratalar!"

İki kardeş karşılıklı dert yanmaya başladılar. İkisi de çiftlik ve çiftçilik yüzünden çektikleri çileleri birbirlerine tekrarlıyorlar. Bu, yüksek sesle sızlanmalar, daha çok aile kişilerine, harcadıkları paranın öyle zahmetsizce elde edilmediğini anlatmak içindir. Öbürleri kayıtsızca oturuyorlar; dinledikleri yok, aynı şeylerden bıkmışlardır. Rasih özetledi:

"Elalem sanıyor ki biz parayı bedavadan taş atıp kolumuz yorulmadan kazanıyoruz. Neler çektiğimizi kimse bilmiyor. Elin itiyle uğraşmak kolay mı? Anamızdan emdiğimiz süt burnumuzdan geliyor."

Reşit de söyleniyor:

"Çöktük vallahi, şu halimize bak! Hastalıktan göz açamıyoruz. Bugün profesör karaciğerimi yorgun buldu, koncestiyon olmuşum. Neden? Sıtmadan! Traktör üstünde dağ tepe dolaşmaktan! Köy yemeklerinden, üzüntüden!"

Nebile yanında oturan Ferhan'ın kulağına fısıldadı:

"Bar kızlarıyla sabahlamaktan, içkiden, biberli baharatlı mezelerden, kumar masasında oturup sigara dumanlarıyla zehirlenmekten!"

Rasih kardeşini onaylıyor:

"Öyle, öyle! Benim de böbreklerim bozukmuş, idrar tahlili yaptırdım. Kan tahlili de istediler. Yarın bir de kardiyografi yaptıracaklar."

"Nedir o?"

"Makinede kalp muayenesi."

"Ha, bana onu yaptılar... Pek fena çıkmadı."

Böyle konuşarak rakı kadehlerini midelerine boşalttılar. Köy dönüşü hepsi doktorlara koşar; bütün o muayenelerin yaptırılması, zengin taşralıların başta gelen meraklarından, servet gereklerindendir. Şu var ki, önerilere ancak birkaç gün uyar ve "Bu doktor bir şey anlamadı," diyerek ikincisine, üçüncüsüne başvururlar.

Kış başlangıcında yani çiftlik dönüşüne rastlayan mevsimde İstanbul doktorlarının müşterileri arasında o çeşitleri artar. Paradan birazını da muayenehanelerle eczanelere ve tahlilcilere harcamak toprak sahiplerinin şerefidir. Bununla övünürler ve hastalık konularıyla meclisi rahatsız etmekten zevk duyarlar.

Yemeğe başlarlarken kapının zili çaldı ve antrede bir konuşma işitildi. Nebile, gelinin koluna dokundu:

"Geldi galiba," dedi, "sözünde durur. Şimdi hepimiz ferahlarız."

İlhami, "Ooo, maşallah! Sayın Duranbeyli hanedanının beyleri ve kişileri bir arada. Ne mutlu, bu manzarayı görene, görüp de gözleri nurlanana!" diye salona girdi; genel bir kaynaşma oldu. Yemek yiyip yemediğini sordular:

"Şuracıkta bir ziyaretim vardı, geçerken uğrayayım da Reşit Bey Amca köyden döndüyse alayım, Rasih Amca'yı da bulup hep beraber bir yerde yemek yiyelim dedimdi. Neyse artık bunu başka sefer yaparız. Vay, çerkeztavuğu da var! Şemsa yengenin marifetli elinden çıkmışsa enfestir, yeme de yanında yat!"

Sofrada yer gösterdiler. O Şahende Hanım'la Reşit Bey'in arasındaki bu yeri görmezlikten gelerek kaptığı sandalyeyi Nebile ile Ferhan'ın ortasına çekti, oturdu. İki güzel hanımın yanına rastladığını sonradan fark etmişçesine:

"Vay, sizin aranıza mı düşmüşüm? Biraz açılın şöyle... Hah, oldu, yeter yeter. Ben kimseyi rahatsız etmem, zayıf adamımdır, neresi olsa sığarım. Şahende Yenge de güzel rastlantı, tam karşımda. Vallahi göreceğim gelmişti. Ey, nasılsınız bakalım?"

Doldurulan rakı kadehini yukarıya kaldırdı:

"Cümlenin şeref ve sağlığına! Hu!"

Üstünde çok zarif, kareli İngiliz kumaşından, koyu gri üzerine mavi çizgili bir elbise vardı; hafifçe lavanta çiçeği kokuyordu. Ferhan bu kokuyu tanıdı; kendisine de bir şişe hediye etmişlerdi. Atkinson markalı "O dö lavand". Bulması güç bir parfüm.

İnce ruhlu, zevk sahibi diye söylendi, erkek çapkın olmadıkça neye yarar? Bu bir kusur değil, erdem. Aramızda oturmayı öyle kolposuna getirdi ki, şaştım. Sanki bizi görmeden oraya sokuluverdi. Salon adamı, zeki adam, yaman adam vesselam! Nebile'ye hak veriyorum; dul kadın neye gönlünü eğlendirmesin? Yardım bile ederim.

İlhami Bey her yemeği beğendi; beylerin her sözünü

doğru buldu, hanımlara da hoşa gidecek sözler söyledi... Fakat kocaların, babalarla anaların, kaynanalarla kaynataların kuşkusunu uyandırmayacak ölçüde, babayani bir tavırla! Masa başına dizilmiş yaşlı ve genç hanımlar, deminki kayıtsızlıklarından sıyrılmışlar, ayrıca kendilerini beğendirecek şekiller almaya, uyanık durmaya başlamışlardı.

Nebile gene Ferhan'a fısıldadı:

"Hepimize can verdi," dedi. "Herkesin yüzü güldü. Çağırdığıma isabet etmemiş miyim, şekerim? Gelmeseydi uyuklayacaktık. Yemeklerin tadını bile almayacaktık."

"Çok iyi yaptın. Sinirliydim, geçti."

Ferhan öyle tahmin ediyordu ki, İlhami'nin bir bacağı Nebile'ninkine dayanmaktadır. Çapkın müteahhit sakın aynı şeyi kendisine de yapmasın, yahut ayağını ayağına dayamasın? Gözleri kocasını aradı, amcaoğlu Ferdi ile karısı Fato arasında konuşmaya dalmıştı. Onun tatlı esmer Fato'dan hoşlandığını seziyordu. Zaten Ferdi'den önce Fato'ya o talip olmuş, kız istememişti. İçinden söylendi:

Sanırım benimle evlenmesi de bu kıza inat. Senden güzelini aldım işte, demek için. Aileden birbirleriyle rekabet gelenek hükmünde!

Fato'yu kıskanmadığını anlıyor. Kocasını sevse şimdi kim bilir ne hallere girerdi. Halbuki geçen gün Cengiz'i Saliha'dan bile kıskanır gibi olmamış mıydı?

Ben uzak düştüm, akşama belki ikisi evlerinde buluşacaklar, konuşacaklar. Saliha belki de yerimi almaya çalışıyor. Sakın Belçika'ya onu götürmesin, onunla evlenmesin! Kızarım vallahi, diye düşünmüştü bile. Aklından bunları geçirirken, İlhami'nin bir ara herkesin lafa dalmasından faydalanarak, usulcacık kendisine şöyle dediğini işitti:

"Bu akşamki elbisenizle Pamuk Prenses kadar güzel ve masumsunuz."

Yemek bitmişti. Rasih midesinden sızlanarak divanın üzerine uzandı; Reşit haplarını yuttu. İlhami diyor ki:

"Hepimiz küngürdedik. Böyle olmaz, bir yere gidelim, sizi bir yere götüreyim. Kimler gitmek istiyor? İsteyenler el kaldırsın."

Rıza, karısı, oğlu Duran ve kızı Nezire özür dilediler; onlar sürüden daima ayrılırlardı. Reşit'in oğlu Sabit ile karısı Ferda başka ahbaplarla sözleştiklerini ileri sürdüler; öbür oğlu Ferdi ile esmer güzeli Fato dün gece geç yatmışlardı, erken uyuyacaklardı. Rasih belli ki kumara, Reşit de randevuevine gideceklerdi. Ortada kala kala gene Rasih Bey dalı var, bir de Reşit'in kızı Nedime, yani iki kız, bir dul, bir gelin, kocası ve annesi. Altı kişi.

"Hepsinin güzeli, körpesi benim," diyen Ferhan, gidecekleri yerde sükse yapacağına emindir. İlhami de demin kendisini Pamuk Prenses'e benzetmemiş miydi? Nedime de fena değildir ama azıcık donuktur, hatta soğukça. Rasih aile başkanlığı gereği bir şey söylemek için, uyarıda bulundu:

"Geç kalmayın, numaralar bitince eve! Ben de erken dönerim belki. Kırıklığım arttı gibi; iki komprime yuttuğum halde başımın ağrısı geçmedi."

Karısı dedi ki:

"Öyleyse hepimiz eve dönelim. Sen de yat, dinlen."

"Sıkıntıdan patlamak, sabahleyin beşte uyanıp ne halt edeceğimi bilememek için mi? Siz benimle meşgul olmayın, ben kendimi idare etmesini bilirim."

Divandan fırlayıp kalktı, hemen paltosunu giydi ve herkesten önce çıkıp gitti. Meclis rahat bir nefes aldı.

* * *

Ferhan numaralardan sonra pavyonda, kocası yanında bulunmasına rağmen pek eğlenmişti.

Çünkü, bu gece oraya gelenler arasında yüksek sosyeteden birkaç grup vardı; Gelin Hanım bunların hal ve davranışını iyice süzüyor, noksanlarını tamamlayacak bilgiyi de fazlasıyla ediniyordu.

Daha başka sevindirici bir şey de olmuştu. Yan masaya oturmuş bir aile ile tanışmış, masaları birleştirmişlerdi. Bu aile, sosyetece tanınmıştı, evlerinde toplantılar olur, ayrıntıları gazetelerin dedikodu sütunlarında yer alırdı.

Aslında Duranbeylilerin bir derdi de şimdiye kadar o gazetelerde adlarının geçmemesiydi. Yalnız bir keresinde adı sanı tanınmayan, sıradan bir dergide, nasılsa Ferda ile kocası Sabit'in olağanüstü dans ettiklerine dair iki satırcık bir yazı çıkmış, ismi anılanlar şenlik etmiş, öbür kızlar ve oğlanlar adeta yas tutmuştu.

Doğrusu Ferhan da kendisinden söz edilmesini çok istiyordu; bu gece sosyetik aile ile ilgileşmeleri ümit vericiydi; belki o aile yüzü suyu hürmetine yazıya Duranbeylilerin adı da karışacaktı. Hele Bey'in Ferhan'ı iki kere dansa kaldırması, Saim'in de onun şirin karısıyla dans etmesi, gözden kaçamazdı.

Şahende; bu hanıma fırsat bulup çiftliklerden, otolardan, evinde verdiği kokteyllerden, büyük terzi isimlerinden,

filandan söz açmayı ihmal etmemişti. Kadın, dudaklarında alaycılığını zorla gizleyebildiği kibar bir gülümseme ile hiç sormadan, konuşmadan kayıtsızca dinlemişti.

İşte Ferhan bu tür davranışları öğreniyordu. Öğrendikleri arasında giyimde; sadelik içindeki kibarlık da vardı. Çoğunlukla düz siyah elbise ve tek mücevher... Pırıl pırıl; şıkır şıkır olmak yakışık almıyordu. Onun içindir ki bir ara kimseye fark ettirmeden, kolundaki kaba elmaslı bileziği çıkarmış, çantasına atmıştı.

Dansa kalktığı İlhami'nin bu hareket gözünden kaçmamış olacaktı ki, Ferhan'a demişti ki:

"Bileğinizin zarafetini bozan o adi kuyumcu kelepçesini ne iyi ettiniz de atıverdiniz. Siz çok daha yüksek bir çevreye layıksınız. Bir gün bu olacak..."

"Olacak mı? Nasıl? Sahi mi?" diye elbette ki soramadı; yalnız ümide kapıldı... Ümidini artıracak nedenler az değildi. Sait Bey'in bakışlarında da hayranlık sezmişti, başka masalardaki bakışlar sanki aleyhinde miydi? Nebile'nin önerisine uyup sabahları vantuzlu rulo ve yeni satın aldığı elektrikli *vibrozan* ile masaj, yapılı kalçaları adamakıllı biçime sokmuş, perhize de dikkat ettiğinden epeyce incelmiş, gelin olduğu zamanki endamını bulmaya başlamıştı.

"Doğrusunu söylemek gerekse makyaj yapmayı da yavaş yavaş öğreniyorum. Eskiden yüzüme gelişigüzel boya çalıyordum," diye acemiliğini kendi kendine itiraf etmektedir. İlhami'nin bir zevki de hanımlara saç tuvaleti hakkında tavsiyelerde bulunmaktır. Şahende Hanım'a çivit rengi boyanın çok yakışacağını geçen sefer söylemişti; o da hemen uygulamıştı. Nebile eskiden uzun saçlıydı, şimdi İlhami'ye

uyarak saçlarını kestirmiş, daha genç görünmektedir. Bu kez de Ferhan'a arkaya toplanmış, önden gergin ve yassı saçın iyi gideceğini iddia ediyor.

Niye denemesin...

Bu gece olanlardan biri ve en önemlisi de şudur: Yeni tanıdıkları Saip Bey'le karısı Nilüfer Hanım, öbürlerine duyurmadan, Ferhan ile kocasını yeni açılan otelin pastanesine çağırmışlardı; gün belirtmemişlerdi, ama "Biz akşamları oraya gideriz, siz de gelsenize," demişlerdi. Bu, çevrelerinin değişeceğine, yükseleceğine işaretti:

Saip benden hazzetti, kadın da galiba Saim'den! Olur a, belki kadının tipi ablak çehreli, bön, çocuksu ve kendinden çok genç bir erkektir. Zevkten bahsedilmez. Ben onu adam edemedim, gün görmüş, tecrübeli Nilüfer olabilir ki kocamı bir şeye benzetir, diye içinden söylendi. Ferhan'a göre Duranbeyli ailesinin sosyetelik olması için kırk fırın ekmek yemesi gerekiyordu. Hatta sosyeteliği geçelim, iyi gelirli bir İstanbulluya benzemesi de güçtü. Kendisi henüz kızken ve evlerinde geçim zorluğu şiddeti çekilirken, basit şekilde de olsa kültür dünyasıyla az çok ilgilerini sürdürürlerdi; bu eve kitap, gazete, dergi girerdi. Babası tarih meraklısıydı, analığı iyi kötü bir şeyler okurdu. Ferhan'ın elinden de tanınmış batı yazarlarından çevirme eserler hiç düşmezdi.

Duranbeyliler içinde, şöyle böyle okul görmüşler de dahil, Nezire ile anası dışında kimse hiçbir şey okumuyordu. Rasih ile Rıza gazete alırlar, iç ve dış politikayı sözde takip ederlerdi ama bu, bir mahalle kahvesi okuyuşundan ileri gidemezdi.

Neden bizim erkeklerden bir tanesi olsun şu Şakir Bey, şu İlhami Dayı, Nezire'nin 'amca' dediği o yaşlı Asaf Bey gibi canlı, cana

yakın, iltifat etmesini, kadınların hoşuna gitmesini bilen adamlar olmamışlar, olamıyorlar, diye kendi kendine sorduğu sualin cevabını veremiyordu. Kılık kıyafet yerindeydi; paraları ötekilerden çoktu, sürekli artıyordu da... Yıllardır İstanbul'da yaşıyorlar, kibar yerlere girip çıkıyorlardı. Neden çevrelerinden örnek alamıyorlar; bunlara elbise, gömlek, kravat dışında duruş, davranış, düşünüş yönünden bir türlü benzeyemiyorlardı?

"Onları beğenmiyorlar desem niçin aralarına katılmaktan başka bir şey düşünmüyorlar?"

Köydeki Derviş Enişte'nin şakaya getirip yeni geline söylediklerini hatırladı. Köy ağası demişti ki:

"Kızım, bizimkilerinki boşuna gayret! İstanbul'da hem sağlıklarını hem paralarını, hem de orada yaşadıklarından dolayı buradaki saygınlıklarını kaybediyorlar; ne çiftçi ne şehirli, ikisinin de dışında, ne idükleri bilinmez acayip insanlar olup çıktılar. İstanbul'a gidiyorlar, ora adetlerine uyamıyorlar, rahat edemiyorlar; çiftliğe geliyorlar, bura göreneklerini yadırgıyor; duramayıp dönüyorlar; ikisinde de çile çekiyorlar. Eskiden, alıştıkları bu yerlerde pekâlâ yaşıyorlardı, eğleniyorlardı, daha neşeliydiler; buraları da kendilerince şenlikliydi."

İlave etmişti:

"Cebine her para giren, yerini yurdunu bırakıp da şehirlere taşınırsa bu memleket nasıl kalkınır? Para, kazanıldığı yerde şenlendirmelidir ki bütün yurt mutlu olsun. Yoksa paranın ne şehre hayrı dokunur, ne köye, ne de kendilerine. Şehirde sokağa attıkları para ile burada neler yapılmazdı kızım!"

Asıl yeni kuşaktan şikâyetçi idi:

"Saim için bir şey diyemem, toprağına az çok bağlı olan bir o var. Sen de teşvik et, küçükhanım! Burayı sevmeye çalışınız, sevmeye, sevdirmeye. Bir kere keyfine varırsanız, ayrılmak istemezsiniz. Öbür çocukların hepsi, kızı, erkeği çileli çıktılar. Ya... Ben onları bilirim, hem de çarelerini... Okumam yazmam yoktur, ama Allah vergisi hepsine aklım erer."

Demin kolundan sıyırıp çantasına koyduğu bilezik, Derviş Ağa'nın hediyesiydi.

Pavyondan sabahın dördüne doğru çıktılar. Ferhan ayrılırken, Şakir Bey'in hanımına usulca, "Pastaneye yarın, öbür gün geliriz," demeyi unutmadı. O da, "Bekleriz, muhakkak geliniz," demişti. Duranbeyliler içinde anlaşılan yalnız Ferhan'ı ve belki de Ferhan'dan dolayı Saim'i görüşmeye uygun bulmuşlardı. Gelin Hanım şimdi bunun neşesi içinde kocasına azıcık yakınlık duyuyor. Belki öğürmeyecek de!

Apartmana, Rasih Bey'i uyandırmamak için gayet sessiz girdiler. Şahende odasına baktı; yatak boştu. Öfkelenince mahalle ağzı konuşurdu. Bağırdı:

"Hele it canlının ettiğine bak! Hâlâ gelmemiş gözü çıkası! Hani ya hastaydı, geberecekti? Cebi bol para gördü ya, herifin biti kanlandı. İstanbul bizim nemize? Yarından tezi yok, hazırlanıyorum, çiftliğe döneceğim, köyümde oturacağım. Bizleri köy paklar... Hepimizi! Şu halimize bakın, şafak sökerken eve giriyoruz, bet beniz kül gibi! Hiçbirimizde ar, hayâ kalmadı zaten. Haysiyetimiz bir paralık oldu. Kızlarımız elin herifleriyle sarmaş dolaş hora tepiyor, biz de karşısına geçip seyrediyoruz, iftihar ediyoruz! Tuu! Bir daha mı? Tövbeler tövbesi!"

Ötekiler odalarına kaçıştılar. Biliyorlardı ki kocası gelince beraberce azıcık hırlaşırlar, sesler yavaş yavaş yumuşar, işitilmez olur, uyanınca o konu bir daha açılmazdı.

Hatta kavganın ertesi günü, çok defa karı koca sokağa birlikte çıkarlar ve bir sürü paketle dönerlerdi. Seslerinin tonu da değişirdi, birbirlerini sevecenlikle dolu özel tonda bir seslenişle:

"Şahende!... Rasih Bey!..." diye çağırıp dururlardı. Beyefendi bir gececik evinde kalır, misafir çağırır, erken yatardı; evdekiler de öyle yaparlardı. Dinlenme gecesiydi bu...

Ferhan, pavyon dönüşü kaynanasının feryadından kaçıp kocasıyla odasına sığınınca, tahmin ettiği gibi her seferki tiksintiyi duymadı. Saim'in atılımlarına karşı azıcık uysal davranabildi. Sonra, yorgunluklarına aldırmayarak Saip Bey'in pastaneye davetini sevinçle konuştular. Saim hemen, ertesi günü gidilmesine taraftardı. Ferhan bir gün ara verilmesini uygun buluyordu; can atmış olmamaları gerekti. Sırası gelmişti, dedi ki:

"Bu adamların topluluğuna gireceksek, tek kürkle olmaz, sen de bir palto daha yaptırmalısın!"

Saim karısını haklı buldu. Kürkü taksite bağlatabilirse kâhyadan yavaş yavaş, gelecek yıl ürünü hesabından bir şeyler koparmak olabilirdi.

Ferhan tatlı bir uykuya daldı.

III

Rasih Bey akşamüstü terzisinden çıkıp Galatasaray'a doğru yürürken, arabasını Ağacami yanındaki sokakta bırakmış-

tı. Memleketlisi Mastaroğlu Firuz Bey'le burun buruna geldi. Durdular, kucaklaştılar. Birbirlerinin kumar ve çapkınlık arkadaşıydılar. Rastlamaları ikisinde de derhal bir fikir uyandırdı: Hovardalığa çıkmak.

Mastaroğlu kendi yurdunda sözü geçen bir aileden olup ovalardan biri tümüyle bu ailenin mülkündedir; fakat en yaşlıları olan mebus Hulki Bey'den başkası İstanbul'a yerleşmeyi düşünmemiştir. Sürekli köylerde otururlar, il merkezinde de birer evleri vardır. Buraya ancak satış sonu uğrarlar, bol para harcarlar, gene yurtlarına dönüp işleriyle, biraz da politikacılıkla uğraşırlar. Aile ikiye ayrılmıştır: Bir kolu iktidarı tutar, öbür kolu muhalefeti; bu suretle de hangi parti hükümete gelse Millet Meclisi'nde daima bir mebusları bulunur.

O mebus ise hangi koldan olursa olsun, dıştan karşı tarafa atıp tutar görünmekle beraber aileyi korur, aile birliğini her şeyin üstünde tutar; partizanlık sıradan işlerde, bir göstermelikten ibarettir. Esas dava ve maksat aile topraklarını ve çıkarlarını memurla köylülerin saldırısından hükümet gücüyle kurtarmak, verimi artırmaktır.

Traktör, mazot, yedek parça, Marşal yardımı, banka kredisi gibi yardımlardan mebus beyin gayretiyle ailenin iki kolu da hemen hemen eşit olarak faydalanır. Bu bir gelenek haline gelmiştir; iktidar değişikliğinden Mastaroğullarına zarar gelmez.

Firuz dedi ki:

"Bırakmam seni... Bu gece beraberiz."

"Evde beklerler, misafir de gelecekti."

"Dinlemem, telefon edersin."

"Bize gidelim."

"Deli misin yahu! Ben buraya beş on gün eğlenmeye, keyif çatmaya, hovardalığa geldim. Evinde ne işim varmış? Söyle bakalım, ne yapalım? Nasıl eğlenelim? Buralı sayılırsın, yolunu, izini benden iyi bilirsin."

"Daha erken... Hele şu pastaneye girelim."

"İçkisiz yere girmem. Öyle yerler kadınları, çocukları açar."

Rasih gülüyor, anlamlı bir bakışla:

"Gel benimle," diyor, "aklının ermediği işlere karışma. Dediğime uy, ötesini düşünme."

Eve telefon etmeyi ve misafirlerini çoktan unutmuştur; öyle kaç kez misafir bekletmiştir. Pastaneye girdiler ve en gerideki masalardan birine oturdular; çay ısmarladılar. Rasih, içeride çoğu ayakta, azı masa başlarında pastalar atıştıran kızlarla kadınlara bakacağına kapıyı kollamaktadır. Dikkatini çektiği için Firuz sordu:

"Birini mi bekliyorsun? Yoksa randevulaştığın bir kadın mı var?"

"Görürsün, acele etme."

"Hani şu kenarda duran sarışın kız da fena değil, esnafa benziyor."

"Onlar insanın başını belaya sokarlar, otele filan gidelim derler, basılırız."

Neden sonra Rasih usulca:

"Hah," dedi, "biri geldi; geldi ama iyilerden değil..."

Firuz kapıya bakıyor: Görünürde kadın yok. Girip, içerisini gözden geçiren şık giyinmiş, tombalak bir erkektir.

"Hangisini yahu? Ben kadın madın görmüyorum."

"Kadın beklemiyorum ki... Kadın bulacak olan aracıdır benim beklediğim! Şimdi bir işaret çakarım, masamıza gelir; söyleyeceğini söyler, kandıramazsa defolup gider. Ona da epeyce iş gördürdüm. Fakat nerede öbürünün buldukları?"

Firuz, her köylü gibi, önceden bu işin kaça mal olacağını öğrenmek ister. Soruyor:

"Olursa ne vereceğiz herife?"

"Duruma göre. Aslında bizden de alır, kadından da. Çok kazanırlar keratalar; sakın bir şey ısmarlama. Garsonlar da onu tanırlar, gelip ne istediğini sormazlar."

Rasih böyle küçük hesaplara pek önem verir; hele bahşiş esaslı dertlerinden biridir. Tombalak adam, işareti alınca ağır ağır yürüyerek masa başında durdu, "otur" işaretini bekledi, sandalyeye ilişti, şikâyet ediyor:

"Beyefendi, vallahi halimiz kötü... Ahlak zabıtası göz açtırmıyor. Ne yapacağımızı şaşırdık, yeni müdür her işi bıraktı, bizim peşimizde."

"Bırak bu ağızları! Her sefer aynı şeyleri söylersin. Nereye götüreceksin bizi? Süprüntülerle vakit kaybettirme, hep yaptığın gibi!"

"Estağfurullah beyefendiciğim... Sizden yüksek müşteri mi bulacağım? Eldekiler zatıâlilerine layık değil. Bir tane var ama..."

"Aması ne oluyor? Fazla koparmak için ağız yapıyorsun!"

Epeyce ayrıntı aldılar. Rasih yanaşmıyor, Firuz razı oluyor. Sonuçta Duranbeyoğlu adamı savdı; arkadaşına:

"Hele caddede biraz yürüyelim," dedi. "Ötekine rastlarız, beni görünce yanımıza sokulur."

Mastaroğlu sızlanıyor:

"Sen hep böylesin, karar veremezsin, her şeye bir kulp takarsın. 'Üzümün çöpü var, incirin çekirdeği var!' der, fırsatları kaçırırsın. Şişli'dekini gidip bir defa görmeliydik, beğenmezsek çıkar giderdik."

Rasih, bu büyük eğlence şehrini arkadaşından fazla bilmek, tanımak kasıntısıyla, cevap vermeden kabara kabara yürüyor. Firuz da tek başına hiçbir şey yapamamak korkusuyla küçülmüş, onu takip ediyor. Taksim'e yaklaşmışlardı ki Rasih'in omuz başında ince uzun, Duglas bıyıklı, atlet tavırlı, esmer bir adam belirdi. Kenara çekilip konuştular, Firuz fırın duvarına dayanıp bekliyor.

Bu adam da uzaklaştı.

Fakat Rasih'in yüzü gülüyor, arkadaşının koluna girip onu gerisin geri sürükleyip götürüyor! Firuz'a eziyet olsun diye de ağzını açıp tek kelime söylemiyor, ayrıca öksürük tutmuş gibi de yapıyor. Sonunda konuştu:

"Şimdi beni dinle, dostum. Önce Hoşses gazinosunda içeceğiz, bir şeyler de yeriz, elbette... Saat on biri bulmamız gerek. On bir oldu mu, demin konuştuğum adam kapıda bizi bekleyecek, bir otomobile koyacak. Ver elini Nişantaşı... Bir apartmanın az ötesinde duracağız. Ben orasını biraz tanırım, bir kere daha gittimdi. Lüks binadır, kapısı elektrikle açılır, asansörlüdür, her tarafı mermerle kaplıdır. Holünde iki tane süslü çocuk arabası göreceksin..."

"Ey, sonra?"

"Kapıcı da bizimle asansöre biner, kaçıncı kata çıkacağımızı o bilir. Zile basar, ama bu basış işaretlidir. Zenci bir hizmetçi kapıyı açar."

"Yahu, ben hiç de böyle teşrifatlısını görmemiştim."

"Elbette göremezsin, senin gittiğin yerler herkesçe bilinen, Hacıağaların uğrağı bayağı pansiyonlar, mimli oteller, kötü randevuevleridir, içindekiler de şırfıntı yaratıklar! Biz yüksek kalitesini ziyaret edeceğiz. Ona göre davranmalısın. Bildiğin bir aileye misafir gider gibi! Orada da edep erkânla oturacaksın."

"Keyfi çıkmaz böyle hovardalığın!"

"Tersine, aklın orada kalacak, ömrünce hatırlayacaksın. Zenci kalfa bizi bir salona alacaktır, masa üzerinde duran mekanizmalı bir kutudan sigara ikram edecektir; hani bir düğmesine dokununca size doğru sigara uzatan kutulardan..."

"Ben de bir tane almıştım; çocuklar oynayıp zembereğini kırmışlar."

"Benimki de öyle oldu."

"Neyse, bunu geç. Kadın ne zaman görünecek?"

"Görünmeden önce açık kapılardan su sesi işiteceğiz."

"O da nesi?"

"Banyoda yıkandığını anlatan ses."

"Doğru oraya gidemez miydik?"

"Köylü olduğun belli! Hele sabret! Sonra yıkanma sırası sana da gelecek."

"Vay! Ben bu işe gelemem."

"Zorlamazlar, sadece teklif ederler."

"İçki filan getirmezler mi?"

"İçkiyi odadaki gizli bir dolabı açıp kadın verir, kendi eliyle."

"Yahu, sahiden lüks yermiş burası... Kaça patlayacak bize?"

"Bir beş yüzlük gözden çıkarmalı, dostum!"

"Vay!"

Rasih hikâyesine devam ederken, gazinoya gelmişlerdi; kasıntılı bir tavır takınarak içeriye girdiler. Firuz alıştığı üzere pastırma, tarator gibi sarmısaklı mezeler ısmarlamaya kalkışınca, Duranbeyli:

"Olmaz," dedi, "otomobille Tarlabaşı'ndan bar kızı doldurup Küçükçekmece'deki otele gitmiyoruz. Gideceğin yerde vazolar çiçek dolu, parfüm kokuları da ayrı. Havayı bozarsın."

"Şöyle, kendimize uygun eğlenemez miydik?"

"Bize uygun olan budur. Sende aşağılık duygusu var. Paran, pulun mu eksik?"

"Param var, ama hani ya alışmamazlık... Görgü eksik."

"Görgü köyde gelişmez; bak bize, sosyeteye uyduk gittik. Hangi oteldesin?"

"Her zaman indiğim otelde."

"Yoo, bir daha öyle halt etme. Önceden bana haber yolla, sana Büyük Otel'de oda ayırtayım, müdürleri ahbabımdır; hatırım için bir şeyler yaparlar."

"Amanın! Ben orada sağımı, solumu, yürümemi şaşırırım."

"Üç gün şaşırırsın, sonra göğsünü gere gere dolaşırsın. Amcaoğlun Sezai nasıl alıştı, her gelişinde oraya iniyor."

"Milletvekili o... Ziraat komisyonu başkanı da..."

"Bu seçimde parti kuyruğu titretecek, haberin var mı?"

"Titretirse, öbür amcaoğlum kazanır."

"Evet doğru, size göre hava hoş."

Politika konusuna daldılar. Sahnede iniltili, sızıntılı bir

keman taksimi bu sohbete uygun bir fon müziği gibi uzayıp gidiyordu. Neden sonra garson gelip de, "Sizi dışarıdan çağırıyorlar," deyince saate baktılar: On biri çeyrek geçiyor. Hesabı istediler, bunu Firuz vermeye kalkıştı, Rasih cüzdanını çıkardı, epeyce uzun süren bir "Olmaz!", "Öyle şey mi olur?", "Allah aşkına bırak!", "Kesinlikle verdirmem!" tartışması sonunda ödemek gene Firuz'a düştü. Bu sefer de Rasih pusuladaki fiyatlara ilişmiş, garsonla cebelleşmişti. Firuz, *beni görmediğim, göremeyeceğim bir yere götürüyor, masraf bana düşer*, düşüncesiyle hesabı ödemek gereğini duymuştu.

"Bırak şu pusulayı birader," dedi. "Gecikiyoruz, herif kaçacak, dımdızlak ortada kalacağız."

"Korkma, o it sabaha kadar kapıda bekler. Ne rezildir bilsen! Götürdüğü müşteriler çıkınca eve kendisi girer, çoğunun gönüllüsü, belalısıdır, lanet olası..."

"Lüks apartmanlardakilerin mi?"

"Ne sandın? Üstelik paralarını da ellerinden alır. Harbiye'de altı katlı bir apartman yaptırmış, birader söyledi."

"O da müşterisi midir?"

Rasih cevap vermedi. Kardeşinin Firuz gözünde değerini artıracak bir söz ettiğine pişman olmuştu. İstanbullu olmakta, kendisiyle Rıza arasında bir fark kalmıyordu ki...

* * *

İki gün sonra Ferhan ile kocası, şöyle bir dolaşacaklarını söyleyerek evden çıktılar. Fakat fazla özene bezene giyinmeleri, telaşlı halleri, gelinin şapkalarını beğenmeyip hırçınlanmaları ailenin en zekisi olan Nebile'nin dikkatini çekmişti:

Bunlar bir yere gidiyorlar; nereye olabilir? Galiba pavyonda tanıştıkları şu Saip Bey'le karısını bulacaklar. Onlar yeni otelin pastalarını methediyorlardı; muhakkak orada randevu vermişlerdir, diye içinden söylendi; muzipti, bir ara bilmezlikten gelerek pastacıya girecek, bir şeyler alacak, işi öğrenecekti. Gidenlerin arkasından kendisi de giyinmeye başladı. Aile içinde Nebile'den başka kadın veya kız tek başına sokağa gidemezdi; ille çift veya sürü olmaları gerektir.

Bunun sebebi de hâlâ yalnız yürümeye ve bir dükkândan alışveriş etmeye alışamamış olmalarıdır. Büyük şehre yeni yerleşmiş her taşralı kadın uzun süre o sıkılganlığı üzerinden atamaz, şehir kalabalığının ağır baskısından kendisini kurtaramaz. Aslında memleketinin kasaba ve küçük şehirlerinde de hiçbir zaman sokağa yalnız çıkılmadığından, yalnız yürümeye hepsi de antrenmansızdırlar.

Bıraktıkları bir alışkanlıkları varsa toplu halde giderken artık birbirlerine sokulup yaslanmamaları, bir dükkân kapısında, girmeden önce çekingeyle dertop olup "Sen gir! Ben gireyim!" gibi hareketlerle birbirlerini dürtüşlememeleridir. İstanbullu, daha doğrusu Nişantaşlı, yani kibar semtli olalı beri nelere alışmışlardır! Fakat en güç alıştıkları şapkadır, kadın şapkası.

Şapka giymek zorunluluğu baş gösterince ortaya birçok mesele çıkmıştır: Yakıştırmak, taşımak, saatlere ve elbiselere göre cinslerini ve şekillerini seçmek gibi. Önceleri genci, yaşlısı, kafalarının üstünde ırmaktan su getiren köylü kadınlar gibi sanki birer testi taşıyorlardı; bir değirmi kumaşla bir tül veya tüy sanki tuğla ve taş parçası idi. Bir yere gittiler mi çıkarmadan rahat edemiyorlar, çıkarmadıkça başlarını nasıl

idare edeceklerini bilemiyorlar, çıkardıktan sonra da şapkalılarmışçasına bunu duyuyorlardı.

Yalnız Duranbeyli hanımları mı? İstanbul kızı olduğu halde Ferhan da başına bereden başka bir şey koymamıştı, güneşli ve soğuk havalarda bir eşarp dolardı. Bunlar kendisine ne kadar yakışırdı.

İlk şapkayı nikâhında giydi; en meşhur şapkacıya yaptırılmış çok cici bir genç kız şapkası. Şu var ki bunu başına oturtunca ilk kez tasma takılmış bir köpek yavrusuymuşçasına doğal davranışını kaybetmiş, boyun damarları gerilir, katılaşır gibi olmuştu.

Evlenince bir şapka merakıdır başladı. Hazır alıyor, ısmarlıyor, evde oturup birkaç ay devam ettiği Kız Sanat Okulu derslerinden yararlanarak kendisi bile yapıyordu. Yapıyordu ama beğenmediğinden hepsini bir kenara atıyor, bazısını Saliha'ya veriyordu.

Bir dergide gözüne ilişmişti: *"Kadını kadın yapan şapkasıdır. Kibar bir kadın, tıpkı centilmen bir erkek gibi sokakta şapkasız bir adım yürümez."* Onu okuyalı beri Ferhan da hep şapkalı gezer.

Nasıl gezmesin ve şapkaya önem vermesin ki, gazete ve dergilerin sosyete haberleri sütunlarında hanımların elbiseleri kadar şapkalarından da söz edilir. "Filanca hanımın gezi dönüşü Paris'ten getirdiği şapkalarından en cicisini o akşamki kokteylde gördük; başı dönmeyen hiçbir hanım kalmadı. Aslında güzelliğiyle de bütün erkeklerin başını döndürmüyor muydu, gök yakut gözlü biricik 'lady'miz?" türünde soğuk soğuk sözler okur, o gök yakut gözlü "lady"miz gibi geziye çıkıp Paris'ten cici şapkalar getiremediğine gözlerimle görsem!

Hiç olmazsa o kokteyllere gidebilsem de şapkaları gözlerimle görsem, diye sızlanır. O gece Nilüfer Hanım'ın başında lahana yeşili ve lahana yaprağı şeklindeki düpedüz dantel gece şapkasına bayılmıştı. Bakalım apremidi[1] şapkası nasıldı? Düşünüyor:

Herhalde gündüz kürkü pavyonda gördüğüm değildir.

Pastaneye saat altıda girdiler. Bütün masalar dolu, hem de daha çok kadınlarla... Çoğu yaşını başını almış, geçmişleri dolu, bugüne eski tazelikleriyle yetişememenin azabı içinde kıvrandıkları düşüncesi uyandıran hanımlar! Cumhuriyet rejimi başlangıcında kaçgöçten kurtulup ilk balolarda parladıklarına, parlak bir dönem geçirdiklerine, güzel gözlerinin, masal olmuş o günlerin özlemiyle yorgunlaşıp kırışıklıklarla çevrelendiğine kuşku yok.

Sanki kurtuluş yıllarının genç ve yakışıklı paşaları bu gözlerin bebeklerinde durmadan geçit resmi yapıyor. Şimdi kendilerinden çok çökmüş, çene altı kasları gevşeyip enselerinde boğmak boğmak etler kabarmış emekli kahramanlar...

Ferhan ile Saim kenarda sipsivri kaldılar, garsonlar aldırmıyorlar, başka yer gösteren de yok. Aralarında tanışığı olmadan buralara gelinir mi? Ayrıca bakışlar da dostça değil: "Şu yabancılar da kim? Nereden çıktılar? Gidecekleri başka pastane mi yok, kuzum?" anlamına, yüksekten!

Sosyete heveslisi Ferhan kızardı, sarardı ama makyajı altından bu değişmeler fazla belli olmadı; kocasına sinirli sinirli, "Çıkalım!" dedi. Saim adam olsaydı, adama benzeseydi çoktan yer açtırırdı. İlhami'yi düşünün bir kere... Garson-

1 après-midi: öğleden sonra (Fr.)

lara bir bakış bakardı, terbiyeli maymuna çevirirdi. Aslında şu kalabalık arasından kaç kadın el sallar, onu masasına çağırırdı!

Çıkmak üzere kapıya doğru yürüyorlardı. Saim'in omzuna bir el dokundu, dönünce karşısında Saip Bey'i buldu:

"Nereye efendim?" diyor. "Biz içerideyiz, otelin holünde... Burası çok kalabalıktı. İyi ki bir tanıdığa bakmak için çıktım. Buyurunuz, girelim..."

Pastanenin arkasındaki aralıktan otelin holüne geçtiler. Nilüfer Hanım ile erkek kadın birkaç kişi daha koltuklara yerleşmiş, önlerinde çaylar, pastalar konuşuyorlar.

Birbirleriyle tanıştırıldılar; sohbet devam ediyor.

Ferhan, masa başındakileri isimlerinden tanıyor; o çevrede oldukça önemli yüzlerdir. Biri sinemacılardan birinin oğlu, süksesi olan bir delikanlı; öbürü eski büyükelçilerden... Karısı da orada, kocasından epeyce genç bir cırcır böceği. Üçüncüsü bir armatör, dili Karadenizliye çalıyor.

Derken kara kuru, ne genç ne yaşlı, sevimli mi, soğuk mu olduğu ilk bakışta anlaşılmayan, daha çok erkek yapılı bir kadın belirdi; herkes yeni geleni pohpohlayarak büyük heyecanla karşıladı.

Kimdi acaba?

Öylesine meşhur olacak ki, Duranbeylilere tanıtmaya gerek görülmemişti. Neden sonra söz gelişinden, Ferhan işi sezdi: Gazetelerden birine "Görengöz" imzasıyla sosyete haberleri yazan kadın. Bir ara bu kadının Nilüfer'e usulcacık kendisini sorduğunu fark etti, yüreği oynadı.

Söz, gelecek ay Büyük Otel'de bir Fransız moda yaratıcı-

sının sergileyeceği elbiselerle Fransız mankenlerinin defilesi üzerindeydi. Ferhan'ı şöyle bir süzerek o kadın sordu:

"Bulunacaksınız, değil mi?"

Cevap tam ve kesin:

"Tabii efendim... Kaçırılır mı bu?"

Sinemacının oğlu, Ferhan'a pasta tabağını, şekerliği uzatıyor, hizmetine can attığını belli ediyor. Ferhan da kâh "mersi", kâh "teşekkür ederim" diyor, sözlerine en tatlı, fakat tarafsız gülümsemesini eklemeyi biliyor, konuşmaya karıştığı da oluyor. Susan kocasıdır; hem hafifçe pepeme oluşundan, hem de bir toplulukta konuşma cesaretini bulamamasından... Gelin Hanım içinden diyor ki:

Defileye gidersem "Görengöz" kesinlikle benden de bahsedecektir. Yüzüme bakışlarından, ilgisini çekişimden belli. Bereket bugün çok iyi giyinmiştim; şapkama da ikidir göz atıyor. "Sarışın güzeller arasında yeşil altın gözlü Ferhan Duranbeyli, mankenlere dalmıştı ama onun seyrine hepimiz mankenlerden fazla kapılmıştık. Fakat kendisine hayran hayran bakan biri daha vardı: Kocası." gibi bir cümle mesela... Duranbeyli ailesi birbirine girerdi, aile içinde durumum yükselirdi; herkesin davranışı değişirdi! Defileye ne yapıp ne edip gitmeliyim, yeni bir elbise ve yeni bir şapka ile...

Sinemacının oğlu, –saat yedi buçuktu– ortaya sordu:

"Sahte Prenses filmine gitmek ister misiniz? İlk gecesi... Sizler için yer var."

Nilüfer:

"Fikir iyi, fakat eve git, yemek ye, gene dön, biraz güç..."

"Niçin gideceksiniz? Hep beraber burada, otelde yeriz."

"Uzun iş. Hem karnımız da aç değil. Hafif bir şeyler olsa..."

"Büroma gideriz. İstediklerimizi karşıdan getirtiriz."

"Tamam, işte bu olur."

Ferhan ile kocasının yüzüne "Siz de geliyor musunuz?" dercesine baktılar. Gelmelerini daha çok sinemacının oğlu Numan istiyor gibiydi, hatta Gelin Hanım'a öyle geldi ki, delikanlı o düzeni özellikle kendisi için hazırlamıştır; asıl maksadı Ferhan'la bulunmaktır.

"Bilmem ki... Evde beklerler; çıkarken söylememiştik."

"Telefon edemez misiniz?"

Saim cesur davrandı, telefona gitti. Bu saatte evde kimsenin bulunmayacağı muhakkak; hatta yemeğe gelecekleri de şüphelidir; nitekim telefondaki ahretlik kıza zorlukla anlattı, geri döndü. Armatör ile Görengöz randevu bahane ederek ayrıldılar; geriye kalan altı kişi Numan'ın ön ve arkası aynı genişlikteki görkemli arabasına rahatça yerleşebilmişlerdi.

Ferhan değişik, daha hareketli, isteğine uygun bir çevreye bu araba ile girdiğine hükmetti, heyecan duydu; kanatlarını açmış, sosyeteye doğru yükseliyordu.

* * *

Ertesi günü öğleye doğru apartmana gelen Saliha'ya çatık suratla Şahende Hanım dedi ki:

"Seninkiler uyuyorlar. Dün gece çok geç geldiler, yemeği de dışarıda yemişler. Nerelerde, kimlerle sürtmüşler, haberimiz yok. Oğlum olacak ebenneka,[1] genç karısını koluna takıp şurada burada, mayası bozuk heriflerle sabahlara kadar gezdirirse pişman olur. Sen Ferhan'ın kulağını bük, anlarsa gene o anlar; Saim vurdumduymazın biridir."

1 ebenneka: pısırık, beceriksiz

Baktı ki durum kötü, Saliha bir bahane buldu. "Ben gene gelirim," diyerek ters yüzü dönüp gitti. İkindi üzeri evinde oturuyordu, kapı çalındı. İçeri giren Ferhan... Gözleri yumruk gibi şişmiş, her tarafı titriyor. Arkadaşının, "Ne oldun? Nen var?" diye sormasına meydan bırakmadan şirret bir hal takınmış, söyleniyor:

"Hepsi kendilerinin olsun, paraları da, arabaları da, kürkleri de, her şeyleri! Yaşayamayacağım, zorla mı? Vurdum kapıyı, çıkıp geldim. Bir daha yüzümü göremezler; babamın evine dönüyorum. O da istemezse elbette bir çaresini bulurum, hizmetçilik etmeye razıyım. İllallah!"

Saçma sapan, mahalle kızı ağzıyla epeyce söylendikten sonra azıcık duruldu. Bir sigara yakıp dumanını içine çekip burun deliklerinden fırlatarak meseleyi başından sonuna anlattı:

Otelden çıkmışlar, sinemacı delikanlının bürosuna gitmişler. Çok hoş bir yermiş: Çelik yazıhaneler, klasörler ve koltuklarla modern şekilde döşenmiş, iç içe odalar. Buraya karşıdaki meşhur lokantadan tavuk söğüşleri, mayonezli levrekler, beyinli börekler, neler gelmemiş, neler! Nar suyuyla votkalar da içmişler.

"Duvarda film yıldızlarının çerçevelenmiş resimleri vardı; bir ara Numan Bey'le beraber dolaşarak hepsini yakından seyrettik. 'En çok hangisi sizin hoşunuza gidiyor?' diye sordum. 'Hiçbiri,' dedi, 'çünkü hiçbiri size benzemiyor.'"

"Aa!... Fazla ileri gitmiş."

"Yoo! Söyleyişe göre, sosyetelerde her şey söylenir, kızım... Ama söyleyişten söyleyişe fark vardır; yeri gelmeli, bir de kibar bir tavırla, yılışmadan söyleyebilmeli."

"Nasıl bir adam bu?"

"Uzun boylu, geniş omuzlu, çok yakışıklı, gözleri cıvıl cıvıl."

"Sonra ne yaptınız?"

"Sinema salonuna geçtik, iki loca ayırmışlardı; benimle o yaşlı sefiri başa oturttular. Görsen ne hoşsohbet adam, nasıl da muamele biliyor! 'Hanımefendimiz'siz söz etmiyor. Film bitince biz dönecektik; ısrar ettiler, mehtap varmış, hava ılıkmış. Tarabya'ya gittik; sen bilmezsin, orada çok kibar bir villa açıldı; gece kulübü gibi bir yer. Görmelisin... Saray halt etmiş yanında!"

"Çok geç dönmüşsünüz, sabaha karşı."

"Öyle oldu. Ne olmuş sanki? Bizim yerimizde olsalardı kaynanam, görümceler, gelinler, hangisi bu eğlenceyi bırakır da giderdi? Laf!"

Hikâyesine göre öğleden biraz sonra odasından çıkınca, bakmış Şahende ile Nesibe'de surat bir karış. Ne selam ne kelam. Nebile evde yokmuş. Derken içeriye kaynata hazretleri girmiş, onun da kaşları çatık, hışımla paltosunu giymiş, tek kelime etmeden yürüyüp gitmiş.

"Gel de sabret. Hemen odadan çıktım, kendi odama girdim, yatakta lök gibi yatan Saim'in üzerine yürüdüm. İşe önem vermez görününce kafam attı. Üstelik hımbıl anasının tarafını tutar gibi konuşmaz mı? İşte o zaman kızılca kıyamet koptu."

Taze gelin iki göz iki çeşme ağlamaya başlamıştır. Saliha öbür odaya koşarak anasından lokman ruhu getirdi, beş on damla arkadaşına içirdi, neden sonra hikâyenin kalan kısmını öğreniyor:

Ferhan acele giyiniyor, hem de en sade elbisesini... Kendi evinden getirdiği eski mantosunu da sırtına takmaya çalışıyor, daralmıştır, olmuyor; çaresiz şu laciverdi alıyor, apartmandan fırlıyor. Baba evinden evvel buraya kendini atıyor.

"İyi ki seni buldum," demektedir, "eve beraber gideriz."

"Biraz sakinleşsen de akşama geç vakit birlikte gene apartmana gitsek... Hiçbir şey olmamış gibi yaparsın, olay kendiliğinden kapanır."

"Katiyen... Bu iş bitmiştir dedim ya! Zaten yürümeyeceğini sana çocuk bahçesinde söylemiştim."

Saliha, deli kızın suyuna gitmeyi tercih ediyor; biliyor ki yumuşayacaktır. Nitekim yumuşamaya başlamıştır:

"Saim şayet arkamdan gelir, yalvarır, ayaklarıma kapanırsa belki razı olurum... Ama bir şartla; ayrı eve çıkartmaya söz verirse. Benim gidişime, gelişime ne hakla karışırlarmış? Hem evime istediğimi rahat rahat çağırabilmeliyim, şimdi emirlerine uyuyorum. Ayrı ev başka. Keyfimce döşer dayarım, misafirlerimi çağırırım, davetler yaparım, katar halinde gezmekten de kurtulurum. Onlarla kaldıkça benim kibar ahbaplar edinmeme imkân yok."

Bu sözüyle asıl maksadını açığa vurmuş oluyordu.

Yanına Saliha'yı aldı. Baba evine gittikleri zaman –günlerden cumartesiye rastlıyordu– Şakir Bey'i yollu pijamasının üstüne eski paltosunu geçirmiş, demir sobanın karşısında *Hadikatü'l Cevami*[1] okurken buldular. Olayı değiştirilmiş şekliyle ve bir memur heyecansızlığıyla dinledikten sonra dedi ki:

1 Hadikatü'l Cevami: Cami Bahçeleri (Ar.), Ayvansarayi Hüseyin Efendi'nin 1768 yılında tamamladığı ve İstanbul'daki 821 cami ve mescidi tanıttığı kitabı.

"Bu ev sana her zaman açıktır, senindir; ne kal derim, ne de dön git. Zaten iş düzelecektir; Saim Bey neredeyse gelir. En fazlası yarın sabaha kadar sabreder. Biz ihtiyatlı davranalım, akşama geliverirse evde yemeğimiz bulunsun. Haydi, hep beraber bir şeyler yapın da küçük düşmeyelim."

Ferhan ferahlamış, tatlılaşmıştır, kısa sürecek bir değişiklik olacağını bildiği için küçücük ev, bu orta hallilik hoşuna gidiyor. Sandıkta kalmış eski yün hırkasını giymiş, başına pullu bir yemeni bağlamış, evi tekrar, hatta eskisinden fazla benimsemiş görünerek mutfağa giriyor, yeşil salata yıkıyor, kırmızıturp ayıklıyor, ekmek tatlısı yapan analığına yardım da ediyor. İçinden, *Saim yemek zamanına kadar dönmemi ümitle bekler, sonra telaşa düşer, koşar gelir. Şartlarımı bildiririm. Bakalım ne olacak*, diyordu. Çipil bir güne akşam loşluğu çöküp de ampullerin bir türlü ışık dökemediği evi hüzün bürüyünce, Ferhan'ın yüreğine bir düğüm vuruldu; Büyük Otel'i arıyor, belli etmemeye gayret ediyor, ama Saliha işi seziyor!

"Saat sekiz... Buçuk da oldu... Dokuza geliyor."

Şakir Bey içeriden sesleniyor:

"Eh, artık yemek yesek çocuklar!"

* * *

Acaba gidişi Duranbeylilerin apartmanında ne etki yapmıştı?

Ferhan apartmanı bırakıp çıktıktan sonra, kocası, annesinin üzerine yürümüş, kavga başlamış, araya Nesibe de karışmış, büyük çıngar kopmuştu. Saim, pepemeliğini unutmuş halde bağırıyordu:

"Karımı nereye götürürsem götürürüm, hangi saatte istersem dönerim; siz ne karışıyorsunuz? Neden ona surat ediyorsunuz? Bu yüzyılda, hem de İstanbul'da, gidilecek yer için anadan babadan izin mi alınırmış? Ne geri kafalılıktır bu! Bu kafa ile İstanbul'da yaşayacak olanın aklına şaşayım. Dönün efendim, köye dönün! Sizi orası paklar. Görürsünüz, Ferhan bir daha geri gelmez artık. Ne olacak şimdi?"

Öfke biraz yatışınca kaynanayı bir meraktır aldı; kız ya dönmezse? Bir keresinde Ferda da böyle bir olay üzerine baba evine kaçmış, üç hafta gelmemiş, kocası Sabit çılgına dönmüş, yalvarıp yakarmalardan sonra Şemsa Hanım bizzat ayağına kadar giderek gelini güç bela getirebilmişti. Ferhan'ın daha inatçı çıkması olağandı.

Şahende asıl başka şeyden korkuyor, daha nişan sırası onun kulağına bir haber ulaştırılmıştı: Kız, mahallesinde bir delikanlı ile fingirdemiştir; ona göz koymuştur. Şimdi zengin kocaya tamah etse bile bu çocuğu unutacağı şüphelidir.

Giyim kuşama, bolluğa, eğlenceye alıştıktan sonra tekrar yokluğa katlanacağını pek ummam ama şu gönül meselesi midemi bulandırıyor! İnsana her deliliği yaptırır, ne mücevherleri gözü görür, ne kürkleri, mantoları! Zaten kocasına da hâlâ ısınamadığı meydanda, diye her ihtimali düşünen Şahende yumuşadı; Saim'in de öfkesi ağlamaklı bir hale çevrilmişti: "Ben onsuz yapamam," diye sızlanıp duruyordu. Şimdi Nesibe de gelini haklı çıkarıyordu.

"Nebile'yi bulalım," diye söylendiler. "O bize bir yol öğretir."

Telefona sarıldılar, hiçbir yerde bulamadılar. Tabiidir ki İlhami'nin köşkünde olduğunu bilemezlerdi. Şahende:

"Aman," dedi, "bizimkilerden kimse duymasın. Hele sabredelim, belki akşamüzeri hiçbir şey olmamış gibi dönüp gelir; gelmezse Nebile o zamana kadar eve döner, onu göndeririz. Araları pek iyi."

Nihayet yediyi geçe Nebile göründü, işi anlayınca:

"Gideyim," dedi, "fakat babasının evinde bulamazsam ne yapayım?"

"Saliha'nın evindedir, oraya bakarsın."

"İyisi ağabeyim de benimle gelsin. İsterse içeriye girmez, arabada bekler."

Saim iradesiz, atılım gücünden yoksun, daima işi başkalarına gördürmeyi isteyen bir karakterde olduğundan, gitmeye yanaşmadı; zorladılar. Arabada kalmak şartıyla kabul etti.

Saat sekizi oldukça geçmişti, iki kardeş yola çıktılar. Evin az berisinde duran otomobilden yalnız başına Nebile indi, zile bastı. Ferhan'ın beklediği zil sesiydi bu!

Kapıyı sofradan telaşla kalkıp açan Saliha'dır.

* * *

Kimden ve nasıl çıktığı bilinemeyen bir haber, Duranbeyliler arasına yayıldı: Ferhan kaynanasıyla kavga etmiş, almış başını evine gitmiş, bir türlü geri dönmüyormuş.

Rasih'in apartmanına koşuşan koşuşana. Mesele kadınlar arasında açığa vuruldu; fakat Rasih ile Reşit, yani kodamanlar birbirlerine açılmıyorlar. Olayın dördüncü günü bu da oldu. Terzide karşılaştılar. Reşit:

"Birader," dedi, "şöyle rahatsız edilmeyeceğimiz bir yerde otursak da azıcık konuşsak."

Öbürü anladı; karşıdaki otelin caddeye bakan salonuna girdiler. Buranın müşterisi, dışarıdan geçen kadınları seyretmek, yahut bir ahbap beklemek, tanıdık çevirip beraberce eğlenceye gitmek için oturmuş, esnemelerini ikide bir elleriyle gizleyen, bazısı da gizlemeyi unutup yoldakilere ağızlarının içini bir karış gösteren bezgin tavırlı erkeklerdi.

İki Duranbeyli, geride yer seçip oturdular; birer limonata ısmarladılar. Reşit soruyor:

"Nedir şu gelin meselesi? Elimizden bir şey gelirse yapalım."

"Kızın şımarıklığı, bizim oğlanın da hımbıllığı, karısına ahmakça düşkünlüğü! Geri dönmek için şart koşuyor, mahalle kızı! Ayrı eve çıkmak. Bu bize yılda kaça mal olur, bilirsin. Durumumuz uygun mu? Bak, gazeteler toprak sahibi çiftçilerden de vergi alınmalıdır diye yazıp duruyor. Yedek parçayı karaborsadan buluyoruz, traktörlerin bir vidasını takmak için kıtıpiyos makinist yamağı yüz lirayı beğenmiyor. Masraf! Masraf!"

Kardeşi başıyla tasdik etmektedir; öbürü devam ediyor:

"Ayrı ev yılda elli bin liraya patlar, belki de daha fazlasına, şanımıza uygun bir apartman tutacağız tabii... Hizmetçi, aşçı, yarın çocuğa dadı... Çıldırmış bunlar! Şimdi bizim hanım da gelinin tarafına geçti. 'Oğlum kızdan ayrılırsa kara sevda getirirmiş, verem olurmuş, kaç gündür yemiyor, içmiyor, gözüne uyku girmiyormuş...' Rol oynuyor, it! Şahende'ye de ültimatomu verdim: Metelik beklemesinler!"

"Masrafı yarı yarıya paylaşsanız. Yengemin senden fazla geliri var."

"Ona yanaşmıyor. Topu bana garaz, hep benden çıksın

istiyorlar. Bıktırdılar beni, başımı alıp köye gideceğim. Ne halleri varsa görsünler!"

"Bundan ne çıkar? İstanbul'da onlar keyif sürer, sen köyde çile çekersin."

"Toplar, hepsini götürürüm."

Ağabeyinin başına gelenlerden Reşit için için memnundur. Kendisinin iki gelini de ayrı ev sözü etmeden pekâlâ oturuyorlar. İdaresizlik Rasih ile Şahende'de... Hoş, kız da yellozun biriymiş ya! Maksadı ayrı evde dilediği gibi yaşamak. Kocası zaten ahmağın biri... Olacakların hiçbirinin farkına varmaz, varsa da göz yummayacağı ne belli? Dedi ki:

"Dayatabilirseniz gelin yola gelir. Bolluğa, her dilediğini yapmaya alıştı; yokluğa gelemez, kuzu gibi döner. Yumuşayacağınızı bildiği için kafa tutuyor."

Reşit'in bir korkusu Ferhan'ın kendi gelinlerine kötü misal olmasıdır. Bu sebeple kızın başarısızlığa uğramasını istiyor. Epeyce söylendi, içini döktü, saatine baktı, doktorla randevusu vardı; çıkıp gitti.

Şakir Bey'in nohut oda, bakla sofa apartmanının kapısı önünde dört gündür mükellef arabalar duruyor, içlerinden süslü süslü hanımlar iniyor, bir araba gidiyor, bir başkası geliyor. Daha tuhafı, gelenler saatine göre orada yemeğe de kalıyor. Bir düğün dernek havası.

Duranbeylilere yeni bir eğlence çıkmıştır. Ferhan'a nasihatler, iltifatlar, küçük hediyeler... Öpüp sarılmalar, birlikte ağlamalar bile oluyor. Nebile, Allah'ın günü bu evde. Gelini kışkırtıyor, cesaretlendiriyor.

"Dayat," diyor, "iş olacak. Kocan apartman bile arıyor. Senden ayrılmaya razı olur mu hiç?"

Görümce hanım bir tertip de kurdu: Saim ile Ferhan'ı gizlice Saliha'nın evinde buluşturdu. Bir odada yalnız başlarına bıraktılar. Gelin, kendisini naza çekti, damat ayaklarına kapandı. Öbürleri anahtar deliğinden zevkle, nöbetleşe seyrettiler. Karar şu: Ev bulunup ayrı çıkıncaya kadar süre bir aydır. Ferhan geri dönecek ama kaynanasının gelip kendisini götürmesi ve gidip gelmelerine karışmaması şartıyla!

İki gün kadınlar kolu geceli gündüzlü çalışarak Şahende'yi, o özveriyi evlat hatırı için yapmaya zorladılar, başardılar da...

"Hele bir kere dönsün, biz onu ayrı eve çıkmak fikrinden caydırırız," diye de vaatlerde bulundular; günü belirlendi. Bütün bunlar olurken, Ferhan moda defilesine ancak beş on gün kaldığını düşünerek üzülüyordu; zaten kocasıyla gizli buluşmayı da o nedenle kabul etmişti. Buluşunca çekiciliği ile delikanlıyı büsbütün çıldırtması işten bile değildi. Nitekim Saim ayaklarına kapanmamış, bacaklarına sarılıp öpmemiş miydi?

Babasının yanında kaldığı süre içinde bir olay daha olmuştu: Gene bir gün Saliha'nın evinde, fakat haberi olmadan, belki bu da arkadaşının bir planıydı, Cengiz çıkageldi; komşulara veda ziyaretinde bulunmaktaydı. Ferhan bu kez heyecana kapılmadı, adeta kendini beğenmiş bir durum bile takındı, büyükten küçüğe konuşurcasına bir hal.

Cengiz'in kusurlarını görüyordu: Elbisesinin sıradan terzi elinden çıkmış olduğunu, kumaşının bayağılığını, çoraplarının mokasenlerine uymadığını, gömleğinin kötü ütüsünü ve asıl önemlisi görgüsüzlüğünü... Nerede sinemacının oğlundaki o özgür davranışlar, kendine güveniş? Bu bakımdan Saim bile Cengiz'den bir derece üstündü. İçinden:

Bunlar hepsi düzelebilir, ama para ister, çevre ister, mevki ister. Şimdilik çocukta hiçbiri yok. Bir gün belki de büyük bir mühendis olacaktır, milyoner mühendislerden... Ama kaç yıl sonra, kaç yaşında? Uzun süre birkaç yüz lira maaşla devlet memurluğu etmeyeceği, memur olarak yaşayıp emekliye ayrılmayacağı ne malum?

Cengiz, bütün komşular gibi dargınlığı haber aldığından, önceleri ümitli görünmüştü. Kızın çalımından anladı ki artık kendisinden bir şey beklenemez, orta halli yaşama dönmesi olanağı kalmamıştır; kocasından ayrılsa bile gene o çevreden birisiyle evlenecektir; evlenmeden de lüks içinde yaşama yolları aramayacağını kim garanti edebilir?

Buluşma soğuk geçti, tatsız ayrıldılar.

Ertesi gün Şahende geldi, bir şey olmamış da gelinine orada rastlayıvermiş gibi yaptı; şundan bundan konuştular; gitmek için ayağa kalktığı zaman Ferhan'a sordu:

"Benimle geliyorsun, değil mi? Araba bekliyor."

Gelin naz etmedi, doğal bir hal takınarak, "Geliyorum," dedi. Kaynanasının kürkünü tuttu, kendi mantosunu da giydi, arabaya yan yana oturdular. O gece apartmanda bütün aile toplanıp sanki bir düğün daha yaptılar. Herkes memnundu.

Bu haftayı Duranbeyli hanımlar ne çalkantılı geçirmişlerdi...

IV

Ferhan ile kocası haftalardır İstanbul sosyetesinin beklediği moda defilesinde bulundular. Fakat genç kadın defile

süresince sinirli haldeydi; bir köşede yapayalnız kalmışlardı; etrafta kendilerini tanıyan yoktu. Kimse ile selamlaşmadan koca salonda saatlerce, dikkati çekmeden durmak, genel yaşama karışamamak sosyetik olmaya kolay erişemeyeceğini gösteriyordu.

Saim bir ara çekinerek sordu:

"Bir şeye canın mı sıkıldı?"

Önce cevap alamadı; karısı kaşlarını çatmış, dudaklarında sert bir büklüm, şirret mahalle kızı somurtkanlığıyla kımıldamadan önüne bakıyor. Neden sonra mırıldandı:

"Çıkıp gidemez miyiz? Asabım bozuldu, bayılacağım."

"Gelmeyi o kadar istemiştin, elbiseler, şapkalar yaptırdın; masrafa girdik."

"Siz ailece hep maddi tarafı düşünürsünüz, ruh yönü ile ilginiz yok. Şu halimize baksana!"

"Ne var halimizde?"

"Duymadıktan sonra anlatılmaz ki... Anlayamazsınız... Yıllardır İstanbul'da oturuyorsunuz, elinize geçeni burada yiyorsunuz, bu düzende yaşıyorsunuz, hani ahbaplarınız? Kıyıda köşede yabancı gibi kaldığımıza dikkat etmiyor musun? Aile arasında haşır neşir olacaksanız neye geldiniz? Köylerinizde de bunu yapabilirdiniz!"

"Sen bu aile sözünü parmağına fazla dolamaya başladın Ferhan! Biz buyuz, böyleyiz; bizi böyle kabul etmelisin..."

"Böyle de kalacaksınız."

"Kalırsak ne çıkar?"

Ferhan azıcık şaşaladı. İlk defadır ki Saim kendisine karşı sert davranmıştı; ailesini tutuyor ve karısı devam ederse daha da ileri gideceğini belli ediyordu. Genç kadın susmayı uygun buldu.

Aslında bütün öfkesi sinemacının oğlu Numan'ı görememesinden ve sosyete haberleri yazan kadının gözü önünde bulunamamasından ileri gelmekte idi. O gün hayatında bir şeyler olacağını ummuştu; Saip Bey'le karısı, sonra da Numan hep bir arada oturacaklar, kendilerine baktıracaklar, yeni kişilerle tanışacaklar, üstelik gazeteye de girecekler!

"Hiçbiri olmadı," diye söyleniyor. "Bütün ümitlerim kırıldı, emekler de boşa gitti."

Dokunsalar ağlayacak. Halbuki elbisesi ne güzeldi, şapkası da olağanüstü... Hepsi de yakışmıştı. Evden çıkarken aynaya baktığı zaman kendi görünüşüne kendisi hayran kalmıştı:

"Şimdiye kadar bu derece mükemmel olduğumu bilmiyorum. Müthiş bir sükse yapacağım, Numan da bayılacak," diye böbürlenmişti. Şuna da kesinlikle güvenmişti: Defile haberlerini verecek kadın yazar, milyoner sinemacı ile sosyetece tanınmış Saip çifti arasına katılmış, hem güzel, hem zarif, hem de zengin Gelin Hanım'ı unutmazlıktan gelemeyecek, birkaç kelime olsun yazacaktı.

Buna o kadar inanmıştı ki, birkaç gün sıra ile o gazeteyi alması ve kendisine erken getirmesini genç uşağa tembih bile etmişti. Şimdi sinirlilikten mendilini mıncıklayıp duruyor. Defile biter bitmez sokağa fırlayacak, Saim'i başından savabilirse doğru Saliha'ya koşacak, ağzına geleni söyleyerek krizini orada geçirecek.

Sonunda defile bitti; salon çalkanıyor, gidenler de var. Kalktılar, kalabalık arasından yol bulmaya çalışıyorlar. Arka taraftan bir konuşma işitti: Biri kocasıyla konuşuyor. Dönüp baktı, yüreği hopladı. Numan'dı bu! Durdular. Delikanlı eğildi, Ferhan'ın elini öptü, diyor ki:

"Gidiyor musunuz? Niçin? Burası asıl şimdi enteresan olur; gürültü gider, toplumun kreması kalır; hoş dedikodular yapılır. Kalmaz mısınız? Saip Beyler de kalacaktı; sizi aradık, bulamadık."

Karı koca birbirlerine baktılar. Saim deminki konuşmanın hâlâ etkisi altında olacak ki, azıcık suratlı, yelkenleri indirmek Ferhan'a düştü:

"Bilmem ki," dedi, "eğer Saim kalmak isterse bence bir engel yok. Kalır mısın, Saim?"

Ses tatlı, davranışı itaatliydi, model bir eş. Genç Duranbeyli'nin herhalde köylü inadı tutmuştu:

"Yok," dedi, "gitsek daha iyi olur, başım ağrıyor. Başka bir gün, inşallah..."

Numan, güzel gelinin davranışından cesaret alarak, ısrar etti:

"Size bir ilaç veririm, baş ağrınız dakikasında geçer. Daima yanımda taşıdığım bir ilaç, özel olarak Amerika'dan getirtiyorum, olağanüstü bir şeydir. Memnun kalırsanız bir kutu takdim ederim."

"Teşekkürler, fakat kalacak gibi değilim."

Ferhan dişlerini sıkıyor. Aklından bir şey geçirdi: Bilinen kavgadan sonra biri kocasına kesinlikle öğütler vermiş, karısına kafa tutmasını önermiş. Kim ola bu adam? Şimdi ne yapması gerekiyor? Uymaktan başka ne yapabilir?

Sen git, ben kalıyorum, diyemez ki! Acaba böyle bir durumda sosyetede kadının nasıl davranması gerekir? Öfkesinden titriyor, gizlemeye çabalıyor.

Numan zeki delikanlı, Saim'i ancak sosyete kurallarına uymayacak bir davranıştan alıkoymakla yola getirebileceğini sezdi.

"Israr edemem," dedi, "fakat sizleri gözleyen, gelmediğinize üzülen Saip Beylere bir selam verip öyle gidiniz bari. Nilüfer Hanımefendi'yi memnun etmeye hepimiz çalışırız, diline düşmekten çekiniriz. Tuttuğunu da göklere çıkarmasını bilir."

Saim reddedemedi, salonun ne tarafında bulunduklarını sordu:

"Demin şu masadaydılar; aşağı bara inmiş olacaklar," diye Numan öne düşmüş, bir metrdotel gayretiyle kılavuzluk ediyor. Bu çabada kendine büyük pay ayırmakta haklı olan gelin, ferahlamaya başlamıştır.

Benden ayrılmamak için çırpınıyor çocuk, diye içinden söylendi. *Şimdi aşağıda ne yapıp ne edecek, Saim'i hemen eve dönmekten alıkoyacaktır. Allah ona ne mümkünse vermiş: Yakışıklılık, zekâ, servet. Ne sağlam yapılı, endamlı vücut bu... Ne kadar da zarif giyiniyor. Bizimkilerin boynunda kravat bel kayışı gibi duruyor, onunkinde gergin değil... Bambaşka bir şey!*

Saip Beyleri aşağıda barda bulamayınca, Numan boş bir masanın çevresindeki iskemleleri çekti, yer gösterdi, Ferhan'ı ihmal edip Saim'e:

"Neredeyse gelirler," diyor. "Hele size ilacınızı vereyim. Maden suyu sodası ile alınız, çabucak etkiler."

Garsona bunu hemen ısmarlamış, olup bitti yapıp sandalyelere oturtmuştur. Ferhan hayran. Eve dönmek fikrini kocasına unutturmak için canlı canlı bir şeyler konuşuyor; ikide bir hep o tatlı sesiyle, "Değil mi Saim? Sen de o tuvaleti beğenmedin mi Saim?" diye kocanın ismini yüreğinden geliyormuşçasına tekrarlayıp hoşuna gitmeye, sevecen görünmeye çalışıyor. Sanki pek sevişen bir çift; özellikle ka-

dın erkeğine tutkun! Fakat açıkgöz Numan'ın işi sezdiğine emin. Maksat bön kocayı yumuşatmaktır; nitekim yumuşatmış olacak ki, dönüş sözünü kesmiştir. Defiledeki elbiseler ve mankenler konusuna daldılar.

Bir ara koridordan Reşit Bey'in dansör oğlu Sabit geçti, Ferda'nın kocası. Arkasından öbür oğlu Ferdi göründü, yanında karısı Fato da vardı. Ferhan üzüldü, düşünüyor:

Galiba bizimkiler defile bitince gelmişler, yukarıda oturuyorlar. Haber alıp yanımıza damlamasalar bari!

Numan'a sordu:

"Gazeteci hanımı etrafta göremedik. Böyle bir fırsatı kaçırmak istemezdi, sanırım sermaye pek çoktu."

"Ha, o mu? Grip olmuş, bana telefon etti, not tutmamı söyledi. Vereceğim notlarla gelmiş, görmüş gibi yazacak."

Ferhan helecanlandı:

"Bari not tuttunuz mu?"

"Yoo... Aklımda kalanı söylerim. O bir şeyler uydurur. Nasıl olsa hep aynı kişilerden bahsedecek değil mi?"

"Ara sıra yenileri de katmak gerekmez mi?"

"Doğru... Mesela bu sefer sizi katalım."

"O maksatla söylemedim, rica ederim. Benden bahsedilmesin."

"Peki, öyle olsun."

Ferhan da zekidir, Numan da... Biri, aldığı cevaba karşın, isminin geçeceğini öbürünün halinden anladı, erkek de kadının bunu can ve yürekten istediğini sezmişti, isteğini yerine getirerek memnunluğunu kazanacaktı. Artık Gelin Hanım'ın keyfine diyecek yok. Kocasına iltifatlar, sevgiler... Bülbül gibi şakıyor; önünde duran cinfiz kadehini yudum yudum tadıyor, tadını çıkarıyor.

Saim'in omzuna bir el dokundu, Ferdi'nin eli:

"Bir dakika gelebilir misin," diyor, "bir şey söyleyeceğim, köyden bir mektup aldım da..."

İkisi merdiven başına doğru yürüdüler, konuşuyorlar. Ferhan yakışıklı delikanlı ile yalnız kalmıştır. Yüreği fazla mı atıyor, sesli mi? Bilemiyor. Belli etmemek için çantasını açıyor, mendilini çıkarıyor, gene koyuyor, yeniden açıp kapıyor. Numan diyor ki:

"Defile kroniğine birkaç cümle ile gireceğinize üzülüyorum. Bütün sütun sizinle, sizin tarif ve tasvirinizle dolmalı. Daha zarif giyinilemez, daha güzel olmak da olanaksız. Yalnız olarak hiç sokağa çıkmıyor musunuz?"

"Niçin sordunuz? Kimse benim özgürlüğüme karışmaz, ama yalnız başıma çıkmak âdetim değildir. Fazla dikkati çekiyorum, rahatsız oluyorum."

"Hakkınız var."

"Ama benim eski bir arkadaşım vardır, Saliha... Onunla dolaşırım, pek sevişiriz, bir okulda okuduk, aynı mahallede otururduk."

"Âlâ... Yarın dört buçuk matinesine onunla geliniz, film çok güzel. Geçen gün oturduğumuz locayı ayırtayım. Olabilir mi?"

"Belki geliriz, söz veremem."

"Ben oralardayım, ne olur ne olmaz locayı saklatacağım."

"Boş yere saklamış olmanızdan korkarım, vaat edemiyorum."

"Zararı yok. Küçük bir ümit, ihtimal var ya!"

"Pek sanmıyorum."

Saim dönüp geldiği zaman Numan'ı eğilmiş, yan masadaki yaşlı hanımla konuşur buldu; fırsattan yararlanarak ikisinin baş başa konuşmaya dalmış olmamalarından memnun kaldı.

"Neymiş söyleyeceği?"

"Traktörüne bendeki yedek parçayı istedi, bulamamış da. Vermeyeceğim tabii. Geçen yıl tulumbalarını istemiştim, boş durduğu halde tarlalarında çalıştığını söylemişlerdi. Men dakka dukka! Gidelim artık."

"Evet gidelim, ne yapalım? Biz Saip Beyleri aramadık değil; Numan Bey elbette söyler."

Ferhan'ın istedikleri olmuştu, adı gazeteye girecekti, bir de randevusu vardı, gider veya gitmezdi; düşünürdü, fakat hayatına böyle bir heyecan girmişti ya!

Numan'dan ayrıldılar. Duranbeyli grubundan birkaçı yukarı salondaydı, onlara katıldılar, merdiven başından grubun bulunduğu yere kadar giderken, yeni kıyafeti herkesin dikkatini çekmişti; aldığı haberlerle de kendine güveni artmıştı; bambaşka yürüdüğünü, artık yürümeye alıştığını, dekora ve çevreye yakıştığını anlıyordu.

Olmaya başladım, diye içinden söylendi. *Gecikmeyecek, yakında tanınan, aranılan, beğenilen bir kişi sayılacağım.*

Nitekim her zamanki masasında oturan Asaf Hulusi Bey'i görmeye gelmiş olan Armenak Efendi, dostuna diyordu ki:

"Peh, peh, peh! Kırk bir buçuk maşallah! Ne çabuk da kalkındı, dört başı mamur bir hal aldı şu bizim küçük gelin. Turistik bir anıt daha kazandık, dersin? Armenak bunu bilmişti, söylemişti ama kimseye dinletememişti, filizdi fidan oldu, koncaydı çiçek oldu. Bir çiçekle bahar olmaz demiş-

lerse inanma... Böylesi baharın tıpatıp kendisidir, gül bahçesidir, fulya tarlasıdır. Lale de odur, sümbül de... Solması olmayan manolya çiçeği gördün? O çiçek el dokununca kararır, koklasan sararır... Buna dokun, korkma; dokundukça, kokladıkça gelişir, kat ender kat güzelleşir."

"Ay, sen bu deyimi nereden öğrendin?"

"Aklınca kibar sözleri hep sen bilirsin? Mimar olduğumu unutmuşsun?"

"Mimarlıkla bunun ilişkisi ne?"

"Espri gücün kalmamış, mimar için 'kat'tan önemli bir şey olur? Müşteriye öncek sorarız; 'kaç kat istersin, üç mü, beş mi?'

"Ha, şu mesele!"

"Biz beşten yukarı çıkmazdık; şimdikiler otuza, kırka çıkıyorlar. Eskiler de çıkmışlar, Babil Kulesi'ni kurmuşlardı. Bugün ara da yerini bul bakayım! Yarın New York'un başına gelecek de o değildir? İranlı şair, koca saray yıkıntısı üstünde şimdik 'hu! hu!' diye baykuş ötüyor, dememiş mi?"

"Yanlış hatırında kalmış. 'Baykuş nöbet bekliyor,' demişti."

"Ama bir de kuş gibi öten beyit yok mu?"

"Vardır, Hayyam'ın bir rubaisidir; fakat öten kuş baykuş değildir."

"Kargadır? Karga öyle öter? Sarayda terbiye edilmiştir de armoni ile ötmeye mi alıştırılmıştır?"

"Hayyam'ın söz ettiği kuş doğuştan terbiyeli, doğuştan 'armoniö'dür, 'kumru'dur."

"Bravo bu şaire! Zevk sahibiymiş, kumru dururken baykuşu, kargayı şiire sokmamış. Yakışmazlardı, yakışan kumru-

dur. Kumrunun en güzeli demincek önümüzden geçmedi? Biz de o yıkık saraylara döndük, duvarımıza konup 'hu! hu!' diye ötsün, istemez misin?"

"Şair kumrusunu 'hu! hu!' diye öttürmemiştir ki..."

"Papağan gibi laf ettirmiştir?"

"Onun gibi bir şey; anlatması uzun, kumru sesini andıran Farsça bir kelimeyi tekrarlamıştır, hoş bir cinas yapmıştır. Geçelim! Demek Gelin Hanım'ı pek beğendin?"

"Allah sahibine bağışlasın! Böyle diyorsam ağız alışkanlığıdır; iş dua ile olacağa benzer mi? Senin aklın kesiyor?"

"Biz hayır duadan ayrılmayalım."

"He, ayrılmayalım. Görorum ki yakında sakal bırakacaksın, başına bere geçirip elinde tespih, Beyazıt Meydanı'nda dolanacaksın. Buralardan elini eteğini kesmeye hazırlandın; ticani[1] olmaya mı karar verdin? Cenneti âlâdaki hurilere göz koymuşa benzersin. Eh, yaşındır, ne denir? Fransızlar, *si la jeunesse savait, si la vieillesse pouvait,*[2] demezler? Ahü zar etmezler? Beş takka evvel dünya hurisi geçtikte bendeniz de haddim olmadan bu beyitle duygularıma tercüman olmuş idim."

"O söylediğin beyit değildir."

"Nedir? Basbayağı laftır, kocakarı tekerlemesidir, Karagöz Ağa söylemiştir?"

"Bunlara 'özdeyim, tanınmış sözler' denir; her dilde vardır."

"Neyse ki gramerciler iyi bir sıfat vermişler, sözlerin meşhurluğunu örtbas etmemişler. Senin melek kız bugün gelmedi."

---

1 ticani: yobaz, gerici

2 gençlik bilebilseydi, yaşlılık yapabilseydi (Fr.)

"Gelmedi, defileden hoşlanmaz."

"Bir şey söylesem kızacaksın?"

"Söyleyeceğini bilmiyorum ki kızıp kızmayacağımı bileyim."

"Şunlardan birkaçına sırasını getirip bir ziyafet çekmek aklına gelmez?"

"Sahi, böyle bir şey gerek. Geçen hafta Rıza Bey'in evinde, yemekteydim. Düşüneyim."

"Beni de düşüneceksin?"

"Peki, listeye koydum. Telefonla bildiririm. Araya yaşlılardan da katmak uygun olur."

"Gül dikensiz olur mu? Lamartine demiştir ki..."

"Adamcağızı rahat bırak. Zaten o söyleyeceğin söz onun değildir ve kim söylediyse senin aklında kalandan başka türlü söylenmiştir. Artık bunları öğrendik, azizim Armenak Efendi, biraz da özdeyimsiz konuşalım."

* * *

Saliha olumlu karşılık almaktan korkarak, Ferhan'a sordu:

"Gidecek misin?"

"Neden gitmeyelim? Bir değişiklik... Locada yanımızda oturacak değil a? Girerken, belki de çıkarken kapı önünde selamlaşıp birkaç kelime konuşacağız... Hepsi o kadar! Yarınki gazetede ismim, methim çıkacak, Numan yardımıyla. Gitmemek kabalık olur, belki de gitmedim diye yazıyı koydurmaz."

"Bunları bırak! Kimi kandırıyorsun yavrum? Tanımam

mı seni? O adamı beğendin, belki de ona tutuldun."

"Olabilir. Gör bir kere, bana hak verir misin, vermez misin?"

Defilenin ertesi günü öğle üzeri, Ferhan'ın yatak odasında konuşuyorlar. Gelin Hanım o sabah gözlerini açar açmaz, genç uşağın eline bir lira tutuşturmuş, Saliha'ya hemen gelmesi için haber yollamıştı. Saim her gün öğle yemeğinden sonra işinin başına gidercesine evden çıkar, ovalı delikanlıların toplandıkları pastanenin yolunu tutar, karısıyla akşamüzeri otelde buluşurlar.

Gene Saliha soruyor:

"Ya bizi sinemada gören olursa?"

"Görsünler. Sinemaya gitmek hakkım değil mi? Öteberi almak için seninle Beyoğlu'na çıkmış oluruz, yapacak bir şey kalmayınca da sinemaya girdik deriz. Nebile yalnız başına bile dolaşıyor. Rica ederim işe gereğinden fazla önem verme, pek istemiyorsan, korkuyorsan tek başıma giderim, kafama koydum bir kere!"

Parasız kız bu sert cevap üzerine karşı koymayı bıraktı; zaten itirazında içten değildi, Numan'ı görmeye can atıyordu.

"Seni bırakır mıyım hiç?" dedi. "Mademki kafana koydun, gideriz. Ama ben buraya Beyoğlu'na gidecek kıyafette gelmedim; eve dönüp giyinmeliyim."

"Biraz erken çıkar, size uğrar, oradan gideriz. Böyle yapmamız daha iyi, evden yalnız olarak çıkamazdım zaten."

Gizli bir işe girişmenin heyecanı içindeler; ikisi de bu değişiklikten memnun. Kavga çıkarıp apartmandan evine gittiğinden ve döndüğünden beri bir aydır Şahende Hanım

gelininin hareketlerine karışmıyor. Nereye gittiğini, neden geç kaldığını da sormuyor; yalnız ara sıra anlamlı şekilde gözlerini süzerek kızlarına:

"Durun bakalım, elbette bir yerden patlak verecek bu iş! Feriköy dilberi artık bizi küçük görüyor: 'Sosyete hanımı oldum, çıktım' diyor. Sonunu görürüz, yazdım şuraya."

Önceleri hazzettiği Saliha'ya da garaz olmuştur:

"Gene o sinsi aşüfte mi gelen? Dosdoğru gelinin odasına girdi, değil mi? Bizi adam yerine koymuyor. İçeriye kapanıp kumpas kuracaklar. Doğrusu ilk gününden ne anasını, ne de kendisini gözüm tutmuştu. Evlerine girip çıkan belli değilmiş."

Asık suratlı kızı Nesibe, gelini sevdiğinden değil de sırf karşı fikirde bulunmak için:

"Biz böyle bir şey işitmedik," diyor. "Sen kimden duydun anne? İspritizma masasında ruhlar mı söyledi?"

"Eline aynayı al da sen kendi suratınla alay et! Yerinden duymasam söyler miyim?"

"Neresi, kimmiş bu yer?"

"Söyleyeyim de sarı çıyanın kulağına gitsin, üstüme yürüsün!"

"Sarı çıyan" dediği başlangıçta "sarı papam" diyerek saçlarını sevip okşadığı Ferhan'dır. Şahende Hanım dargınlık sonu onun ayağına gitmiş olmasını, yaptığı bu küçüklüğü gururuna bir türlü yedirememiştir. Fırsat buldukça kocasına gelini çekiştiriyor da. Fakat Rasih Bey bu kış başlangıcında da her yıl olduğu gibi gemi azıya almış haldedir; Firuz Bey'le ev ev dolaşıyor; çevresinde ve aile arasında olup bitenlerle ilgilenemiyor.

Her yıl böyle olur, bir süre azar, sonra yorulur, öksüre tıksıra, süngüsü düşmüş durumda eve kapanır; önüne geleni haşlar, boyuna uyur, ta köye gitme zamanı gelinceye kadar!

Ferhan ile Saliha, öğle yemeğinin gecikeceğini mutfağın tamtakır durumundan anladıkları için –Saim de işin farkına vararak evden erkence sıvışmıştı– sokağa fırladılar.

"Kurtuluş caddesindeki pastacının börekleri iyidir, muhallebiciden de tavukgöğsü alır, sizin evde yeriz," kararıyla bir taksiye atladılar, ellerini tez tuttukları halde saat iki buçuk olmuştu bile. İşlerini bitirip evden çıkmaları da uzun sürdü. Ağacami'de arabadan indikleri zaman seansın başlamasına ancak birkaç dakika vardı.

Sinema antresinin tenhalığına bakılırsa geç kalmışlardı. Numan Bey de meydanda yok. Döneceklerdi; ufak tefek bir adam, onlara doğru koştu:

"Buyurunuz efendim," dedi, "locanız hazır, sizi ben götüreyim, bekliyordum."

Önlerine düştü, fakat yan yan saygılı bir tavırla... Sessizce yürüdüler ve o adamın elinde tuttuğu anahtarla açtığı loca kapısından içeriye girdiler. Kapı örtüldü. Ferhan düşünüyor:

Anlaşıldı, diyor, *Numan görünmek istemedi, o memura bizi tarif etmiştir, yahut geçen hafta yukarıda yemek yediğimiz zaman memur beni görmüştür, tabii unutmamıştır. Acaba kendisi hiç meydana çıkmayacak mı? Olmaz, muhakkak bir şey yapacaktır, aklı fikri bendedir.*

Saliha fısıldadı:

"Sinema tıka basa dolu."

"Bereket iki yanımızdaki localar boş, yerimiz çok rahat."

Dünya havadisi bitti, Miki de sona erip asıl film başladı.

Küçükhanımlar perdeye daldılar. Filmin en karanlık yerinde loca kapısının aralandığını, içeriye birinin süzüldüğünü ve kapının derhal örtüldüğünü önce Saliha fark etti, arkadaşını diziyle dürttü, Ferhan dönüp bakıyor:

"A, siz misiniz?"

"Evet, şöyle bir kenarda azıcık oturup gideceğim. Yan localara gelecek olanlar sizi rahatsız etmesinler diye oraları da kapattırdım."

"Teşekkür ederiz, ama gerek yoktu."

"Densiz kişiler, yahut tanıdıklar gelebilirdi; o zaman ben de uğrayamazdım."

"Orası doğru, iyi etmişsiniz."

Konuşmaları fısıltı halinde. Saliha meraktan kıvrandığı halde cesaret edip de delikanlıya bakamıyor; başını çevirmesi gerek. Ayıp olmaz mı? Sonunda bir göz attı. Perdeden vuran jelatinli ışık altındaki bu yüzü pek beğendi, yüreğinin atışı hızlandı; içinden:

Ferhan aldanmamış, tanıdığım bütün film yıldızı erkeklerden daha yakışıklı. Hiçbir kadın buna dayanamaz, diye söylendi. Baktı ki bu güzel erkek sandalyesini Ferhan'ınkine azıcık daha yaklaştırmış. Filme dalmış gibi davranıyor, ama aklı da, kulakları da ikisinde. Numan diyor ki:

"Yazı, yarınki sayıda çıkacak. Bakalım sizin için neler yazmış? Herhalde benim verdiğimi çok küçültmüştür. Bunlar kendilerini dirhemle satıyorlar."

"Hiç bahsetmemiş de olabilir."

"İmkânsız! Beni darıltmak istemez."

Film devam ediyor, fısıltı da... Saliha'nın helecanı art-

mıştır, ona öyle geliyor ki karşı konamaz bir gücün etkisiyle âşıkların dudakları değilse de hiç olmazsa elleri usulcacık birbirlerini bulacak ve bir süre dokunmayı uzatacaktır. Tekrar kaçamaklı bir bakış: Hayır, hareketlerinde değişiklik yok. Numan diyor ki:

"Birinci bölüm bitiyor, ışıklar yanacak. Bana müsaade... Aydınlıkta görülmemi istemem."

"Sizin için mi?"

"Hayır, sizi düşünerek. Ben özgür bir adamım, çekineceğim kimse yok, bir ilişkim de! İkinci kısımda gene uğrarım, eğer müsaade ederseniz."

"Bekleriz."

Bu son sözü Ferhan demese, Saliha'nın sesinden işiteceklerdi; kendisini güç tutmuştu. Delikanlı gidince, arkadaşının sormasına meydan vermeden Saliha fikrini bildirdi:

"Aman Allah'ım! Ne yakışıklı adam bu!"

"Ya aydınlıkta görsen ne diyecektin acaba? Geldiğimize iyi etmedik mi?"

"Bilmem... İş bu kadarla kalmayacak diye korkuyorum."

Işıklar o sırada yanmıştı. Duranbeyliler'in gelini omuz silkti:

"Umurumda değil... Ne olursa olur. Dikkat ettin mi söylediklerine?"

"Hangisine?"

"Çekineceğim kimse yok, bir ilişkim de, dedi; anlamı?"

"Belli. 'Bekârım, bir sevdiğim yok, metresim, filan da...' Açıkçası bir tür aşk ilanı ve bir evlenme olanağı, önerisi..."

"Yoo... O kadar da ileri gitme. Sadece durumunun elverişli olduğunu sezdirdi. Ne dersin, biraz ümit vereyim mi?"

"Mademki başladın bir kere; azıcık kımılda. Mesela sandalyeni uzak tutma, vücudunu da... Ben demin el ele tutuşacağınızı sanmıştım, bunu bekliyordum; bir ara mendilini çıkarmıştı, ne güzel lavanta çiçeği kokuyordu, duymadın mı?"

"Elbette duydum, ben de çantamdan kendi mendilimi çıkardım, kibar kokularımızla birbirimize bir şeyler söyledik, en güzel sözler! O anladı."

"Yamansın, kızım! İstersen bu işi başarırsın."

"Daha karar vermedim. Şimdilik tatlı bir serüven içindeyim; hayatımdan memnunum."

Filmin ikinci bölümü başlar başlamaz, loca kapısı açıldı, içeriye demin kendilerini karşılayan memur iki kutu bıraktı; arkasından garson çaylar getirdi. Kutulardan birinde çayla yenilecek en iyi cinsten bisküviler, ötekinde yaldızlı kâğıtlara sarılı kestane şekeri vardı.

Kutuları açıp açmamakta kararsızlığa düştüler. Ferhan açılması gerektiği fikrindeydi; öyle de oldu. İkisi de yıllarca uzaktan imrenip ancak bir kere tadabildikleri kestane şekerine doymuşlardı. Bu şekeri sevdiğini söylediği Saim, hemen her akşam karısına bir kutu dolusu getiriyordu; öbürleri de buna merak sarmışlardı, hepsi alıyor, kutular masa üstlerinde kapakları açık sürünüyor, önüne gelen yiyor, hizmetçilere bile pay çıkıyordu; doğal olarak Saliha da kimseden geri kalmıyordu.

Kapı gene filmin loş sahnesinde aralanıyor:

"Sinemadan sonra nereye gideceksiniz? Otele mi?"

"Evet, Saim'le orada buluşacağız."

"Benim bulunmam doğru değil. Yarın? Yarın neredesiniz?"

"Bilinmez ki... Ne olacağına bağlı."

"Sizi filmi seyirden alıkoymayayım, bu yeri pek hoştur. İki sevgili bir dağ köşkünde buluşacaklar, ocak başında oturacaklar; her taraf kar içindedir, olay Tirol'da geçiyor. Ha, biliyor musunuz, size bir havadis; dışarıda kar başladı."

"Ah, ne güzel!"

"Güzel, güzel ama insan sevgilisiyle filmdeki gibi dağda, ocak başında herkesten uzak, bir arada bulunabilse..."

Ferhan'ın sandalyesi biraz geri kaydı, vücudu da. Numan daha fazla eğildi, daha fısıltılı konuşuyorlar. Konuşma kesildi. Saliha filmi seyrediyor, ama içinden söyleniyor:

Sanırım bu kez elleri boş durmuyor. Bakmak istiyorum ama uygun düşmez. Kızı öfkelendirmeyelim. İşi ileri götürmezler herhalde.

Bütün seyircilerin nefes almaktan bile çekindikleri, nefes alınca ışığın sönmesinden korktukları bir sahne... Salonda çıt yok; makinenin hırıltısı işitiliyor, o kadar. Acaba âşıklar ne âlemde? Saliha başını çevirdi, gene perde tarafına döndü.

Tamam, dedi, *bir aşk sahnesi de yanımda çevriliyor.*

* * *

Ferhan uyku ile uyanıklık arası, morfinlenmiş gibi güçsüz, aynı zamanda tatlılığına doyum olmaz, göklerde uçurucu bir gece geçirdi. Sabaha karşı dalmıştı ki, sıçrayarak uyandı, önce pencerelere baktı; henüz alacakaranlık; ama saat erken değil, yedi buçuk olmuş.

Hem bu alacakaranlıkta da bir tuhaflık var. Hatırladı; kar yağmıştı, belki de hâlâ yağıyor, bir hışırtı ile uyanmamış mıydı? Beklediği ses değil miydi bu?

Yatağından atladı, kapının önünde yere eğiliyor ve tembih üzerine genç uşağın aralıktan içeri kaydırdığı gazeteyi alıyor, lambayı yakıyor ve ayaküstü, hemen oracıkta iç sayfasını açıp, "Salon Köşelerinden" sütununa göz gezdiriyor. Önce bir şey anlamıyor, ismini de bulamıyor, derken yatağa koşuyor:

"Saim! Saim!"

Kocasının uykusu ağırdır, ayrıca kendisini bir türlü açamaz, etrafına şiş gözlerle afal afal bakar; bakışlarında ne bulunduğu yeri, ne de karşısındakileri hatırlayamayanların şaşkınlığı ve dalgınlığı var; sanki koma halindeymiş de kendine gelebilmiştir. Karyoladan homurtular işitildi:

"Uyan, bak! Gazete beni yazıyor. Seninkiler kıskançlıklarından çatlayacaklar..."

Uyanıp olanları anlamasının geç süreceğini bilen Ferhan, kaloriferi henüz ısınmamış odada geceliğinin üstüne bir şey almadan yazıyı bir daha, bu kez dikkatini kendisine ait satırlara toplaştırarak okuyor:

"Güzelliği ile topluluğa her zaman yenilik katan Ferhan Duranbeyli, bugün ayrıca pek zarifti. Ne cici kız! Lal rengi yünlü kumaştan küçük 'vest'ini süsleyen ve göğsünden aşağı inen geniş astragan kravatıyla o günün Parislisiydi. Hele şapkası... Ben de varım diye haykırmıyor, ben bir varlığım diyor... Öylesine kibar..."

"Uyansana ayol! Yazılan mükemmel, herkesinkinden üstün."

Kocasını tartaklıyor, gazeteyi onun yüzüne sürüyor, gıdıklıyor; içinden diyor ki:

Bunu o kaknem dudu yazmış olamaz, belli ki Numan'ın kaleminden çıkmış. Daha iyisini beklemezdim; yaşadık, vallahi!

Yeniden okuyor. O sırada Saim yarı uyanmıştır; karısının elinde gazeteyi görünce:

"Ne var? Kim ölmüş?" diye sordu. O evde günlük gazetenin her şeyden önce telaşla göz gezdirilen bölümü, ölüm haberleridir, bunu bildiği için de sorduğu yerindedir.

"Aman, ölen filan yok. Beni yazıyor; elbisemi, şapkamı, güzelliğimi göklere çıkarıyor, Parisliymişim ben! Cici kızmışım, güzelliğimle bulunduğum yere daima yenilik katarmışım! Anladın mı, tonton?"

"Ha, şu mesele. Peki ama, seni nereden görmüş? Kadın defilede yoktu."

"Varmış da biz görmemişiz. Olmasaydı elbisemi tarif edebilir miydi?"

Ferhan, kocasının o haklı sualinden biraz şaşalamıştır; bundan sonra daha dikkatli davranması gerek. Saim çok defa bönlük yapar ama ne olsa kendisinde bir köylü zekâsı da yok değildir, bazen bu zekâ parlayıverir. Aslında aile çoğunluğu ile zekidir; fakat bir zekâ ki, ne zaman parlayacağı bilinmez, aralıklıdır.

"Okuyayım da dinle."

Yazıyı yüksek sesle okuyor. Saim hem dinliyor, hem de karısını seyrediyor. Ilık ve kokulu bir sabun köpüğünü düşündüren geceliğinin içinde, çorapsız ayaklarına sarılmış süslü terlikleri, çıplak bacakları, diri vücuduyla, sevincinden renklenmiş, kendiliğinden makyajlanmış mutlu yüzüyle ne kadar hoştu! Yandaki aplikten vuran ışık bu yüzün bir kısmını gölgelendirmiş, ona artistik bir fotoğraf görünümü vermişti.

Ferhan, yazının kendisiyle ilgili satırlarına gelince sesini

değiştirdi. Okuyuşunu ağırlaştırdı; kelimeler üzerinde duruyor, anlamlarını belirtmeye çalışıyor, uçacakmışçasına sevindiğini belli ediyor.

Saim de memnundur; memnunluğu karısının değerlendirilmesinden çok, o yazı üzerine amcaoğullarından Sabit ile Ferdi'nin kıskançlığa kapılacağını, hele Ferda ile Fato'nun kendilerini yiyecek kadar üzüleceklerini düşünmesindendir. İçinden, ağzı kulaklarına vararak söylendi:

Amma da olağanüstü bir kadın seçmişim... Dünya hayran!

Bununla beraber öyle, dünyanın hayran olduğu bir kadını idare etmenin güçlüğünü de aklından geçirdi; Ferhan şimdi büsbütün şımaracak. Herkesi, özellikle Duranbeyli ailesini küçümser bir durum takınacak, yeniden tutturacaktı:

Ayrı eve çıkalım. Söz vermiştin, sözünü tut, yoksa gene başımı alır, giderim.

Giderdi de... Gider ve bu yazıdan sonra kolaylıkla bir başkasını da bulurdu. Neşesini kaybediverdi, dedi ki:

"İyi yazmış, ama kimler için böyle şeyler yazmıyor ki? Fazla önem verme, yazarların sağı solu olmaz; yarın da çekiştirir."

"İmkânı yok yapamaz!"

Boş bulunuvermişti, az daha, *Numan var, bırakmaz,* diyecekti. Sözünü yuttu; fakat Saim soruyor:

"Neden? Niçin yapamazmış? Nene güveniyorsun?"

"Güvendiğim filan yok. Ben bir şeye karışmıyorum ki... Kimseye düşman değilim; aralarına girmiş sayılmam. Sosyetede oynanan oyunları da bilmiyorum. Neme gerek? Karışmak da istemem."

"İş böyle giderse karışmaya mecbur olursun."

"Sizin âdetinizdir zaten... Neşe bozmadan yapamazsınız. Haydi, oturalım da ağlayalım! Ne fena huy bu... Aile huyunuz!"

"Buna aileyi karıştıracak ne var? Bizi kusurlarımızla kabul etmeli demiştim ya!"

Ferhan sert bir hareketle gazeteyi yere fırlattı; gidip sırtına ropdöşambrını geçirdi, elektrik düğmesini çevirip odayı karanlıkta bıraktıktan sonra dışarıya fırladı. Arkasından kocası bağırıyor:

"Yahu, ne oldun? Kızacak ne var? Sen de azıttın işi artık!"

Ferhan bir hışımla salona koşmuş, camlardan vuran puslu, donuk kar sabahının hazin ışığında koltuğa oturmuş, ağlıyor. Apartmanda henüz kimse uyanmamıştır. Birden sokak kapısının açıldığını işitti; ürperdi, korkusundan kımıldanamadı.

İçeriye giren kaynatası Rasih Bey'dir. Temkinli yürüyor, gürültü etmemeye çalışıyor. Birden gelini gözüne ilişti:

"Ne o? Erken kalkmışsın, hasta filan olmayasın, kızım?" dedi, yaklaştı. İspirto kokuyordu, biraz da yabancı kadın. İlave etti:

"Kar diz boyu... Haydi git, gir yatağına, uyumana bak. Ben de bu saatte geldiğimi hanıma işittirmeden yatabilirsem ne âlâ!"

Gelinine geliş saatini kaynanasından gizlemesini tembih etmiş oluyordu. Ferhan söz dinler görünerek ayağa kalktı.

Kocasının arkasından koşmaması, defilede olduğu gibi gene dayatması tuhafına gitmişti. Artık, onu bir dolduran bulunduğuna emindi.

"Şu sırada dargınlık işime gelmez," dedi. "Gazetedeki yazının tadını çıkarmak için aralarında bulunmalıyım, ne hallere girdiklerini gözlerimle görmeliyim. Bir de önümüzde yılbaşı gecesi var, hele onu geçirelim, Allah kerim!"

Odaya döndüğü zaman kocasını uykuda buldu. Ama gazete atıldığı yerde durmuyordu, yatağın yanına düşmüştü. Demek ki Saim karyoladan inmiş, almış, okumuş, yaktığı başucu lambasını söndürmüş, tekrar uyumuştu. Uyandırmaktan çekinerek karyolaya girdi:

Aferin Numan, diye düşünüyor, *yazı onun sayesinde gazetede basıldı. Gene o yazı yardımıyla artık otelde ve her yerde bir mevkiim olacak. Kimbilir sosyeteden kaç erkek ve kaç kadın şimdi aralarında soruyorlardır: Kimmiş şu Parisli cici kız? Şapkası ben bir varlığım diyen Ferhan Hanım? Tanıyor musunuz? Nereli o Duranbeyli ailesi? Aileye ün, mevki, saygınlık getiren benim; ben onları İstanbullu yapıyorum!*

Az sonra sinemada geçenleri düşünmeye koyuldu. Saliha çılgına dönmüştü, Numan'ı o kadar beğenmişti. Eve dönerlerken kendisini adeta onunla sevişmeye teşvik etmişti, hatta arkadaşının Saim'den ayrılıp bu adama varmasını bile istiyor gibiydi. Ferhan:

Kim istemez, diye söylendi. *Fakat ümide kapılmam doğru değil. Ortada bir aşk yok, onunki galiba sadece gönül eğlendirmek, basbayağı çapkınlık. Ömrü hep böyle serüvenlerle geçiyor; şimdi gözüne beni kestirdi. Yanlış kapı çaldığını anlayacak!*

Böyle demekle beraber hayalinde Numan ile sevişti, buluştular, ona teslim oldu; bütün sahneleri gerçekmişçesine kafasında canlandırmıştı. Hayal gücünü işletmekten yorgun halde uyuyakaldı.

* * *

Duranbeyli ailesinin kadını erkeği, Ferhan hakkındaki yazı ile çalkanıyor. İlk günü, öğle üzeri Reşit Bey'in hâlâ evlenememiş, huyu bozulmuş kızı Nedime çıkageldi. Ferhan ikinci uykusundan henüz uyanmamıştı. Şahende Hanım'la iki kızı haberi ondan aldılar. Nebile kıskanmadı, Nesibe ise kıskançlığını gizlemek için yazıyı beğenmiş göründü. Fakat Şahende, gelinine hıncı olduğundan homurdandı:

"Ne bayağı laflar onlar," dedi. "Neden Parisli oluyormuş Türk kızı? Koskoca Duranbeyli ailesinin gelinine 'cici kız' demeye dili nasıl varmış karının? Ayol, adeta alay etmiş Ferhan'la, hele bir rastlayım, haddini bildiririm kalemi kırılası kadın tellalına! Ne hallere geldik ayol! Gazetecilik bu mudur? Elin kızına, karısına reklam yapıyorlar, herkese peşkeş çekiyorlar, 'Kaçırmayın aranızda iyi bir parça var; şimdiye kadar görmedinizse işte biz size gösteriyoruz,' diyorlar. Tuu! Dünyada ar, hayâ kalmamış!"

Nesibe, anasının sözünü kesiyor:

"Hiç de değil, her yerde olan şeyler bunlar. Kimse kızmaz, aksine yazılmasını herkes ister. Zamana uymak gerek; öyle şeylerin olmasını istemiyorsak köylerimize dönelim. Neden giyinip kuşanıp oralara gidiyoruz, boy gösteriyoruz? Elbette yazarlar, bir gün yazacaklarını bilmiyor muydun sanki? Günün birinde seni de yazacaklar."

"A! A! Beni ne diye yazacaklarmış; yazılacak nem var benim?"

Böyle diyen Şahende Hanım'ın içine bir ümit düşmemiş değildi.

"Olur a! Senin de şapkandan, kürkünden bahsediverirler. 'Meclisi hoş ve daima aranılan Şahende Duranbeyli'nin

çevresi gene kalabalıktı, hem de bir kalabalık ki bütün erkeklerin gözü oradaydı,' gibi bir şey mesela!"

"Halt etmişsin, hele böyle bir şey yazsınlar, hemen mahkemeye giderim, vallahi! Patrona mıyım ben, yoksa randevucu mu? Neden etrafımdaki kadınlarda erkeklerin gözü kalıyormuş? Sermaye mi gezdiriyorum? Yazanın gözünü oyarım alimallah!"

Tam bu sırada salona Ferhan girmişti, sustular; Gelin Hanım durumu kavradı, öbürleri onu yazıdan henüz habersiz sanıyorlardı. Nedime, elinde tuttuğu gazeteyi uzattı.

"Bak," dedi, "senin için bir şeyler yazmışlar."

Bilmezlikten geldi, kayıtsız bir tavırla cevap verdi:

"Öyle mi? Bari iyi şeyler mi?"

"Fevkalade! Hele oku..."

Aldı, gene kayıtsızca yazıya göz gezdirdi. Odadakiler etkisini gözlüyorlar. Geri verdi:

"Eh," dedi, "pek fena sayılmaz... Ne kadar kar yağmış bu gece!"

Hepsi hayret içinde. Çok önem verdikleri olayla doğrudan doğruya ilgilenmesine karşın, gelin hiç de heyecana kapılmamıştı; masa üzerinde duran kutudan bir kestane şekeri almış, yiyordu:

"Bir acıkmışım ki... Acaba ne yemek var bugün?"

"Yemek gecikecek. Zıbarıp kalmış herkes. Nineyi ben uyandırdım. Oğlan da defolup gitmiş. Geberesi kız da hasta, biliyorsun."

Böyle diyen Şahende Hanım ayağa kalktı:

"Zaten ben yemekte yokum. Siz başınızın çaresine bakın."

Nesibe somurttu, mırıldanıyor:

"Şapkamızdan, elbisemizden, Parisliliğimizden bahseden yazar bayan, bereket bu yönümüzü bilmiyor; bilse tefe koyup çalardı. Varlık içinde sefalet çekiyoruz."

Şahende kapı önünde cevap verdi.

"Kalkıp çekidüzen vereydin a kızım! Sana düşer bu iş; evin en büyük kızı sensin. Yatalak değilsin ya! Car car ötmesi kolay!"

Nebile ablasına işaret etti; sus, cevap verme demesine. Nedime, Ferhan'ın yanına sokuldu:

"Çok güzel bir yazı bu," diyor. "Tebrik ederim, tabii birçoğu kızacak, kıskanacak."

Ferda ile Fato'ya taş attığını anladılar, yani çekemediği yengelerine. Görünüşe bakılırsa aile arasında bu yazı epeyce çarpışmaya sebep olacaktı; işe erkeklerin de, kadın etkisiyle karışmaları beklenebilirdi. Bunu aklından geçiren Ferhan gene omuz silkti. Yazının çıkması ve Numan'ın karışması kendine güvenini artırmıştı.

İkindi vakti Saliha'nın evinde karşılıklı konuşuyorlar; dünkü sinema konusuna dalmışlar. Gelin Hanım'ın düşkün nedimesi işi çiddiye alıyor, diyor ki:

"Bir plan, proje hazırlamalısın Ferhan! Önümüzdeki çarşamba günü aynı saatte gene orada buluşacaksın. Geçen sefer bıraktın, boyuna ellerini öpüp durdu. İkinci buluşmanda daha ileriye de gidecek, sonu ne olacak?"

"Oluruna gider."

"Yanlış düşünüyorsun. Bana maksadını söyle: Gönül mü avutacaksın, yoksa kocandan boşanıp evlenmeyi mi aklına koydun? Avunmaksa karışmam, fakat evlenmeyi tasarlıyor-

san daha ağırbaşlı hareket etmelisin. Mademki kocandan hiç hazzetmedin, ailesini de yadırgıyorsun, en doğrusu fırsattan yararlanmaya bakmaktır."

Ferhan'ın önünde bir mangal duruyor; odanın soğuğunu ancak kırabilen küllü ateşe ellerini ara sıra uzatıyor; kürkünü omuzlarına almıştır. Mangal ona sigara içmek isteği veriyor; çantasından aldığı sigarayı ateşe sürerek yakıyor, dumanını zevkle savuruyor. Kuşkusuz o halini de gelişmiş, kibarlaşmış güzelliğine dekor olarak uymamakla beraber, gene de yakıştırıyor. Fakir eve gelmiş zengin kadının çekiciliğini bu dekor adeta artırır, ona sevgilisiyle buluşmak için kenar mahalledeki bir buluşma evine gelmiş sevdalı kadın görünümü verir, serüven çeşnisi katar. Soruyor:

"Yani hedef evlenme mi olsun?"

"Elbette. Seni gerçekten sevmediği, onun da evlenmeyi düşünmediği ne belli? Hazır daha çocuğun da yok."

"Geçinmeye niyetim olmadığından, yok."

"Biliyorum. Dikkatli davranmakta isabet ediyorsun."

Ferhan sigarasının izmaritini küle gömerek söndürdü; bir daha yaktı; susuyor, düşünüyor. Neden sonra diyor ki:

"Akşama otele gelecek ama uzakta duracak. Beni bir gün bile göremezse dünya başına zindan olurmuş. Bu sefer oraya seni de götüreceğim. Yeni mantonu giyersin, çantan güzel, ayakkabıların da..."

Saydıklarının hepsi Ferhan'ın hediyesiydi. Saliha muradına ermişti; sarardı, o dillere destan olan binaya ilk kez girecekti. Ayağa kalktı:

"Kahve takımını getireyim," dedi. "Mangal ateşinde pişen kahvenin tadı başka oluyor, değil mi? Birer de sigara yakarız."

Duranbeylilerin görkemli apartmanında çoğunlukla yokluğu çekilen kahve, şu dar gelirli insanların evinde daima bulunurdu, vaktinde yemek de çıkardı.

* * *

Gene o gün Rasih Bey –apartmanına çapkınlık gecesinden sonra sabahleyin döndüğünü öğrenmiştik– güneş batarken uyandı. Yaşlı nine ile hasta besleme dışında herkes sokaktaydı; sessizlik hoşuna gitti, bir süre daha yatağından çıkmadı. Hemşerisi Firuz ile çalgılı gazinoda geç vakit buluşacakları için acelesi yoktu.

Nihayet kalkmaya karar verip lambayı yaktı, başucunda bir gazete duruyordu; aldı, göz gezdirecekti, çerçevesi rujla çevrilmiş bir yazı dikkatini çekti. Merakla okuyor, baş taraflarını okurken de; hovardalık gecelerinin yatıştıracağına artırdığı bir şehvet coşkunluğuna kapılıp yazıda isimleri anılan o kibar sosyete güzellerinin elbise ve şapka tariflerinden zevk alıyor, hayalinde bunları birer birer canlandırıyor, aklından birtakım hülyalar geçiriyor.

Fikrince onlar kendi âlemlerinden baş alamayan bir topluluktur, bir tür tekke. Dışarıya sır vermezler ve uzun bir deneme dönemine bağlı tutmadan, güvenmeden aralarına yabancı sokmazlar. Aradıkları özellikler nelerdir? Onları ancak kendileri bilirler.

Bizleri gözleri tutmadı, diye hem yazıyı okuyor, hem de içinden söyleniyor. *Çömezliğe uygun bulmadılar. Halbuki onlar kadar varlıklıyız, para sarf ediyoruz. Eh, içimizde pek iyi giyinen, güzellikçe kendilerinden aşağı kalmayan kadınlarımız, kızlarımız, gelinlerimiz de yok değil. Yakışıklı erkekleriz ayrıca!*

Birden irkildi. O ne? Gelininden bahsediliyor, hem soyadını da yazarak! Göklere çıkarmışlar kızı; öbürlerinden bile üstün tutmuşlar. Nasıl olmuş bu iş? Yoksa oğlu Saim ötekine berikine yüzsuyu mu dökmüş, birine para mı yedirmiş? Homurdandı:

"Hepsini yapar, o hımbıl! Karısının hoşuna gitsin diye yalvarmıştır; kesesinin ağzını, yani benim kesemi açmıştır, ziyafetler mi çekti, hediyeler mi aldı... Herhalde yolunu buldu."

Biraz daha düşününce fikrini değiştiriyor:

"Belki de öyle bir şey yok. Gelin aslında güzeldi, yiyip içip süslenince daha da gelişti. Gerçekten zarif giyiniyor, bunu inkâr edemem. Hiçbir şey karşılığı olmadan da dikkati çekmiştir."

İçine bir kurt da düştü!

"Sakın bize sezdirmeden tekke yâranına[1] katılmış olmasın? İçlerinden biri bizim gelini gözüne kestirmesin? Hepsi olabilir, Saim farkına varmaz. Varsa da karı hatırı göz yumar, Allah'ın aptalı!"

Gazeteyi karyola başı masasının çekmesine katlayıp koydu; dışarıya seslendi:

"Yahu, kimseler yok mu orada? Ne cehenneme gittiniz? Geberdiniz mi hepiniz? Bir kahve yapın bana!"

Paytak besleme, yanakları grip nöbetiyle mosmor, kapıda göründü; korku içindeydi, güçlükle dedi ki:

"Evde hiç kahve yok, beyefendi!"

"Yok mu? Daha ewelsi gün bir kilo getirmiştim; karabor-

1 yâran: bir amaç çevresinde toplanmış veya aynı amacı güttükleri için bir araya gelmiş olanların tümü

sadan seksen beş liraya zorla buldum. Hepsini ziftlendiniz mi? Nineye kahve mi dayanır? Sen de içmişsindir, fincan fincan, cezve cezve!"

"Vallahi billahi, gözlerim kör olsun bir damlasını ağzıma koymadım; koydumsa ağzım çarpılsın."

"Sus! Çık dışarı! Şimdi kalkarsam ağzını burnunu dağıtırım; tıraş olacağım, sıcak su getir."

Rasih Bey neye elini attıysa bulamadı; temiz gömlek, ütülü pantolon, mendil. Çoraplar yıkanmış, fakat devşirilmemiş, bir yığın halinde karmakarışık dolaba atılmıştı. Birbirine uygun iki tanesini bir araya getirinceye kadar, yetersiz ışık altında akla karayı seçti. Kusuru hep hizmetçilere yükletirdi; az çok bir şey veriyordu ya... Bunu bile içine sindiremezdi.

O gece dışarıda sabahladığı için karısına karşı atıp tutamıyordu; aslında bu gece de dünkü kadınla buluşacaktı. Cüzdanını yokladı, zihninden hesaplar yaptı; masrafını kalem kalem gözden geçirdi, yüz lira eksik çıkıyordu. Söylendi:

"Usulcacık karı mı çekti dersin? Yok, o yapmaz, anlattı ya; büyükbabası paşaymış, ayrıldığı kocası da maden sahibi... Gözü tok doğrusu, düşürdüm mü acaba? Yanlışlıkla on lira diye şoföre mi verdim? Uşak Hasan ben uyurken odama girmiş, aşırmış da olabilir; it yan apartmandaki kapıcının baldızına tutulmuş, para yediriyor demişlerdi... Baldız da fena değil hani! Köylü kıyafetiyle benim de hoşuma gidiyor. Serde alışkanlık var ya! Vallahi o zamanlar da fena değildi; avuç dolusu para sarf etmeden pekâlâ oyalanıyorduk."

Aklından gençliğini, köy çapkınlıklarını, bazı yosma kızları geçirerek giyiniyor. Bunlardan kimisi gene köydedir ama hırpalandıkları için kocakarıya dönüvermişlerdir.

"Hele o Nazlı ne tatlı kızdı... Önce Reşit baştan çıkarmıştı, elinden almıştım, kasabaya yerleştirmiştim. Zavallıyı kör Hüsmen mavzerle vurdu. Haydudu da biz hakladık ya! Hükümete kalsa üç beş yıl yatar, af olur çıkardı. O zamanlar hükmümüz yürürdü; mal da bizimdi, can da... Hey gidi günler hey! Şimdi çoluk çocuk maskarası olduk. Bak, kızanımız, kısrağımız için gazeteler neler yazıyor? Düdüğümüzün öttüğü zamanlarda yazsalardı kalemlerini burunlarından sokar, gözlerinden çıkarırdık. Paramız çok ama neyleyelim, etkimiz, sözü geçerlilik kalmadı."

Hanımefendi arabayı götürdüğü için bir taksi çevirtti, lodosla erimeye yüz tutan kar her tarafı vıcık vıcık etmişti. Şoför beş adımlık yola şimdi anasının nikâhını isteyecek.

"İki buçukluğu kabul etmez; yan cebine ihtiyaten bir yarım liralık, bir de tam lira koyayım, önce elli kuruş veririm, razı olmazsa lirayı!"

Böyle diyen Rasih'in dün geceki masrafı üç yüz elli lira tutmuştu; bu geceninki daha aşağı olmayacaktı. Onu düşünerek azıcık utandı.

"Benimki hasislik değil," dedi, "hak edilmeyen paraya kızarım; otele kadar araba üç kuruşluk benzin yakmaz."

Kendisinin cebine giren ve en kötü şekilde harcanan binlikler destesini hak edilmiş para sayıyordu.

ÜÇÜNCÜ KISIM

I

Rasih Bey, otelin vestiyerinde paltosunu acele etmeden, ağırbaşlı görünmek isteyen yapma bir davranışla çıkardı; o fikirdeydi ki verdiği bir liraya karşı vestiyerci kızlar gereği kadar nazik ve işe hevesli davranmıyorlar.

"Bir lira? Soyuyor bizi şu turistik oteller!" diye her sefer bir kere bile unutmadan öyle söylenirdi; girerken ve çıkarken. Kızlara da o yüzden antipatisi vardı. Sanki gayet düşünceli, kafası yüklü, canı sıkkınmışçasına, her zamanki maskesini takınarak salona bakındı; soldaki kalabalık, yemek kokulu, ana baba günü, gar büfesine benzeyen bölümü de kapıda azametle durup gözden geçirdi. Ne aileden ne de tanıdık tek kişi yok; ayrıca yer de yok. İçinden söylendi:

Zaten burada durmasam daha iyi... Ne olsa gece Mastaroğlu ile beraberim, gidip otelinin pastanesinde onu bulayım, bizimkilere yakalanmayayım.

Çıkıyordu; holde kardeşi Reşit ile karşılaştı. Reşit:

"Ben de seni arıyordum, evden çıktığını telefonda söylediler, konuşacaktım," dedi. Kardeşinin halinde bir tuhaflık sezen Rasih derhal hükmetti: Ferhan işini konuşacaktı, herhalde bunu bir aile meselesi yapmışlardı; sordu:

"Ne var? Beni pek aramazsın sen. Randevum var, geç kaldım, yarın konuşuruz."

"Biraz acele de..."

"Benimki de acele... Yarın dedik ya!"

Yaşça farkları bir buçuk yıl olmakla beraber, oralarda buna görenek gereği haddinden fazla önem verilirdi. Reşit'in ağabeyi, ayrıca aile büyüğüydü de. Otoritesine güvenerek yoluna devam etti. Kardeşini ortada bırakıvermişti.

"Avala bak," diye homurdanıyor. "Karıların etkisinde kalmış, bana maval okuyacak; kızı, gelinleri, belki de aralarında bizimkilerden de vardır, Ferhan'ı kıskanmışlar. Akıllarınca işi aile namusu meselesi yapacaklar, beni de körükleyecekler. Kendisinin kızı, gelini böyle gazetelerde methedilseydi sakat göğsünü kabartır, caka satardı. Ağzının payını veririm yarın... Bu gece keyfimi bozamam."

Böyle söylendi, ama gene de bir insaflı tarafı tuttu, kendi kendine bir itirafta bulundu:

Onlardan birinin kızı veya gelini gazete sütunlarına girseydi ben de aynı şeyi yapmaya kalkışmaz mıydım? Hani akrabanın akrabaya akrep etmez ettiğin, derler ya, doğrudur. Birbirimizi iğnelemekten hazzederiz, hele Duranbeyliler bu işte birebirdirler. Bereket çabuk yatışırız ve çarçabuk unuturuz. Hoş elebaşı hep Şahende'dir. Bir iş çıksın, birbirimize girelim, bayılır böyle şeylere! Yazıyı zaten rujla çizip karyolamın başına koyan da o değil mi? Uyku sersemi küplere bineyim de oğlumu, gelinimi haşlayım diye. Ben başlayacağım, sonra araya kendisi girecek, sanki yardım ile işi kapatacak. Faka basan ben olacağım. Pişşt!

Rasih o yaradılıştaydı ki bütün bunları düşündüğü halde yarın tamamıyla değişebilir, karısına uyarak Saim ile geline

yapmadığını bırakmazdı. Bu huyu yüzünden birçok kişi ile bozuşmuş, ne kadar ahbap kaybetmişti! Epeyce zarara da uğramamış değildi.

Holde sipsivri kalan Reşit Bey de bir müddet söylendi:

"Başımıza gelenler hep bu adamın idaresizliği yüzünden! Gelini şımarttı, başımıza çıkardı; oğlunu, kızlarını da şu hale sokan kendisi. Nesibe'yi hâlâ evlendiremedi. Nebile'ye de hükmünü geçiremiyor, nerelere gider, neler yapar, sorup anlamıyor, kızı baskıya sokamıyor. Yakında o taraftan da başımıza bir iş açılmazsa bana Reşit demesinler."

Küçüğü içinden söylenerek holde dolaşadursun, önce yaya gitmeyi düşünüp havanın poyraza çevirdiğini görerek gene taksiye binmek zorunda kalan Rasih de Reşit'e atıp tutuyordu:

"Ferhan'ı diline dolayacağına kendi gelinlerini yola getirsin. Ferda denilen karı her gün tek başına arabanın direksiyonuna geçip ne cehennemlere gidiyor, farkında mı? Nedir o direksiyon başındaki halleri, kıyafeti, delikanlılara aç aç bakışları? İstanbul halkının eğlencesi, vallahi! İşaret memurları arkasından bakıp alay ediyorlar. Fato ise dansöz... Kocası ile sabahlara kadar tepinip duruyor. Neredeyse barlarda numaraya çıkacaklar, serseriler! Yapma bebek kızı da sanki vitrinde duran cansız manken... Süzme revani!"

Reşit ne yapacağını bilmez halde etrafına bakınırken ilaç saatinin geldiğini hatırladı, paraya kıydı, gidip büyük salonda bir koltuğa oturdu. Kahve ve çay o günlerde yasaktı, alkol de. Meyve suyu getirtti, haplarını yuttu. Bir de baktı Şahende Hanım'la kem surat kızı Nesibe kendisine doğru geliyorlar. İlk düşüncesi şu oldu:

Konsomasyon paralarını bana verdirecekler, ötekiler de sökün ederlerse bittik!

Şahende Hanım, azametle maroken koltuğa gömüldükten sonra kayınbiraderine sordu:

"Gördün mü bizimkini?"

Beriki başıyla tasdik işareti verdi:

"Konuştun, tabii?"

Olumsuz işaret...

"Neden? Muhakkak işi sezmiş, söyletmemiş, başını alıp gitmiştir."

Gene işaret...

"A birader, doktorlar konuşmayı da mı yasak ettiler sana? Midendeki illet diline mi yayıldı? Ay, hepiniz bir türlüsünüz, tutarağınız tutar ikide bir. Allah'ın ne tuhaf kullarısınız!"

Reşit gülümsedi; yengesinin konuşması hoşuna giderdi.

"Ne diyeyim ki yenge," dedi. "Bilirsin kocanı. İşine gelmedi mi insana laf ettirmez. Acele randevusu varmış."

"Ha! Mastaroğlu serserisini kuyruğuna takıp sabaha dek sokak sokak karı peşinde dolaşacaktır. Randevusu yoktur, randevuevine gidecektir. Yakında kulakları düşer, eve döner, haftalarca yataklara serilir, çileyi bize çektirir. Ah ah... Neyleyim! Bana söz düşmüyor. Kendisini gazetelere yazdırmak neymiş, ben o Feriköy dilberine öğretirdim..."

Sözüne devam edecekti, birden sustu. Zira salonun antresinde Ferhan ile Saliha görünmüşlerdi. Gelin Hanım gene pek apiko giyinmişti. Numan onu uzaktan da olsa görmek için otele gelmeyecek miydi? İki sırdaş karara varmışlardı: Bu delikanlı Ferhan'ın gelecekteki kocası olacak, olması için de planlı şekilde çalışacaktı.

Şahende Hanım, aleyhinde faaliyete geçtiği gelinine işi sezdirmemek için sahte güler yüz takındı ama aradaki mesafe elverişliydi. Yarım sesle:

"Artık o mahalle kızını da buralara getirmeye başladı," dedi. "Ne otelin haysiyeti kaldı, ne de bizim!"

Nesibe hemen cevap yetiştirdi:

"Buraya daha neler geliyor, anne! Mahalle kızı olsun da namuslu olsun. Hem mahalle kızı olmak suç mu? O da Allah'ın kulu. Saliha hiç değilse kendine söz getirmemiş."

"Sen ahlak zabıtasının dosya memuresi misin? Kaydına mı bakıp? Benim kimseye güvenim kalmadı, kendimden bile şüphe edeceğim neredeyse!"

Söz düellosuna başlamak üzereydiler, ötekiler masalarına yaklaştılar. Şahende demin çekiştirdiği Saliha'yı iltifata boğdu:

"Nasılsın yavrum? Valide hanım da iyidir inşallah? Kusura bakmasın, ziyaretini iadede geciktim, kızım unutma, selamlarımı söyle. Bugünlerde muhakkak rahatsız edeceğim... Sinemadan mı dönüyorsunuz?"

"Hayır efendim, doğru bizim evden geliyoruz. Benim bir elbisem vardı da Ferhan yardım etti, eteklerini düzeltik, bir başına olmuyor bu iş."

"Öyledir, bir türlü hizasına getiremezsin. Şimdi bir makine çıkmış, lastiğini sıkınca fışfış etrafını sabun tozu ile kendiliğinden işaretliyor."

Nesibe düzeltti:

"Sabun tozu değil, talk yahut pudra!"

"Aman sevin, bir yanlışımı buldun! Bu kızın merakı da beni yalancı çıkarmak. Canım isterse sabun tozu, alçı, kireç, her şey koyarım, keyfimin kâhyası mısın? Çattık yahu!"

Reşit ayağa kalktı:

"Ben hesabı veririm," dedi. "Saat yedide doktorda bulunacağım."

Acele etmesinin sebebi, uzaktan Nebile ile öbür yengesi Şemsa Hanım'ın görünmesiydi; kalırsa onların konsomasyonunu ödemek de kendisine düşecekti. Ailece küçük hesapları büyütürler, büyüğüne aldırış etmezlerdi. Nitekim o gün bir simsarın "Halis Çin malıdır. Yıldız Sarayı yağmasında subay iken sonradan paşa olan bir emeklinin terekesinden düşürdüm," diyerek önüne sürdüğü bir çift kaba Portekiz vazosuna bin dört yüz elli lirayı sayıvermişti.

Ferhan kumru gibi oturuyor; kırıtmıyor, ama o etkiyi yapıyor; insana, "Dursa, uçmasa da okşasam, tüyleriyle oynasam, ağzını öpsem," dedirtiyor; o kadar sevimli, zarif ve masum! Numan'ın gelip gelmediğini ve nerede durduğunu kollamak görevini Saliha üzerine almıştır; işareti o verecek, verdi de... Göz kırptı ve elini sağ kulağına götürdü. Mahalle kızlarında göz kaşla meramını anlatmak ve işaretle konuşmak merakı vardır; en küçük yaşlarında buna alışırlar, idman ede ede ustası olurlar.

Az sonra Gelin, başını o tarafa çevirdi: Yağız delikanlı, folklorik giyimli kahveci kıza sanki birini soruyordu; göz göze geldiler. Ferhan'ın içi öyle tatlı ezildi ki, bir an vücudunda tattan başka bir şey kalmadığına, kokulu bir bal kesildiğine, bütün benliğinin acayip bir erimeye uğrayıp tada çevrildiğine hükmetti. Kendi tadından kendisinin içi bayıldı.

Eyvah, diye söylendi, *âşık olmuşum meğerse... Evlense de evlenmese de hiçbir çıkar düşünmeden onun olmaya can atacağım sanırım!*

Anlıyor: Şimdi Numan elini sallasa, "Gel buraya!" diye eliyle çağırsa, ne söyleyeceklerini ve sonunun nereye varacağını hesap etmeden kalkıp yanına gidebilirdi. Hatta kocası önüne çıksa, iter yürürdü; hele kaynanasını çiğner geçerdi; gözü bir şey görmezdi. Sevdiği adama içinden seslendi:

Artık yalnız senin için giyineceğim, senin hoşuna gideceğini düşünerek! Buralara da yalnız seni görmek için geleceğim. Gözüme başka biri görünmeyecek! Ah, ne toy, ne budala bir kızmışım, Cengiz'i sevecekmişim, züppe İlhami'yi beğenmeye kalkışmıştım. Bundan sonra bir sen varsın, ömrümün sonuna kadar, atsan, dövsen, ayaklarının altında ezsen de gene sana bağlı kalacağım.

Oturduğu yerde, gözlerinin akını devire devire çevresini gözden geçiren Şahende Hanım, Numan'ı süzerek diyor ki:

"Sinemacının oğlu değil mi şu çocuk? Yakışıklı delikanlı doğrusu! Karıların bayılmakta hakları var. Evlenmedi gitti; elbette evlenmez, gönül eğlendiriyor. Şimdi kiminle acaba? Zengin Yahudi kızını bırakmış diyorlar, bir ara Şenlilerin gelini ile düşüp kalkmıştı, önceki yıl da şu dazlak kafalı müteahhidin baldızı ile... Değil mi öyle?"

Gene kızı cevap verdi:

"Elalemin metreslerini biz ne bilelim? Defterini mi tutacağız? Hepsinin Allah cezalarını versin, kepaze yaratıklar!"

"Bilmeyeceksek neye geliyoruz buralara? Bizim eğlencemiz de onlar. Hem bana lololo olmaz kızım! Bilmediğin yoktur ama bilmezlikten gelmeyi kibarlık sayıyorsun. Vay düdüğüm vay!"

"Anne! Etraftan işitiyorlar; herkes bize bakıyor. Burada böyle konuşulur mu?"

"Belediye yasağı mı çıktı, duvarlara ilan mı yapıştır-

dılar? Keyfimin istediği gibi konuşurum, Milli Korunma Mahkemesi'ne verecek değiller a!"

Şemsa Hanım, çekişmeyi uzatmamak için dedi ki:

"Boş durur mu o? Geçen hafta bizim Ferda görmüş, Sarıyer üzerindeki tepe yok mu, oradaymış. Arabasında da bir kadın varmış, yabancıya benzetmiş. Belki bir Amerikalıdır. Hep de yerlilerle mi vakit geçirecek?"

"Allah Allah! Bu kışta kıyamette Ferda ne arıyormuş dağ tepelerinde? Baharı başına mı vurmuş?"

"Sabit ile gitmişler; Türkiye'ye ilk kez gelen bir otomobil şirketi müdürüyle karısına şehri gezdiriyorlarmış. Gelinimin baharı neden başına vurmuş oluyormuş, hemşire? Şenlilerin gelini mi o?"

"O anlamda söylemedim; otomobil merakı yüzünden başına bir şey gelmesinden korkuyorum. Havalar don... Bayır yerlerde araba bir kızak yaparsa Allah korusun uçuruma yuvarlanıverirler. Gazeteleri okumuyor musun? Denize yürüyen, dağdan yuvarlanan, birbirlerine giren otomobil kazaları resimlerinden her sabah bize günümüzü zehir ediyorlar."

Şemsa Hanım fırsatı kaçırmadı, taşı gediğine koydu:

"Sahi, gazete dedin de hatırıma geldi: Ferhan Hanım için bir şeyler yazmışlar, ben okumadım, evde konuşuluyordu."

Ferhan, demin Sarıyer tepesindeki rastlama haberi ile allak bullak olmuştu; bir ahbap masasında dedikoduya tutulmuş görünen sevgilisine neredeyse koşacak, otomobilindeki kadının kim olduğunu soracak, ağlayacak, bayılacak, skandal çıkaracaktı; elbet böyle bir şey yapmayacaktı, fakat yapmak aklından geçiyor, yapmaya gerek duyuyordu ya!

İçinden hırçınlaşırken bu sefer de gazete konusu açılı-

vermişti. Şahende Hanım yediği darbenin altında sarsıldı, ama kendini çabuk topladı; taktiğini değiştirecekti, memnun bir yüz takınarak:

"Ya, öyle olmuş," dedi. "Gelinimden bahsetmişler, göklere çıkarmışlar; hem de hiç haberi yokken. Nasıl yazmasınlar? İşte, meydanda; Allah özenmiş de yaratmış. Başkası olsa kurumundan yanına yanaşılmaz; aldırmıyor bile. Aferin yazan gazeteciye! Yazılmak için canını feda edecekler vardır ama doğrusu gazeteciler seçmesini biliyorlar. Kimbilir şimdi kaç kişi kıskançlığından kendini yiyordur!"

Bu sözlerle Şahende'nin, Şemsa Hanım'ın iki gelinine taş attığı meydandaydı; eltisi altında kalmadı:

"Yazılmasını istemeyenler de vardır elbette," dedi. "Buralarda neyse ne ama köydekiler okurlarsa iyi olmaz; tabii akıllarınca anlamlar verirler."

"Öyle köy, köylü kalmadı hemşire! Hem köylü ne der diye korkuyorsak dans da ettirmeyelim gelinlerimize, kızlarımıza... Plaja da yollamayalım. Hele direksiyon başına geçip ver elini Şile, cankurtaran arabası gibi otomobil koşturan bizim Ferdacığa da kim bilir neler söylerler? Ağızları torba değil ki büzelim. Varsın, söylesinler."

Şemsa gitmeye hazırlanır gibi davrandı, söylendi:

"Aman Şahende Hanım, sana da laf yetişmez ki! Söyleyip söyleyeceğime pişman oldum. Ben şehirliyim, köylü işine aklım ermez. Siz doğal olarak hemşerilerinizi daha iyi tanırsınız, bunca yıldır içli dışlı olmuşsunuz."

"Bunun utanacak tarafını görmüyoruz. Mademki o köylülerin çabalarıyla yaşıyoruz, kazancımızı veren onlar, şehirliden ne yarar geliyor?"

"Öyleyse köyleri bırakıp buralara niye geldiniz? Ne diye oturuyorsunuz?"

"Oturuyorsak paramızla oturuyoruz. Şehirli bizim yüzümüzden geçiniyor, cebine bizim paramız giriyor. Biz olmasak şehirleriniz sinek avlar."

"Sinek yerine sizi avlıyor, demek!"

"Gönül rızamızla avlanıyoruz, hepsi beş on kuruşumuzu almak için ayağımıza yüz sürüyor... Önümüzde yerlere kapanıyorlar, kızları, kısrakları, neleri varsa veriyorlar."

"Ama arkanızdan kıs kıs gülüyorlar!"

"Kendi maya bozuklukları!"

İki eltinin kızları karıştılar, analarını susturmaya çabalıyorlar. En zekileri olan Nebile tartışanları utandırıp terbiyeli olmaya davet yolunu buldu. Dedi ki:

"Bugün sinemacının oğlu bize pek bakıyor, gözleri bu tarafta. Galiba aramızda bir şeyler geçtiğini anladı, değil mi Nesibe?"

"Evet, başını çevirip çevirip bakıyor."

Sosyetenin o yakışıklı Donjuan'ına hoşa gitmeyecek bir durumda görünmek, ne Şemsa ne de Şahende Hanım'ın işine gelirdi; kendilerini toparladılar. Şen dul da o gün İlhami Bey'le sözlüydü, otele uğramasını beklemekteydi. Herkesin rahatlayacağını bildiğinden, tam bu sırada holde beliren müteahhidi işaret ediyor:

"Dayı Bey geliyor," dedi, "isabet... Neşemizi getirir."

İlhami salona girerken, Numan ikinci bir göz sevişmesinden sonra kalkmış gidiyordu; karşılaştılar, ayakta konuşuyorlar, el sıkışarak pek dostça ayrıldılar. Dayı Bey yaklaştı, eltilerle dul Nebile'nin ve gelinin ellerini öptü; bu sonuncusuna hitap ederek:

"Özellikle tebriğe geldim," dedi. "Her yerde şeker gelinimizin sözü... Hatta Numan Bey de şimdi onu söylüyordu. 'Şu oturan hanım mı gazetede övülen?' diye benden soruyordu: Biliyor ya Duranbeylilerle akrabalığımı... Tekrar tekrar tebrikler!"

* * *

Rasih ile Firuz karşı karşıya oturup içiyorlar. Oturdukları yer Beyoğlu caddesinin yan sokaklarından birinde, ufacık bir içkili lokantadır. Duranbeyli bazı akşam gösterişli yerlere karşı çekinme duyar, küçüklük duygusuna kapılır, böyle izbe köşeler arar. Çevresinde basit adamlar senli benli konuşup gereğinde yarenlik edeceği garsonlar ve müşteriler bulmanın, döke saça yemenin, eski alışkanlıklarına, köy ağalığına dönmenin sılasını çeker.

Gene öyle bir gündü. İçini açmak, derdini dökmek ihtiyacındadır; nitekim bu gece ikinci kadehten sonra Firuz'a yakınlık duydu, sokuldu; hovardalık gezintileri dışında hiç önem vermediği, adam yerine koymadığı hemşerisine, "Benim aziz kardeşim, senden gizli benim nem var?" gibi bir giriş ve pohpohtan sonra başladı yaşantısından şikâyete. İstanbul'a yerleştiği pek kötü olmuştu: Herkesin, karısının, çocuklarının, bütün aile kişilerinin ahlakı değişmiş, evde düzen kalmamıştı. Masrafa dayanamıyordu, çoluk çocuğun şımarıklığına da...

Firuz sabırla dinliyor; dinlemeyip ne yapsın? Bu gece gene ona bağlı; birlikte gene bir yere gidecekler; iki gün

evvel caddede rastlayıp arkalarından yürüdükleri ve bir pasaja dalıp konuştukları, randevu aldıkları iki güzel kadının adresini, apartmanını o biliyor, yol iz bilen Rasih'tir; kendisi şu İstanbul'un içinden bir türlü çıkamıyor ki! Aynalıçeşme neresidir, Tutkalcı Sokağı'nı nasıl bulsun?

Yalnız dinlemek de olmaz, başıyla onaylaması da yetmez, ara sıra bir şeyler söylemeli ve sormalı. Onun içindir ki bir kerecik gördüğü ve pek beğendiği Ferhan gözünün önüne gelince, doğrudan doğruya o bal ile badem İstanbul kızını sormaktan çekinerek dedi ki:

"Saim Bey oğlumuz sana yardımcı olmuyor mu? Olması gerek."

"Bırak şu hımbılı! Başımın asıl derdi o değil mi, Firuzcuğum? Ağzı yok, dili yok, kendi halinde hanım hanımcık bir kızcağızdı karısı. Ne desen 'evet' diyordu, gözümün içine bakıyordu. O da değişti, bizimkilere döndü; savurganlıkta hepsine taş çıkardı. Şimdi bir giydiğini bir daha giymiyor; her ay üç beş çift ayakkabı ısmarlıyor. Ya kukurik şapkalara harcadığı para? Onu bu duruma getiren Saim... Şımarttı, başına çıkarttı."

"Vah vah!"

"Geçen gün evde kimse yoktu, hepsinin odalarını birer birer dolaştım; dolaplarına baktım. Her dolabın dibinde bir yığın ayakkabı! Ökçeleri biraz aşınmış, dar veya geniş gelmiş, modaya uymamış diye atı atıvermişler."

"Günah!"

"Günah ya... Ben de ne yaptım biliyor musun? O sırada sokaktan bir eskici geçiyordu, ne varsa toparladım, verdim; herif çuvalına doldurup götürdü."

"Çok iyi etmişsin. Geldikleri zaman ne yaptılar? Kıyamet koptu mu?"

"Ses çıkaramadılar. Ayakkabıları gibi onları da atardım sokağa!"

Firuz az daha soracaktı:

"Yenilerini ısmarlamadılar mı?"

Vazgeçti. Herhalde ısmarlamışlardı, belki de eskilerden kurtulduklarına memnun bile olmuşlardı. Soran öbürüdür:

"Gazetede okumadın mı?"

"Neyi?"

Rasih Bey demin tütüncüden üç tane alıp cebine yerleştirdiği gazetelerden birini çıkardı, sütunu buldu, açıklama yapmadan okumaya başladı. Firuz o dokundurmalı, ikircikli, anlamları kapalı, kelime oyunlarıyla dolu bu sözleri pek kavrayamamakla beraber, hemen hepsi de göklere çıkarılan bir sürü kadından, kadın tarif ve belirtmelerinden hoşlandı; hatta bir ara işin sonu nereye varacak hesaplamadan, yayvan yayvan söylendi:

"Melekler geçit resmi bu be! Acaba sahiden hepsi de bu kadar güzel şeyler mi?"

Duranbeyli işitmezlikten geldi, yalancı bir öksürük tutturdu. Firuz, "Bitti mi?" diye sorunca da gazeteyi dizinin üzerine koyup elini kadehe götürdü. Dedi ki:

"Güzel veya değil... Hepsi de namuslu aile kadınları bunlar..."

"E, ne diye böyle herkese reklam ediyorlar?"

"Avrupa'da usuldenmiş! Sosyete haberleri verilirmiş. Bizim gelinden de söz ediliyor..."

"Deme?"

"Evet... İşte, dinle!"

Cümleleri okudu; Firuz şaşırdı, bir şey söylemedi; söylemesi gerekti? Ne demeli ki ne şiş yansın, ne kebap? Sonunda mırıldandı:

"Kötü bir şey yazmamışlar."

"Kötü olmadığı kesin... Kesin ama bizimkilere anlatamayız, geri kafalı karılar, herifler! O sütunda adı geçsin diye hepsi can attığı halde, şimdi gelini kıskanıp yaygarayı koparacaklar. Demin bana Reşit'i göndermişlerdi, ağız açtırmadım, başımdan savdım."

Ağır bir suskunluk oldu; gene Rasih konuşuyor:

"Şimdi bunu köyde yayacaklardır. Ben aldırmam öyle şeylere, topunun hakkından gelirim Allah'ın izniyle, ama arada dargınlık çıkacak, birbirimize gireceğiz."

"Öyle şey mi olur? Ben yarın Reşit'i görürüm, Rıza'yı da... Anlatırım işi."

"Tamam, benim de senden istediğim bu. Sağlığına..."

Firuz hemen hemen kendilerininki kadar saygın bir çiftçi ailesinde baş gösteren anlaşmazlıktan memnun gibidir. Hükümete ve köylüye karşı birlik olurlar ama, iç kavgalarından ve geçimsizliklerinden zevk alırlar; üzgün görünmek ve arabulucu rolü takınmak şartıyla!

Kadeh beşe çıkınca, Rasih'in derdi büsbütün arttı, taştı:

"En iyisi," dedi, "hepsini toparlayıp yeniden köye gitmek, köyde yerleşmek. Bak, sizin aile ne iyi yapıyor, çiftlikten ayrılmıyor. Ara sıra geliyorsunuz, erkekleriniz eğleniyor, kadınlarınız öteberi alıyor, gene memlekete dönüyorsunuz. O yüzden de topraklarınızın başında bulunup bizden çok ürün

alıyorsunuz; kazancınızla topraklarınızı genişletiyorsunuz... Eh, içinizde Allah versin han, apartman sahibi olan da var. Kâşif Bey Sıraserviler'de bir tane daha almış. Biz paramızı sokağa atıyoruz, birader... İte köpeğe yediriyoruz."

Nutuk, sızıltılı bir sesle uzayıp gidiyordu. Firuz dayanamıyor, içinden:

Saat yaklaştı, ne olsa susacak. Ötesi keyifli, kadın meclisi, diyor, dakikaları sayıyordu. Hatırlattı:

"Gecikmeyelim, kaçırırız keklikleri..."

"Ha sahi, vakit gelmiş, kalkalım; keyfim pek yerinde değil ama..."

"Açılırsın, bu gece unut şu saçma şeyleri! Zaten hiçbiri bir metelik değmez."

İngiliz sarayı yanından sokağa doğru yürüyorlar, sola, sonra sağa saptılar, bir yokuştan indiler. Ayaz şiddetli, çamurlar donmuş, yollar ıssız. Kararlaştığı üzere sıra düğmeli zile iki kesik, üç kere uzun işaretli basıştan sonra kapısı yukarıdan elektrikle açılan loş antreli bir apartmana girdiler. Rasih:

"Dördüncü kata çıkacağız," dedi. "Asansör yok, bizi bekliyorlar, oyun etmemişler."

Firuz asansörsüz bir randevu evi eğlencesinin daha ucuza mal olacağını düşündü, şikâyete gerek görmedi. Aralarında önceden konuşmamışlardı ama iki kadından en genci ve güzeli gene Rasih'in payına düşecekti. Bu onun yarı İstanbullu, akıl hocası ve bilirkişi olmasının mükâfatı idi.

Duranbeyli önde Mastaroğlu arkada, merdivenleri ağır ağır, sahanlıklarda dinlene dinlene çıkıyorlar; doktorun önerilerine uyarak!

II

Dört akşam Numan sözünde durdu; Ferhan'la otelde, uzaktan bakıştılar; bir dam altında bulunmanın ve birbirlerine bağlılıklarını göstermenin tadıyla avundular.

Gazete meselesi için için bahis konusu olmakla beraber, Şahende Hanım'ın diline dolanmaktan pek haklı olarak çekinen kızlar ve gelinler, işi açığa vuramıyorlardı; Şemsa da susmuştu. Reşit ise bu günlerde kumardan başını kaldıramıyor, kaybettiğinden gözü dünyayı görmüyordu.

Şu da olmuştu: O cahil ve züppe yaratıklar, yazının etkisi altında kalarak Ferhan'a karşı tutumlarını değiştirmişler, giyim kuşam ve sosyete töreleri hakkında fikirlerini almaya başlamışlardı; gelinin saygınlığı yükselmişti. Öbürlerine üstünlük elde etmesinden dolayı Şahende Hanım'ın gözünde de büyüdüğünü anlayan Ferhan –Numan'la âşıkdaşlığının ilerlemesinden memnun– neşeli, uysal bir kız olmuştu.

Hatta o sevinçle şimdi, ilk günlerdeki gibi kaynanasına da sokuluyor, hizmetine koşuyor, kahvesini pişiriyor, dolaplarını düzenliyordu.

"Sizin sevdiğinizi bilirim..." diye ara sıra kaymaklı lokum, fıstık ezmesi de getiriyordu. Genel barışı ve iyi geçinişi kutlamak üzere kayınpeder bir akşam kendi ailesini yeni blok apartmanlar altındaki gece kulübüne götürdü. Sol tarafına da gelinini oturttu: Gazetenin ballandıra ballandıra yazdığı, artık sosyeteden sayılan, sosyetece onaylı gelinini...

Tuhafı şu ki yalnız Duranbeyliler değil, otel ve gece kulübü devamlıları da yazıdan sonra bu Ferhan'a önem verir olmuşlardı; toplantılarda adı geçiyordu; konuşmalar daha

çok karşıt ve küçültücü bir yol tutmuştu ama yeni elemanın ilgi çekici taraftarları da yok değildi. Mesela Saip Bey'le Nilüfer Hanım, sırlarını ve maksatlarını bildikleri ve tuttukları Numan'ı memnun etmek için kızın propagandacısı kesilmişlerdi. Karı koca aşk işlerine burunlarını sokmayı ve monden yöntemde aracılık etmeyi severlerdi.

Nitekim hafta içinde düzenledikleri bir kokteyle hem Ferhan'ı ve kocasını, hem de yağız delikanlıyı çağırmışlardı. Kayınpederin ziyafetinden bir gün önceki sinema randevusuna Ferhan gitmedi, Saliha postaneden telefon etti; gelemeyeceklerdi, dikkati çekmekten korkuyorlardı. Fakat ertesi gece yerin ismini verdi, arkadaşı orada olacaktı. Uzun konuşmadı, telefonu kapattı.

Bu, iki kızın baş başa verip hazırladıkları planın gereğiydi.

Kulüpte Ferhan boyuna kapı tarafını gözlüyor... Kendisi sinemaya gitmediği için Numan'ın da gelmemesinden korkmaktadır. Rasih Bey:

"İyi ki yerimizi müdüre söyledim de bir gün evvelden kapattım," diyor. "Bütün masalar dolu... Yanımızdaki boş ama, rezerve edilmiş. Uygunsuz adamlar gelmese bari... Mesela sarhoş Amerikalılar... Rahatsız oluruz."

Gelin tam bu sırada baktı ki, kapının önünde Nilüfer Hanım, arkasında kocası; o tarafa doğru ilerliyorlar. Masa onlara ayrılmış ama dört kişilik. Numan da mı gelecek acaba?

Gelecek, diye sevindi, belki de yolladığım haber üzerine bize ayrılan masayı öğrenmiş, yanındakini tutmuştur. Onun tanımadığı adam mı var? Herkese sevdirmiş kendisini.

Saip Bey, göz aşinalığı olan Duranbeylileri başıyla selamladı, Nilüfer Hanım da nezaketle gülümsedi. Şahende Hanım yavaşça diyor ki:

"Bunlar da hangi taşı kaldırsanız altından çıkıyorlar. Kimlerdir bilmem ama ikisini de gözüm tutmadı gitti. Parayı nereden buldukları da belli değil. İlhami öyle söylüyordu."

Nesibe cevap verdi:

"İlhami Bey için de söyleyenler var."

"Halt etmişler, İlhami bugüne bugün müteahhit... Defter tutuyor, vergi veriyor."

"O bey de soylu biri, gelirleriyle yaşıyor... Rıza amcamdan duydum."

"Rıza amcanın dünyadan haberi yoktur, ne derlerse inanır. Acaba yanlarına gelecekler kim? Hanım genç meraklısıdır, her zaman masasında bir delikanlı bulundurur."

Sözünü bitirmişti ki, Numan, ilk tanıştıkları gün sinema bürosunda beraberce yemek yedikleri yaşlı sefir beyle içeri girdi; doğruca Nilüfer Hanım'ın masasına yürüyüp oturdular.

Gelin ile sevgilisinin aralarındaki mesafe yarım metre, hem de yerleri karşı karşıya. Şahende Hanım, 'Ben ne anlayışlı kadınım' dercesine bir tavır alıp gene fısıldadı:

"Demedim miydi? İşte sinemacının oğlunu bekliyormuş."

"Yapma hanım! Bu kadar da kötü yorum olmaz."

"Kör kör, gözüm parmağına... Ben dediğimi bilirim."

Ferhan usulcacık kocasını uyardı:

"Sen söze karışma... Hepsini de tanımazlıktan gelelim; sanırım onlar da aynı şeyi yapacaklar."

Genç kadın, gözdesi delikanlıya herkesin içinde sanki bir masada oturuyorlarmışçasına yakın bulunmaktan önceleri hem ürktü, hem de kendisini idare edememek, dikkati çek-

mek ihtimalinden rahatsız oldu. Nasıl davranmalıydı? Durgun mu durmalıydı, yoksa konuşkan, hareketli, neşeli mi?

Sonuncusunu yeğledi. Zaten sosyete sütununda adı yer alalı konuşmalarına ailece önem verilmekteydi; halbuki daha birkaç gün önce söyledikleri arada kaynayıp gidiyordu. Hele kendisine karşı gözlerdeki bakış kötüydü:

"Karnı bizim paramızla doyan, sırtı bizim paramızla elbise gören, hiç iken paramızla bir şeye dönen fakir kız!"

Bugün de bakışlardan aynı anlam büsbütün silinmemişse de bir ilavesi var:

"Evet öyle, ama yediğini, giydiğini hak etti. Parayı kullanmasını bildi, çevreye şan verdi."

Ferhan şu fikirdedir: Eğer Numan yolunu bulur, başka bir gazete veya dergide yeniden kendisinden bahsettirebilirse gradosu daha da yükselecek, Gelin Hanım Duranbeylilerin filmlerde gördükleri cinsten bir tanrıçaları olacak. "Yılanlı Tanrıça!"

O filmi çocukluğunda görmüş, unutamamıştı; kobra yılanı karşısında dans... Heyecandan titremiş, sonraları evde, odanın ortasına analığının kemerini yılan şekline sokup yayvan bir sepete koymuş, ucunu da yassı yılanbaşı gibi bir kaleme geçirmiş, dikleştirmiş, çevresinde kıvrılıp bükülerek, bel kırıp kalça sallayarak tuhaf danslara girişmişti.

Şimdiki kobram karşımda duran yağız delikanlı! Hain ve sevimli yılan! Ah, hani ya, nerede, senin çevrende Maria Montez gibi dans edeceğim günler, hem korkarak, hem taparak, kendimden geçerek, diye içinden söyleniyor; Numan'a kaçamaklı bakışlar atıyor. Bazen gözleri buluşup birbirlerine takılı bir süre duruyorlar, istemeyerek ayrılıyorlar; tıpkı geçen savaşta İs-

tanbul tepelerine yerleştirilen ışıldakların geceleyin gökte ışıklarını kavuşturmaları, uzunca bir ışık öpüşünden sonra istemeye istemeye uzaklaştırmaları gibi...

Gelin hanım o projektör oyunlarını hayal meyal hatırlıyor. O tarihlerde anası sağdı, babası da servetini henüz yitirmemişti. Kuzguncuk sırtlarında kendi köşklerinde otururlardı. Bunları belleğinden geçirdi:

Fakir düştük diye bizi pek küçük gördü Duranbeyliler ama onlar köylerinde şalvarla gezip gübre yığınlarında oynaşırken, benim atalarım köşklerde, konaklarda oturup, atlarda, arabalarda geziyorlardı! Bu huyla onlar ne yapsalar gelinlerine kendilerini sevdiremezler.

Bir ara insafa geldi:

Fakat, diye düşündü, *şimdi ben onların yardımıyla şu yerlere gelebiliyorum; bu giyimimle prenses gibi baş köşeye oturup kurularak! Onlar olmasaydı Numan'ı nerede tanıyacaktım? Yüzüme bakar mıydı acaba? Şimdi Belçika'da bulunan Cengiz için gözyaşları dökecektim, evde köşe penceresine geçip kendime pazen gecelik dikecektim.*

Şahende Hanım arkadaş sayısını artırmaktan ve bir yerde yeni tanıdıklar sağlamaktan hoşlanır; diyor ki:

"Yanımızdakiler bizimle konuşmak istiyorlar ama cesaret edemiyorlar."

"Nereden buna hükmettin anne? Ben onlarda hiç de öyle bir hal görmüyorum."

Her zaman aksilik eden kızına çıkıştı:

"Sen burnunun ucundan ötesini görmezsin; onu görmen de burnunun bir karış olduğundan! Görünmeye can atıyorlar, demin hanım bana baktı, nazik nazik gülümsedi; hep bizden söz ediyorlar."

"Ferhan'ı konuşuyorlardır."

"O bizden değil mi? Düşün de öyle söyle."

Dans başlamıştı. Numan ile Nilüfer Hanım piste çıktılar. Yağız delikanlının atletik vücut biçimliliğini, zarif tavırlarını, usta hareketlerini kadınlar hayran hayran seyrediyorlar. Şahende Hanım da gözlerini gence dikmiş, kendinden geçmiş bir durumda... Geçmişi mi alından geçiriyor, haline mi acıyor, gelecek için olmayacak hayaller mi kuruyor, belli değil, ama kafası bir şeylerle işliyor.

Ferhan, "Haydi, biz de kalkalım," diyen kocasına uydu; ortaya doğru yürüdüler. Hissetti ki pistte; Numan'dan sonra dikkati ve hayranlığı üzerine çekecek olan kendisidir. Elbisesini o gün terziden alıp giymiştir; bakım ve masajla kalçalarına uygun şekli verdiğinden, artık dar etekten ürkmüyor, tersine böylesini yeğlemektedir. Her erkek bakışının; görünürlüğünü kaybetmiş birer el gibi beli üzerinde dolaştığını ve sıcaklığını sanki duyuyor, o hayali dokunuştan pek hoşlanmasa da beğenildiğinin işareti olmasından dolayı katlanabiliyor.

Dans sırasında iki çift birbirlerine yaklaşınca, eğer Duranbeylilerin masasından görünmez yöne düşmüşlerse sırdaşça gülümsüyorlar; karşılıklı söz atıyorlar. Nilüfer Hanım:

"Kokteyle gelmeyi unutmayınız, salı günü, altıda..." diyor. Saim de cevap yetiştiriyor:

"Geleceğiz, gelmez olur muyuz?"

Numan ile Ferhan sadece gözleriyle konuşuyorlar; bunlar birbirlerine imrenen, yutkunan, özlemlerini söyleyip iç çeken bakışlardır. Erkeğin kara gözlerinde alev alev istek yanıyor; kadınınkilerin masmavi çiçeklerine bir güneş vu-

ruyor, bir gölge serpiliyor. O bakışlar erkeğe açıklı koyulu ışıklarla umutların ve umutsuzlukların işaretini veriyor, birinden birine geçtiğini renk değişiklikleriyle anlatıyor.

Ferhan bu kadarcıkla kalmak şartıyla kocasının kolunda, onun varlığını duymadan Numan'ın çevresinde, o tat evreninde saatlerce dans edebilir. Gene bir fırsat çıkınca Nilüfer fısıldadı:

"Sizinkilerle tanışabilirdik ama sormadan karar veremedik. Ne dersiniz?"

Uzaklaşmaya mecbur oldular. Karı koca verilecek cevabı hazırlamaya vakit bulmuşlardı; Ferhan istemiyor. Saim ikinci karşılaşmada:

"Şimdilik dursun," dedi, "bir gün düşünürüz."

Gelin Hanım neden istememişti? Kaynanasını bayağı buluyor, kaynatasının yerli yersiz konuşmasından çekiniyor, kolay elde edilir sıcakkanlı, taze dul görümcesini Numan'dan biraz da kıskanıyordu. Zaten kıskançlık korkusu vermediğinden dolayı kocasını sevmiyordu ya! Böyle erkek mi olurdu?

Danslardan birine Saim ile Nebile kalktı. Bu kez Numan gene olgunca bir tanıdığı hanımla dans ediyor. İki erkeği karşılaştırma fırsatı bulan Ferhan, aradaki farka bakarak kendisine acıdı. Aşk onu büsbütün acımasız, adeta hain etmişti. Evli bir kadın ihanete hazırlanırken önce kocasını küçük görmeye, kocasına kin tutmaya başlar; ihanet hastalığının ilk belirtisi budur. Gene kadın bağlarının kopmasına bir intikam alma niteliği vermek için de kocasını kabahatli bulmaya çabalar; onu kendi hakkına saldırmış gibi görür. Nitekim Ferhan pistte hantalca dolaşan Saim'e bakarak:

Ne cesaretle benim kadar güzel bir kızı almaya heveslendi, di-

yor. *Para ile tutacağını mı sandı? Bağlı kalmamam kuşkusunu aklına getirmedi mi? Girdiğim şu yepyeni dünyada kendisinden çok yakışıklı birine gönül verebileceğimi hesap etmesi gerekti. Nedime'yi almalıydı. Amcasının kızını! Akça pakça bir kız işte... Pekâlâ uyuşurlardı.*

Ya kendisi neden onunla evlenmeye razı olmuştu? Cevap veriyor:

Gözlerimi kamaştırdılar, zor durumda olmamdan faydalandılar, hiç değilse babamın yükü hafifler diye düşündüm; açıkçası kandırıldım. Kabahat gene onlarda. Zenginliğe aldanarak evlendiğimi bilmiyorlar mı? Böyle evlenmelerden hayır beklenmeyeceğini anlamlıydılar.

Şahende Hanım gelinine diyor ki:

"Pek sustun yavrum, eğlenmiyor gibisin, sıkıldınsa kalkalım."

"Tersine, pek eğleniyorum. En çok eğlendiğim gecelerden biri... Nebile'yi seyrediyordum; çoğundan daha güzel, dansı da mükemmel..."

Kalkıp gitmek mi? Ne diyordu bu kadın? İşi bir anlasa, Ferhan'ın nasıl bir dünyada olduğunu, yedinci kat gökte uçtuğunu, kimin kolları arasında dans ettiğini bir bilse...

* * *

"Sana bir şey okusam dinlersin?"

"Ne o, Armenak Efendi, yeni öğrendiğin bir şarkı mı geçeceksin? Burası yeri değil; bir koltuk meyhanesi bulalım da çakıştıralım önce... Sonra okursun."

"Alay edersin ama alayın da erkânını bilirsin, Asaf Beyci-

ğim. Ben sana gazete okuyacaktım, daha doğrusu gazeteden sosyete dedikodusu..."

"Ha bildim, zahmet etme, geline dair bir şeyler... Çoktan okudum. Sen bunu nereden öğrendin? Kim haber verdi de o gazeteyi aldın?"

"Sanırsın Armenak gazete okumaz? Dünya ile ilgisini kesmiş, manastırda keşiş olmuştur? Bizim kız torun, meraklısıdır, şiir de yazıyor. Ama bu şiir başka şiirdir. Nasıl ki bir zamanlar köprü üstünde oyuncak bir balık satarlardı, avuç içine koyunca el ısısından başını kaldırır, kuyruğunu oynatırdı, baldırı çıplaklar 'Bu balık başka balık!' diye bar bar bağırmazlardı?..."

"Hatırladım, jelatin kâğıttan balıklar, saçma şeyler."

"Tamam, dediğim şiirler de öyledir, nasıl o balıkların eti, kılçığı, pulu vesairesi yok, yalın kat ise, tatsız ve tuzsuz ise, hakiki balığa benzemez ise..."

"Anladık, uzatma azizim."

"Anladığını bilmez değilim, saymasından hoşlanıyorum."

"Ey, sonra? Demek istiyorsun ki bu şiirlerin de aruz ile ilişkisi yok, ölçüsü yok, uyağı yok, anlamı, ağırlığı yok, tatsız, tuzsuz şeyler!"

"Ağzını öperim, ben de bunu söyleyecektim; sen daha derli toplu söyledin. Kendini şair sayar da aruzun ne olduğunu bilmez. Bendeniz hiç değilse kulak dolgunluğuyla az çok bir fikir sahibiyim, aruz dediğin 'mefailün, müstefilatün' falan değildir..."

"Onlar gibi şeylerdir; bırakalım da asıl konuya gelelim."

"Fransızlar 'Revenons à nos moutons' diyorlar. Cahil

kimseler o 'mouton' sözünü basbayağı koyun diye tercüme ederler, 'koyunlarımıza gelelim,' derler."

"Biliyorum, nefes tüketme; 'koyunlarımıza dönelim', 'öz konumuza gelelim' anlamına kullanılır. Avukat Patelin'in bir sözünden alınma..."

"Büyük metr midir o Patelin dediğin avukat? Metr Labori yahut ki Maurice Garçon gibi tanınmış... Şimdik böylelerine 'dünya çapında' diyorlar ki güzel sözdür."

"Bu avukat uydurmadır, eski zaman piyeslerinde bir tipti, hani çobanı koyun gibi 'Bee!' diye bağırtır... Görmüşsündür, bizde de oynanırdı. Rica ederim, konumuza gel!"

"Geldim, torunum bir arkadaşına yüksek sesle okuyordu; idman için yüksek sesle okur ki, sesini işitip aksanını düzeltsin!"

"Geç!"

"Baktım, senin Duranbeylilerin adını karıştırmışlar içine... Okudum, keder ettim; gelini maytaba almışlar. Yapılır haksızlıktır bu?"

"Anlamamışsın. Hoş, övme mi, yerme mi pek anlaşılmaz ya. Alaya almamışlar, övüyorlar, göklere çıkarıyorlar."

"Ben yerin dibine sokmuşlar sanmıştım; iyi ki söyledin, bağrım ferahladı. Soracaksın, sana da ne oluyor? Nendir senin o kız? Ben güzel ne var ise, kadın, erkek, cami, kilise, çeşme veya kabir taşı, hepsine saygı duyarım. Hepsi de şu acıklı hayatımızın neşesidir; şenliğimiz, sevincimizdir, sanat eseridir. Kimini Allah yapmış, kimini o Allah'ın kulları."

"Aferin, güzel sözler bunlar!"

"Bendeniz güzeli ruh gözümle görürüm, bakarken itlik gözlerimi kullanmam. Hırsız o mala çalayım diye bakar, çap-

kın herif de kızı koynuma alsam diye kafasından hayvanca istekler geçirir. İçimizde hepimizin bir hayvan yatar ama yeri gelir o hayvanı şahlandırırsın, yeri gelir kafasına vurur, uslandırırsın. Sen hayvanın binicisi mi olacaksın, yoksa hayvan senin sırtında oturacak, dizginlerini ona mı vereceksin?"

"Hani konumuza gelmiştin!"

"Bırak ki azıcık filozofik konuşayım. Balıkçı kahvesi midir burası ki bilgisizce sözler edip vakit öldürelim? O melek yüzlüm bu akşam gelmemiştir?"

"Gelir, meraklanma... Daha erken. Sinemadaysalar dönüşleri yediyi bulur."

Mühendis Asaf Bey'in tahmini doğruydu. Ferhan o gün, bir kere ara verdikten sonra Numan'ın kulüp gecesini fırsat bulup işaretle tekrarladığı davete gene Saliha'yı peşine takarak gitmekten kendini alıkoyamamıştı; sinemadaydı.

Saat yedi olunca göründüler, ötekileri arıyorlardı; Ferhan, Mühendis ile Mimar'ın masası önünden bir baş selamıyla geçti. İki arkadaş, geçen taze güzelin etkisi altında susup kaldılar; tatlı sersemlikleri bir süre devam etti; sonra Asaf Bey dedi ki:

"Bu kadar çabuk gelişip, yeni çevreye bu derece kusursuz uyum göstermek bir marifet. Doğuştan elverişli olmasa yapamazdı. Gazeteci abartmamış, gerçekten güzel ve zarif... Her geçen gün çekiciliği artıyor, hatta diyebilirim ki son iki hafta içinde iç düzeninde de bir değişiklik var, anlatması güç bir şey, bir derinlik. Dünyayı daha iyi anlamaya, hayatın zevkine varmaya başlamış gibi bir hal, hem memnun, hem endişeli..."

"Asaf Beyciğim, farkında mısın sen bu sözlerinle âşık birini tasvir edersin? Gelin hanım birine gönlünü kaptırdı?"

"Öyle bir düşüncede değilim."

"Raporunu getirsinler ben imzamı atarım, aşk hali başımdan geçmiştir, bendenize de tarifi tıpatıp uygun bir acayiplik arız olmuş idi. Sevinçle keder gönlümde med ve cezir gibi değişirdi. Şimdi buna gel git mi ne diyorlar. Sen etrafta münasip bir erkek görüyorsun?"

"Bakmadım."

"Ben bakıyorum. Kimdir bu yıl aşk milli piyangosunun yılbaşı ikramiyesini kazanan şanslı adam? Bilse idim gider alnından öperdim. Acep şu delikanlıdır?"

Armenak Efendi'nin gösterdiği erkek, tuhaf bir rastlantı eseri olarak o sırada önlerinde durup yaşlı bir beyle konuşan Numan'dır. Mühendis diyor ki:

"Sinemacı Katmerli'nin oğlu, çapkının biri. Kaç tarakta bezi vardır, onun... Gelin'e sıra gelmez. İkisini bir arada, bir toplulukta görmedim de... Tanışmazlar."

"Ben onları birbirlerine uygun görmüşümdür. Bilirim ki kadın dediğimiz bin bir telden yapılmış müzik aletinin hoş melodiler çıkarması için şu delikanlı gibi bir virtüözün marifetli parmakları gerektir. Neylemeli ki gençler kendilerini olmadık yerlerde harcarlar. Frenk edebiyatçıları demişler ki: 'Si la jeunesse savait, si la vieillesse pouvait!' Kıyak lakırdıdır."

"Kıyak lakırdılar bugünlük yeter, azizim. Dereden tepeden konuşalım."

Fakat konuşamadılar, çünkü Asaf Hulusi Bey birden kızdı:

"Nedir," dedi, "Duranbeylilerin ve onlar gibilerin şu uygunsuz hayatı? Nasıl yaşayıştır, parayı ne biçim sokağa atıştır bu? Sokak sokak gezerler, tozarlar, gece gündüz sürterler, ne

saatleri belli, ne de yaptıkları ve yapacakları! Tamamıyla hiçten, bomboş, kupkuru zekâsız, faydasız, kültürsüz bir ömür... Ağlanacak şey doğrusu! Bundan daha zevksiz, maksatsız, gayesiz, abdal ve ahmak bir hayat düşünülebilir mi? Hepsi de can sıkıntısından, işsiz güçsüz dolaşmaktan patlıyor."

"Ne istersin ki yapsınlar? Topu birden fakülteye gitsinler, yoksa camiye? Evde oturup kadınları yün örsün, erkekleri kutsal kitapları okusun? Para bol, görgü az, bilgi desen hiç yok. Bekliyorsun ki herkese parmak ısırtacak, özendirecek hayat sürsünler? Açılacak en faydalı yaşama müsabakasını kazanıp dünya rekoru kırsınlar? Bırak Asaf Beyciğim! Biz bunları eskiden o zamanın vezir vüzera evlatlarında görmüş ve duymuştuk. Servetleri çarçur ederlerdi, çünkü baba fırını has ekmek çıkarır idi. Zamanımızın paşazadeleri de bunlar değil midir? Fermanlı adamlardır, devlet olanakları, ayrıcalıkları ellerindedir; hem hazineye vergi ödemezler, hem de 'Bizler sizi yaşatıyoruz. Kursağınıza ne ki giriyor, bizim toprağımızdan çıkıyor, sırtınıza ne ki giyiyorsunuz, pamuğunu, yününü biz veriyoruz,' diyorlar; üstelik caka satıyorlar. Büyük toprak saltanatı böyledir. Amerika'da yoktur sanırsın?"

Asaf Bey bu kez arkadaşının sözünü kesmedi; sözleri ukalalık değil, realist bir görüş, haklı bir eleştiriydi.

"Peki ama," dedi, "Amerika'da yahut başka yerlerde çiftlikleri geliştiriyorlar, yeni yeni kasabalar kuruyorlar; oralara uygar araçlar giriyor, türlü dernekler, yararlı kuruluşlar sıralanıyor, bol para işe yarıyor. Bizde bunlara benzer şeyler yapılıyor mu? Her yük gene devletin üzerinde... O devlet ki ayrıca bunları vergiden de muaf tutuyor, akıl alır şeyler değil! Ne kendilerinin, ne devletin, ne de memleketin kalkınıp gelişmesine yaramayan, boşa giden servetler bunlar!

Kültür, sosyal dayanışma, sanat bakımlarından beş paralık faydasını görmüyoruz."

"Görenler vardır. Bar ve gazino sahipleri, garajcılar, araba tamircileri, kumarhaneler ve randevuevleri, modistralarla şapkacılar... Bunlar vatandaş sayılmaz mı? Bizler de istifade etmiyoruz sanırsın?"

"Ne gibi?"

"Eh, para bu... Şık giyinmiş, takıp takıştırmış kuş beyinli küçük hanımların defilesinde bulunmak az şeydir? Köylerde kalsaydılar onları görebilecek, danslarını seyredecektin?... Bizim fakir fukara kenar mahalle kızlarımız moda kraliçeleri olacak, Parizyen diye gazetelere nam salacak. Her gün temaşasına can attığın şu parlak sosyete vücuda gelecek idi sanırsın?"

"Ama işledikleri hayır ürküttükleri kurbağaya değmiyor."

"Filozofi yapan şimdi sen oldun. Bırak, Asaf Beyciğim, bir viski ısmarla da onların afiyetlerine kadeh tokuşturalım. Sonra seni gece kulübüne götüreceğim. Yola giden arsanın bedelini, Allah zeval vermesin devlet baba avucuma tastamam saymıştır. Pamukçu paşalarımızla paşazadeleri Cadillac'larını sürerken, bundan böyle viraj zahmeti çekmeyecekler, o arabalara eski yollar dar geliyordu; lüks markaların şerefini kurtarmak gerekmezdir?"

* * *

Ferhan az önce sinema locasında ilk buluşmadakine oranla sevişmede epeyce fazlasına gittiklerinin farkındaydı. Numan'dan ayrılırken demişti ki:

"Artık otele uğramanıza gerek yok, gelmeseniz daha iyi olur, dikkati çekmesinden korkuyorum. Kaynanam yaman kadındır, geçen gece hep sizinle meşgul oldu, kendisine söz getirmemiş bir kadındır ama yakışıklı erkeklerden hazzeder."

Numan kesin, kararlı ve inatçı bir tavırla:

"Hayır," diye itiraz etmişti, "gene geleceğim, yüzünüzü aydınlıkta da görmek mutluluğundan beni yoksun bırakmayınız. Bilseniz o kaçamaklı bakışlar ne zevkli oluyor, ara sıra yudum yudum içilen olağanüstü nefis bir likör gibi... Hem tatlı, hem alkollü, hem de kokulu bir şey. İçim ısınıyor, içerken, bakarken diyecektim, çilek kokusu duyar gibi oluyorum; çilek ve biraz da leylakların açtığı Boğaziçi baharı!"

Ah, böyle sözler Saim'den işitilebilir miydi? Ne ondan, ne de zibidi bir mahalle delikanlısından başka bir şey olmadığını şimdi anladığı zavallı Cengiz'den! Gelin, otele girdiği sıra hâlâ o sözlerin heyecanı içindeydi; göğsü sevgiyle dolu, kabarıp iniyordu; gözlerindeki derin anlatımı sanki kendisi de okuyor, vücudunu saran sevgi havasını kendisi de ciğerlerine çekiyor ve bu havanın hoşluğu içinde sendelediğini kendisi de görüyordu.

Mühendis'le Mimar'ın masası önünden bu hava içinde, istek sarhoşu olarak geçerken iki yaşlının bakışlarından bu değişikliğini anlayıp bir şeyler sezdiklerinden kuşkulanarak içinden söylenmişti:

Aman şu akbabalardan da illallah! Işığı kaçmış gözleriyle yiyecekler insanı...

Otelde sadece iki küçük elti, Şemsa ile Meliha vardı; yanlarına çekinmeksizin oturdu. İkisi de o işlerden anlayacak

yaradılışta değildi. Nerede Şahende Hanım? Şöyle bir süzdü mü değişikliği seziverirdi.

Onun içindir ki, az sonra Numan görününce korkuya kapılmadan sevindi:

Ah, diye söylendi, *şuradakiler benim demin onunla bir sinema locasının arka tarafında diz dize oturduğumuzu bilseler, kıskançlıklarından ölürlerdi.*

Beğenmek ve beğenilmek kadar işin cakası da Gelin Hanım'ı heyecana salıyordu. Sevmek, sevilmek aslında güzel şey... Bir de ona Numan karışınca göğsü hem aşktan, hem de gururdan kabarıyor... Çok uzak olmadığına hükmettiği bir tarihte sosyete bültenlerinde nasıl yerleşecekti! Saim'den ayrılışı, Numan'la evlenmesi, yarı gizli birtakım kelime oyunları ve işaretler... Sonunda büyük haber: Evlilik! Şu kibar çevre yepyeni bir çift kazanacaktı: Numan ile Ferhan Katmerli. Yüksek sosyete vazosuna girecek olan bir çift orkide daha!

* * *

Ferhan, bir gün karlı, öbür gün çipil, ertesi günü sisli ve puslu ama hep soğuk ve rutubetli havaların süregeldiği bu haftalar içinde hayatının en güzel, ömür boyunca unutulamayacak bir bölümünü yaşadı.

Önce Nilüfer Hanım'ın kokteyl partisi, sonra yılbaşı gecesi, daha sonra, hepsinden önemlisi hatta müthişi, bir ikindiüstü Saliha'yı yanlarından uzaklaştırarak Numan'ın Mecidiyeköy'de yeni yaptırdığı, döşeyip dayadığı bahçeli, küçük köşküne gitmesi...

Doğrusu rastlantı da kendisine yardım etmişti. Sürekli ve şiddetli yağmurlar yüzünden çiftliklerindeki o Çotur Irmağı kabarmış, sular ovayı basmış, ekili tarlaları kaplamıştı. Kaynatasıyla kocası da yıkımı, zararı gözleriyle görmek için acele Duranbeyli'ye koşmuşlar, haberin abartmalı olduğunu anlamakla beraber bir kere gitmişken oralarda oyalanıp kalmışlardı.

İşte bu sebeptendir ki, Gelin Hanım tam yirmi gün, her gittiği yerde Saim'i peşinde götürmekten ve ona yalnız kaldığı saatler hakkında hesap vermekten kurtulmuştu; Mecidiyeköy'e gidebilmek atılımını göze aldıran da erkeklerin köyde bulunması olmuştu ya...

Kokteyl diye karı kocanın saat 18'den 20'ye kadar süreceklerini sandıkları toplantı, davetlilerin çoğu vaktinde gittikten sonra özel bir şekil almış, Ferhan ile Saim'i de Numan ve neşeli bir iki çift gibi paso parola geçerek alıkoyduklarından Bektaşi nefesleri okuyup hep bir ağızdan, "Hû Ali'm Hû!..." diyerek çağırmalarla, biraz dans, biraz kasap havası ve birçok içki ile gece yarısına kadar sürmüştü. Hatta sonuna doğru Türkçe ve birçok dilden açık saçık türküler söylenmiş, hora tepilmişti. Asıl hoşu çiftler ara sıra yan odalara çekilerek başlarını dinleme fırsatı da buluyorlardı. Nitekim Ferhan da Saim'le öyle yapmıştı. Fakat bir kere Saim fazla içkiden divanın üzerinde yatıp kalınca, onu kendi haline bırakmış, salona dönerken yolunu bekleyen Numan'ın kolları arasında başka bir odaya sürüklenmişti.

İçkili âşıkların içki kokan ağızları ilk defa orada birleşmiş, kolları birbirlerine orada dolanmış ve filmlerdeki gibi bu kolların gevşeyip açılması epeyce uzun sürmüştü.

Konuşmuşlardı da... Delikanlı, öpüş bitince, sıcağı sıcağına sormuştu:

"Yalnız ikimiz, ne Saliha, ne Saim, bir yerde buluşamaz mıyız?"

Ferhan her davranışın olağanlığına inandığı bir hava içinde, hem sarhoş, hem aşka susamış durumda idi:

"Ne zaman istersen... Ben hazırım, Numan!" diye cevap verdi. Gene filmlerde gördüğünü yaptı, kendine gelmiş de işin ağırlığını anlamış, utanmış ve ürkmüş gibi yapmacık bir süratle, fakat vücuduna gerekli kıvranışı vererek odadan sanki kaçtı.

Konuşmaya neden sonra, salonun bir köşesinde herkes bir şeylerle uğraşır, Nilüfer de Saim'i ötekilere yardım olsun diye pohpohlayıp lafa tutarken yeniden fırsat buldular. Numan:

"Kuşkulandırmamak için evinize telefon edemiyorum," dedi. "Size nasıl haber yollayabilirim? Saliha Hanım aklıma geldi, onun telefonu yoktur sanıyorum... Adresini öğrensem bir şekil bulurum."

"Onu işimize bu kadar karıştırmak doğru mu?"

"Ey, ne yapalım?"

"Evet, başka çare yok. Fakat nasıl olacak bu iş?"

Ferhan çoktandır Saliha'yı o işte kullanmayı düşünüyordu; arkadaşına açılmıştı da. Delikanlı:

"Öbür gün öğle üzeri benim büroma uğrayamaz mı? Ona benzeyen birçok küçük hanım yazıhaneye gelir, gider... Film çevirmek isteyenler."

"Yarın söylerim, kabul edip etmeyeceğini bilemem."

"Siz bir kere söyleyiniz, bekleyeceğim."

"Mektup yazmayınız, ben de yazmam."

"Sözlü haberleşeceğiz, merak etmeyin."

O gece Ferhan'la kocasını apartmanlarına kendi arabasıyla Numan getirdi, ama onları köşe başında indirdi. Üçü de beraber eğlendiklerinin evdekilerce bilinmesini istemiyorlardı, onlar bu çevreye uyacak ve olanları hazmedecek adamlar değildi.

"Başımıza bela olurlar, çiğlik yaparlar, en ufak bir şeye anlam verirler, sonuç çıkarırlar, tadımız kaçar. Büyüklerle aramızda yaş ve kuşak farkı var; gençleriyle de görgü ve düşünüş..." diye birbirleriyle dertleşmişlerdi. Saim o çapkın ve yakışıklı yeni ahbaptan karısını kıskanıyor denilemezdi. Sanıldığı kadar da bön müydü? Fakat her ikisi de durumu iyi idare ediyor, hele Numan daha çok Saim'den hoşlanmış gibi görünmesini pek iyi biliyordu.

Duranbeyli çiftinin yeni katıldığı bu çevrede kocaların, sünnet edilen çocuklar gibi gürültü patırtı, hokkabazlık ve karagöz oyunu yerine, kokteyl partiler, piknikler, danslar, gazino numaraları, turistik geziler arasında pek farkına varmadan aldatılmaları olağandı.

Öte yandan kadınlar da gene eğlence arası, önemli bir iş yapmıyor, kusur işlemiyormuş duygusuna kapılarak kocalarına sadakatsizlik etmiyorlar mıydı? Sonra normal sayılan bir iş de, aralarında evlenip boşanma ve yeniden evlenme olduğuna göre, aldatmayı hukuki bir sonuca bağlamak da mümkündü. O halde?

O halde Ferhan şayet Numan'ın kucağına atılsa bile, arkasından evlendiği takdirde bir ihanet değil, bir iş, bir değişiklik yapacaktı; bir hatayı tamir ve hayatını daha elverişli

bir evlenmeyle düzeltmiş olacaktı. Asıl güzeli, davranışını o çevre göreneklere uygun bulacak, yadırgamak bir tarafa beğenecekti de... Saygınlığı bir kat daha artacaktı.

* * *

Yılbaşı gecesini, yerler önceden tutulduğu için erkeklerin köye gitmelerine rağmen, Rasih Bey kolu, Müteahhit İlhami ile beraber gene otelde kutladı.

Daha evvel kararlaşan gün ve saatte, Saliha sinemacının bürosuna gitmişti, nazlanmadan, hatta onunla buluşup konuşacağına sevinerek, yürek çarpıntılarıyla...

Numan, genç kızı çelik yazıhaneli, krome takımlarla döşenmiş özel iş odasına aldı, kahve ısmarladı, sigara verdi ve masası önündeki koltuğundan kalkıp kızın karşısında duran sandalyeye oturarak ahbapça konuşmaya başladı:

"Arkadaşınız daha iyi bir hayata layık," diyordu. "Arasına girdiği aile aslında hiç fena değilse de onu mutlu edecek şartları var sayılamaz. Henüz bizim çevremize uyamamışlar, bunun için birkaç kuşak geçmeli. Öyle değil mi Saliha Hanım?"

"Evet, bir bakıma öyle, fakat olmuş bir kere... Ferhan katlanacak."

"Fedakârlığını beğeniyorum ama üzülüyorum da... Benim için ne düşünüyor?"

Saliha şaşırdı, kekeledi ve nihayet dedi ki:

"Pek iyi fikirleri var, size çok değer veriyor... Daima sizden bahsediyor."

"Ben her an kendisiyle doluyum. Buraya gelmenizi rica-

dan maksadım şu: Birlikte konuşmamız, durumumuzu anlamamız gerek. Acaba bir gün, bir yerde, yalnız başımıza..."

"Olamaz bir iş bu! Ferhan kabul etmez."

"Siz razı ettirebilirsiniz. Görüşme, gelecekteki yaşamımızla ilgili, en iyi niyetlerle görüşeceğiz, zira bu durum, bu şekilde devam edemez, anlıyorsunuz."

Saliha anladı: Numan gerçekten âşıktır ve evlenmeyi düşünmektedir.

"O halde kendisine söylerim, eğer uygun görürse tekrar gelir, cevabını bildiririm."

"Yarın gece yılbaşı... O da otelde bulunacak."

"Belli değil... Rasih Bey'le Saim dün acele çiftliklerine gittiler."

"Ne diyorsunuz? İşte bu âlâ! Dönmeden görüşme işini halletmeliyiz."

"Eğer İlhami Bey başka bir yere sözlü değilse, otele onunla gelecektir."

"İlhami öyle bir fırsatı kaçırmaz."

Saliha, kendisini ağıra satmak gereğini duyduğu için, hiç de ayrılmak istemediği halde bir iki kere gidecekmiş gibi davranmıştı; delikanlı da sevgilisinin en yakın ahbabıyla bulunmaktan bir türlü kendisini yoksun etmeye razı olamıyormuşçasına onu alıkoymuştu. Nihayet sonuncusunda beraberce kalktılar, yürüdüler.

Koridorda birkaç kez bekliyordu; görünüşe göre bunlar çevrilecek yerli bir filmde rol almak için gelmiş, yıldız olmaya hevesli gençlerdi; Numan'ı görünce ayağa kalktılar; kimi boyalı sarı saçlarına, kimi ince beline, kimi cilve ve çekiciliğine güveniyordu; hepsi de zavallı şeylerdi. Saliha'yı angaje

edilmiş geleceğin yıldızı sanarak kıskanç bakışlarla süzdüler. Gözleri tutmamıştı; içlerinden: 'Pistonlu galiba... Herhalde kodamanlardan birinin gözdesi...' diye söylendikleri hallerinden anlaşılıyordu.

Delikanlı hiçbirine yüz vermedi, misafirini dış koridora kadar uğurladı.

"Cevabınızı dört gözle bekliyorum," dedi. "Buluşmamız hayati bir meselenin çözümüne yarayacak."

Yılbaşı gecesi Ferhan, eğer bir güzellik ve zarafet müsabakası yapılsaydı, kraliçe seçilmese bile finale kalan üç beş favoriden biri olurdu; o kadar dikkati çekmiş, beğenilmişti.

Fakat Numan'a uzak düştüğü ve Dayı Bey'le dans ettiği sırada yalnız bir kere çarpışmakla kaldığı için, yeni yıla adeta hüzünlü bir durumda girmişti. Otel hıncahınç doluydu, düzensizdi, hemen hemen kimse memnun olmamıştı. Zoraki neşenin tatsız yaygarasından sersemlemiş bir kalabalık içinde sabahın dördünü güç buldular ve apartmana sanki birbirlerine küskünmüşçesine, konuşmadan döndüler.

Şu var ki, Ferhan zaten ailece katıldığı o geceden fazla bir şey beklememişti, ihtiyacı da yoktu; zira iki gün sonra sevdiği erkekle, hem de erkeğin dilediği yerde buluşma kararını almış, bu kararını Saliha ile kendisine bildirmişti.

O gün, iki arkadaş, saat üçte Şişli tramvay ve otobüs garajından sonra gelen sağ tarafta ikinci sokağa sapacaklardı. Köşede bekleyecek sarı bir otomobile binecekler, götürdüğü yerde inecekler ve önünde durduğu bahçeli eve gireceklerdi. Randevu bu şekilde düzenlenmişti.

Mademki Saliha da beraberdi, işi fazla büyültmeye gerek yoktu. Gelin Hanım düşünüyordu:

Demek gizli buluşmaların bir şekli de bu! Demek garsoniyer böyle de oluyor. Ben bazı romanlarda garsoniyerleri başka türlü, Beyoğlu'nun yan sokaklarındaki apartman katlarındadır diye okumuştum. Bahçeli bir köşk herhalde daha kibar bir şey. Numan kim bilir orada kimlerle buluşmuştur! Ama bundan sonra o fasıl kapanacak. Benimle eğlenmek değil, evlenmek istiyor. Çağırışı da ne yapacağımızı kararlaştırmak için!

Saliha o hususta Ferhan'dan daha emin; arkadaşına diyor ki:

"Hiçbir kadın onun üzerine senin kadar etkili olamamış. Baştan, sana âşık olarak doğmuş bu çocuk! Eğer Saim'le evlenmeden önce de bir yerde, mesela sinema kapısında karşılaşsaydınız gene bu iş olurdu, kimseyi dinlemez, gene seninle evlenirdi."

İki ahbap, boşanmayı en ufak noktalarına kadar düşünüyorlar, olacak işleri kendilerince düzenliyorlar. Nasıl ayrılacak, ne bahane bulacak, kocasına bunu nasıl açacak? En iyisi, bir kere yaptığı gibi dargınlık çıkarmak, baba evine dönüp bir daha geri gitmemekti.

"Numan'ın dediklerini harfi harfine yapacağım. O, elbette avukatlarının uyarılarına göre davranacaktır," diyen Ferhan şimdiden kendisini Duranbeylilerin misafiri saymaktadır. Bunu belli etmeye başlanış olacaktı ki, Şahende Hanım iki kızına ara sıra diyordu ki:

"Gelinde bir hal var, dikkat etmiyor musunuz? Önceleri hiç değilse odasına bakar, odasıyla meşgul olurdu; şimdi onu da bıraktı. Saliha aşüftesiyle sokak sokak sürtüyor. Ne çokbilmiş kızdır o Saliha yezidi! İşi gücü Ferhan'ı bizden soğutmak... Galiba boyuna Saim'i de çekiştiriyor. Karı, oğ-

lumdan beklediğini bulmadı, buna içerleniyor. İstiyor ki gelinin hem elbiselerini, hem parasını paylaşsın, hem de kocasını! Ne derseniz deyiniz, ben hallerini beğenmiyorum. Saim bari çabuk dönse!"

Birden oğluna da kızıyordu:

"Dönse ne olacak sanki? Karısını önüne katıp bilmediğimiz, tanımadığımız yerlere götürmeyecek mi? Kimlerle düşüp kalkıyorlar, haberimiz yok. Evde baba da yok ki hadlerini bildirsin! Rasih'in kızışma dönemi bu kış pek uzun sürdü. Bakıyorum, her gece cüzdanından bir beş yüzlük eksiliyor. Buna para mı dayanır, vücut mu dayanır? Allah cümlemizi ıslah etsin. Hepimiz bir türlü... Bakalım sonu nereye varacak?"

Ferhan, kaynanasının neler düşündüğünü sezmiyor değil, fakat artık aldırmıyor. Aksine memnun... Çünkü darılma sebebi hazırlanmaktadır; çıngar kaynanasıyla kopacak ve ayrı ev tutma sözünde durmadıklarını ileri sürerek kendisini haklı çıkaracak.

İşte bu düşünüş ve bu davranış içinde Numan'ın randevusuna gitmek üzere Saliha ile beraber evden çıktılar. Gelin, sözüm ona yılbaşı tebriki için baba evine gidiyordu, bundan doğal bir şey olamazdı. Sonra her günkü gibi otelde öbürleriyle buluşacaktı. Akşam yemeğine Rıza Amca'ya davetli oldukları içindir ki özenli giyinmişti, sanki...

Teşvikiye Camii önünde bir taksiye bindiler. Yağmurla karışık kar yağıyor; sokaklar çipil, rutubet insanın iliklerine işliyor. Öyle bir ikindiüstü ki, hüzünlü ışığını görmemek için gecenin bastırmasını, elektriklerin yanmasını istiyorsunuz. Ferhan usulcacık diyor ki:

"Gitmemeli miydik dersin? Çok fena bir şey mi yapıyoruz?"

Saliha o düşüncede değildir; gitmeli, konuşmalı, durumu anlamalı ve asıl bundan sonra son kararı vermelidir. İlave ediyor:

"Ben bir ara odadan bahane bulup çıkar, sizi baş başa bırakırım. Ne olsa benim yanımda konuşamayacağınız bazı meseleler vardır."

"Sakın ha! Öyle bir şey yapmaya kalkışırsan ben de hemen evi bırakır giderim. Ne konuşacaksak beraber olmalı!"

Yılbaşı gecesi toplantısında İlhami Dayı dans eden çiftler hakkında bilgi verirken, daha doğrusu dedikodu yaparken, Şahende Hanım'ın Numan için sorduğu bir suali şöyle cevaplandırmıştı:

"Şeker gibi çocuktur, buradakilerin hiçbirine benzemez, arkadaş canlıdır, sözünde durur; işine de bağlıdır, şirketi son derece yetenekli idare ediyor; babasını uzaklaştıralı kazancı bir misli artırdı. Çapkın sanılır ama değildir, gerçek bir ilişkisi yoktur. Aslında sosyete hayatından da pek hazzetmez; ne yapsın, bir kere içine düşmüş! Evlenince çekileceğini söylüyor."

Şahende gene sordu:

"Gözüne kestirdiği biri var mı?"

"Anladığıma göre bu çevrede yok. Hepsinden yaka silkiyor; hepsini züppe, sahte, ruhsuz, süsten ibaret, aile kurmaya elverişsiz buluyor. Hakkı da yok değil ha!"

"Haydi oradan... Nesi varmış buradaki kızların? Züppe kendisi! Bir gece masalarımız yan yanaydı da tenezzül edip de bizimle konuşmadı, kart karıların dizi dibinde oturmaktan başka ne biliyor ki! Yakışıklı delikanlı diyorlar ama ben öyle bulmuyorum; çingene delikanlısı derler böylesine...

Ver eline zurnayı, oturt kır kahvesine, sana çiftetelli çalsın! Belki de soyuna çingene karışmıştır, zaten sonradan görme bir ailedenmiş!"

İlhami güldü, konuyu kapattı.

Takside Ferhan'ın aklına o konuşma geldi; kaynanasına hıncı büsbütün arttı. Arabadan garajı geçer geçmez indiler. Çabuk çabuk yürüyorlar; birinci sokağın önündeler. Bereket hava kötü, iş saati de; cadde tenha... Gelip geçenler bu iki güzel tazeye bakıyorlar ama fazla duramıyorlar. Yağmur artık iyice kara çevirmiştir; keskin bir karayel esiyor. Yola devam gerek.

İkinci sokakta sarı otomobili gördüler, kararlaştırıldığı gibi şoförle hiç konuşmadan içine girdiler. Sokak çamurlu, tretuvarsız; köyümsü bir yer buraları. Araba sağ taraftan bir yokuştan iniyor, kıvrılıyor ve yeni yapı tek katlı, güzel bir köşkün kapısında duruyor.

Çevrede başka ev yok. Bahçe henüz şeklini bulmamış, çukurlar, toprak yığınları ile karışık halde. Taş döşeli dar bir yoldan asıl evin kapısına doğru ilerlediler. Birdenbire köşkün elektrikleri yandı ve kapı kanadı aralandı. Numan orada bekliyor...

* * *

İki gün sonra buluşma yenilendi. Üçüncüsü de oldu, fakat bu kez Ferhan köşke, kendisini Şişli meydanında bekleyen gene o sarı otomobille tek başına, Saliha'dan habersiz gitti.

Artık yalnız gitmeye alışmıştı; sık sık gidiyordu. Şubat ayı

hep böyle geçti. Ayrıntıları verilmemekle beraber o ziyaretlerden Saliha da haberdardır.

Mart ortasında bir gün, Ferhan her zamankinden daha heyecanlı bir halde, Saliha'yı görmeye gelmişti. Baş başa odaya kapanınca büyük haberi verdi:

"Bu hafta içinde baba evine dönüyorum," dedi. "Her iş tamam... Avukatım da hazır, boşanma davası açıyorum. Numan hakikaten mert adammış, sözünde durdu, evleneceğiz. Ailesine de açılmış, onaylarını almış. Ben de babama söyleyeceğim. Dünyanın en mutlu kadını benim, Saliha! Birbirini en çok seven çifti de biziz!"

Gerçekten de öyleydi. Ruhların da, cisimlerin de tam uygunluk içinde son randımanla sevişmesi, kaynaşması, tek vücut ve ruh haline gelmesiydi bu! Hile katılmamış bir sevişme.

"Sana şunu da söylüyorum: Evlenince artık belirli çevreyi bırakacağız; meğerse Numan o hayattan nefret ediyormuş, ben de iğreniyorum, beni de tiksindirdi; boşluğunu, anlamsızlığını açıkça anlattı. Nedir o hal? Ömür bu kadar hiçine harcanır mı? Ne dar kafalılık, ne kötü taklitçilik, nasıl da usandırıcı, hatta kendinden ve insanlığından utandırıcı bir sürükleniş! Aşkları aşk değil, eğlenceleri eğlence... Maymunlar âlemini bırakacağız."

"Fakat sen böyle düşünmüyordun, o topluluğa bayılıyordun ve onun yıldızı olmaya çalışıyordun."

"Benimki toyluk, görgüsüzlük, para şımarıklığı, ne oldum deliliğiymiş. Biraz da Duranbeylilere uymak zorunda kalmıştım, uymak ve onların yapamadıklarını yapmak... Yaptım da, sosyeteden olanların elde edemedikleri Numan'ı kendime çektim, yarından sonra kocam oluyor, daha ne isterim; ne yapabilirdim?"

"Peki, evlenince eve kapanacak, dünya ile ilgini kesecek misiniz?"

"Yoo! Aydın ahbaplarımız olacak, fikir ve ruh yönümüzü terbiye edeceğiz. Memleket içinde ve dışında seyahatlere çıkacağız, ama vapurda birbirlerimizin kamaralarına girmek, cinsel zevki yabancı vücutlarda aramak için değil, dünyanın müzelerini dolaşacağız, kültürümüzü genişleteceğiz, doğal olarak orada eğlenmesini de bileceğiz; gene de iyi giyineceğiz ve iyi yaşayacağız."

"Siz idealist olmuşsunuz."

"İdealistlik, olmak istediğimizin üst katıdır; biz sadece normal insan olmak isteğindeyiz, anlayacağın iyi ana, iyi baba, iyi aile! Paramızı da yerinde harcayacağız, biraz da iyilik yaparak, servetimizin ödününü muhtaçlar verecek! Bütün bunlar benim bir zamanlar bayıldığım sosyetenin ve sonradan görme insanların yapamadıkları, yapmakla yükümlü oldukları şeyler, kızım!"

"Buluşmalarınızda birbirinize böyle konferanslar mı veriyorsunuz?"

"Sen temiz aşkların insanlara yükselme isteği verdiğinden habersizsin. Çirkin, bayağı, ahlaksız hiçbir şey düşünmemeye başladık."

"Tebrik ederim."

"Göreceksin ve o zaman alayı bırakıp bize hayran kalacaksın."

"Konferanslardan vakit bulup da bari azıcık sevişebiliyor musunuz?"

"Sevişmediğimiz dakika olmuyor."

"Ben maddisinden bahsediyorum."

Ferhan'ın yüzüne bir pembelik bastı; bir duraksama geçirdi, cevap vermedi, ama kızarma ve duraksama Saliha'ya olumlu bir cevap yerine geçti. İçinden söylendi:

Herhalde pek ilerisine de gitmişler. Evlenmekte acele edişleri boş olmasa gerek!

III

"Yarın artık dananın ipi kopuyor, baba evine dönüyorum. Numan da Ankara'dan bu akşam dönecek, film işleri için gitmişti, biliyorsun."

"Zavallı Saim! Perişan olacak çocuk..."

"Unutur, belki de çiftliğine döner, işleriyle avunur, orada eşraftan kendine uygun bir kız bulur, evlenir. Ne yapalım, yavrum? Yıldızımız barışmadı."

Saliha arkadaşının bu acımasız konuşmasından ve kalpsizliğinden adeta ürktü, düşünceli bir tavır aldı; öbürü onu da anlayacak durumda değildi:

"Haydi," dedi, "saat altı oldu, otele gidelim. Aylarca oraya ayak basmayacağım. Bir süre ortalıkta görünmemem gerek. Sonra yeniden sahneye gireceğim; kuşkusuz öbürleri ayaklarını keseceklerdir. İyi de ederler, Allah'ın günü sürü sepet salonları dolduruyorlar. Gülünç oldular."

"Ben gitmesem... Olmaz mı?"

"Neden? Tarihi bir gün bugün, geleceksin. Numan da gelecek. 'Saat yediye kadar kesinlikle dönmüş olurum, sekizden önce oteldeyim; sana yetişmek için Ankara'dan erken

yola çıkacağım, süratli geleceğim, yollar uygun,' demişti."

Saliha razı oldu; hava açıktı, yerler kuru; otele kadar yürüdüler. İkisinin de düşünceleri o kadar yüklüydü ki bu yürüyüş konuşmadan, kendi içlerine dalmış, çevrelerini görmez ve görenleri ayırt etmez durumda yapıldı. Saliha'nın üzüntüsü sürüyor:

Benim de kötü bir rolüm oldu, diye söyleniyor. *Delikanlının etkisi altında kalarak daima onun çevresinde bulunmak isteğiyle bu işte Ferhan'a önayak oldum. Saim'in kötü duasını almaktan korkuyorum. Çocuğun bana karşı bir kusuru yoktu; karısının hatırı için daima hoş muamele ediyordu. Ferhan'ın yaptığı en çirkin hareket, kocasından boşanmadan evvel Numan'ın evine gidip gelmesi... Acaba ihanette ne kadar ileri gitti? O yönü benden gizliyor. Delikanlı dayanılır şey değil, ama Ferhan da kendisini idare etmeyi bilir, öyle bir uysallığın âşığını kendinden soğutabileceğini düşünür. Kızcağıza aşk yaradı, züppe yaşayıştan nefrete başladı, sosyete hırsı yatıştı.*

Otelde iki kızıyla Şahende Hanım grubunu buldular. Rasih Bey artık kış azgınlığına son vermiş, bir haftadır yatağından ve evinden çıkmıyor. "Biraz çık, hava al," diyenlere bağırıp çağırıyor, İstanbul'a sövüp sayıyor, çıkılacak, gezilecek, beğenilecek hiçbir yeri olmadığını söylüyor. Çiftliğe gitme zamanı yaklaşınca daima öyle yapar, yaptıklarını unutur, şehir hayatından yaka silkerdi.

Şahende Hanım her zamanki gibi belli etmeden gelinini süzüyor ve içinden diyor ki:

Hele şu dünkü donsuz kıza bakın, burnu Kafdağı'nda; küçük dağları ben yarattım diyor, otel sanki babasından miras kalmış mülkü. Ne giriş, ne yürüyüş, ne kurum bu! Beğenmediği bizlere

dua etsin... Acaba kapısından girebilir miydi? Kapıdaki kasketli adamdan ödü patlardı! Meğerse pek soysuz, cibilliyetsiz bir kızmış. Nankör yelloz! Neredeyse ayaklarını dizlerimin üstüne dayayacak; bir şımardı ki!

Ferhan'ın bu akşamki davranışları gerçekten sinire dokunacak kadar meydan okuyucuydu; Duranbeylilerin arasında oturmakla beraber bütün haliyle, 'Ben sizlerden değilim, bir türlü de olamadım, olamayacağım,' diyor. Ne söze karışıyor, ne de yüzlerine bakıyordu. Az sonra masaya gelen kocasına da tek kelime söylemedi. "Nen var?" sualine cevap vermedi, sadece göğüs geçirdi. Düşündüğü başkaydı:

Numan gelse, bir görsem de kalkıp gitsem. Dayanamıyorum bu adamlara?

Saat yedi... Buçuk da oldu... Sekize geliyor, Şahende Hanım:

"Eh, kalksak artık," dedi. "Biliyorsunuz babanız evde, kuluçkaya yattı. Bekler, gecikirsek küplere biner. Pek kızdırırsak hepimizi toplar, çiftliğe götürür."

Bu sırada en işlek zekâlıları olan Nebile dedi ki:

"Ne oluyor? Bir şey var? Baksanıza etraftaki masalarda herkes birbirine bir şeyler fısıldıyor, bir şey olmuş galiba!"

Dikkat ettiler: Hakikaten otelde kulaktan kulağa bir haber dolaşıyor. Hem bu haber iyiye de benzemiyor ki kadın erkek kim varsa hepsinin yüzünde kederli bir şaşkınlık belirmektedir.

"Oğlum, ne duruyorsun? Gidip anlasana! Büyüklerden biri mi öldü? Savaş mı çıktı? Ne oldu? Kımıldan biraz!"

Saim isteksiz kalkıyordu, durdu. Çünkü İlhami Dayı'nın kendilerine doğru telaşla geldiğini görmüştü; belli ki haber

getiriyordu. Masaya yaklaşınca hep bir ağızdan sordular:

"Ne var, ne olmuş?"

İlhami sapsarıydı, güçsüzdü; birdenbire cevap veremedi, sandalyeye çöktü; sonra haberi vereceğine kendi kendine yüksek sesle söylenmeye başladı:

"Vah vah! Yazık oldu biçareye! Üç gün evvel şurada, nah şu masada beraberdik; tatlı tatlı konuşmuştuk; yemeği de gene burada birlikte yemiştik... Vah vah! Ne talihsizlik! Ne felaket!"

Şahende çıkıştı

"Bırak şu aktörlüğü! Kim öldü? Sen önce onu söyle de gerekirse biz de ağlar, dövünürüz."

Dayı, iki avucunun içine aldığı başını elleriyle beraber sallamakta devam ediyor. Nihayet yüzünü açtı:

"Bizim Numan," diye kekeledi. "Numan yok mu canım?"

"Numan da kimdi ayol? Birdenbire bulamadım."

"Sinemacı Numan..."

"Ey, bildim. O mu öldü? Hasta mıydı?"

"Hayır, sapasağlamdı. Otomobili bir ciple çarpışmış, Ankara'dan geliyordu; gelmişti de... Kaza Haydarpaşa Köprüsü'nü geçmeden, rıhtımda olmuş, ikindi üzeri..."

Ayrıntılarını verecekti, olamadı; hepsi birden yerlerinden fırladılar, haykırıştılar: Ferhan koltuktan kaymış, ayaklarının altına yuvarlanmış; halının üstünde upuzun, kaskatı, gözleri açık, ölüden farksız yatıyordu.

Çevreden koşuştular.

Doktor, müdürün bürosuna götürdükleri hastayı bir türlü ayıltamayınca, cankurtaranla hastaneye taşınmasını istedi. Şahende Hanım'a bir ara sormuştu:

"Gelin Hanım hamile miydi?"

"Yoo... Yani benim bildiğime göre değildi; belki de saklıyordu. Son günlerde bir acayipliği vardı, huyu değişmişti, sinirliydi."

"Hastanede anlarız, hele bir kere oraya götürelim. Ben bir eklampsiden kuşkulanıyorum ama bu da gebeliğin ilk devrinde olmaz. Numan Bey ahbaplarınızdan mıydı?"

"Hayır, uzaktan görürdük; selamlaşmazdık bile... Acıdık ama kim olsa acır. Anasıyla babasının tek evladıymış, yanmışlardır zavallılar!"

Doktor üst tarafını dinlemedi, cankurtaran arabası gelmişti; genç kadının taşınmasına yardım etti.

* * *

Aradan bir yaz geçmişti.

Günlerden bir gün, terletici bir meltemin tozu dumana kattığı, tatsız bir ikindiüstü, Saliha arkasında kolsuz bir entari, çıplak ayaklarında şıpıdık terlikler, saç baş darmadağınık, güneş vurmayan arka odada, mindere yüzükoyun yatıp bir akşam gazetesinin dört tür tefrika romanlarından en açık saçığını, o saatlerde evde yalnız başına kalmış, evlenmesi gecikmiş bir kızın kapıldığı hırsla okurken, kapı çalındı.

Aldırmadı, çünkü mahalle kocakarılarından biri, pazaryeri dönüşü anasına uğrayıp mola vermek, nefes almak için gelmiş olabilirdi. Çoğunlukla böyle yaparlar, çıkınlarını taşlığa bırakıp geçim derdi konuşurlar; azıcık ferahlarlar, yollarına devam ederlerdi.

Çıngırak bir daha döndü, az sonra üçüncü kez...

"Bir başkası," diye söylendi. "Ötekiler ısrar etmezler, geçip giderler. Acaba kim?"

Bir kenara çıkarıp attığı buruşuk ropdöşambrına büründü, yan pencereye koşup, kendini belli etmeden baktı. Kapıdaki adamı tanımıyor. Orta yaşlı, temiz giyinmiş biri. Asıl dikkatini sokakta duran özel otomobil çekti. Herhalde adam o arabanın şoförüydü. Hayırdır inşallah! Camı kaldırıp sordu:

"Kimi istiyorsunuz?"

"Saliha Hanım'ı... Acaba evdeler mi? Evi burası değil mi?"

"Burası... Saliha benim. Durun, kapıya geliyorum."

Kanadı araladı. Tanımadığı adam, oracıkta, içeri girmeden dedi ki:

"Beni Osman Bey gönderdi. Osman Katmerli."

"Tanımıyorum."

"Tanımanız gerek. 'Şale' sinemasının sahibi... Merhum Numan Bey'in pederi..."

Saliha ürperdi; öbürü konuşmasını kesmemişti

"Sizin adresinizi aylardan beri arıyordu; sonunda bulduk."

"Beni ne yapacak? Şahsen tanımam ki..."

"Ama belki beni tanırsınız. Hani ya birkaç kere ahbabınız hanımla sinemaya gelmiştiniz de sizleri locanıza ben götürmüştüm."

"Affedersiniz unutmuşum, yahut çok değişmişsiniz."

"Bir kere de Mecidiyeköy'de, sokak içinde arabaya binmiştiniz. Direksiyonda ben duruyordum."

"Arabayı hatırlıyorum. Peki, ne istiyorsunuz?"

"Beyefendi'nin önemli bir ricası var. Sizinle görüşmeyi istiyor; oğlu ile o küçükhanım hakkında. Büyük bir iyilik etmiş olacaksınız; kendi gelecek durumda değil. Zavallı, kalbinden rahatsız, evinden çıkamıyor. Hanımefendi de geçenlerde vefat etmişti; görüşmeyi asıl o istiyordu, kısmet değilmiş. Sizi bir türlü bulamadık."

Saliha, aldığı bu acı haberlerin etkisi altında derhal cevap verdi:

"Hay hay, görüşürüz; ben giderim. Ne zaman?"

"Ne zaman vaktiniz uygunsa... Siz söyleyin, ben gelir alırım. İsterseniz şimdi bile olur. Giyinmenizi beklerim."

Genç kız bir anda düşündü: Şimdi giderse anasının sualleriyle karşılaşacaktı; ondan her şeyi saklamıştı. Dedi ki:

"Yarın iki buçukta sinemaya geleyim, beni kapıda bekleyiniz. Eve oradan gideriz."

"Çok teşekkür ederim, küçükhanım. Beyefendi pek memnun olacak. Allah gönlünüze göre versin. Bu haberi hemen kendisine yetiştireyim. Yarın iki buçukta, sinemanın kapısında, değil mi?"

Saliha başıyla "evet" dedi; kanadı yarı açık kapıdan, adamın arabaya girmesini, arabanın gidişini dalgın gözlerle seyretti; neden sonra kapıyı örttü. Antrede arkasız bir iskemle duruyordu; üzerine çöktü, ağlıyordu.

Bütün o olup bitenler için, daha çok Numan'ı düşünerek ağlamakta idi.

* * *

Cihangir'de yeni yapı, mermer cepheli, gösterişli bir

bina... Üzerinde "Katmerli Apartmanı" yazılı. Asansörden ikinci katta indiler. Yaşlı bir kadın Saliha'yı karşıladı, konuşmadan yürüdüler. Genç kız böyle bir evi ancak filmlerde görmüştür, öylesine görkemli. Küçük bir odaya girdiler. Koltukta ufak tefek, saçları henüz tümüyle aklaşmamış, sevimli bir adam oturuyor. Doğrulmak ister gibi bir davranışta bulundu, vazgeçti.

"Buyur kızım, yakın oturunuz. Affedersiniz, doktorlar fazla kımıldamayı, yüksek sesle konuşmayı yasakladılar da... Sizden şunu rica edeceğim, bir iyilikte bulundunuz, elbette bu iyiliğinizi tamamlarsınız. Bana çok sual sordurmadan oğlumla o küçükhanımın son ilişkileri hakkında bildiğinizi söyler misiniz? Bize meseleyi azıcık açmıştı; evlenmeye karar verdiğini de biliyorduk."

"Benim bildiğim de o kadar efendim. İkisi de içten olarak evlenmek istiyorlardı."

"Olamadı, olmasını biz de istiyorduk, tek evladımızdı, sabırsızlıkla beklediğimiz bir torun sahibi olmamızdı."

Osman Bey sustu. Saliha da söyleyecek söz bulamadı. Epeyce uzun süren bir suskunluktan sonra gene baba sordu:

"O hanım nerede şimdi?"

"Olaydan sonra aylarca hastanede yattı; şuurunu kaybetmişti, hiçbirimizi tanımıyordu; uzun süre tedavi ettiler. Ayrıca hamileydi de..."

"Bağışlayınız, bir noktayı soracağım; hasta düştüğü sırada kaç aylık hamileymiş?"

"Bilmiyorum... Sanırım pek yeni olacak ki, aradan altı ay geçtiği halde henüz çocuğunu doğurmadı. Epeyce zamandır mektup almadım."

"Şimdi çiftlikte, değil mi?"

"Evet. Hastaneden çıktıktan sonra İstanbul'da kalmak istemedi, hemen çiftliğe gittiler. Kocasının çok zengin bir halası vardı, Lütfiye Hanım... Vefat etmişti, çocuğu yoktu. Malını mülkünü, nesi varsa hepsini bu yeğenine bıraktı. Şimdi Ferhan o çiftlikte oturuyor, kayınvalidesinden ayrı! Onlar da İstanbul'u bıraktılar."

"Çiftlik yaşantısına uyabildi mi?"

"Son aldığım mektubunda benim de beklediğim birtakım şeyler yazıyor. Evlendikten sonra kapıldığı hayatın hiçliğinden bahsediyor, avuntuyu orada bulduğunu, İstanbul'a bir daha ayak basmayacağını söylüyor. Hatta projelerini de yazıyor: Çiftliği modern şekle sokacakmış, filmlerde görüp beğendiği şekle! Beni de yerleşmeye davet ediyor ama annem razı olmuyor, sığıntı gibi gitmeyi haklı olarak istemiyor."

"Çok mu seversiniz o hanımı?"

"Canımdan fazla! O da beni öyle sever; bir okulda okuduk, aynı mahalledeniz."

"Oğlumu da tanımıştınız, nasıl buluyordunuz?"

Saliha bu soruya gözyaşları ile cevap verince, Osman Bey heyecana geldi. Dedi ki:

"Bana düşen bir vazife var, bari sizleri birbirinizden ayırmayalım, çünkü görüyorum ki dünyada ikiniz ile benden, üçümüzden başka evladımın anısına bağlı kimse kalmamış. Çiftliğe annenizle beraber gidiniz, hanım kızım! Ama sığıntı olarak değil! O yönünü izin verirseniz ben sağlayacağım. Hatta olabilirse çabuk davranalım. Ferhan Hanım asıl şimdi size muhtaçtır."

"Ne gibi efendim?"

"Öyle ya, hamileliğinin son ayları... Orada nasıl olacak bu iş? Düşünülecek mesele. Size o hususta bir şey yazmadı mı?"

"Yazmaz olur mu? Zamanı yaklaşınca Ankara'ya gidecekmiş. Demiştim ya, İstanbul kızı doğup büyüdüğü şehrin yüzünü görmeye dayanamaz oldu. İnatçıdır, iradelidir, artık bir daha gelmez, buna eminim. Ancak çiftliğe çekilme olanağı onu ölümden kurtardı... Bir de hamile oluşu. Teselliyi çocuğunda bulacak, bu çocuk için yaşamayı göze aldı, kocasına da sırf o yavru yüzünden ısınmaya çalışacak; yavrusunun varlık içinde büyümesi gerekti. Anlatabiliyor muyum, efendim."

"Anlıyorum... Zavallı kızcağız!"

"Zavallı olduğuna şüphe yok. Neler düşünüyor, ne hülyalar kuruyordu... Bir saniyede hepsi sönüp gitti. Çok çekti, Ferhan! Önceleri eline geçen fırsat onu hoppa, havai yapmıştı; kocasına ısınamadığından kendisini giyim kuşama, eğlence ve gece hayatına vermişti, bütün isteği o çevrede parlamak, parmakla gösterilmekti. Fakat gönlüne sevgi düştükten sonra bana bir gün aldıkları karardan bahsetmişti, evine, çocuğuna, kocasına bağlı, gösterişli hayattan uzak bir aile kurmak kararı..."

Osman Bey başını önüne eğmiş, elleri dizlerinin üzerinde, bir vaaz dinliyormuşçasına hareketsiz duruyordu. Saliha susmuştu, dertli baba bir süre de sessizliği dinledi. Sonra:

"Yanına gideceksiniz, değil mi?" diye sordu. "Vakit kaybetmeden, yalnız kalmaması için..."

"Annemi razı edebilirsem, derhal."

"Demin söyledim. Gerekeni yapmak boynumun borcudur. Beni artık yabancınız saymazsınız, umarım... Dert or-

tağı olduk. Ben de sizlerden haber alırım. Mektuplaşırız... Öğrendiğime göre, Duranbeyli ailesi İstanbul'da değilmiş."

"Ferhan'ın kayınpederi Rasih Bey, gelininin hastalığına pek üzüldü."

"Bir şeyden şüphelenmediler mi?"

"Hayır. Ferhan'ın otelde düşüp bayılmasını, hastalığını, hamileliğine yordular. Saim de saf, iyi ahlaklı bir gençtir, aklından kötü ihtimaller geçirmedi. Aslında kimsenin bir şeyden kuşkulandığı yoktu; sırrımızı iyi saklamıştık. Rasih Bey ise, 'Hepsinin sebebi içine atıldığımız uygunsuz hayat,' diye tutturdu. Uzun mücadelelerden sonra aileyi topladı, yerine, yurduna döndü. Bu yaz gelmediler, işittiğime göre kışın da belki gelmeyeceklermiş. Eski yaşayışlarını tekrar benimsemiş olacaklar."

"Ankara seyahatini de beraber yapacağınızı tahmin ederim."

"Elbette."

"O halde doğum haberini de bana oradan siz verirsiniz, gene görüşeceğiz... Yardımcım Evliya Efendi daima emrinizdedir."

Saliha gene otomobille evine dönerken, kederle sevinç arası, bir düşünceden öbürüne geçerek heyecan içinde idi; şöyle söylendi:

Adamcağızın aklı doğacak çocukta! Biçare belki de hakikatle hiç ilgisi bulunmayan bir hayale kapılmış, son günlerini kendisine ve soyuna zerre kadar yararı dokunmayacak bir hülya ile geçiriyor, avunmayı orada arıyor.

Olup biteni o gece annesine anlattı. Osman Katmerli'den gelecek yardım üzerine projeler kurdular, benimsediler ve sonunda ikisi de aynı kaygıyla:

Bize verdiği sözü tutmadan ölüvermez inşallah, diye düşündüler.

* * *

O sabah, iki yıl önce olduğu gibi, sonbaharın ilk sağanağı, İstanbul'un aylardan beri sürüp giden tozlu kuraklığını gök gürültüleri içinde alıp götürmüş, meydanda toprak kokulu, güneşli, serin, tertemizmiş duygusu veren bir şehir bırakmıştı.

Eski Bayındırlık Başmühendisi inatçı bekâr Asaf Hulusi Bey, alışkı edindiği gibi Büyük Otel'e akşam çayını içmek için gene yayan geldi. Ama rahat adımlarla, burnunu mendille kapamak, terini silmek gereği duymadan... Yaşadığına memnun bir hava içinde salona girip, her gün oturduğu masanın başında dostu mimar Armenak Efendi'yi görünce, neşesi büsbütün arttı.

Salonlar ve giriş koridoru tenha... Herkes yağmurdan yüzleri gülmüş olan kırların keyfini sürmek için arabasına atlamış, İstanbul'un dört bir yönüne dağılmış olacak. İki dost aynı şeyi düşündüler:

"Güzel kadınları bugün boş yere bekleyeceğiz, göremeyeceğiz."

Onlar buraya bildiğimiz gibi, biraz da yerli ve yabancı güzel kadınları uzaktan seyir için, seyrederken bir şeyler söylemek, aralarında söyleşmek için geliyorlardır. Çoğu erkekte cinsel zevk o yaşta artık karşılıklı sohbetlerden pek ötesine gidemez.

Bir ara Armenak Efendi kapı tarafını işaret ederek, ço-

ğunlukla soru takısından yoksun, fakat oldukça düzgün, aksanı kulak tırmalamayan Türkçesiyle sordu

"Bu giren üç hanım kızımız yenidirler? Eksilenlerin yerini alıyorlar? Hiçbirini gözüm ısırmadı. Bendenize azıcık toy görünüyorlar; İstanbul'a henüz ayak uyduramamışlar. Öyle değil?"

"Ha, onlar mı? Evet, yeni geldiler; ailelerini tanırım. Ben memuriyette iken dedeleriyle tanışmıştım. Büyük toprak sahibidirler; pamuk ve traktör sayesinde ellerine çok para geçiyor, vergi de ödemedikleri için..."

"Zahmet edip de çeneni yormayasın... O türküyü ezberlemişizdir. Demek istersin ki bir Duranbeyli de bunlar!"

"Tamam, aynı soydan... Aynı derbederlik içinde har vurup harman savuruyorlar; her biri bir telden çalıyor, servet çarçur olup gidiyor."

"Üçü de hemşiredir?"

"Yok, ortadaki kumral güzeli hanım gelindir."

"İstanbul devşirmesi olduğu ayan beyan görülüyor. Dar gelirli aile kızıdır, buraları henüz yadırgamaktadır. Çok sürmez, yarın o da gül goncası gibi açılır. Gazetelerde tayyörünün alapariziyen kupunu, şapkasının Düşes de Vindsor'unkine eş tüyünü okuruz, göğsümüz kabarır. Biz hancı, onlar yolcu olduktan kelli daha ne çeşitlerini görürüz!"

"Evet, doğru... Bir kafile gelir, bir kafile gider. Nasıl ki Duranbeylilerden çoğu ortadan kayboldu."

Taze gelin ile dul elti güzeldiler.

"Bir filozof demiştir ki..."

"Bırak şu filozofları, azizim! Çevremizi rahat rahat, kafa yormadan seyredelim."

"Dinle ki, güzelleri seyretmenin bir su olmayıp aksine morali yükselttiğine inanasın, ak saçlarından utanmayasın!"

* * *

İki yaşlı dostun yarenliği bildiğimiz takılmalarla süregitmekteyken, uzaklarda, çok uzaklarda, çiftlikte Saliha lüks lambasını yakıyordu, karanlık basmıştı. Bir koltukta dertop oturan Ferhan dalgındı, bir ara içli sesiyle dedi ki:

"Bu saatte otelde olurduk... O günlerden hiçbir şey aramıyorum; yüreğim çırpınarak Numan'ın gelişini beklerdim, ona yanıyorum."

SON

Refik Halid Karay'ın Eserleri

Anı

1- Minelbab İlelmihrab
2- Bir Ömür Boyunca

Hikâye

1- Memleket Hikâyeleri
2- Gurbet Hikâyeleri ve Yeraltında Dünya Var
3- Memleket Hikâyeleri – Gençler İçin
4- Gurbet Hikâyeleri – Gençler İçin

Kronik

1- Bir Avuç Saçma
2- Bir İçim Su
3- İlk Adım
4- Makyajlı Kadın
5- Tanrı'ya Şikâyet
6- Üç Nesil Üç Hayat
7- Üç Nesil Üç Hayat – Gençler İçin

Mizah

1- Ago Paşa'nın Hatıratı
2- Ay Peşinde
3- Deli
4- Guguklu Saat
5- Kirpinin Dedikleri
6- Sakın Aldanma, İnanma, Kanma
7- Tanıdıklarım

Roman

1- Anahtar
2- Aym On Dördü
3- Bu Bizim Hayatımız
4- Bugünün Saraylısı
5- Çete
6- Dişi Örümcek
7- Dört Yapraklı Yonca
8- Ekmek Elden Su Gölden
9- İki Cisimli Kadın
10- 2000 Yılın Sevgilisi
11- İstanbul'un Bir Yüzü
12- Kadınlar Tekkesi
13- Karlı Dağdaki Ateş
14- Nilgün
15- Sonuncu Kadeh
16- Sürgün
17- Yerini Seven Fidan
18- Yezidin Kızı
19- Yüzen Bahçe

Refik Halid Karay'a Dair Bir İnceleme

Refik Halid Karay – Ankara
Hazırlayan: Ali Birinci

Refik Halid Karay

Ekmek Elden Su Gölden

"'Denizatı şuracıkta harem kurmuş. Raca kesilmiştir, yoksam Nebab olmuş, Ağa Han'ın halefliğine geçmiştir? Körpe yeğenlerini bir bir dansa sokup kalçalarını ellemekten hiç arlanmaz. Yanakbeyanak sürtünür, o karnaval balonu karı da oturup seyreder, 'Nedir bu kepazelik!' diye kızına sualde bulunmaz…'

'Hepsi görgüsüzlük, bilgisizlik, para şımarıklığı, bir yaşantıdan öbürüne çarçabuk, kural ve yöntemini öğrenmeden geçişin sonucu, Allah birdenbire bağışta bulunmuş işte! Taş atıp da kolları mı yoruluyor? Ekmek elden, su gölden! Çalışan köylü, veren toprak, koruyan hükümet, kazanan da büyük toprak sahipleri! Cahilcesine, kültürsüzcesine, ne yaptıklarının farkında olmadan yiyorlar.'"

Türkçeyi en iyi kullanan yazarlarımızdan Refik Halid Karay, kırsal kesimden şehre gelerek bilinçsiz bir savurganlıkla yaşayan, zengin Duranbeyli ailesinin şehir hayatına olan yabancılığını, bu yabancılığı maddi imkânları sayesinde gizleme çabalarını ve ailenin güzel gelini Ferhan'ın aile içinde yaşadığı uyumsuzluğu derin karakter tahlilleriyle sinema filmi tadında anlatıyor.

ISBN 975-10-3164-8
9 789751 031648